



# INFO-SCOOP



## S P E C I A L

### Voorwoord

Voor u ligt een 'special' van de Info-Scoop. Een speciale uitgave in een drietal opzichten.

Ten eerste hebben, zoals reeds werd aangekondigd in de Info-Scoop nummer 11 van 21 juni j.l., de lay-out en het 'jasje' veranderingen ondergaan.

Ten tweede heeft 101 MIDCie per 30 juni 1995 opgehouden te bestaan en daarvoor heeft m.i.v. 01 juli 1995 101 Mipel het levenslicht aanschouwd. Voor u als lezer van de Info-Scoop of als klant van '101' verandert er weinig, met dien verstande dat ook in de toekomst de kwaliteit van de produkten verzekerd zal zijn. In een van de augustusnummers zal aandacht worden besteed aan de nieuwe organisatie van het peloton en zal een overzicht worden gegeven van de produkten waarover u als klant kunt beschikken.

Tenslotte betreft het hier niet de reguliere uitgave van de Info-Scoop maar een half-jaar overzicht van de gebeurtenissen in een drietal crisisgebieden: voormalig Joegoslavië, Rwanda/Burundi en Angola.

Wellicht ten overvloede mag ik u erop wijzen dat alles dat in de Info-Scoop verschijnt, is samengesteld uit informatie afkomstig uit vele open bronnen en derhalve vrijelijk mag worden verspreid.

Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publicatie, wordt u verzocht contact op te nemen met een van de redactieleden (zie colofon) of ondergetekende.

Commandant 101 Militaire Inlichtingenpeloton

Majoor L. Hakvoort

### Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Voormalig Joegoslavië	2
De republieken van het voormalige Joegoslavië	2
Bosnië-Hercegovina	18
Internationale politiek	41
Balkan	62
Bijlage	63
Burundi en Rwanda	64
De voorgeschiedenis	64
Burundi	65
Rwanda	68
Angola	72
Voorgeschiedenis	73
Algemeen	74
Noord Angola	74
Luanda	75
Midden Angola	78
Zuid Angola	80
Oost Angola	80
Noord-oost Angola	81
Buiten Angola	81
Colofon	84
Bijlagen	
Bijlage 1 Afkortingen	84
Bijlaeg 2 Who's who	85
Bijlage 3 Overzicht Bosnië	92
Bijlage 4 Overzicht UNPA's	93
Bijlage 5 Oostelijk Joegoslavië	94
Bijlage 6 Plan van de contactgroep	95
Bijlage 7 Sectorindeling UNAVEM 3	96
Bijlage 8 Overzicht Rwanda/Burundi	97

### VERANTWOORDING

De inhoud van de Info-Scoop is volledig samengesteld uit open bronnen; per artikel is aangegeven uit welke bronnen de tekst afkomstig is.

# GEBEURTENISSEN IN HET VOORMALIGE JOEGOSLAVIË

VAN 1 JANUARI TOT 1 JULI 1995

## Inhoudsopgave

I	De republieken van het voormalige Joegoslavië	2
	Kroatië	2
	UNPA's / Servische Krajina	8
	Slovenië	12
	Servië	12
	Kosovo	15
	Macedonië	17
II	Bosnië - Hercegovina	18
	Bosnië - Hercegovina politiek	18
	Bosnië - Hercegovina militair	26
	Bihác enclave	29
	Noord Bosnië - Hercegovina	31
	Oost Bosnië - Hercegovina	34
	Centraal Bosnië - Hercegovina	35
	Zuid Bosnië - Hercegovina	41
III	Internationale politiek	41
	Algemeen	41
	VN - tribunaal	54
	Nederlandse VN - militairen	58
IV	Balkan	62
	Albanië	62
	Griekenland	63
V	Bijlage	63

Sgt M.M.L. Harreman  
Tlnt S. Elgersma

Met dank aan: Aooi A. Breurkens, tlnt B. Jawad, tlnt E. Grootendorst,  
aooi R. Slangen, tlnt E. Vreman en aooi C. de Waart

## I DE REPUBLIEKEN VAN HET VOORMALIG JOEGOSLAVIË KROATIË

### VREDESMACHT: VAN UNPROFOR NAAR UNCRO

#### Tudjman wil vertrek UNPROFOR in juni

Kroatië had op 12 januari bij monde van president Tudjman gezegd dat de VN-troepen die gestationeerd zijn in de Servische gebieden van de

Krajina uiterlijk eind juni moesten vertrekken. De Kroatische regering was al lang ontevreden over de blauwhelmen in de Krajina. Zagreb vond dat de VN niet voldeed aan haar opdrachten, namelijk het ontwapenen van de Serviërs en ervoor

zorgen dat de vluchtelingen naar huis kunnen terugkeren. Het was duidelijk dat Kroatië zijn gezag over de Servische gebieden wilde herstellen, om te voorkomen dat de Krajina zich zou aansluiten bij een eventueel Groot-Servië. Hoewel Tudjman wel vaker bedreigd had het mandaat niet meer te verlengen na 31 maart, was het VN hoofdkwartier in Zagreb ditmaal onder de indruk van de stelligheid van de Kroatische president. De secretaris-generaal van de VN, Boutros Ghali, zei in een reactie op het besluit van Tudjman dat hij bang was dat terugtrekking van UNPROFOR uit Kroatië het risico zou inhouden van 'een heropleving van de vijandelijkheden in Kroatië'. Geweld tussen de Kroaten en de Kroatische Serviërs is dan zo goed als onvermijdelijk.

De ernst van Zagreb over het vertrek van de blauwhelmen had vooral te maken met de inspanningen van de Contactgroep voor Bosnië. Als het tot een politieke regeling in Bosnië zou komen (d.w.z. legalisering van een Servische republiek in Bosnië), zou er een precedent zijn geschapen. De Kroatische Serviërs kunnen dan de internationale erkenning van hun republiek gaan opeisen. Frankrijk en Rusland hadden laten weten daar wel oren naar te hebben. Ook hierom wil Tudjman de controle over de Krajina terugkrijgen voordat het in Bosnië vrede wordt.

President Tudjman had eind januari weer openlijk gezinspeeld op de mogelijkheid van een gewapend conflict met de Kroatische Serviërs, zodra de VN de Krajina en Kroatië heeft verlaten. Tudjman gaat er van uit dat de internationale gemeenschap op zijn hand zal zijn mocht het tot een conflict komen. Hij zei er tevens van overtuigd te zijn dat het niet tot een nieuwe oorlog tussen Kroatië en Servië zal komen. Hij liet zich niet nader uit over de mogelijkheid van een oorlog tussen Kroatië en de Kroatische Serviërs. De Kroatische oppositie meende dat Tudjman zijn beslissing om het mandaat niet te verlengen vooral heeft genomen om zich te verzekeren van

de steun van zijn radicaal-nationalistische achterban. Op deze manier zou hij proberen de aandacht van de bevolking af te leiden van de slechte leefomstandigheden (ondanks de geringe inflatie), één van de redenen waarom zijn eigen achterban aan het afnemen is.

### **Kroatische regering steunt Tudjman**

Ook de Kroatische regering had zich aangesloten bij de eis van president Tudjman dat de VN-blauwhelmen zich na het aflopen van het mandaat op 31 maart terug moesten trekken uit Kroatië. De Kroatische regering wilde alleen instemmen met internationale controle na 31 maart als de onderhandelingen met de Serviërs enige vooruitgang zouden boeken. Minister van Buitenlandse Zaken Granic had echter al gezegd dat de Kroaten alleen akkoord zouden gaan met waarnemers van de EU, de OVSE of de NAVO.

Volgens een (Kroatisch) rapport waren er sinds het moment dat er VN-troepen in Kroatië waren gestationeerd (tot en met januari 1995), zeshonderd Kroaten gedood en twaalfduizend door de Serviërs uit hun huizen verdreven. In hetzelfde rapport werden de blauwhelmen bedankt voor hun inzet en aanwezigheid en werd de dood van 54 blauwhelmen betreurd.

### **Veiligheidsraad toont begrip**

De Veiligheidsraad had gezegd de ongerustheid van de Kroaten te begrijpen en erkende dat de belangrijkste onderdelen van het VN-plan voor de handhaving van de vrede in Kroatië nog niet waren uitgevoerd. De Kroatische minister van Defensie Susak en de chef defensiestaf generaal Bobetko benadrukten op 19 januari dat het besluit om het mandaat niet meer te verlengen onomkeerbaar was. Bobetko verwachtte dat de rebellerende Serviërs in de Krajina hun toevlucht zouden zoeken in militaire en politieke provocaties, om aan te tonen dat vrede alleen bereikt kan worden als de

UNPROFOR troepen in Kroatië blijven.

President Tudjman had verder in een interview met het Duitse weekblad 'Der Spiegel' onomwonden verklaard dat zijn leger klaarstaat om de door de Serviërs bezette gebieden in Kroatië zonodig met geweld in te nemen.

### **Pijpleiding heropend**

Op 27 januari werd de oliepijpleiding door Kroatië en de Krajina, dankzij afspraken tussen Kroatië en de RSK, heropend. Het openen van de pijpleiding is van groot economisch belang voor zowel Kroatië als de Krajina. Beide landen kunnen transitio-heffingen innen voor de olie die door hun grondgebied wordt vervoerd. Via de leiding kunnen 40.000 vaten ruwe olie getransporteerd worden naar Hongarije, Slowakije en de Tsjechische Republiek. Dit vermindert de afhankelijkheid van de laatst genoemde landen van Russische olie.

### **Initiatieven van de internationale gemeenschap**

In een poging om een nieuwe Servo-Kroatische oorlog te voorkomen stelde de Verenigde Staten (VS) voor om een kleinere VN-macht in Kroatië te plaatsen om UNPROFOR eind maart te vervangen. Het plan, dat werd ontwikkeld door de Amerikaanse ambassadeur in Zagreb, Peter Galbraith, omvatte het inkrimpen van de VN-macht van 12.000 naar 6.000-7.000 troepen. De VN-troepen zouden de UNPA's verlaten en enkel door middel van waarnemers aan de Kroatische kant van de confrontatielijnen, toezien op de troepenscheiding tussen de Kroaten en de Krajina Serviërs.

De "Zagreb Vier" (de VS, Rusland, De EU en de VN) lanceerde begin februari een plan. Kroatië reageerde echter negatief. Het plan voorzag in een uitgebreide autonomie voor de Kroatische Serviërs in twee districten en culturele autonomie in de overige delen van de Krajina. Het zou een utopie zijn te veronderstel-

len dat de Kroatische regering met zo'n plan zou instemmen, zei de vice-voorzitter van het Kroatische parlement, Vladimir Seks.

De Kroaten gaven overigens wel te kennen dat het Zagreb Vier plan een basis kon zijn voor onderhandelingen. Maar de Kroaten waren niet bereid de door hen gestelde basisvragen ten aanzien van de Krajina te wijzigen.

### **Herintegratie Krajina**

Naast activiteiten die de vrede moeten bewaren, ontplooiden de Kroaten ook een aantal activiteiten die de herintegratie van de Krajina moeten bevorderen. Er werd contact gezocht met de Servische leider Milosevic, waarbij het wederzijds erkennen van elkaar een belangrijk onderwerp van gesprek is. Ander onderwerp van gesprek zal ongetwijfeld de houding van Servië, in geval er oorlog tussen de Kroatische Serviërs en de Kroaten ontstaat, zijn geweest.

Belangrijkste binnenlandse ontwikkeling was het aanwijzen van Drago Krpina als hoofd van het nieuwe parlementaire commissie. Deze commissie is verantwoordelijk voor het controleren van de herintegratie van de Krajina. Krpina heeft de reputatie een hardliner te zijn. Hij hielp bij het leiden naar Kroatische onafhankelijkheid in 1991, was gedurende de oorlog met de VJ en de VRS hoofd van de politieke sectie van de HV met de rang van generaal en vaak woordvoerder voor de pers.

### **Strijdlustige taal uit Zagreb**

De spanning in het conflict tussen Kroatië en de Kroatische Serviërs nam toe. Eind maart liep het mandaat van de VN-vredesmacht in de Krajina af en Tudjman wilde het mandaat niet meer verlengen.

Zo sprak Tudjman op 27 februari krijgshaftige taal. Hij zei dat de Kroaten na het vertrek van de VN-

vredesmacht alle middelen zullen aanwenden om de door de Kroatische Serviërs bezette Krajina te veroveren als vreedzame middelen falen. Daarentegen sprak hij bij een andere gelegenheid veel mildere taal waar hij beweerde dat het conflict op vreedzame wijze opgelost zou worden.

Het was juist de Kroatische minister van defensie Gojko Susak die nu dreigende taal sprak. Volgens Susak was het Kroatische leger in staat om het leger van de Republiek Servische Krajina te verslaan, voordat het Klein-Joegoslavische leger (VJ) in staat kan zijn om te reageren namens de RSK. Susak ontkende dat Kroatië in het geheim manschappen recruteert en hen op een oorlog voorbereidt, maar zei wel dat het Kroatische leger in staat is om in het geval van onverwachte gebeurtenissen binnen 24 uur 500.000 mensen extra te mobiliseren.

### Sancties EU

Als gevolg van de starre houding van president Tudjman met betrekking tot het niet verlengen van het mandaat van de VN-troepen, had de EU de onderhandelingen met Kroatië over een handels- en samenwerkingsovereenkomst opgeschort. Verder wilde de EU dat ook na afloop van het huidige mandaat vredestroepen in Kroatië blijven, eventueel onder een aangepast mandaat. Dit hadden de EU-ministers van Buitenlandse Zaken in Brussel besloten. Tijdens de vergadering werd de Europese Commissie gemachtigd om namens de EU met Kroatië te onderhandelen, echter pas dan wanneer de toekomst van de VN-troepen duidelijk is.

Duitsland was als één van de weinige EU-landen voorstander om nu alvast het licht op groen te zetten voor verkennende besprekingen met Kroatië. Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland waren daar op tegen. Zowel minister van Mierlo als zijn Britse ambtgenoot Hurd pleitten voor een enigszins ander mandaat voor de VN-troepen. Om Tudjman tegemoet te komen 'moet je toch een aantal optische dingen doen', aldus

van Mierlo.

### Tudjman accepteert uiteindelijk verlenging mandaat

Intussen bleven de pogingen doorgaan om president Tudjman op andere gedachten te brengen. Ondanks pogingen van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken, Holbrooke, zei de Kroatische minister van Buitenlandse Zaken, Granic, dat Kroatië bleef bij het besluit om het mandaat niet te verlengen ondanks de enorme internationale politieke druk. De VN-functionarissen hadden de Kroatische regering een ontwapening van de VN-vredesmacht in de Kroatische Krajina aangeboden, in de hoop dat dit aanbod Zagreb er alsnog toe zou brengen in te stemmen met een verlenging van het VN-mandaat.

Na intensief overleg met de onderminister van Buitenlandse Zaken, Holbrooke, telefonische overleg met Warren Christopher en onder zeer grote internationale druk heeft president Tudjman uiteindelijk op 12 maart alsnog ingestemd met een verlenging van het VN-mandaat. Hij deed dit op een gezamenlijke persconferentie met de Amerikaanse vice-president Al Gore tijdens de Sociale Top in Kopenhagen. Gore toonde zich verheugd en sprak van 'een belangrijke stap op de weg van oorlog naar vrede'. Hij zei verder dat Amerika het streven van Kroatië om de controle terug te krijgen over de aan de Krajina Serviërs verloren stukken land ondersteund. Hij gaf hierover geen verdere details. In de dagen voorafgaand aan de bekendmaking van Tudjman waren er al geruchten dat Kroatië zijn standpunten zou gaan verzachten.

Het mandaat zal worden aangepast en het aantal blauwhelmen worden teruggebracht. Het was overigens nog onduidelijk hoe Tudjman het nieuwe mandaat ging verkopen aan zijn bevolking. Sinds het vertrek van de VN was aangekondigd, waren de verwachtingen in Kroatië hoog gespannen. Bijna 85 procent van de bevolking stond achter het besluit om het mandaat niet meer te

verlengen. Internationaal heeft het besluit van Tudjman op 12 maart veel lof geogst, maar in eigen land was het niet goed ontvangen. Vertegenwoordigers van de 250.000 Kroaten die in 1991 uit de Krajina zijn verdreven of gevlucht, reageerden woedend. Ook de Kroatische oppositie reageerde negatief. De leider van de sociaal-liberale partij HSLS, Drazen Budisa sprak van een capitulatie van Tudjman jegens de internationale gemeenschap en de Servische leider Milosevic.

Verder was het onbekend wat de tegenprestatie van het Westen zou zijn voor de tegemoetkoming door Tudjman. Hoe dan ook het imago van Tudjman liep in Kroatië een forse deuk op. Het leek alsof de bevrijding van de Krajina op de lange baan was geschoven en Kroatië nog steeds midden in een ingevroren oorlog bleef zitten waarin de Servische vijand, onder de bescherming van de VN-troepen, een kwart van het land bezet hield.

Met de verzekering dat de UNPROFOR-troepen in Kroatië in principe mogen blijven, hebben zowel Kroatië als de internationale gemeenschap in ieder geval tijdswinst geboekt. Kroatië heeft verder ook nog toezeggingen gekregen voor Westerse economische steun (EU en de Verenigde Staten) en een oorlog met Servië voorkomen.

### Geheim accoord tussen Kroaten en Serviërs ?

Toch wist Tudjman waarschijnlijk wat hij deed. Eén van de vermoedens was dat Kroatië het op een akkoord heeft gegooid met Servië: de Servische minderheid in Kroatië raakt haar VN-bescherming kwijt (wat de Kroaten altijd al gewild hebben), maar op hun beurt zullen de Kroaten de Serviërs niet aanvallen (hetgeen Servië eist). Er zijn geen concrete bewijzen voor een dergelijk akkoord, maar NAVO-functionarissen hebben erop gewezen dat noch Kroatië noch Servië zich bijster veel zorgen maakten over het vertrek van de VN,

en ze vermoeden dat ze weten waarom. Als er inderdaad zulke afspraken zouden bestaan, kan dat eigenlijk maar tot één ding leiden: dat de Serviërs en de Kroaten ertoe kunnen overgaan Bosnië onderling te verdelen iets dat de VN al jaren vreest.

### Nieuw mandaat

De Veiligheidsraad van de VN was bezig met het opstellen van het nieuwe mandaat. Bij het uitwerken van het nieuwe mandaat zouden waarschijnlijk slechts 500 waarnemers worden gestationeerd langs de officiële Kroatische grens. Het grootste gedeelte van de overgebleven UNPROFOR-troepen zou worden gestationeerd in de bufferzones tussen het Kroatische leger en de Servische milities. Dit kwam niet overeen met de wensen van de Kroatische regering en zou zeker onder de Kroatische bevolking in minder goede aarde vallen. Tudjman kon hierbij echter wel aantonen, dat de officiële Kroatische grens wel onder internationaal toezicht zou worden gesteld en dat er minder UNPROFOR-troepen in de bufferzones zitten.

Een vermindering van de UNPROFOR-troepen en de stationering aan de officiële grenzen van Kroatië zal echter de spanningen tussen het Kroatische leger en de Servische milities alleen maar meer doen oplaaien. Op 12 maart waren in Drnis (25 km ten zuiden van Knin) reeds artilleriebeschietingen tussen de Kroaten en Serviërs gemeld. Zouden de Kroatische Serviërs zich met het nieuwe mandaat in Kroatië niet kunnen verenigen, dan zou Tudjman zijn huidige belofte kunnen breken door alle 12.000 UNPROFOR-troepen alsnog de deur te wijzen. Een opleving van het oorlogsgeweld in Kroatië zou dan wel eens kunnen uitmonden in een uiteindelijke oorlog tussen Kroatië en de FRY (Servië).

Op 31 maart nam de Veiligheidsraad, na veel diplomatiek geharrewar, drie resoluties aan

m.b.t. ex-Joegoslavië. De VN-macht in ex-Joegoslavië (UNPROFOR) zou worden opgesplitst in drie afzonderlijke eenheden (Kroatië, Bosnië en Macedonië), die elk onder een eigen naam optreden. Door het nieuwe mandaat werd de vredesmacht in Kroatië voorzien van een uitgebreid (toekomstig) takenpakket zoals:

- 1) het bewaken van het militaire bestand tussen Zagreb en Knin van maart 1994;
- 2) het ondersteunen van de uitvoering van de overeenkomst van december 1994 tussen Zagreb en Knin inzake de normalisering van de economische betrekkingen;
- 3) het scheppen van voorwaarden voor de terugkeer van Kroatische vluchtelingen naar de Krajina;
- 4) het plaatsen van UNCRO-personeel aan de Kroatische grens met Bosnië en Servië om militaire bevoorradingen en troepenverplaatsingen waar te nemen; het vergemakkelijken van humanitaire konvooien door Kroatië naar Bosnië-Herzegovina; en de demilitarisering van het schiereiland Prevlaka aan de Zuid-Dalmatische kust bij de grens tussen Kroatië en Montenegro.

Het nieuwe VN-mandaat, dat geldt tot 30 november 1995, bracht veranderingen met zich mee voor het takenpakket van de in Kroatië gestationeerde VN-eenheden. Het aantal VN-troepen zou van 14.000 man teruglopen naar 8.750 man. Het zou de bedoeling zijn dat 7.000 man worden gelegerd langs de bestandslijn tussen het Kroatische leger en de Kroatisch-Servische milities. Verder zouden nog eens 1.000 man worden ingezet als waarnemers langs de officiële Kroatische grens met Bosnië en Servië. Op 1 mei heeft de VN-Veiligheidsraad dan uiteindelijk met de Resolutie 990 het UNCRO-mandaat aanvaard.

Voor de Kroaten, zoals vermeld, een overwinning, net als het feit dat in de naam van de vredesmacht de naam Kroatië voorkomt. De naam maakt duidelijk dat het gebied waar UNCRO opereert tot Kroatië

behoort.

### Gegoochel met naam Croatia

Een VN-diplomaat vond een slimme manier om het woord Kroatië te omzeilen. De nieuwe VN-vredesmacht moest "United Nations Confidence Restoration Operation" gaan heten (VN vertrouwen herstellende operatie), afgekort UNCRO. Zowel de Kroaten als de Krajina-Serviërs konden hierin lezen wat ze wilden. Toen de VN-veiligheidsraad op 31 maart over het nieuwe mandaat vergaderde, bleek UNCRO niet genoeg voor de Kroaten. Ze wilden per se Croatia in de naam, niet alleen CRO. Een overeenstemming werd bereikt: United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (met als afkorting: UNCRO). Op uniformen, voertuigen en documenten zou alleen de afkorting worden gebruikt, zodat de Krajina-Serviërs geen aanstoot konden nemen. Voor de Krajina-Serviërs bleek alleen UNCRO eigenlijk al een stap te ver. Ze meenden dat de naam een "bepaalde politieke oplossing bevooroordeeld".

### Kroatische Serviërs wijzen oplossing af

De Kroatische Serviërs wezen de naam en het mandaat af. De president van de Servische Republiek Krajina, Milan Martić, zei dat de resolutie van de Veiligheidsraad "de werkelijke situatie negeert" door de Serviërs een onaanvaardbare oplossing op te dringen. Hij voegde daaraan toe dat de Serviërs zich nog zouden beraden over een uitzetting van de blauwhelmen uit hun "republiek".

De 'president' van de Krajina (de door de Serviërs bezette gebieden in Kroatië) Milan Martić verklaarde dat de VN-eenheden niet meer welkom zouden zijn, indien ze geen rekening zouden houden met de wensen van zijn 'soevereine staat'. Zo wilde Kroatië meer VN-eenheden langs haar officiële grenzen hebben, zodat de Serviërs in de Krajina geen militaire steun

meer konden krijgen via het door de Serviërs bezette deel van Bosnië. De Kroaten zouden verder ook nog de 1.500 VN-troepen willen zien verdwijnen, die zijn gelegerd in westelijk Slavonië - een gebied dat overwegend door Kroaten wordt bewoond.

### Coca-Cola naar Kroatië

Coca-Cola Amatil Ltd. - een Australische poot van het Amerikaanse Coca-Cola-concern - kondigde aan zijn economische activiteiten in Kroatië uit te breiden, ondanks de huidige binnenlandse problemen. Verder zullen er binnenkort ook onderhandelingen worden gestart tussen de EU (de Europese Commissie) en Kroatië over met name economische samenwerking.

### 'Eerste wereld'-troepen

President Tudjman van Kroatië wilde vervolgens dat alle niet-blanke peacekeepers uit zijn land zouden verdwijnen. Het besluit bracht beroering onder de VN-troepen tweeweg. Het werd gezien als een directe aanval op de VN-Secretaris-generaal Boutros Ghali, zelf een Egyptenaar. Tudjman vertelde de VN dat hij geloofde dat alleen "Eerste Wereld"-troepen de problemen van Kroatië begrepen. Zijn opvattingen werden door veel blauwhelmen afgedaan als "ouderwets Kroatisch racisme". UNPROFOR moest zijn naam en mandaat al veranderen om Tudjman tevreden te stellen. De nieuwe, kleinere eenheid heet nu UNCRO om meer Kroatisch te klinken. De Kroaten wilden nu Afrikaanse en Aziatische troepen verwijderen. Dat besluit heeft wat bitterheid doen ontstaan onder Jordaanse, Kenyaanse, Nepalese en Argentijnse troepen, die toch hun leven hebben geriskeerd om stabiliteit in Kroatië te brengen. Belgen, Russen, Denen, Oekraïeners, Polen, Tsjechen en Canadezen zijn ook gestationeerd in Kroatië.

### MILITAIRE SITUATIE

De afgelopen drie jaar heeft het Kroatische leger zich, ondanks het VN-wapenembargo, aanzienlijk kunnen versterken. De Kroatische strijdkrachten hebben zich kunnen ontwikkelen van een aantal slecht gedisciplineerde milities naar een geëfende strijdmacht. Kroatië heeft daarnaast zwaar geïnvesteerd in de binnenlandse wapenindustrie. Maar bovenal heeft Kroatië op de buitenlandse zwarte markt - vermoedelijk voor een bedrag van een miljard dollar - grote aantallen aan zware wapens, waaronder tanks, helikopters en gevechtsvliegtuigen, kunnen kopen. Er zou zelfs nieuw wapentuig - waaronder volgens geruchten de moderne T-72-tanks - zijn geleverd afkomstig uit overtollige Russische legervoorraden uit het voormalige Oost-Duitsland.

In de afgelopen drie jaar is ook de Kroatische luchtmacht in grootte toegenomen. Deze toename is tot uiting gekomen in zowel het aantal vliegtuigen als helikopters. Begin dit jaar was Kroatië in het bezit van twintig MiG-21, één ORAO en zes Galeb Jastreb J-1 straaljagers. De helikoptervloot bestond toen uit achttien tot twintig Mi-8 HIP C / Mi-17 HIP H, zes Mi-24D Hind D, twee Jet Rangers en enkele Gazelles. Voor transportdoeleinden kon men verder terugvallen op drie AN-2 Colt, enkele DO 28 Skyservants en een aantal kleine lichte vliegtuigen. Het overgrote deel van de MiG-21 vliegtuigen en de Mi-24D Hind D helikopters is afkomstig uit o.a. de Oekraïne. Enkele MiG-21 vliegtuigen zouden uit het voormalige Oost-Duitsland afkomstig zijn. De MiG-21 vliegtuigen zijn gestationeerd op de vliegvelden van Pula, Zagreb en Split. Er doen tevens verhalen de ronde dat de Kroaten MiG-25 en MiG-29 vliegtuigen hebben gekocht of bezig zijn te kopen. Wie deze toestellen zou gaan leveren is niet bekend.

Bij een oefening gehouden in de zomer van 1994 bij Zadar, gaven Mi-24 helikopters 'close air

support' toen een luchtlandingseenheid van compagniesgrootte luchtlandingen met Mi-8/17 helikopters uitvoerden. Hiermee werd aangetoond dat Kroatië bezig is nieuwe luchtlandingseenheden te formeren en dat de steun van de luchtmacht in deze een belangrijke rol zal gaan spelen. De Bosnische Kroaten (HVO) hebben verder van Kroatië twee MD500 helikopters in bruikleen gekregen.]

### Vliegveld van Dubrovnik bestookt

Het vliegveld Cilipi van Dubrovnik werd in april bestookt met zo'n twintig granaten. Eén trof de landingsbaan, andere troffen een nabijgelegen benzinstation, waardoor brand uitbrak. De aanval vond plaats een dag voor in Dubrovnik de stroom binnen- en buitenlandse toeristen op gang zou komen, die daar hun paasvakantie wilden doorbrengen. Later op de dag werd een buitenwijk getroffen. Er viel één dode en drie mensen raakten gewond. Het was het eerste bombardement op Dubrovnik sinds vorig jaar.

De Kroatische media zwegen in het begin over de beschietingen, die kennelijk waren bedoeld om het voor Kroatië zo belangrijke toerisme te verstoren. Tijdens de Kroatische onafhankelijkheidsstrijd in 1991, werd Dubrovnik belegerd door het door Serviërs gedomineerde Joegoslavische Volksleger, de Vojska Jugoslavija. In 1992 werd een bestand gesloten, maar de Bosnische Serviërs zijn sindsdien doorgeshaan met onregelmatige aanvallen. Nu bevinden zich op nauwelijks tien kilometer van het vliegveld, in de republiek Montenegro, Servische stellingen.

Rond de derde week van april was er, volgens Kroatische berichten, alweer tot tweemaal toe een Servische granaat op het vliegveld van Dubrovnik ingeslagen. De laatste inslag gebeurde juist op het moment dat 50 meter verderop de Kroatische premier Valentic een toespraak hield ter gelegenheid van

de opening van het nieuwe luchthavengebouw. De granaten werden vermoedelijk afgevuurd vanuit het door de Serviërs bezette en reeds tot Bosnië behorende gebergte landinwaarts.

### Inval in UNPA-WEST

In de ochtend van 1 mei, nog voordat het bestand in Bosnië-Herzegovina om 12.00 uur afliep, viel het leger van Kroatië de enclave West-Slavonië - ook wel de UNPA-West genoemd - van de Servische Krajina binnen. Het Kroatische leger reageerde hiermee op enkele schietincidenten - waarbij een Servische en vijf Kroatische automobilisten werden gedood - op het gedeelte van de door de Serviërs bezette 'Snelweg van Broederschap en Eenheid' tussen Zagreb en Belgrado (de E-70). Met deze tweedaagse militaire operatie - die door de Kroaten 'slechts' als een politionele actie werd bestempeld - kreeg Kroatië uiteindelijk het stadje Okucani, de strategisch zeer belangrijke snelweg, de spoorlijn en een olieleiding tussen Zagreb en Centraal-Slavonië in handen. Verder gaf een door de Kroaten omsingelde eenheid van zeshonderd Kroatische Serviërs zich over bij de stad Pakrac.

Op grond van een mondelinge overeenkomst tot een staakt-het-vuren, op 3 mei gesloten onder leiding van de VN tussen de Kroatische Serviërs en de Kroaten, zouden de Servische soldaten hun wapens overdragen aan de VN, en zouden Serviërs met hulp van de UNHCR en het Rode Kruis de UNPA-West zonder problemen kunnen verlaten. Kroatië beloofde amnestie aan alle Kroatische Serviërs die zich zouden overgeven, met uitzondering van 'oorlogsmisdadigers'. Volgens VN-woordvoerder Chris Gunnes zouden de Kroaten hun belofte zijn nagekomen om de Kroatische Serviërs na het inleveren van hun wapens met rust te laten.

Echter ondanks het bestand tussen de Kroaten en de Kroatische

Serviërs duurde het nog een tijd eer de Kroatische eenheden de gehele regio hadden uitgekamd naar Servische strijders die zich pertinent niet wilden overgeven. Zo werd er nog na het sluiten van het mondelinge bestand, het verzet van tweehonderd Servische strijders nabij Pakrac door het Kroatische leger neergeslagen.

Vanuit Belgrado werd gemeld dat de 'Vereniging van Strijders van de Oorlog van 1991' vanuit Servië achthonderd vrijwilligers zouden hebben gestuurd naar de Krajina om de Kroatische Serviërs bij te staan in hun strijd tegen de Kroaten. Het zou om een 'eerste groep' gaan.

### Kroatische Serviërs bestoken Zagreb en omgeving

Als reactie op het Kroatische offensief bestookten de Kroatische Serviërs op 2 mei de Kroatische hoofdstad Zagreb, het nabijgelegen Karlovac, en de plaatsjes Novska en Lipik met Orkan-raketten (262 kaliber-raketten waarin 288 clusterbommetjes zijn verborgen, gevuld met metalen deeltjes).

De aanval - die persoonlijk door de president van de RSK, Milan Martić, werd bevolen - moest niet worden gezien als een militair-strategische aanval, maar als een poging om de Kroatische bevolking te terroriseren. De Kroatische regering kwalificeerde de raketaanvallen als een oorlogsmisdadig en zou hiervoor zijn beklag doen bij het VN-Tribunaal. In Zagreb vielen door de aanval vijf doden en 134 gewonden. In Novska vielen drie doden en in Lipik twee. De raketten sloegen met name in bij het vliegveld en in het centrum van Zagreb - zelfs op een plein waaraan de Amerikaanse ambassade, een politiebureau als ook het ministerie van buitenlandse zaken zijn gelegen.

Het was voor het eerst sinds september 1993 dat Zagreb door artillerie van de Kroatische Serviërs werd getroffen. De raketten zouden vanaf een Servische basis in het veertig kilometer ten zuiden van

Zagreb gelegen Glina zijn afgevuurd. Ook de Zuid-Kroatische havenstad Dubrovnik werd als vergelding door de Serviërs onder vuur genomen. Zagreb werd op 3 mei nog eens door de Serviërs beschoten, waarbij één dode en zestig gewonden vielen.

### VN verklaart zich verrast

De VN-woordvoerder Eckhard verklaarde dat de VN totaal was verrast door de actie van de Kroaten tegen de UNPA-West. Ze zouden het vredesproces hiermee ernstig in gevaar hebben gebracht.

Een woordvoerder van de UNHCR verklaarde dat zijn organisatie zich in ieder geval nog nuttig heeft kunnen maken door hulp te verlenen aan de duizenden Servische vluchtelingen uit de UNPA-West.

De internationale gemeenschap zette Kroatië, na de beëindiging van haar offensief in de UNPA-West, onder druk om het veroverde gebied weer te ontruimen en onder controle te plaatsen van de VN-vredesmacht in Kroatië, UNCRO. Kroatië weigerde het veroverde deel van de Krajina te ontruimen. Maar na de tweede raketaanval op Zagreb, op 3 mei, gingen zowel de Kroaten als de Kroatische Serviërs mondeling akkoord met een door de VN voorgestelde wapenstilstand. Volgens militaire waarnemers zouden de Kroaten geen nieuwe militaire aanval aan het voorbereiden zijn, maar proberen zonder geweld zoveel mogelijk strategische punten in te nemen.

### Servië blijft passief

De regering in Belgrado reageerde ondertussen opvallend rustig op de recente ontwikkelingen in de Krajina. Dit uitblijven van een reactie voedde de geruchten, dat Milosevic en Tudjman het op een akkoordje zouden hebben gegooid. Zowel de Kroaten als de Serviërs zouden hebben ingezien dat met de onvoorspelbare leider van de Bosnische Serviërs, Karadžić geen land te bezeilen valt. Echter zwaardere Kroatische acties tegen

de Kroatische Serviërs zouden in Belgrado wel verkeerd kunnen vallen, omdat Milosevic door de bevolking zou kunnen worden gedwongen zijn volksgenoten in Kroatië actief te gaan bijstaan.

### Akkoord Kroatië en RSK

Na een week van oorlog en spanningen bereikten de Kroatische regering en de leiding van de RSK een akkoord dat voorzag in het terugtrekken van de Kroatische eenheden uit de VN-bufferzones. De Kroaten hadden verder nog gemeld dat ze geen nieuw offensief tegen de Kroatische Serviërs zouden ontketenen en dat Kroatisch-Servische vluchtelingen zonder gevaar zouden kunnen terugkeren naar hun woningen. Dit alles deed de spanning langs de frontlijn aanmerkelijk dalen. Echter later waren er weer berichten dat de Kroaten waren gestopt met het terugtrekken van hun troepen uit de VN-bufferzones. Sterker nog, ze zouden zelfs eenheden de zones weer hebben ingestuurd.

### Kroatië tevreden

Al met al waren de Kroaten, ondanks de Kroatisch-Servische raketaanvallen, zeer tevreden met de verovering van de UNPA-West op de RSK. Ze hadden internationaal weinig gezichtsverlies opgelopen, tienduizenden Kroatische vluchtelingen kunnen weer terug naar hun huizen en de wraakgevoelens van honderdduizenden zijn voorlopig bevredigd.

Tudjman kan nu met een gerust hart uitkijken naar de parlementsverkiezingen, die volgend jaar zullen worden gehouden. Maar als nieuwe onderhandelingen uitblijven zal in de toekomst de roep naar militair ingrijpen weer groeien. Echter, makkelijk te veroveren Servische gebieden zoals de UNPA-West zijn niet meer voorhanden. De verovering van bijvoorbeeld de UNPA-Zuid (de regio Knin), of de UNPA-Oost zullen een veel heviger Servische reactie opleveren. Wel

eisten de Kroaten begin mei dat de VN-troepen het gebied van de veroverde UNPA-West zouden gaan ontruimen en afstaan aan de Kroaten. De VN weigerde daarentegen op deze eis in te gaan. De Kroatische regering maakte in juni, bij monde van vice-president Kostovic, bekend dat er tijdens het offensief in West-Slavonië 188 doden zijn gevallen, waarbij van 127 doden de identiteit is vastgesteld. Onder de doden zouden ook twintig burgers zijn, die zouden zijn getroffen door 'verdwaalde kogels'. Kostovic gaf toe dat het mogelijk was dat nog eens 34 andere burgers onder de niet-geïdentificeerde slachtoffers zouden zijn. Een VN-medewerker verklaarde dat er in West-Slavonië waarschijnlijk twee massagraven zijn. De speciale VN-rapporteur voor de mensenrechten, Thadeusz Mazowiecki, wilde in ieder geval opheldering over wangedrag van Kroatische soldaten.

## UNPA's/SERVISCHE KRAJINA

### DE INTERNATIONALE POLITIEK

In 1994 was er een kaderovereenkomst tussen Kroatië en de 'Republiek Servische Krajina' (RSK) gesloten. Eén van de afspraken daarin was dat de RSK delen van de snelweg van Eenheid en Broederschap (Zagreb-Belgrado) open zou stellen. Dat is na intensieve onderhandelingen ook daadwerkelijk gebeurd. Sinds het begin van het nieuwe jaar kon de snelweg weer over het hele traject bereden worden door alle betrokken partijen. UNCIVPOL en ECMM controleerden de door de partijen besloten procedures. Het gedeelte van de snelweg door UNPA-West werd begin dit jaar redelijk intensief gebruikt (2500-3500 voertuigen per dag), terwijl het deel door UNPA-Oost vrijwel niet gebruikt wordt (10-50 voertuigen per dag).

De leiders van de RSK hadden in principe toegezegd zich te zullen

houden aan het bestand en zich te zullen terugtrekken uit de Bihac-pocket. Tot nu toe echter zijn er tegenstrijdige berichten of de SVK zich daadwerkelijk terugtrekt. Bij de voortdurende beschietingen in de Moslim-enclave Bihac (zowel in de stad als rond Velika Kladusa) wordt de SVK (leger van RSK) nog steeds genoemd als één van de strijdende partijen. Niettemin waren er volgens VN-waarnemers aanwijzingen dat gedeelten van de SVK zich terugtrekken in de Servische Krajina. Gezien de nog steeds gespannen verhoudingen tussen RSK en Kroatië en het aflopen van het mandaat van Kroatië voor de aanwezigheid van VN-militairen in de UNPA's is het te verwachten dat de SVK zich meer gaat concentreren op de verdediging van het eigen gebied.

De Krajina Servische regering weigerde echter het vredesplan, voorgesteld door de Zagreb Vier, in overweging te nemen (zie ook onder Kroatië). De Kroatische Serviërs vonden het voorstel te zwak, zij eisten volledige onafhankelijkheid en wilden niets weten van autonomie. Martić, de 'president van de RSK', zei verder dat eerst de UNPROFOR-status vast moest staan voordat zijn regering toe is aan het vredesplan van de Vier.

### Verhoogde waakzaamheid

Als uitgegaan moest worden van de ontwikkelingen in de Krajina, leek de kans op een nieuwe oorlog tussen Servië en Kroatië steeds meer toe te nemen. Het parlement van de SVK besloot op 8 februari om de vredesonderhandelingen af te kappen en het leger in de staat van "verhoogde waakzaamheid" te brengen, een status die voorafgaat aan de staat van oorlog. De Kroatische Serviërs trachtten hiermee nog meer druk op te bouwen in de richting van de Kroaten, die toch al onder zware internationale druk lagen. Een van de partijen zou naar verwachting de demarcatielijn snel overschrijden al was het maar om te voorkomen dat de ander het doet. Dit soort conflicten zouden



gezien eerder opgedane ervaringen snel kunnen escaleren.

Op 10 februari werd door de Kroatische Serviërs echter een aanvulling gegeven op de verklaring van 8 februari, die de gemoederen weer enigszins tot bedaren bracht. Men verkondigde dat hetgeen reeds eerder tussen Kroatië en de RSK was overeengekomen gewoon doorgang zou vinden. Zo zouden de autosnelweg Zagreb-Lipovac en de "Adriatische" olielijpleiding gewoon open blijven.

### **Akashi naar Knin**

De VN-gezant voor voormalig Joegoslavië, Akashi, voerde op 21 februari in Knin (de hoofdstad van de Servische Krajina) overleg met de 'president' van de RSK, Martić, over de situatie in de Krajina. Het plan van de mini-contactgroep (de Zagreb Vier) en de blokkade van de humanitaire hulptransporten in de Bihac waren de belangrijkste agendapunten van het overleg. Een dag tevoren hadden de Kroatische Serviërs weer een voedselkonvooi tegengehouden. De troepen van Abdić, hun bondgenoten, beschoten zelfs een konvooi bij Mala Kladusa. Akashi vond dat de Kroatische Serviërs en Abdić' troepen "systematisch levensmiddelen gebruiken als oorlogswapen". Akashi wilde proberen de Krajina Serviërs er toe te bewegen het overleg met Kroatië te heropenen. Dit overleg werd opgeschort na het besluit van president Tudjman van Kroatië om het VN-mandaat na 31 maart niet meer te verlengen.

### **Krajina Serviërs ontevreden over nieuw mandaat**

Begin maart waren de Krajina Serviërs niet te spreken over de ontwikkelingen met betrekking tot de verlenging van het mandaat door Kroatië. Als inderdaad een 'nieuwe' vredesmacht de internationale grenzen zou gaan bewaken, waren de Kroatische Serviërs in elk geval over de normale weg moeilijk te bevoorraden door de Serviërs. De Krajina is namelijk volledig afhankelijk van Bosnische Serviërs

en van Servië zelf voor de toevoer van wapens, munitie en brandstof. De grenscontroles zouden de positie van de RSK ernstig verzwakken. De Krajina-Serviërs wezen dan ook elke maatregel af, die de territoriale verbinding tussen hen en Servië zou kunnen verbreken. Daarom wil de "president" van de RSK, Martić, in principe geen verandering van het huidige VN-mandaat accepteren. Echter de Krajina-Serviërs gingen toch met VN-onderhandelaars onderhandelen over het nieuwe mandaat. De RSK moest wel gaan onderhandelen, zeker toen er aanwijzingen waren, dat Milosevic de door de Serviërs bezette gebieden in Kroatië eerder zag teruggaan naar Kroatië, dan dat de RSK zich zou aansluiten bij Servië. Ook zag het er naar uit dat er maar 1.000 waarnemers langs de officiële Kroatische grens gestationeerd, die het (goederen-)verkeer slechts mogen rapporteren. Van zo'n klein aantal waarnemers zullen de Krajina-Serviërs weinig hinder ondervinden.

Met de hernieuwing van het mandaat lijkt een vredesregeling voor de Krajina verder weg dan ooit, aangezien de Kroaten en de Serviërs met betrekking tot de definitieve status van de Krajina niet tot overeenstemming willen komen. De beslissing van de Veiligheidsraad om de VN-vredesmacht in ex-Joegoslavië, UNPROFOR, om te vormen tot drie aparte vredes machten, werd in Kroatië onomwonden bestempeld als een Kroatische overwinning. De Kroatische Serviërs wezen het mandaat van de nieuwe VN-vredesmacht in Kroatië, UNCRO, van de hand. Ze dreigden de VN-vredesmacht uit hun gebied, de Servische republiek Krajina, te zetten.

### **Russische commandant ontslagen wegens wangedrag**

De Russische commandant van de VN-vredesmacht in het oosten van Kroatië werd in april ontslagen wegens grof wangedrag. De generaal, Aleksander Pereljakin,

zou zich hebben schuldig gemaakt aan handelen op de zwarte markt en samenwerking met de Kroatische Serviërs. Ook zou hij betrokken zijn bij het opzetten van een bordeel met Oekraïense meisjes.

Het was voor het eerst dat de VN een officier uit de eigen gelederen wegstuurde. De generaal weigerde echter op te stappen en werd hierin gesteund door zijn regering. Het gedrag van de Russische generaal vertoonde veel "ernstige tekortkomingen" volgens VN-woordvoerder Michael Williams. De discipline van de manschappen onder zijn bevel, Russen en Belgen, had hieronder ernstig te lijden.

VN-bronnen hebben gezegd dat de 870 Russische blauwhelmen in de oostelijke UNPA, zich op grote schaal hebben schuldig gemaakt aan de smokkel van benzine en andere schaarse goederen naar Servië. Servische en Kroatisch-Servische militairen, die de grens wilden oversteken, zouden niet gehinderd worden. Nadat Pereljakin de Belgen dwong een VN-observatiepost op een brug over de Donau te ontruimen, was het hek van de dam. De Belgische bevelhebber weigerde in eerste instantie, maar moest later toch zwichten. Servische militairen konden met tanks en artillerie ongehinderd de brug overtrekken. De praktijken hebben de woede gewekt van de Belgen in de UNPA-Oost, het opperbevel van de VN in Zagreb en van de Kroatische regering. Pogingen Pereljakin te vervangen werden echter steeds door Moskou verijdeld.

### **Inval in UNPA-WEST**

In de ochtend van 1 mei werd door het Kroatische leger een grootscheepse aanval ingezet op de UNPA-West (van de door de Serviërs bezette Krajina). Duizenden Kroatische soldaten, ondersteund door tanks, artillerie en gevechtsvliegtuigen, trokken vanuit Nova Gradiska in het oosten en Kutina in het westen het gebied binnen. Het doel van deze militaire actie, dat door de Kroaten reeds de volgende dag werd bereikt, was het

in handen krijgen van de snelweg en de spoorlijn tussen Zagreb en Centraal-Slavonië. De in het betreffende gebied gelegen VN-troepen moesten machteloos toekijken en kregen slechts het bevel in dekking te blijven. Kroaten zouden een VN-post in de Krajina zelfs gericht onder vuur genomen hebben.

De Kroatische luchtmacht probeerde tevens meerdere keren de brug over de grensrivier de Sava bij Bosanska Gradiska te bombarderen, om te voorkomen dat de Serviërs uit Bosnië hun volksgenoten in de UNPA-West te hulp zouden snellen. Bij deze actie werd een Kroatische MIG-21 door Servisch luchterillerie afgeschoten. De brug bleef intact en werd van belang voor zesduizend Kroatische Serviërs, die vluchtten voor de Kroatische opmars in de UNPA-West naar het Bosnisch-Servische Bosanska Gradiska. Bij deze vlucht van de Serviërs zouden volgens de VN tientallen - volgens de Serviërs honderden - doden zijn gevallen, doordat de vluchtelingenstromen werden aangevallen door Kroatische land- en luchtmachtstrijdkrachten.

De Kroatische Serviërs mobiliseerden bij de Kroatische inval in eerste instantie hun troepen en haalden hun zware wapens uit de VN-depots. Verder gijzelden ze, als reactie op de passiviteit van de VN bij de Kroatische inval, tientallen Jordaanse, Nepalese en Argentijnse blauwhelmen. De Serviërs waren echter niet in staat veel weerstand te bieden. Het was ook bij de Serviërs een publiek geheim dat het gebied van de UNPA-West niet zou zijn te verdedigen. Tienduizend Serviërs hadden daarom reeds eieren voor hun geld gekozen en waren reeds weggetrokken naar Servië, nog voordat er sprake zou zijn van het Kroatische offensief.

### **Bosnische Serviërs verlenen mondeling steun**

De Bosnisch-Servische leider Karadzic zwoer zijn volksgenoten in Kroatië te verdedigen en kondigde

vergeldingsacties aan. De Kroaten zouden bij hun aanval ook twee Bosnisch-Servische steden onder vuur hebben genomen. De Bosnische Serviërs zijn in staat de Kroaten met hun artillerie te treffen, echter hebben een tekort aan manschappen.

Daadwerkelijke hulp van de Bosnische Serviërs voor de Kroatische Serviërs bleef echter uit. Volgens VN-diplomaten zouden de Bosnische Serviërs zich behoeden voor het openen van een tweede front tegen Kroatië, naast het front tegen de Bosnische regering. Ook de FRY ondernam geen actie en veroordeelde slechts de Kroatische aanval als een daad van agressie, waartegen de VN 'passend' diende op te treden.

### **Servische Kroaten reorganiseren**

Op 3 mei was het duidelijk geworden dat Kroatië zijn doel met betrekking tot het offensief in de UNPA-West had bereikt en dat het Kroatische offensief tegen de Krajina werd beëindigd. De Kroaten controleerden vanaf dat moment alle strategische posten in de UNPA-West.

De berichten als zouden de Kroaten Kroatisch-Servische krijgsgevangenen hebben mishandeld werden zowel door de Kroaten, de EU-waarnemers, als ook de speciale VN-gezant Akashi tegengesproken. Akashi had de door de Kroaten heroverde stad Pakrac bezocht. Wel zouden de Kroaten tweeduizend Serviërs hebben opgepakt en afgevoerd naar Noord-Kroatië. De Kroaten wilden namelijk onderzoeken of er zich onder de gearresteerden oorlogsmisdadigers bevinden.

Op 16 mei diende de commandant van de SVK (de strijdkrachten van de RSK), generaal Celeketic, zijn ontslag in als gevolg van het debacle in West-Slavonië. Celeketic stelde echter de 'regering' van de RSK verantwoordelijk voor de Kroatisch-Servische nederlaag. Celeketic werd opgevolgd door generaal Mrkcic.

Deze opmerkelijke benoeming van Mrkcic tot bevelhebber van de SVK geeft weer heel duidelijk aan dat Servië (de FRY) wel degelijk achter de schermen betrokken is in het gewapende conflict met Kroatië. Mrkcic was namelijk tot voor kort geplaatst bij het ministerie van defensie van de FRY in Belgrado.

## **RSK BINNENLAND**

### **Veroordeling wegens oorlogsmisdaden**

Een rechtbank in Bela Manastir (in de door Kroatische Serviërs beheerste Krajina) veroordeelde begin dit jaar een 48-jarige Kroatische Serviër tot twintig jaar gevangenisstraf wegens oorlogsmisdaden, begaan tijdens de oorlog in Kroatië in 1991. De man, Dusan Boljevic, werd schuldig bevonden aan moord op zes ongewapende Kroaten en Hongaren.

### **Machtsstrijd tussen havikken en duiven**

In de RSK was al geruime tijd een machtsstrijd in de RSK aan de gang tussen aan de ene kant aanhangers van "minister-president" Mikelic - voorstanders van een dialoog met Zagreb (pro-Milosevic) - en aan de andere kant aanhangers van "president" Martic en "minister van buitenlandse zaken" Babic - voorstanders van een harde lijn die weigeren te praten met Zagreb (pro-Karadzic). In plaats van de aanwezigheid van UNPROFOR zouden met name deze interne ontwikkelingen de toekomst van de Servische Krajina bepalen.

Het parlement van de RSK onthief op 29 mei de 'gematigde' premier, Borislav Mikelic, uit zijn functie. Mikelic, die nauwe contacten onderhoudt met de Servische president Milosevic, had zich de toorn van de havikken van de RSK op de hals gehaald door te pleiten voor een betere relatie met de Kroatische autoriteiten. Tijdens de crisis rondom West-Slavonië was

het Mikelic die onderhandelingen voerde met Zagreb. Door dit besluit van het parlement van de RSK hebben de Krajina-Serviërs zich met name willen distantiëren van Milosevic. Milosevic kwam de Krajina-Serviërs namelijk niet te hulp toen de Kroaten begin mei de voormalige UNPA-West binnentrokken.

### Etnische zuiveringen

Voor de aanvang van de burgeroorlog telden de in april door de Serviërs bezette gebieden van Kroatië - de Sectoren Oost, West, Noord en Zuid - meer dan 500.000 inwoners, echter in april waren het er niet meer dan 200.000. Aan de ene kant zorgden oorlog en etnische zuiveringsoperaties ervoor dat de Kroaten, maar ook kleinere bevolkingsgroepen als de Hongaren, Slowaken en Tsjechen, vrijwel in hun geheel uit de gebieden verdwenen. Maar aan de andere kant verlaten ook steeds meer Serviërs de Krajina als economische vluchtelingen, of als deserteurs. Deze enorme ontvolking en het politieke isolement waarin de RSK verkeert, hebben er toe geleid dat de Krajina op alle facetten - infrastructureel, economisch en uiteindelijk ook militair - in verval is geraakt. Zo hebben bijvoorbeeld de strijdkrachten van de RSK (de SVK) wel enorme voorraden aan wapens en munitie, maar hebben ze steeds meer een nijpend tekort aan manschappen.

### Big brother: Milosevic

Met betrekking tot de problematiek in de Krajina wordt er door de Kroaten voortdurend met een scheef oog gekeken naar Milosevic. Over de vraag wat Milosevic met de RSK nu precies wil zijn de meningen in Zagreb verdeeld. Zo wordt er bijvoorbeeld gedacht dat Milosevic zijn streven naar een Groot-Servië zou hebben opgegeven, zodat hij een reïntegratie van de Krajina in Kroatië geen strobreed in de weg zal leggen. Anderen denken echter dat Milosevic de Groot-Servische gedachte nog helemaal niet heeft

losgelaten. Zou Milosevic dit laatste anders alsnog doen, dan zou hij wel eens politiek onderuit kunnen worden gehaald door zijn grote rivaal Karadzic, die met name een sterke aanhang heeft in het federale leger van Servië en Montenegro, de VJ.

## MILITAIRE SITUATIE

### Kroaten drijven wig

Doordat de Bosnische Kroaten sinds de herfst van vorig jaar stilletjes zijn opgerukt in het westen van Bosnië (in de omgeving van Bosansko Grahovo), zijn ze hard bezig met het drijven van een wig tussen de Serviërs in de Krajina en hun volksgenoten in Bosnië. Voor het eerst hielden ze in mei Knin, het bolwerk van de Krajina-Serviërs, en twee andere belangrijke steden met hun zware wapens onder schot. De Kroaten willen op die manier de Krajina-Serviërs dwingen om serieus te gaan onderhandelen over de reïntegratie van de Krajina in Kroatië. Levert dit jaar geen resultaat op, dan zullen de Kroaten gaan proberen om de Krajina middels beperkte aanvallen in stukken te hakken.

### Serviërs concentreren troepen

Begin maart meldden de Kroaten dat zo'n 900 Servische troepen met tanks vanuit Servië de Donau waren overgestoken en Oost-Slavonië (het meest oostelijke deel van de Servische Republiek Krajina) waren binnen getrokken.

Na het Kroatische offensief begin mei in de UNPA-West en de concentratie van Kroatische troepen bij de VN-bufferzone bij UNPA-Oost, heeft de FRY naar haar grensgebied met de UNPA-Oost legereenheden gestuurd. De Kroatische Serviërs zouden hier nog zo'n 115 blauwhelmen hebben gegijzeld uit wraak voor het offensief. De VN in Kroatië sprak van een alarmerende situatie. Westerse waarnemers constateerden aan de Servische kant (de FRY) met

name een belangrijke concentratie van tanks. De minister van buitenlandse zaken van de FRY, Jovanovic, verklaarde daarentegen dat zijn regering de bescherming van Servische burgers in Kroatië aan de VN toevertrouwt.

De plaatselijke Servische autoriteiten zouden wel een begin hebben gemaakt met de evacuatie, van meer dan duizend mensen uit de UNPA-Oost naar Servië.

### Bufferzones falen

Rond half mei waren in de verschillende bufferzones zowel de HV als de SVK aanwezig. De HV zou zich langzaam aan het terugtrekken zijn. Wel zou het de HV gelukt zijn om nabij Osijek (UNPA-Oost) een bruggehoofd te vormen over de rivier de Drava met behulp van 300 man en 10 tanks.

### Aanvoerroute naar Knin beschoten

In de eerste week van juni werd de spanning rondom de Krajina weer opgevoerd nadat Bosnisch-Kroatische milities, de HVO, in samenwerking met het Kroatische regeringsleger, de HV, de vitale aanvoerroute naar Knin met artillerie beschoten. De HVO had eerder reeds de berg Dinara veroverd, wat resulteerde in de permanente bedreiging van de enige Kroatisch-Servische aanvoerlijn, via het Bosnisch-Servische Bosansko Grahovo, met Belgrado. De HVO-generaal Lozancic verklaarde op 7 juni dat zijn eenheden - in samenwerking met de HV - zullen doorgaan met hun offensief in de Krajina.

De Kroatische president Tudjman waarschuwde de Kroatische Serviërs voor een nieuw Kroatisch bliksemoffensief als niet voor het einde van de herfst een politieke oplossing is bereikt. Die oplossing lijkt echter op dit moment verder weg dan ooit. Volgens Tudjman heeft de RSK geen enkel perspectief, zeker niet omdat zelfs "een nauwe bondgenoot van de Serviërs" als

Rusland de buitengrenzen van Kroatië heeft erkend.

## SLOVENIË

### Slovenen willen ook een leger

Premier Drnovsek zei op 16 januari naar aanleiding van een bezoek aan het ministerie van binnenlandse zaken en de Sloveense legertop dat zijn regering van plan was om ondanks de huidige economische problemen een adequate defensie-capaciteit op te bouwen, om zich te kunnen beschermen in de onzekere internationale omgeving waarin het land zich bevindt.

In World Air Power Journal werd later vermeld dat de Sloveense Territoriale troepen militaire vliegtuigen en helikopters hebben besteld in de zomer van 1994. Bell ontving een order voor vijf 412 EP te gebruiken voor kustpatrouilles en twee 206B-3 JetRangers voor helikoptertrainingen. Slovenië is ook op zoek naar 20-30 gevechtsvliegtuigen. Slovenië zou in een vergevorderd onderhandelingsstadium zijn met Israël over de levering van tweedehands Kfir C2 vliegtuigen. Andere bronnen suggereren echter dat tweedehands USAF F-16 vliegtuigen de keus van Slovenië zou zijn.

Geen van de hierboven gemelde vliegtuigen en helikopters kunnen echter afgeleverd worden zolang het wapenembargo geldt voor alle staten van het voormalige Joegoslavië.

### Italië ligt dwars bij toenadering van Slovenië tot EU en NAVO

Tijdens een ontmoeting in Bonn begin dit jaar had de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Kinkel, de Sloveense minister van Buitenlandse Zaken, Thaler, toegezegd hem te steunen in het traject dat toetreding tot de EU en NATO mogelijk moet maken. Volgens Kinkel zou op 6 maart in de Europese Commissie

over een mogelijk associatie-overeenkomst worden gesproken. Bonn zou zich voor een dergelijke overeenkomst inzetten, maar alle leden zullen moeten instemmen. Met deze beperking doelde Kinkel op de Italiaans/Sloveense hindernis die zou moeten worden overwonnen, om toetreding van Slovenië tot de EU mogelijk te maken. In Rome had de regering Berlusconi reeds een terugkeer van Istrië en Dalmatië geëist. Thaler bracht Kinkel op de hoogte van het gesprek dat hij vorige week met de Italiaanse minister van Buitenlandse zaken, Agnelli, voerde. Hij hoopte dat het Italiaanse standpunt, na de machtswisseling die binnen Italië had plaatsgevonden, door de nieuwe regering Dini herzien zou worden.

Volgens Thaler voldoet Slovenië aan alle objectieve criteria voor een associatie-overeenkomst met de EU en hij verzocht Duitsland haar gewicht voor een goede regeling in de schaal te gooien. Verder liet Thaler nog weten bezorgd te zijn over de huidige ontwikkelingen in Kroatië. Hij benadrukte dat Slovenië een vreedzame oplossing nastreeft, die gebaseerd is op de erkenning van de vroegere grenzen.

Op 12 juni zou Slovenië het langverwachte akkoord - inzake handel, economische en politieke samenwerking - met de Europese Unie gaan sluiten. De onderhandelingen over dit akkoord werden lange tijd vertraagd door Italië, dat nogal wat problemen had met Slovenië inzake Istrië. Met dit akkoord kan voor Slovenië uiteindelijk de deur worden opengezet naar een volledig lidmaatschap van de Europese Unie.

### Akkoord over grensbewaking met Oostenrijk

Tussen de Ministeries van Binnenlandse Zaken van Oostenrijk en Slovenië was in april nog een verdrag getekend met betrekking tot de grensbewaking. In het verdrag is de samenwerking tussen de politie van beide landen aan de 315 km lange grens vastgelegd. Door het

verdrag kan meer effectief worden gewerkt binnen de surveillance en grenscontrole, zodat de illegale stroom van vluchtelingen kan worden bestreden. Slovenië voert zoals we weten reeds onderhandelingen in Brussel om zo snel mogelijk het felbegeerde lidmaatschap van de Europese Unie te verkrijgen. Door deze overeenkomst met Wenen wilde Ljubljana vooral laten zien dat het in staat is, na toetreding van Slovenië tot de Europese Unie, de buitengrens van die EU te bewaken.

## SERVIË

### POLITIEK M.B.T. KROATIE EN BOSNIË

#### Owen en Stoltenberg praten met Milosevic

De bemiddelaars van de EU en de VN in de crisis in voormalig Joegoslavië, Owen en Stoltenberg, hebben in januari in Belgrado gesproken met Milosevic, om hem op de hoogte te brengen van de resultaten van eerder overleg met de Kroaten in Zagreb en de Kroatische Serviërs in Knin. Wat de resultaten van dat eerdere overleg waren werd niet bekend gemaakt.

Vermoedelijk hebben de bemiddelaars geprobeerd Milosevic gerust te stellen met betrekking tot de gespannen relatie tussen Zagreb en Knin. Het laatste wat de bemiddelaars natuurlijk willen is dat de gespannen relatie tussen Kroatië en de Krajina Serviërs uiteindelijk zal resulteren in een oplaaierende strijd tussen Servië (dat in het licht van de Groot-Servische gedachte als bondgenoot van de Krajina Serviërs op zal treden) en Kroatië.

#### Serviërs bezorgd om Krajina

Een hoge functionaris van de SPS (de Socialistische Partij Servië van president Milosevic) dreigde begin dit jaar de Kroatische Serviërs militair te ondersteunen en te hulp te komen als de Kroaten de Kroatische Serviërs zouden

bedreigen. Door het niet verlengen van het mandaat voor de aanwezigheid van VN-troepen door de Kroatische regering zou een nieuwe oorlog tussen Kroatië en Servië niet ondenkbaar zijn geweest. De Serviërs hadden weinig vertrouwen in de uitspraken van de Kroatische president Tudjman dat hij een oplossing langs vreedzame weg wil zoeken.

Servische militaire analisten waren onder de indruk van de zelfverzekerdheid waarmee het Kroatische leger de laatste tijd optreedt. Het leger van FRY (Servië en Montenegro) heeft te kampen met veroudering van materiaal en een dalende motivatie bij zowel officieren als manschappen. Het leger is echter nog steeds een formidabele vechtmachine met veel meer tanks, artillerie en gevechtsvliegtuigen dan de Kroaten. Een bijkomend feit is nog dat bijna alle Kroatische steden binnen het bereik van de Servische artillerie liggen. Een nieuwe oorlog zou dus eenvoudig kunnen leiden tot enorme aantallen slachtoffers onder de burgerbevolking.

Klein-Joegoslavië (de FRY) had in een verklaring zijn bezorgdheid uitgesproken over de eventuele beëindiging van het mandaat door Kroatië. De Serviërs dachten echter dat ze de ontstane situatie in hun voordeel konden draaien. De internationale gemeenschap had zich afgekeerd van het plan van de Kroaten (ze zetten het resultaat van drie jaar onderhandelen op het spel) en dit gaf de FRY diplomatieke speelruimte. De Serviërs wilden de onderhandelingen over de normalisering van de betrekkingen afbreken als de VN-troepen werkelijk zouden vertrekken uit Kroatië. De Kroaten zouden de Krajina dan alleen nog via een oorlog tegen een sterkere tegenstander in hun bezit kunnen krijgen: de Krajina zal dan echter eerder (door de steun van Servië) een onafhankelijke staat worden, precies het omgekeerde van wat de Kroaten willen.

### **Kroatië wil erkenning door FRY**

De Kroatische minister van Buitenlandse zaken Granic was in februari naar Belgrado geweest, voor het eerste officiële bezoek aan Klein-Joegoslavië (FRY). Met het bezoek hoopten de Kroaten erkenning van hun land te verkrijgen. Voorts wilden ze dat Belgrado zich zou gaan inzetten voor een vreedzame oplossing van het Krajina conflict.

De Kroaten waren niet alleen in het doen van verzoeken richting Milosevic. Ook de contactgroep, EU en VN deden een beroep op de bereidheid van Milosevic tot onderhandelen. Het ging daarbij om deelname aan de vredesbesprekingen geïnitieerd door de Franse minister van Buitenlandse zaken Juppé. Milosevic gaf echter te kennen geen belangstelling voor deelname aan deze gesprekken te hebben, ondanks het aantrekkelijke aanbod van eventuele lastenverlichting tegen Klein-Joegoslavië.

### **Geheime steun van FRY aan Krajina-Serviërs**

Volgens Amerikaanse en Europese functionarissen die inzage hebben in rapporten van geheime diensten zou het leger van de FRY, de VJ, in het geheim zijn doorgedaan met het verlenen van actieve steun aan de Bosnische Serviërs. Met name zou de VJ aan officieren van de VRS loon betalen en de VRS voorzien van reserve-onderdelen, brandstof en munitie.

De autoriteiten in Servië zouden een nieuwe campagne hebben gestart om mannelijke vluchtelingen uit het Servische deel van Kroatië (de RSK) onder dwang in het leger op te nemen. Deze activiteiten in Servië volgen op de algehele mobilisatie in het gebied van de RSK, na de inname van de UNPA-West door Kroatië. De onder dwang geronselde Servische mannen zouden met bussen vanuit kazernes in Servië, via Bosnië, naar de Krajina worden gebracht om daar te worden ingezet

tegen de goed bewapende HV-troepen. Tientallen mannelijke vluchtelingen zouden tegen deze ronselpraktijken bescherming hebben proberen te zoeken bij verschillende humanitaire organisaties in Servië.

### **POLITIEK M.B.T. HET VN-EMBARGO**

#### **Gedeeltelijke opheffing sancties**

De Veiligheidsraad van de VN besloot op 12 januari de gedeeltelijke opheffing van de sancties tegen de FRY (Servië en Montenegro) met 100 dagen te verlengen. Deze concessie was in september vorig jaar vooral een beloning voor de Servische president Milosevic, nadat hij had besloten tot een economisch en politiek boycot van de Bosnische Serviërs door de FRY. De concessie werd dus met nog eens 100 dagen verlengd, maar Belgrado kreeg wel de waarschuwing dat het moest stoppen de Kroatische Serviërs van olie te voorzien.

Waarnemers in Belgrado hadden gerapporteerd dat er 100 vrachtwagens per week (met brandstof) naar de Kroatische Serviërs gaan. Dit is geen schending van het VN-embargo, want de Krajina is Kroatisch gebied. Waarschijnlijk komen deze transporten daadwerkelijk in de Krajina aan, maar het is zeer de vraag wat daarna met de olie gebeurt. De Kroatische Serviërs kunnen zonder bezwaar en controle de brandstof weer exporteren naar de Bosnische Serviërs. Een andere mogelijkheid is dat de vrachtwagens gewoon een aantal dagen ergens in Bosnië blijven staan, aftanken en daarna weer terug rijden naar Servië (alles onder valse voorwendselen, nl. vrachtbrieven voor de RSK).

Rusland onthield zich overigens van stemming in de Veiligheidsraad, omdat het de verlenging van de verlichting van de sancties onvoldoende vond. Rusland wilde een verdergaande opheffing van de

sancties.

### Ultra-nationalistische Serviërs zetten Milosevic onder druk

De vice-president van de ultra-nationalistische Servische radicale partij, Tomaslav Nikolic, had bedreigd met een burgeroorlog in Servië, als Milosevic akkoord zou gaan met de nieuwe VN voorwaarden voor opheffing van het VN-embargo (d.w.z. sluiten van de 'grenzen' met de RSK) en niet over zou gaan tot het uitroepen van een gezamenlijke Servische staat. De ultra-nationalisten hadden hier wel vaker mee bedreigd, maar het is de verwachting dat Milosevic dit dreigement intern zal oplossen.

### Internationale gemeenschap vangt bot bij Milosevic

De Servische president Milosevic had zich in februari voorlopig afgezet tegen de plannen van de Contactgroep (de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland en Rusland) om Servië uit te spelen tegen de Servische groeperingen in Kroatië en Bosnië-Herzegovina. Servië zou in het plan de nu bestaande staten (Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië) met de nu geldende grenzen moeten erkennen. In ruil daarvoor biedt de Contactgroep aan om zich in te zetten voor een verlichting van de sancties tegen de FRY. Een dergelijke verklaring van Servië zou echter gelijk staan met toegeven dat de Servische 'staten' in Bosnië en Kroatië geen soevereine staten zijn. Servische regeringsfunctionarissen hadden gezegd dat eerst de sancties tegen de FRY opgeheven moesten worden, voordat ze over de voorstellen van de Contactgroep wilden nadenken. Onderhandelaars van de Contactgroep hadden overigens Belgrado weer verlaten, zonder ontvangen te zijn door president Milosevic.

Behalve via dit initiatief werd ook langs een andere weg geprobeerd de druk op de Bosnische Serviërs op te voeren. Zo ging Rusland in februari officiële betrekkingen aan

met Bosnië-Herzegovina. Op 27 februari werden opnieuw pogingen gedaan om te onderhandelen met president Milosevic. Hij wees echter nu definitief het aanbod van de Contactgroep, om de internationale sancties tegen de FRY (Servië en Montenegro) op te heffen in ruil voor de erkenning van Bosnië en Kroatië, van de hand. Milosevic hield vast aan het standpunt dat de sancties eerst onvoorwaardelijk moeten worden opgeheven en dat vervolgens een erkenning van Bosnië en Kroatië moet worden voorafgegaan door een regeling met betrekking tot van de conflicten in beide landen. Met betrekking tot de Krajina moeten de Kroatische regering en de Kroatische Serviërs volgens Milosevic eerst tot een vergelijk zijn gekomen over een speciale rechtspositie van de Serviërs in de Krajina, voordat Milosevic over wil gaan tot erkenning. Deze eis is echter door de EU tijdens hun bijeenkomst in Carcassonne (18 en 19 maart) van de hand gewezen.

Op 7 maart hebben ook de VN- en EU-onderhandelaars Stoltenberg en Owen onderhandeld met de Servische president Milosevic. Ook zij zijn er niet in geslaagd om Milosevic te winnen voor het voorstel van de Contactgroep. Ook een Russisch vredesvoorstel waarin de FRY alle andere voormalige Joegoslavische republieken zou erkennen struikelde over dezelfde eisen van Milosevic.

In de derde week van mei probeerde de internationale Contactgroep, via de Amerikaanse onderhandelaar Frasure, nochmals Milosevic over te halen Bosnië-Herzegovina en Kroatië te erkennen in ruil voor schorsing van de sancties tegen de FRY. Milosevic weigerde echter op het laatste moment alweer akkoord te gaan met het voorstel, omdat de Verenigde Staten slechts een opschorting van de sancties voor tweehonderd dagen wilden en niet, zoals Milosevic, een definitieve opheffing.

Vervolgens poogde de Russische gezant, Aleksandr Zotov, nog eens

te onderhandelen met Milosevic. De Franse minister van Buitenlandse Zaken De Charette en later ook zijn Servische collega, Jovanovic, suggereerden daarna dat Milosevic alsnog tot erkenning zal overgaan. Na deze berichten en na overleg van de Contactgroep in Den Haag op 29 mei, vertrok de Amerikaanse onderhandelaar Frasure weer naar Belgrado voor een nieuw overleg met Milosevic. Bij deze laatste besprekingen zou het echter alleen nog maar gaan over de erkenning van Bosnië-Herzegovina. De Contactgroep had blijkbaar de eis van erkenning van Kroatië door Servië laten vallen. Het laten vallen van deze eis werd echter door verscheidene landen, waaronder Nederland, gezien als een blunder.

### Verlenging sancties met slechts 75 dagen

Op 21 april nam de VN- Veiligheidsraad de resolutie 988 aan, waarin de versoepeling van de sancties - op het gebied van het luchtverkeer, sport en cultuur - tegen klein-Joegoslavië met maar 75 in plaats van de gebruikelijke 100 dagen was verlengd. De VN- Veiligheidsraad besloot eerder op 5 oktober 1994 (met een verlenging op 12 januari 1995) tot deze versoepeling, nadat president Milosevic openlijk had gebroken met de Bosnische Serviërs onder leiding van Karadzic. Belgrado reageerde verontwaardigd op het bericht dat de versoepeling nu slechts voor 75 dagen werd verlengd.

## BINNENLAND

In de binnenlandse politiek van Servië heeft de SPS van Milosevic een almachtige positie. Zo behaalde de SPS bij de parlementsverkiezingen van december 1993 123 van de 250 zetels. Deze machtspositie heeft de partij ten eerste te danken aan het feit dat deze ex-communistische partij heel sterk uit de politieke omwentelingen van eind jaren tachtig is gekomen. En ten tweede

zijn de SPS en vooral Milosevic ware meesters in het tegen elkaar uitspelen van de Servische oppositiepartijen. Deze oppositiepartijen worden in hun handelen meer door pragmatisme dan door ideologie geleid. Met de partij "Nieuwe Democratie (ND)", die een afsplitsing is van het oppositieverbond Depos, heeft de SPS momenteel een regeringscoalitie gevormd.

De leidinggevende partij van het zwakke politieke verbond Depos is de "Servische Vernieuwingspartij (SPO)" van Vuk Draskovic. Ook Depos staat achter de politieke breuk van Belgrado (Milosevic) met Pale (Karadzic), doordat de Bosnische Serviërs halsstarrig blijven weigeren mee te werken aan een duurzaam vredesplan. Dit is opmerkelijk, aangezien Draskovic altijd een duidelijke opponent van Milosevic is geweest. Daarentegen zijn de "Democratische Partij (DS)" van Djindjic en de "Servische Radicale Partij (SRS)" van Seselj weer duidelijke medestanders van Karadzic en de zijnen.

Min of meer sinds de zomer van 1994, toen de Servische president Milosevic de Servisch-Bosnische grens sloot, voeren Milosevic en zijn socialistische partij (SPS) strijd tegen de rechtse, nationalistische oppositie in Servië. Deze rechtse oppositie, die bestaat uit de Servische nationalistische partijen, de Servisch-Orthodoxe kerk, de Servische Academie van Wetenschappen en een aantal officieren van het leger van de FRY, is een fel voorstander van een Groot-Servië. Met name Milosevic's grote rivaal de Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft een grote aanhang onder deze oppositie.

Milosevic wordt bij zijn strijd gesteund door de nieuwe politieke beweging, het Verenigd Joegoslavisch Links (JUL), die wordt geleid door Milosevic's echtgenote Mirjana Markovic. Ondanks de vrij kleine omvang heeft deze politieke beweging nu al een enorme invloed op de Servische

maatschappij. De meeste leden van JUL zijn namelijk sleutelfiguren uit de politiek, de media, het zaken- en culturele leven. De JUL streeft naar een nieuw herenigd Joegoslavië waarin alle volkeren samenleven. De rechtse Servische oppositie, als ook de Serviërs in Bosnië en Kroatië zien de JUL en met name de persoon van Markovic als hun doodsvijanden. Om zijn machtspositie in Servië te verstevigen streeft Milosevic op dit moment drie zaken na:

- het einde van de sancties tegen de FRY;
- uitschakeling van de rechtse oppositie in Servië en;
- uitschakeling van de Bosnisch-Servische leider Karadzic.

Een erkenning van de grenzen van Bosnië-Herzegovina door Servië zou Milosevic in elk van de drie gevallen kunnen helpen. De erkenning zou namelijk de hoop op één groot Servië de bodem inslaan. Met name het Westen was daarom zeer optimistisch over de kans, dat Milosevic op zeer korte termijn zou overgaan tot de daadwerkelijke erkenning van Bosnië-Herzegovina.

#### Demonstratie van boeren

Boze Servische boeren demonstreerden in maart in het centrum van Belgrado tegen het landbouwbeleid. Ze trokken de straat op omdat de "gouden munten", die hen voor hun produkten waren beloofd, nooit zijn uitbetaald. Het was de eerste massale demonstratie in Belgrado sinds een jaar.

De gouden munten werden vorig jaar geïntroduceerd als wondermiddel tegen de inflatie in de door internationale sancties geplaagde Federale Republiek Joegoslavië. De boeren klaagden niets of weinig van deze munten te hebben gezien. Ze zeiden het nu slechter te hebben dan tijdens het communisme. Dat komt onder meer doordat ze door de internationale sancties niets kunnen exporteren. Ze eisten van de regering hun achterstallige betalingen op, vroegen om belastingvermindering en riepen op tot een betere gezondheidszorg.

In tegenstelling tot de burgers zijn de boeren minder getroffen door de sancties. Zij kunnen veelal zelf in hun eerste levensbehoefte voorzien. De boeren zijn een van de traditionele steunpilaren van president Milosevic. Hun protest kan volgens waarnemers juist bijdragen aan een meer pro-Westerse houding van de regering, om zo een verlichting van de sancties te bewerkstelligen.

#### Bedrijfsleven loopt vooruit op opheffen sancties

Ondanks het embargo blijft de FRY voor het internationale bedrijfsleven interessant. Vooruitziende zakenlieden, ondernemingen (zoals bijvoorbeeld Alcatel, Shell, en Airbus Industrie) en zelfs officiële handelsdelegaties uit het Westen zijn er regelmatig te gast. Zo sluiten bedrijven met hun Joegoslavische contractspartners geclausuleerde contracten, die pas in werking treden op het moment dat de VN besluit de sancties op te heffen. Wat ze doen is niet in strijd met de letter, maar volgens sommige Westerse diplomaten wel in strijd met de geest van het handelsembargo.

## KOSOVO

### Etnische spanningen nemen toe

In Kosovo zijn de spanningen in de beschreven periode opgelopen tussen de etnische Albanezen en de Servische autoriteiten. De Servische autoriteiten zijn namelijk een campagne begonnen om een decreet, dat op 13 januari werd aangenomen, kracht bij te zetten. In dit decreet worden aan Serviërs die zich willen vestigen in Kosovo voordelen geboden, onder andere een lening van veertig jaar en vrij land om huizen op te bouwen. De maatregelen zijn er op gericht om 100.000 Serviërs in de "autonome provincie Kosovo-Metohija" te vestigen. Op verschillende plaatsen in Kosovo worden Servische nederzettingen gebouwd. Terwijl het Servisch deel van de bevolking groeit, neemt het

Albanes gedeelte af. In de laatste drie maanden van 1994 zijn volgens de Albanese televisie alleen al meer dan 30.000 Albanese Kosovo ontvlucht via de heropende Tivat-Bari lijn tussen Italië en Montenegro. Door Serviërs in Kosovo te vestigen en Albanese tot vluchten te dwingen, hoopt men kennelijk de etnische samenstelling van de bevolking in de streek in het Servisch voordeel te kunnen ombuigen.

Ook is er meerdere keren melding gemaakt van geweld en intimidatie door leden van de Servische politie tegen Albanese in Kosovo.

### **Albanese protesteren tegen Servische kolonisatie**

De president van de ondergrondse Albanese regering en tevens de leider van de Democratische Liga van Kosovo, Ibrahim Rugova, riep alle politieke partijen en andere bewegingen op om een platform op te zetten om de Servische kolonisatie tegen te gaan. Rugova zei dat hij gesprekken wilde voeren met Belgrado onder het toezicht van en met bemiddeling van internationale afgezanten. Hoge Servische ambtenaren gaven aan dat ze graag wilden praten en onderhandelen met etnische Albanese uit Kosovo, maar uitsluitend direct en zonder bemiddeling van genoemde afgezanten.

### **OVSE vangt bot bij Milosevic**

Het bezoek van afgevaardigden van de OVSE (de voormalige CVSE) begin dit jaar aan de Servische president Milosevic was op een mislukking uitgelopen. De OVSE probeerde Milosevic over te halen om in te stemmen met de opening van een OVSE-kantoor in Kosovo. Tevens wilde de organisatie de dialoog over de respectering van de mensenrechten in Kosovo hervatten. Milosevic wilde daar echter niets van weten zolang de OVSE de schorsing van de FRY als lid van de OVSE handhaaft.

Een delegatie van de OVSE bezocht Pristina en trachtte te bemiddelen in

het conflict. De Servische autoriteiten stelden echter als voorwaarde voor elk gesprek, dat de Federale Republiek Joegoslavië (FRY) weer zou mogen toetreden tot de OVSE (het CVSE-lidmaatschap van de FRY werd namelijk opgeschort in 1991). De OVSE-delegatie constateerde mishandeling en repressie van etnische Albanese door de Servische autoriteiten.

De delegatie verwierp het Servisch verweer dat het hier om een interne aangelegenheid van de FRY zou gaan, omdat het om schendingen van de meest basale mensenrechten gaat. De OVSE en de Albanese regering staan op het standpunt dat de opheffing van de sancties tegen de FRY afhankelijk zou moeten worden gemaakt van de kwestie Kosovo.

### **Radicale verzet wint terrein**

De Albanese zetten steeds meer vraagtekens bij de effectiviteit van het tot nu toe gevoerde lijdzame verzet. De hoop dat men voor de getoonde zelfbeheersing door de internationale gemeenschap zou worden beloond met een onafhankelijke republiek neemt zienderogen af. De premier van de regering in ballingschap, Bujar Bukoshi, zei dat, als de situatie niet verandert, de Albanese in Kosovo van kampioenen in buigzaamheid tot mensen zullen veranderen, die het lot in eigen handen nemen. Volgens Bukoshi kunnen zo'n tweehonderdduizend goed bewapende Albanese in verzet komen tegen de Serviërs.

Hoewel de Albanese pal achter de met 99 procent van de stemmen tot president van de zelfverklaarde republiek, Ibrahim Rugova, staan, wint de radicale fractie van Bukoshi aan populariteit. Binnen de Democratische Liga van Kosovo, de partij van Rugova, ontstaat langzaam een steeds grotere invloed van radicale intellectuelen. Deze leiders van de revolutie van de Albanese studenten in de jaren tachtig vinden dat Rugova de nationale zaak heeft laten

verwateren tot een kwestie van mensenrechten en pleiten voor een niet-lijdzame vorm van verzet.

### **Roman Herzog naar Albanië**

De Duitse president Roman Herzog heeft, als eerste president van dat land, op 28 februari een bezoek gebracht aan Albanië. Hij betuigde hierbij zijn steun aan de op autonomie gerichte aspiraties van de Albanese in Kosovo.

Hij zei verder, tijdens een toespraak tot het Albanese parlement, tegen een wijziging van de grenzen te zijn. Dit betekende dat hij zich impliciet keert tegen de suggesties dat Kosovo (een deel van Servië) onafhankelijk moet worden, of zich bij Albanië moet aansluiten. Hij onderstreepte echter wel dat het verlangen van de Albanese naar autonomie gehonoreerd moet worden. Hij vond dat de Servische onderdrukking van Kosovo niet meer te tolereren is. Hij legde tevens een verband tussen de oplossing van het probleem in Kosovo en de herintegratie van klein-Joegoslavië in de internationale gemeenschap.

### **Albanese zoeken internationale bekendheid**

De Albanese (bevolkings-)meerderheid in de door Servië onderdrukte provincie Kosovo, had in het voorjaar wederom getracht internationale aandacht te verkrijgen. Onder aanvoering van de Democratische Bond van Kosovo (LDK) werd een aantal protestacties in Europese, Australische en Amerikaanse steden georganiseerd. Men voert strijd voor een onafhankelijke en neutrale staat. Men tracht dit vooral te bewerkstelligen door te wijzen op de mensenrechten. Servië voelt overigens niets voor internationale bemoeienis met de problemen in Kosovo en doet er dan ook alles aan om de problemen te bestempelen als een binnenlandse aangelegenheid.



## MACEDONIË (FYROM)

### Bezoek Amerikaanse commandant

Op 16 januari bezocht de commandant van de Amerikaanse strijdkrachten in Europa, generaal George Joulwan, president Gligorov en de Amerikaanse troepen in Macedonië. Na afloop van zijn bespreking met Gligorov verscheen een verklaring waarin het belang van een onafhankelijk en stabiel Macedonië werd benadrukt, evenals het belang van de in november 1994 geïnitieerde militaire samenwerking tussen de VS en Macedonië.

Met de waarschijnlijkheid dat de oorlog vanuit de buurlanden kan overslaan, maakt de VS plannen om 1500 extra manschappen te sturen ter versterking van de 550 reeds aanwezige, als deel van een VN-eenheid twee jaar geleden al uitgezonden. Bezorgd om de verslechterde economie kijken de VS en andere Westerse landen bovendien een andere kant op, als Macedonië openlijke handelsbetrekkingen onderhoudt met Servië: een duidelijke inbreuk op het handelsembargo. Macedonië wordt beschouwd als een van de grootste schenders van het handelsembargo. Tegelijkertijd onderhoudt Washington, uit respect voor Griekenland, nog steeds geen volwaardige diplomatieke betrekkingen met Skopje. Volgens Macedonische leiders zou die stap juist leiden tot politieke stabiliteit.

### Servisch-Macedoonse contacten

Een delegatie van de Servische oppositionele Democratische Partij (DS) bracht op 18 januari een bezoek aan de Alliantie voor Macedonië. DS-leider Zoran Djindjic zei te hopen het vacuüm in de betrekkingen tussen Macedonië en de FRJ te kunnen opvullen. Hij stelde voor om liaison-kantoren te openen die wellicht tot ambassades konden uitgroeien. Tijdens de bijeenkomst werd ook gesproken over de positie van de Serviërs, de bescherming van culturele en

historische monumenten en Servische begraafplaatsen. Volgens het Servische persbureau Tanjug zouden de Macedoniërs bereid zijn om de Serviërs als volk in de grondwet op te nemen.

De grootste bedreiging voor vrede in Macedonië is president Slobodan Milosovic van Servië, die heeft geweigerd de onafhankelijkheid van Macedonië te erkennen. Hij beschouwt het land als Zuid-Servië. Volgens analisten zal een oorlog tussen Macedonië en Servië zeker beginnen als Milosovic de onderdrukking van etnische Albanezen in de provincie Kosovo gaat vergroten. Het Servische Kosovo grenst immers aan Macedonië en Albanië.

Er is in de geschiedenis reeds veelvuldig gevochten om Macedonië. Nog aan het begin van deze eeuw vochten Turkije, Bulgarije, Servië en Griekenland al om het bezit van het land. Uiteindelijk werd een groot deel van het gebied Macedonië een republiek in Tito's federale Joegoslavië. Deze republiek verklaarde zich onafhankelijk in november 1991.

### Grieken blijven halsstarig Macedonië boycotten

Griekenland, dat in februari 1994 een handelsembargo tegen Macedonië had ingesteld, omdat de naam en de vlag van Macedonië tot het Grieks erfgoed zouden behoren en daarom veranderd moesten worden, liet het afweten op de herdenking van de bevrijding van Auschwitz, omdat ook de Macedonische vlag met toestemming van de Poolse autoriteiten zou worden gehesen tijdens de herdenkingsceremonie. Steeds meer Grieken beginnen vraagtekens te plaatsen bij het beleid ten opzichte van Skopje.

Op 1 februari begon de rechtszaak bij het Hof van Justitie van de EU (aangespannen door de Europese Commissie) tegen Griekenland betreffende het Griekse handelsembargo tegen Macedonië,

dat strijdig is met de Europese regelgeving over handelsbetrekkingen. De Griekse minister van buitenlandse zaken Papoulias zei echter dat zijn land zelfs bij een veroordeling van Griekenland zijn beleid niet zou veranderen.

### Ronselaars worden land uit gestuurd

Macedonië wees op 31 januari zeventien buitenlanders het land uit. Zij hadden zich uitgegeven voor vertegenwoordigers van Islamitische humanitaire organisaties, maar ronselden in werkelijkheid vrijwilligers voor de oorlog in Bosnië. De zeventien personen, afkomstig uit Iran, Irak, Egypte, Jordanië, Syrië, Soedan, Afghanistan en Gabon, zouden de afgelopen twee jaar in Macedonië duizend mensen voor de strijd tegen de Bosnische Serviërs hebben geworven.

### Rusland levert materieel

Rusland is sinds de zomer van 1994 begonnen met de levering van een onbekend aantal Mi-17 'Hip-H' helikopters aan de luchtmacht van Macedonië, gelegerd op het vliegveld van Skopje. De nationale markering op de helikopters is een zon op een rode achtergrond.

### Vredesmacht gaat UNPREDEP heten

Op 31 maart 1995 nam de Veiligheidsraad een nieuwe resolutie aan, waarbij in Macedonië (FYROM) de VN-vredesmacht voortaan zal opereren onder de naam "United Nations Preventive Deployment Force" (UNPREDEP). Het mandaat voor deze operatie zal gelden tot 30 november 1995.

Als de VN zijn troepen gedeeltelijk gaat terugtrekken uit Kroatië, en door het opnieuw uitbreken van de gevechten in Bosnië, wordt gevreesd dat het Balkan-conflict naar het zuiden, naar Macedonië, zal afzakken. Interne etnische conflicten en een verslechterde economie

verhogen namelijk de bezorgdheid met het oog op politieke stabiliteit in deze nieuwe natie.

### **Economische problemen leiden tot etnische spanning**

Volgens een rapport van juristen van de Raad van Europa van 28 april jongstleden, zouden de enorme economische problemen in de FYROM - als gevolg van het internationale embargo tegen de FRY en het Griekse embargo tegen het land zelf - de etnische spanningen in het land alleen maar hebben doen toenemen. Als de vrede moet worden veilig gesteld, zal ook Skopje de Albanese bevolking vriendelijker moeten gaan behandelen. De Albanese vormen de grootste etnische minderheid van Macedonië. Volgens een recente telling 23 procent. Een over het algemeen juist beschouwd percentage, hoewel Albanese zeggen 40 procent van de bevolking te vormen.

### **Spanning met Albanese minderheid**

Een Macedonische krant berichtte op 17 januari dat de gemeentelijke autoriteiten van Tetovo medewerkers bij de oprichting van de Albanese Universiteit misdaden ten laste hadden gelegd voor het aanzetten tot intolerantie en het illegaal inzamelen van geld. Onder meer de rector van de universiteit, Fadil Sulejmani, zou in staat van beschuldiging zijn gesteld. De grondwet van Macedonië staat hoger onderwijs alleen toe in de nationale taal, het Macedonisch. Skopje was er tevens van overtuigd dat een dergelijke Albanese universiteit een politiek trainingsoord voor separatisten zou worden. De politie sloot de universiteit van Tetovo. Bij een confrontatie met demonstranten werd één etnische Albanees gedood.

Op dezelfde dag ontving president Gligorov de Hoge Commissaris voor de Nationale Minderheden (HCNM), Max van der Stoel, die gekomen was om de poging van de

Albanese minderheid om een eigen universiteit op te richten te bespreken. De HCNM verklaarde dat de OVSE aan minderheden het recht op onderwijs in de eigen taal toekent, maar wel binnen het kader van de grondwet. Na zijn gesprekken met Sulejmani en vertegenwoordigers van de PDP zei Van der Stoel dat de Albanese argumenten voor een eigen universiteit deugen, maar dat men de kwestie binnen het kader van de wet moest oplossen. Hij riep de Macedoniërs op tot meer tolerantie en begrip.

De leider van de PDP, Abdurahman Aliti, zei op 18 januari dat hij niet uitsloot dat de PDP zich zou terugtrekken uit de regering met de Alliantie voor Macedonië en uit het parlement, omdat de regering een andere koers zou zijn gaan varen. De deportatie naar de FRY van achttien etnische Albanese leden van het opgeheven parlement van Kosovo, die betrokken waren bij het aannemen van de grondwet waarmee Kosovo zich onafhankelijk verklaarde, heeft veel kwaad bloed gezet, evenals de rel vanwege de Albanese universiteit in Tetovo.

De regering boekt later vooruitgang in het voordeel van de Albanese. De staatstelevisie vertoont programma's in de Albanese taal. Op scholen wordt in deze taal onderwezen en op de nationale universiteit van Skopje, waar slechts drie procent Albanees student is, worden nu extra plaatsen gereserveerd voor Albanese.

## **II BOSNIË-HERCEGOVINA**

### **BOSNIË-HERCEGOVINA POLITIEK**

#### **Bestand op oudejaarsdag**

De Bosnische regering en de Bosnische Serviërs hebben op oudejaarsdag een bestandsakkoord voor de komende vier maanden getekend. De HVO (Bosnische

Kroaten), die zich niet bij voorbaat gebonden voelden aan het bestand tussen BiH en VRS, zijn het na een aantal dagen onderhandelen eens geworden met het akkoord. President Zubak heeft uit naam van de HVO in Mostar het akkoord getekend. De Lapresle, Owen en Stoltenberg onderhandelen daarna met 'president' Martić en Borislav Mikelic van de RSK (Kroatische, Serviërs) om een einde te maken aan de betrokkenheid van de SVK bij de strijd in de Bihac pocket.

Ondanks het bestandsakkoord tussen de BiH, VRS en HVO hebben de strijdende partijen in de Bihac-pocket gewoon doorgevochten. Er zijn diverse onderhandelingen geweest met zowel Abdić aanhangers als SVK-strijders. Deze twee partijen strijden zij aan zij tegen het V BiH korps.

Nadat er een bestandsakkoord was getekend tussen de belangrijkste strijdende partijen, moesten er afspraken gemaakt worden over de naleving van het akkoord. VN-zegsman Ivanko heeft verklaard dat de eerste bijeenkomsten van plaatselijke commissies, die moeten toezien op naleving van het akkoord, moeizaam waren verlopen. In deze commissies hebben afgevaardigden van alle oorlogspartijen in Bosnië zitting. Zowel de BiH als de VRS vertegenwoordigers willen uit onder de eerder gemaakte afspraak die voorziet in het plaatsen van VN-soldaten tussen de strijdende partijen. Met name de moslims hebben er problemen mee: "Als het bestand niet in stand blijft kunnen we niet aanvallen want de VN staat in de weg."

#### **Compromis over wijze van controle op naleving akkoord**

De onderhandelingen over de controle op de naleving van het akkoord bleven stroef verlopen. Vooral waren er problemen tussen de BiH en de VRS over de ontruiming van de DMZ en het vrijgeven van toegangswegen naar Sarajevo.

Na lang overleg hebben op 10 januari de generaals Mladic (VRS) en Delic (BiH) en de vertegenwoordiger van de Bosnische Kroaten, Blaskic, een document ondertekend waarin de VRS en de BiH wederzijdse concessies overeenkomen. De afspraken moeten de besprekingen over een definitieve vrede nieuw leven inblazen. De concessies houden onder meer in:

-De VRS moeten vanaf zaterdag 14 januari de weg tussen Sarajevo en het vliegveld en door de regering gecontroleerde gebieden in Centraal-Bosnië vrijgeven voor burgerverkeer en hulptransporten.

-In ruil voor bovenstaande krijgen de VRS via het onder VN-toezicht staande vliegveld toegang tot door hen gecontroleerde buitenwijken van Sarajevo.

-vrijlating van krijgsgevangenen van beide partijen.

-evacuatie van zieken uit oorlogsgebieden.

-gezamenlijke controle van de DMZ rond de berg Igman bij Sarajevo.

De Bosnische regering heeft nogmaals benadrukt dat de eerder overeengekomen 51-49 procent verdeling van Bosnië uit het plan van de contactgroep niet ter discussie kan komen te staan. Volgens onbevestigde bronnen eisen de Bosnische Serviërs echter aanzienlijke concessies van de moslims t.a.v. de in het oorspronkelijke vredesplan voorgestelde gebiedsverdeling, willen de onderhandelingen ook maar enige kans van slagen hebben.

### **BiH beschuldigt VRS van executies**

Het Bosnische regeringsleger (BiH) heeft de VRS ervan beschuldigd in de Bihac-enclave gevangengenomen burgers en militairen te executeren. Generaal Dudakovic (BiH) schrijft dit in een brief aan de Verenigde Naties. In deze brief noemt hij de namen van zes soldaten en acht burgers die na hun gevangenneming door de VRS zouden zijn doodgeschoten. Hij dringt aan op controle op de naleving van de conventie van Genève. De VN

onderzoekt de zaak.

### **Toegangswegen blijven dicht**

Ondanks de overeenkomst van 13 januari over vrij verkeer van en naar Sarajevo is het de VN niet gelukt om de door de Bosnische Serviërs gecontroleerde toegangswegen open te krijgen. In eerste instantie leek het erop dat de Bosnische Serviërs zich zouden houden aan de afspraken. De routes werden enkele uren opengesteld, tot de Bosnische Serviërs plotsklaps van gedachten veranderden. Er werd geen enkel verkeer meer toegestaan en er wordt bedreigd met het beschieten van auto's. Over de beweegredenen van de VRS is niets bekend. Mogelijk zouden zij de terugtrekking van onderdelen van het Bosnische regeringsleger elders in het land willen afdwingen. Verder zou de VRS het oneens zijn met de BiH over wat voor soort verkeer en transport van de wegen gebruik mag maken. De weg werd volgens de VRS gebruikt voor commercieel verkeer, hetgeen niet was afgesproken.

Generaal Rose heeft naar aanleiding van de problemen het hoofdkwartier van de VRS in Pale bezocht om opheldering te vragen over de plotselinge Servische onwil. Volgens een VN-woordvoerder is daarbij weinig bereikt en interpreteren de beide partijen de overeenkomst verschillend.

De Bosnische Serviërs weigeren 17 januari nog steeds om de toegangswegen naar Sarajevo open te stellen, ondanks het feit dat voor het eerst uit luchtverkenningen is gebleken dat ook de laatste soldaten van het regeringsleger vertrokken zijn van de berg Igman. De Bosnische vice-president Ganic heeft de internationale gemeenschap opgeroepen om maatregelen te nemen tegen de Bosnische Serviërs vanwege genoemde blokkade, het weigeren van evacuatie van zieken en gewonden en het frustreren en saboteren van de humanitaire hulpverlening.

### **VN betreurt schendingen van bestand**

De VN heeft zowel de Bosnische regering als de Bosnische Serviërs ervan beschuldigd het bestand in Bosnië continue te schenden. Vooral de voortdurende beschietingen in de Bihac enclave bedreigen het bestand. Verder zijn er ernstige problemen rond de DMZ bij Sarajevo. Ondanks uitspraken van generaal Rose dat de Moslims zich volledig hebben terug getrokken uit de DMZ, bleek uit luchtfoto's het tegenovergestelde. Nog steeds zitten tientallen Moslims op de berg Igman. Zowel dit feit als het gekrakeel om het openstellen van de aanvoerwegen bedreigen het bestand in ernstige mate.

De pogingen van de VN om de wapenstilstand te versterken lijken te falen. Geen van beide partijen lijkt tot compromissen bereid. Op plaatsen waar al enige maanden rust heerste zijn op donderdag 19 januari wederom gevechten uitgebroken. Rond het door de Bosnische Serviërs beheerste Donji Vakuf ontstonden nieuwe vijandelijkheden en ook ten oosten van Tuzla kwam het tot gevechten. Verder blijft de inspectie van de DMZ bij Sarajevo problemen opleveren. Nu stelden de Bosnische Serviërs dusdanige voorwaarden aan de inspectie dat de VN-controlevlucht moest worden afgelast. Ze wilden namelijk ook inzicht vanuit de lucht in stelling van de BiH buiten de DMZ.

Eén van de cruciale punten in de overeenkomst was de positionering van UNPROFOR troepen tussen de strijdende partijen. Volgens diplomaten in Sarajevo is dit idee gedoemd te mislukken. Zoals al eerder gemeld wil met name de Bosnische regering niet aan deze eis voldoen. Zij wil de mogelijkheid om te kunnen aanvallen openhouden, zodra blijkt dat de Bosnische Serviërs niet via onderhandelingen stukken grond willen opgeven.

## Moslim-Kroatische federatie staat op springen

De Moslim-Kroatische federatie in Bosnië staat onder grote druk. Het vorig jaar in maart ondertekende federatie-akkoord (in feite niet meer dan een wapenstilstand) is weinig meer dan een papieren overeenkomst. Met name de Bosnische Kroaten profileren steeds vaker en duidelijker de eenzijdig uitgeroepen 'republiek' Herceg-Bosna in plaats van deze te integreren met het gebied van de Moslims.

Er zijn twee oorzaken aan te wijzen voor de problemen. De eerste oorzaak is de uiteenlopende interpretatie van het akkoord van Washington: de Moslims zien in het federatie-akkoord een middel om de oude eenheidsstaat in ere te herstellen, de Bosnische Kroaten zien er de basis in voor de vorming van een federale staat waarin ze in hun Herceg-Bosna niet met maar naast de Moslims leven. De tweede oorzaak is het wederzijdse wantrouwen, ontstaan door de oorlog die de twee groeperingen met elkaar hebben gevoerd. De federatie is en blijft daardoor een 'moetje' dat met name ontstaan is door de Amerikaanse druk op de Kroaten.

Op 24 januari hebben de presidenten van Bosnië en Kroatië, Izetbegovic en Tudjman, besloten een commissie in te stellen die de vorming van de federatie tussen Moslims en Kroaten in Bosnië moet begeleiden. Ze spraken af buitenlandse hulp te zoeken voor bemiddeling tussen beide partijen. Volgens Amerikaanse functionarissen stuurt de VS op korte termijn de generaal b.d. Frederick Franks naar Bosnië om de Bosnische Kroaten en de Moslims bij te staan bij de integratie van hun strijdmachten.

Het enige gezamenlijke wat de twee nu hebben is de regering, geleid door de Bosnische Kroaat Kresimir Zubak. Vorige week werd een zitting van het Bosnisch-Kroatisch parlement afgebroken omdat de afgevaardigden het niet eens konden

worden over wie de volgende president van de federatie moest worden.

Kroatische regeringsfunctionarissen reisden afgelopen week naar Mostar (waar nationalistische Bosnische Kroaten en Moslims respectievelijk in Oost en West Mostar naast elkaar leven) om een uitweg te zoeken voor de impasse, maar dat mislukte.

Tudjman heeft bovendien in het interview in Der Spiegel flink uitgehaald naar de Moslims. Volgens hem streven de Moslims ernaar om Mostar geheel onder controle te krijgen en van daaruit uit te breken naar de kust (met als uiteindelijke doel het stichten van een Islamitische staat). Deze problemen zijn volgens beide presidenten echter niet onoverkomelijk. Onder leiding van Zubak en de Bosnische vice-premier Ganic zal een commissie zich gaan buigen over de obstakels die de vorming en ontwikkeling van de federatie in de weg staan.

Waarnemers in Zagreb menen dat de samenwerking tussen de Moslims en de Kroaten onder druk is komen te staan omdat de Contactgroep de mogelijkheid bekijkt om de Bosnische Serviërs toe te staan banden met Servië aan te gaan. Dit was niet voorzien in het oorspronkelijke vredesplan.

Kroatische en Bosnische beampten kwamen op 5 februari overeen een internationale arbiter aan te wijzen; deze moet uitsluitsel geven in de geschillen waarmee de huidige federatie te kampen heeft. De bijeenkomst werd gehouden in München en werd bijgewoond door leden van de contactgroep.

De Bosnische Kroaten en de Moslims hebben na internationale bemiddeling (voornamelijk druk uit de VS) een nieuw plan opgesteld om hun federatie in Bosnië te redden. Het plan voorziet onder andere in: -internationale arbitrage die voor beide partijen bindend zal zijn; -inschakelen militaire experts die de supervisie krijgen bij het samenvoegen van de legers van

beide partijen en het scheppen van een gezamenlijk opperbevel;

-vorming van een permanente commissie voor de evolutie van de federatie;

-inschakeling van internationale deskundigen op het gebied van het constitutioneel recht om de federale instituten vorm te geven;

-inschakeling van bemiddelaars bij het bijleggen van bepaalde specifieke conflicten van de gemeenschappen.

Op 17 februari werd de in het federatieplan al aangegeven intentie kracht bijgezet, met het oprichten van een Federatieve Politie. Hetgeen mag worden gezien als een belangrijke stap voorwaarts in het ontstaan van een federatieve structuur.

## President Zubak toont bereidheid tot onderhandelingen

President Zubak van de federatie heeft op 24 januari laten weten bereid te zijn de vredesonderhandelingen met de Serviërs te hervatten, wanneer deze 'op basis' van het door hen ondertekende plan plaatsvinden. Vantevoren hadden zij echter geëist dat de Serviërs het plan eerst zouden ondertekenen, voordat er over eventuele veranderingen onderhandeld kon worden. Hoewel een bevestiging op dit bericht door de Bosnische regering in eerste instantie uitbleef, hebben de onderhandelaars van de Contactgroep verheugd gereageerd op de verklaring van Zubak. Het enige wat de Bosnische vice-president Ganic heeft gezegd is dat het bestandsakkoord niet verlengd zal worden na 30 april als de Bosnische Serviërs niet akkoord zijn gegaan met het vredesplan.

Een dag later deelde de Bosnische regering in Sarajevo mee dat het plan kan dienen als uitgangspunt voor onderhandelingen, mits de Bosnische Serviërs het eerst ondertekenen. Ook de Bosnische Serviërs willen over het plan onderhandelen. De opstelling van de Moslims is iets gewijzigd. Voorheen eisten de Moslims dat de Bosnische

Serviërs het plan zouden accepteren onder dezelfde voorwaarden als zij dat hadden gedaan (slikken of stikken). Een hoge militaire en anonieme bron heeft tegenover het persbureau AP verklaard dat de Contactgroep aan de Moslims wil voorstellen om de enclaves in Oost-Bosnië (Gorazde, Zepa en Srebrenica) op te geven. De VN-vredesmacht heeft al eerder gesuggereerd dat het onmogelijk is op langere termijn om de enclaves te handhaven.

### Onderhandelingen afgebroken

De Contactgroep maakte op 25 januari bekend dat de vredesonderhandelingen waren afgebroken, omdat men er niet in was geslaagd om de Bosnische Serviërs te overreden om akkoord te gaan met het vredesplan. De Russische en Duitse vertegenwoordigers gingen naar huis, maar de Amerikaanse, Franse en Engelse vertegenwoordigers wilden nog een poging wagen.

Als er geen beweging komt in de onderhandelingen zal men van vooraf aan opnieuw moeten beginnen. Met name de Verenigde Staten wil echter binnenkort een vredesregeling afdwingen. Het Amerikaans Congres begint steeds meer aan te dringen op het opheffen van het wapenembargo tegen de Moslims en is in staat de president te dwingen daartoe stappen te ondernemen. De enige manier om het Congres daarvan te weerhouden, is het tot stand brengen van een vredesregeling.

### Izetbegovic zet VN onder druk

Izetbegovic heeft gedreigd de SVK op hun eigen gebied aan te vallen als de VN geen eind maakt aan de strijd in de Bihac. In zijn brief aan Yasushi Akashi suggereert Izetbegovic dat bij het uitblijven van actie zijn troepen de grens oversteken. Izetbegovic kan dit niet tegenhouden daar zijn manschappen zo'n actie eisen. Woordvoerders van de VN maken zich ongerust over de SVK troepen opbouw in de Bihac

enclave, het zou gaan om 15000 man en er zouden er nog meer onderweg zijn. Men vermoedt dat de gehele enclave een strategisch doel is.

### Nauwere samenwerking Bosnische en Kroatische Serviërs

De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadzic, heeft op 20 februari bekend gemaakt dat de Bosnische en Kroatische Serviërs besloten hebben een gezamenlijke commandoraad op te richten. Dit houdt onder andere in dat beide partijen elkaar te hulp zullen komen wanneer één van beide wordt aangevallen. Een en ander is het resultaat van een geheime ontmoeting in Banja Luka tussen Karadzic en de leider van de Kroatische Serviërs, Milan Martić. Behalve deze twee mannen, die de raad zullen gaan leiden, zitten de premiers, de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie en de opperbevelhebbers van beide 'landen' in de raad.

In de moslim enclave Bihac strijden de Bosnische en Kroatische Serviërs ondanks het staakt-het-vuren zij aan zij tegen 5 BiH korps. In de rest van de gebieden is (officieel) nog geen sprake van samenwerking op militair gebied. Met de invoering van de commandoraad is het nu goed mogelijk dat de Bosnische Serviërs de SVK te hulp zullen schieten bij de verdediging van de Krajina, als de Kroaten na 31 maart deze gebieden met geweld terug willen nemen. Omgekeerd zullen onderdelen van de SVK in Bosnië de VRS ondersteunen wanneer ze aangevallen worden door de moslims (BiH).

### Schendingen vliegverbod

De meldingen en onthullingen van de VN over toenemende schendingen van het vliegverbod boven Bosnië hebben geleid tot een sterke toename van het aantal obstructiegevallen tegen VN-personeel door het Bosnische regeringsleger. Volgens VN-woordvoerders lijkt het zelfs op een

bewust georganiseerde campagne, wat begon als irriterende incidenten lijkt steeds meer op pesterij. Er wordt een verband gelegd tussen de pesterijen en de meldingen van de VN over schendingen van het vliegverbod met name in de buurt van Tuzla. Algemeen wordt aangenomen dat het bij die schendingen ging om illegale wapenleveranties aan het regeringsleger, hetgeen de boosheid van de Bosniërs kan verklaren.

Ook de Bosnische Serviërs schenden het vliegverbod al geruime tijd. Helikopters vliegen af en aan vanuit Servië en de Servische Krajina naar Bosnisch Servische gebieden in Bosnië. Behalve dat veel van deze illegale vluchten worden waargenomen door leden van de VN-vredesmacht, wordt er weinig met de meldingen gedaan.

### Nieuwe etnische zuiveringen

De Bosnische Serviërs hebben een nieuwe campagne van etnische zuiveringen opgestart in het gebied rond Banja Luka. Het gebied is al sinds het begin van de oorlog het toneel van zuiveringen. De afgelopen maand hebben deze vooral plaatsgevonden in de stad Gradiska. De huizen van moslims zijn systematisch leeggeroofd, de bewoners geterroriseerd, geslagen en verdreven door mannen in uniform, aldus woordvoerder Kris Janowski van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Volgens hem zijn zeker 250 mensen verdreven naar het gebied rond Turbe dat deel uitmaakt van de Bosnisch-Kroatische federatie. Janowski meent dat de gebeurtenissen de afronding zijn van de etnische zuiveringen in Bosanska Krajina (Noord Bosnië-Herzegowina).

### Peptalk Izetbegovic valt slecht in buitenland

President Izetbegovic heeft zijn volk opgeroepen te strijden voor hun "belofte land". Hij deed dat in een speech ter ere van de eerste viering van Independance Day. "Bosnië is

ons beloofde land en ik roep u op ervoor te vechten. Wij zijn geen gelukkige generatie, maar wel een trotse”.

Om zijn beslissing van drie jaar geleden - te breken met het voormalige Joegoslavië - kracht bij te zetten zei Izetbegovic “Wij beantwoorden het concept van één-natie, één-religie, één-partijstelsel met het concept van vrijheid en democratie. Ons doel is een Bosnië van vrije mensen”.

### **Benoeming Owen**

De jurist Robert Owen is door de Amerikaanse regering benoemd tot arbiter in de Bosnische federatie. Hij moet de conflicten tussen de Bosnische moslims en de Bosnische Kroaten uit de weg helpen. Het gaat hierbij om conflicten die de ontwikkeling van de federatie belemmeren.

De benoeming van Owen is het resultaat van afspraken, vorige maand in München gemaakt, tussen Bosnische moslims en Kroaten. Zij spraken af hun conflicten voor te leggen aan een door de Amerikanen te benoemen arbiter, wiens beslissingen voor beide partijen bindend zouden zijn.

### **Militair bondgenootschap Bosnië en Kroatië**

Op 7 maart werd melding gemaakt van een radiomelding over een militair bondgenootschap tussen Kroatië en Bosnië. Het mondelinge accoord tussen de bevelhebbers van het Kroatische leger, de Bosnisch-Kroatische militie en het door Moslims gedomineerde Bosnische regeringsleger, werd in het bijzijn van de Kroatische president Tudjman, minister van Defensie Susak en Bosnische en Kroatische leiders ondertekend.

Voor de VS hebben aangedrongen op een samenwerking tussen beide naties, hetgeen vorig jaar leidde tot beëindiging van hun onderlinge strijd. Bij de vorming van het

gemeenschappelijke opperbevel hebben beide partijen zich ook gebaseerd op het akkoord van Washington van een jaar geleden, waarin afspraken zijn gemaakt over de vorming van een federatie van Bosnische moslims en Bosnische Kroaten en een confederatie tussen Bosnië en Kroatië.

De commandant van het Bosnische regeringsleger, generaal Delic, noemde de vorming van een gezamenlijk opperbevel “de enige en juiste weg”. Volgens de stafchef van het Kroatische leger, generaal Janko Bobetko, is het doel van de militaire samenwerking “de verdediging van het grondgebied en de integriteit van de grenzen en van de bevolking die in de federatie en de confederatie leeft, en het scheppen van de voorwaarden voor de terugkeer van vluchtelingen”.

Het is echter niet duidelijk welke consequenties de partijen aan de afspraak willen verbinden en hoe het gezamenlijk opperbevel er in de praktijk uit zal gaan zien. Theoretisch gezien biedt die afspraak Kroatië de mogelijkheid zich te mengen in de strijd rond Bihac. Het Bosnische regeringsleger vecht daar tegen Kroatisch-Servische eenheden. Als Kroatië dat doet zou dat kunnen leiden tot het uitvechten van het conflict tussen de Kroaten en de Kroatische Serviërs vanuit Bosnië.

Een VN-vertegenwoordiger uit Zagreb noemde het accoord een “zorgwekkende ontwikkeling”, duidelijk gericht tegen Servië. De samenwerking tussen Kroatië en Bosnië kan de strijd niet alleen op het slagveld versterken, maar ook aan de onderhandelingstafel. De Bosnisch-Servische tv-zender deed het samenwerkingsaccoord af als “onbelangrijk”. Zij wees erop dat deze federatie van Moslims en Kroaten slechts op papier bestaat, daar de ‘bondgenoten’ elkaar regelmatig bevechten. Afgelopen maand hadden de Bosnische en Kroatische Serviërs laten weten dat zij een gemeenschappelijk militair commando hadden gevormd.

### **Mladic dreigt UNPROFOR tot terugtrekken te zullen dwingen**

De Bosnische Serviërs hebben bedreigd de UNPROFOR-troepen te dwingen zich terug te trekken uit de enclaves Srebrenica, Zepa en Gorazde en uit de Bosnische hoofdstad Sarajevo, als Kroatië vasthoudt aan het vertrek van de VN-troepen uit de Servische Krajina. Generaal Mladic, de opperbevelhebber van de Bosnische Serviërs, heeft dit 6 maart meegedeeld aan de commandant van UNPROFOR in Bosnië, generaal Smith. Mladic had nog een aantal eisen. Hij zei dat er vanaf 15 maart geen voedselkonvoien meer worden toegelaten tot de enclaves, tenzij de Bosnische Serviërs meer humanitaire hulp krijgen. Verder wil hij van ieder konvooi voor de moslims twee vrachtwagens met benzine houden (inclusief de vrachtwagen). Een VN-woordvoerder noemde de eisen van Mladic absurd.

### **Relatie VN en Bosniërs verslechterd**

De betrekkingen tussen de VN-vredesmacht in Bosnië en de Bosnische regering zijn zo slecht geworden dat ze op het punt staan te worden verbroken. De VN-vredesmacht beklagde zich over “criminele nalatigheid” van Bosnische zijde in de naleving van het statuut dat de relaties regelt. Woensdag 15 maart werden in de moslim enclave Gorazde twee voor de VN-vredesmacht werkende tolken gearresteerd door de Bosnische autoriteiten. De tolken werden in het regeringsleger ingelijfd. Volgens een VN-woordvoerder is dit een “misdadige” schending van het statuut, dat bepaald dat VN-werknemers vrijgesteld zijn van de dienstplicht.

De verslechtering kan volgens VN-diplomaten terug te voeren zijn op een besluit van de voormalige opperbevelhebber van de VN-vredesmacht in Bosnië generaal Rose. Hij besloot vlak voor zijn

vertrek in januari op grond van de lopende bestandsafspraken Servische verbindingsofficieren te stationeren op VN-bases in door de regering beheerst gebied. Voor de Bosnische regering was dit de druppel die de emmer deed overlopen. Zij zag dit als een illustratie van de vermeende pro-Servische houding van de VN-vredesmacht.

Alija Izetbegovic heeft tijdens zijn bezoek aan Bonn gezegd tegen verlenging van het huidige bestand in zijn door oorlog verscheurde land te zijn. Hij deed een beroep op de internationale gemeenschap de Bosnisch-Servische leider Radovan Karadzic te boycotten, tot deze het vredesplan van de Contactgroep aanvaard heeft. Volgens Izetbegovic heeft het bestand, afgekondigd op 1 januari en eind april aflopend, alleen in Servisch voordeel gewerkt. Onder het plan moeten zij 20 procent afstaan van hun gebied, dat nu 70 procent van Bosnië beslaat.

De militaire bevelhebber van Bosnië, generaal Rasim Delic, onderstreepte de woorden van zijn president. "Uitbreiding van de oorlog in de Balkan kan alleen maar gunstig voor de Moslims uitpakken, omdat de Serviërs dan gedwongen worden hun krachten verder te verdelen" aldus de generaal.

### **UNPROFOR wordt gesplitst**

Op 31 maart heeft de Veiligheidsraad uiteindelijk drie nieuwe resoluties aangenomen, waarbij UNPROFOR (United Nations Protection Force) werd opgesplitst in drie afzonderlijke vredes machten. De vredesmacht voor Bosnië, die onder de naam UNPROFOR blijft opereren, zal dezelfde taakstelling hebben als onder het oude mandaat. Het nieuwe VN-mandaat zal gelden tot 30 november 1995.

### **Tweestrijd binnen Servische Republiek**

Ook binnen de "Servische Republiek" in Bosnië begint zich een

politieke machtsstrijd af te tekenen. Zo zien we twee kampen tegenover elkaar staan in het Servische parlement in Pale. Aan de ene kant hebben we de aanhangers van Karadzic - voorstanders van de harde lijn in het vredesproces. En aan de andere kant hebben we de aanhangers van Milosevic - voorstanders voor de aanvaarding van het vredesplan van de contactgroep (verdeling van Bosnië en de vorming van een confederatie tussen de Servische Republiek met Servië).

Milosevic heeft momenteel mogelijkheden om de politieke druk op Karadzic op te voeren, doordat er binnen de Bosnisch-Servische politiek steeds meer onvrede komt over allerlei misstanden (oorlogswinsten, machtsmisbruik, corruptie, etc.), waarvoor de politieke leiding - Karadzic en de zijnen - verantwoordelijk wordt gesteld.

### **Silajdzic beklagt zich**

De oorlog in Bosnië is begin april het vierde jaar ingegaan met zware gevechten aan de fronten. De Bosnische premier Haris Silajdzic zei dat zijn land wordt geconfronteerd met volkerenmoord. De Serviërs zijn niet sterk genoeg om ons uit de weg te ruimen en wij zijn niet sterk genoeg om vrede op te leggen", aldus de premier.

Silajdzic uitte opnieuw kritiek op de internationale gemeenschap, die naar zijn mening te weinig doet om het conflict te beëindigen en die de Bosnische regering belet wapens te kopen om zich te verdedigen. Hij verklaarde zeer pessimistisch te zijn. "De huidige geesteshouding slaat genocide toe"

### **Analyse van Oslobodjenje**

Het in Sarajevo verschijnende blad Oslobodjenje schreef een terugblik op drie jaar oorlog. Volgens het blad bestaat Bosnië-Herzegovina nog steeds door drie grote nederlagen van de Serviers: de vruchteloze poging om de industriezone van

Tuzla van centraal Bosnië af te scheiden, het door de VN uitgevaardigde vliegverbod en de stichting van de Moslim-Kroatische federatie.

### **Carters' aanbod tot bemiddeling afgewezen**

Ex-president Jimmy Carter bood aan te bemiddelen om tot een verlenging van het op 30 april aflopende bestand in Bosnië te komen. Het huidige bestand, waaraan noch het leger van de Serviërs noch dat van de regering zich nog serieus houdt, kwam in december tot stand na bemiddeling van Carter.

Het aanbod van de ex-president werd echter direct door de Bosnische vice-president, Ejup Ganic, van de hand gewezen. De komst van Carter, aldus Ganic, zou "verwarring stichten" en de Bosnische Serviërs een nieuwe gelegenheid bieden het vredesplan van de Contactgroep af te wijzen.

### **Amerikanen verzwakken werking wapenembargo**

Er zijn verschillende aanwijzingen dat de Verenigde Staten de werking van het wapenembargo tegen de Bosnische Moslims proberen af te zwakken, nadat de opheffing langs de politieke weg niet mogelijk bleek te zijn. Rond half april heeft de Amerikaanse regering erkend, dat het heel goed mogelijk is dat Iran de Bosnische Moslims op grote schaal van wapens voorziet.

De regering Clinton zou oogluikend hebben toegestaan dat Iran wapens heeft geleverd aan de Bosnische Moslimregering. Het artikel in de Washington Post vermeldde dat ook Kroatië heeft mee geprofiteerd, als dank voor het openstellen van zijn grondgebied voor de doorvoer van de wapens. De krant baseerde zich op hoge Amerikaanse regeringsfunctionarissen. Het Witte huis ontkende, maar gaf toe dat er aanhoudende geruchten zijn over wapens uit Iran. De Iraanse leveranties zouden hebben

bijgedragen aan enkele recente militaire successen van het Bosnische regeringsleger. Iran zou geen tanks en zware artillerie hebben geleverd. Zulke wapens hebben de Bosnische Serviërs tot nog toe geen militair overwicht gegeven. De Iraanse wapens zouden wekelijks per vliegtuig aankomen op de luchthaven van de Kroatische hoofdstad Zagreb en verder over land naar Bosnië worden vervoerd. Een jaar geleden werd een Iraanse Boeing 747 met lichte wapens in Kroatië ontdekt en aangehouden. Sindsdien zijn de leveranties doorgegaan. VN-waarnemers in Bosnië hebben de afgelopen maanden gezegd landingen door onbekende transportvliegtuigen in Moslimgebied gezien te hebben. De Bosnische permanente vertegenwoordiger bij de VN, Mohammed Sacirby, zei dat er "wapens uit veel landen" naar Bosnië komen. "Men wijst altijd op wapenleveranties uit Iran om ons te associëren met het Moslim-fundamentalisme", aldus Sacirby, die Iraanse leveringen wil bevestigen noch ontkennen.

In Amerikaanse regeringskringen leeft de mening dat vrede in Bosnië alleen maar kan worden bereikt als de Moslims middels wapenleveranties militair even sterk worden als de Serviërs, zodat ze een betere uitgangspositie krijgen bij nieuwe vredesbesprekingen. Omdat de Amerikanen het VN-besluit, waarbij tot de instelling van het wapenembargo tegen Bosnië-Hercegovina werd besloten, niet aan hun laars willen lappen, komt het deze keer beter uit dat de wapenleveranties illegaal door Iran worden uitgevoerd.

Vrij Nederland (22 april 1995, nummer 16) spreekt zelfs van 'een beschaafde variant van Irangate in Bosnië', waarbij de Amerikanen de openlijke schending van het embargo aan derden overlaten, en er en passant hun voordeel mee doen in de betrekkingen met deze derden. De islamitische landen staan namelijk te springen om wapens te leveren aan hun Europese

geloofsgenoten, en een oogje dichtdoen zou de Verenigde Staten wel eens een wit voetje bij de Iraanse ayatollah's kunnen opleveren. En ook ex-Sovjetstaten, die bulken van oud wapentuig, hebben de Verenigde Staten na al het gebedel om geld nu eindelijk eens iets te bieden. Volgens berichten uit de pers (The Guardian en The European) zouden echter ook de Verenigde Staten zelf wapenleveranties aan het voorbereiden zijn. En de Amerikaanse inlichtingendiensten zouden zeer actief zijn in het verzamelen van gevechtinformatie in Bosnië, waarbij men veronderstelt dat deze gevechtinformatie mede wordt doorgegeven aan het BiH.

### **Fransen dreigen met terug trekking na moord door sluipschutters**

De Franse regering heeft sterke vermoedens dat sluipschutters van het Bosnische regeringsleger verantwoordelijk zijn voor de dood rond het paas-weekend van de twee Franse VN-militairen. De Franse minister van Buitenlandse Zaken Alain Juppé zei dat een onderzoek "sterke redenen geeft om aan te nemen dat de sluipschutter een Bosnische regeringssoldaat is". Naar aanleiding van de koelbloedige moord eiste Frankrijk verlenging van het bestand in Bosnië tot na 30 april. Zo niet, dan dreigde Parijs met terugtrekking van alle Franse blauwhelmen.

Ook de speciale VN-gezant, de Japanner Yashushi Akashi, dreigde met terugtrekking als de aanvallen op de VN-soldaten doorgaan. De Bosnische premier Haris Silajdzic stelde dat een eventuele terugtrekking de moordenaars in de kaart zou spelen. "Een Franse terugtrekking zou zeer ongelukkig zijn omdat het de moordenaars beloont en hen precies datgene zou geven waar ze op uit zijn". Silajdzic zei tevens niet te begrijpen waarom Frankrijk aandringt op een verlenging van het bestand daar de Franse VN-militairen juist tijdens een bestand zijn gedood. De Bosnische regering voelt weinig

voor verlenging van het bestand omdat zij vreest dat daarmee de Servische veroveringen worden bestendigd.

### **Bestand loopt ten einde**

De Bosnische premier Silajdzic verklaarde na een onderhoud van twee uur met Akashi dat de internationale gemeenschap de kans heeft laten lopen om de Bosnische Serviërs te dwingen het vredesplan van de Contactgroep te aanvaarden. Hij benadrukte dat de Moslims het vredesplan hebben aanvaard. Ze zijn tevens accoord gegaan met het opschorten van de opheffing van het wapenembargo tegen de regering in Sarajevo, om het vredesproces een kans te geven. De Bosnische premier vertelde dat zijn regering onder druk was gezet om een verlenging van het bestand te aanvaarden. "Maar die verlenging komt er niet", aldus Silajdzic.

De Bosnische Serviërs beschuldigden de Bosnische regering ervan het huidige bestand te "saboteren" door offensieven te beginnen. Het Bosnische regeringsleger heeft de laatste weken in het noorden en midden van Bosnië enkele overwinningen behaald op de Bosnische Serviërs. Als reactie hebben de Bosnische Serviërs hun beschietingen van zogeheten "veilige gebieden" onder VN-bescherming opgevoerd, VN-konvoeien geblokkeerd en VN-soldaten aangevallen.

De Bosnische leider Karadzic zei na de ontmoeting met Akashi een bestandsverlenging af te wijzen, omdat de Moslims het huidige bestand systematisch saboteren. De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadzic, riep zijn landgenoten op door te vechten tot de "eindzege". Als vredesbesprekingen niet zullen leiden tot een oplossing van het conflict, dan moet een militaire zege uitkomst bieden, aldus Karadzic.



## Akashi doet laatste reddingspoging voor bestand

In het laatste weekend van april en zelfs nog in de ochtend van de 1e mei heeft de VN-gezant Akashi nogmaals gepoogd om de strijdende partijen in Bosnië over te halen tot een verlenging van het bestand, dat op 1 mei om 12.00 uur afliep. Van de Bosnische regering kreeg Akashi te horen dat zij het bestand niet meer wilde verlengen. De Bosnische premier Silajdzic wilde hooguit terughoudendheid op het slagveld beloven. Ook de Bosnische Serviërs wezen nogmaals de verlenging van het bestand af.

## Escalatie gewelddadigheden culmineert in gijzeling

In de vierde week van mei kwam het tot een ongekende escalatie van het conflict in Bosnië-Herzegovina. Ondanks een ultimatum van de VN gingen de Bosnische Serviërs door met het beschieten van Sarajevo en andere Bosnische steden en bleven ze halsstarrig weigeren om hun zware wapens buiten een cirkel met een straal van 20 kilometer rondom Sarajevo terug te trekken, of bij VN-wapendepots in te leveren.

Uiteindelijk voerden op 25 mei NAVO-vliegtuigen als reactie - in opdracht van de VN - een luchtaanval uit op munitiedepots nabij Pale, het hoofdkwartier van de Bosnische Serviërs. De Bosnische Serviërs beantwoordden deze VN-actie met het bombarderen van de zogenaamde door de VN veilig verklaarde gebieden. In Tuzla kwamen daarbij maar liefst 71 burgers om het leven. De VN reageerde op 26 mei met een hernieuwde NAVO-luchtaanval op doelen bij Pale. De Bosnische Serviërs, woedend als ze waren, namen de dagen daarop in Bosnië meer dan driehonderd VN-ers - zowel reguliere blauwhelmen als ongewapende militaire waarnemers - als gijzelaar. Onder de gijzelaars bevonden zich ook drie Nederlanders. De gijzelaars werden vervolgens door de Bosnische Serviërs gebruikt als 'menschelijk

schild' tegen nieuwe NAVO-aanvallen. De VN, de EU, de Westerse landen, Rusland en moslim-landen hebben deze gijzelingen unaniem veroordeeld. De VN-Veiligheidsraad eiste de onmiddellijke vrijlating van de gijzelaars, maar dreigde niet met onmiddellijke luchtaanvallen. De NAVO sloot nieuwe luchtaanvallen echter niet uit.

Rusland, dat aanvankelijk boos was niet te zijn geconsulteerd over de twee luchtaanvallen, beloofde zijn invloed bij de Bosnische Serviërs aan te wenden om te komen tot een regeling, indien er geen nieuwe luchtaanvallen komen. De VN-secretaris-generaal Boutros Ghali meldde dat Frankrijk zijn troepen wil terugtrekken, indien er geen nieuw mandaat en geen betere bescherming voor de VN-vredesmacht komen.

Na de NAVO-luchtacties en de gijzelingen van VN-militairen door de Bosnische Serviërs namen de spanningen in Bosnië alleen maar toe. De Serviërs namen niet alleen nog meer VN-militairen als gijzelaar, maar haalden ook zware wapens uit de VN-wapendepots, waar tevens de meesten van de blauwhelmen worden vastgehouden. De Serviërs namen verder nog VN-uniformen en VN-voertuigen in beslag. In het centrum van Sarajevo hadden vervolgens Frans sprekende Bosnische Serviërs, gekleed in VN-uniformen, zich meester gemaakt van de Vrbanija-brug. De Fransen wisten echter de brug op de Bosnische Serviërs te heroveren, waarbij een Servische en twee Franse doden vielen. Verder namen de Fransen bij deze actie drie Serviërs gevangen.

## Bosnische minister komt om

Op 28 mei kwam de Bosnische minister van Buitenlandse zaken, Irfan Ljubijankic, om het leven toen zijn helikopter boven Kroatisch-Servisch gebied werd neergehaald. Ljubijankic was op weg van de Moslim-enclave Bihac terug naar Sarajevo. De huidige Bosnische

ambassadeur bij de VN, Muhamed Sacirbey, zal Ljubijankic als de nieuwe minister van Buitenlandse zaken van Bosnië-Herzegovina opvolgen.

## Internationale gemeenschap stuurt meer troepen

De VN-gezant Akashi ontkende dat de VN zal inbinden onder de druk van de Serviërs. De Verenigde Staten verklaarden dat zij als voorzorgsmaatregel drie marineschepen met tweeduizend mariniers naar de Adriatische Zee hebben gestuurd. Ook de Britten zouden circa 5.000 extra manschappen naar Bosnië sturen. De eerste (Britse) troepenversterkingen kwamen reeds op 31 mei aan in Split. In totaal zouden circa 6.200 extra VN-troepen naar Bosnië moeten worden gestuurd.

## Onderhandelingen over vrijlating gegijzelden

Op 31 mei verklaarden de Bosnische Serviërs, via een brief van Karadzic gericht aan de VN-secretaris-generaal Boutros Ghali, bereid te zijn de gijzelaars vrij te laten als de internationale gemeenschap belooft geen NAVO-luchtacties meer uit te voeren en als de zes 'veilige gebieden' (Sarajevo, Tuzla, Bihac, Gorazde, Srebrenica en Zepa) worden gedemilitariseerd. Karadzic waarschuwde verder nog tegen het sturen van extra VN-troepen naar Bosnië.

In de nacht van 2 op 3 juni lieten de Bosnische Serviërs een groep van 120 gegijzelde VN-militairen vrij. De vrijgelaten VN-militairen verlieten Bosnië met bussen en werden vervoerd naar Belgrado. Vandaar werd de groep overgevlogen naar Zagreb. Al met al bleven nog altijd ongeveer 300 VN-militairen in handen van de Bosnische Serviërs.

In de nacht van 6 op 7 juni lieten de Bosnische Serviërs vervolgens nog eens 108 gegijzelde VN-militairen en drie VN-waarnemers vrij. Een groep van 145 VN-ers, waaronder

drie Nederlanders, bleef echter nog steeds in handen van de Bosnische Serviërs. De groep vrijgelaten VN-ers verliet Bosnië en reisde via het Servische Novi Sad naar Zagreb. De ex-gijzelaars verklaarden dat ze goed waren behandeld, maar klaagden over het gebrekkige voedsel.

Met name het hoofd van de Servische staatsveiligheidsdienst, Jovica Stanisic, had een belangrijk aandeel in de bemiddeling omtrent de vrijlating van de gijzelaars. Ook de Griekse ministers van buitenlandse zaken en defensie, Papoulias respectievelijk Arsenis, eisten een belangrijk deel op voor de vrijlating van de gijzelaars, nadat ze begin juni 48 uur hadden onderhandeld met de Bosnische Serviërs in Pale. De Grieken boden zelfs aan te gaan bemiddelen tussen Karadzic en Milosevic.

Op 13 juni lieten de Bosnische Serviërs, alweer na bemiddeling door Milosevic' afgezant, Stanisic, een groep van 130 VN-gijzelaars vrij. En op 18 juni kwam er dan een einde aan het gijzelingsdrama in Bosnië, toen ook de laatste 26 VN-gijzelaars, waaronder de drie Nederlandse militairen, door de Bosnische Serviërs werden vrijgelaten. De Bosnisch-Servische 'vice-president', Nikola Koljevic, maakte de vrijlating bekend nadat de VN vier VRS-soldaten had vrijgelaten, die vorige maand door Franse VN-ers waren gevangen genomen tijdens gevechten bij een brug in Sarajevo.

#### Analyse van de Bosnische doelen

Volgens de Britse Joegoslavië-deskundige, Jonathan Eyal van het Royal United Services Institute in Londen, zou de Bosnische regering blijven streven naar een inmenging van de Verenigde Staten in het Bosnië-conflict en de opheffing van het wapenembargo. De Bosnische regering zou er alles aan doen om een zodanige situatie te creëren, waarin het voor de Verenigde Staten onmogelijk is geworden om zich buiten het conflict te houden.

Rond half juni waren bij de BiH de eerste tekenen te zien van voorbereidingen voor een offensief waarmee de Bosnische regering het beleg van Sarajevo zou willen opheffen. Volgens Eyal zouden er twee redenen voor deze BiH-bewegingen zijn. Ten eerste weet de Bosnische regering niet precies wat de VN met de Bosnische Serviërs heeft afgesproken bij de onderhandelingen inzake de vrijlating van de VN-gijzelaars. Men zou willen testen hoever de VN is gegaan met concessies aan de Bosnische Serviërs. Ten tweede zou de Bosnische regering met de troepenconcentraties rondom Sarajevo willen aangeven dat de oorlog in Bosnië nog steeds doorgaat, zodat hiermee vooral de druk op het Amerikaanse Congres en de Amerikaanse president wordt opgevoerd. Hierbij vraagt Eyal zich af of daadwerkelijk zal worden gestreefd naar een ontzetting van Sarajevo, aangezien genoeg politici, militairen en zwarthandelaren in Sarajevo er juist baat bij hebben dat de belegering blijft doorgaan.

Mocht de BiH in de toekomstige strijd meer en meer succes gaan boeken, dan zou het conflict in Bosnië volgens Eyal alleen maar gecompliceerder worden. Belgrado en Zagreb zouden namelijk streven naar een klein Bosnië voor de Moslims!! Bij een eventueel succes van de Moslims zou de Moslims-Kroatische Federatie uit elkaar vallen waardoor de Moslims weer op twee fronten, zowel tegen de Serviërs als tegen de Kroaten moeten vechten.

## BOSNIË - HERCEGOVINA MILITAIR

### Eerste weken bestand

De militaire situatie in Bosnië is met de ingang van het bestandsakkoord behoorlijk veranderd. Het aantal gevechten is duidelijk afgenomen, zeker in vergelijking tot de situatie eind november. Naarmate het

bestand langer duurde, nam het aantal gevechten en schendingen van het bestand constant af.

De meeste schendingen vonden plaats in de bekende hot-spots te weten: rond Velika Kladusa en de stad Bihac in de Bihac-enclave, de Possavina corridor, de Doboij vinger, de regio Livno-Glamoc. Verder wordt er nu en dan melding gemaakt van schendingen in andere gebieden. Meestal gaat het om klein kaliber- of mitrailleur vuur en een enkele keer om mortier- of ander artillerie geschut. De gevechten in de moslim-enclave Bihac vormen de grootste bedreiging voor het bestand, aangezien een deel van de strijdende partijen zich niet aan het bestand houdt (Abdic en SVK). Genoemde partijen vechten tegen V BiH korps. De Bosnische regering kan dus eenvoudig het bestand laten vallen als de aanvallen van de gecombineerde legers van SVK, Abdic en VRS op het V BiH korps te ernstig worden.

### Overleg tussen VRS en HVO

Militaire leiders van de VRS en de HVO hadden 4 februari een ontmoeting in de Bosnische stad Gornji Vakuf voor een overleg over het staakt-het-vuren. De twee partijen spraken onder auspiciën van de VN en een commissie ter naleving van de COH (cessation of hostilities) en maakten een start met het scheiden van hun legers langs de confrontatielijn tussen Kupres en de grens van Bosnië en Kroatië. Aan beide zijden beloofde men kaarten te overleggen met de eigen versie over het verloop van de confrontatielijn, teneinde een tussenpositie voor de vredes machten te kunnen bepalen. Er waren bij het overleg geen afgezanten van de Bosnische regering aanwezig.

### Vliegbewegingen

Ook 'Der Spiegel' meldt de "vliegincidenten" in het Bosnische luchtruim. Vermoedelijk gaat het hier om wapenleveranties. Als belangrijkste aanvoer routes worden genoemd een voormalig vliegveldje

voor sportvliegtuigen noordwest van Sarajevo en een tot landingsbaan verbouwd stukje rijksweg bij Tuzla. Volgens Der Spiegel zou het hier gaan om raketwerpers, Stingers en broodnodige reservedelen voor de 2e Brigade van het Moslimleger. De wapenleveranties zouden uit Turkije en Iran komen. Ook wordt betrokkenheid van de VS niet uitgesloten.

Niet alleen de Moslims lappen het vliegverbod aan hun laars. Ook Slobodan Milosevics militaire helikopters zijn bijna elke nacht in touw om de Servische troepen te bevoorraden

### **Bestand wordt brozer**

Het bestand in Bosnië wordt in het voorjaar steeds brozer en het geweld neemt toe. Het geweld uit zich vooral in de vorm van beschietingen van VN-vliegtuigen, diefstallen van VN-materieel, acties van sluipschutters en bombardementen op delen van Sarajevo. De VN-strijdmacht heeft de NAVO om luchtbescherming gevraagd. Vanaf 18 maart zijn er zware gevechten - de zwaarste sinds het bestand op 1 januari 1995 inging - op meerdere fronten in Bosnië uitgebroken: in de Bihac-pocket, rondom Tuzla, in de Posavina-corridor en in Centraal Bosnië. Als reactie op de BiH-offensieven heeft Karadzic een algehele mobilisatie voor het gehele door Serviërs gecontroleerde gebied in Bosnië-Hercegovina afgekondigd. Dit kan een voorbode zijn van gevechten op grote schaal wanneer de winter definitief is afgelopen, zeker gezien het gegroeide zelfvertrouwen van het BiH en de vastbeslotenheid van de Serviërs om zich te verdedigen.

Beide oorlogspartijen hebben grote stukken gebied afgesloten voor de VN, zodat de VN-macht zich niet goed op de hoogte kan stellen van wat er op het slagveld nu precies gebeurd.

Aangezien de Moslim-offensieven in de laatste weken van maart nabij Tuzla en Travnik succesvol

verliepen, hebben de Bosnische Serviërs uit wraak artilleriebeschietingen uitgevoerd op de steden Sarajevo, Tuzla, Konjic, Gorazde en Mostar. De VN dreigde de Bosnische Serviërs vervolgens met luchtacties, indien zij hun aanvallen op deze veilige gebieden niet zouden staken. De nieuwe VN-commandant generaal Rupert Smith heeft namelijk tot een hardere opstelling besloten met betrekking tot luchtaanvallen dan zijn voorganger generaal Michael Rose.

### **VN wordt geïntimideerd**

Als reactie op de dreiging van de VN met luchtacties, heeft Karadzic bedreigd om de VN-militairen "als vijanden te behandelen" als de VN daadwerkelijk overgaat tot acties tegen Bosnisch Servische stellingen. Bovendien heeft Karadzic nog bedreigd met een volledige oorlog - waarbij de Bosnische Serviërs de onderhandelingstafel definitief zullen verlaten - indien het BiH-offensief voortduurt.

Alle strijdende partijen gaan er steeds meer toe over om de bewegingsvrijheid van VN-personeel in te perken (het leggen van mijnen rondom VN-troepen, gijzelen van VN-personeel). Hierdoor zijn er minder gegevens te verkrijgen over het verloop van de strijd.

### **BiH boekt successen in Majevice-heuvels en Vlastic-gebergte**

De BiH heeft de afgelopen tijd herhaaldelijk militaire successen geboekt, waarbij we met name moeten denken aan de strijd bij de Majevice-heuvels en rondom het Vlastic-gebergte. Er zijn echter aanwijzingen dat het VRS nieuwe offensieven tegen het BiH aan het voorbereiden is, als reactie op het succes van het de laatste.

### **Bosnische Serviërs willen emigreren**

Veel Bosnische Serviërs denken erover naar Amerika of Canada te emigreren. Hun leiders mogen de VS

dan wel beschouwen als bondgenoten van de Moslims, Amerika en Canada zijn nog altijd magische woorden. Onder de inwoners van de Servische buitenwijk van Sarajevo, Ildija, worden heimelijke gesprekken gevoerd over het verkrijgen van een visum voor die landen. Vooral onder jonge mensen die geen einde aan de oorlog zien.

Sinds het begin van de oorlog zijn 500.000 Bosnische Serviërs het land ontvlucht. Zo'n 350.000 zitten in Servië, de rest is naar het Westen gegaan. Men neemt aan dat er in het Bosnisch-Servische gedeelte van Bosnië ongeveer een miljoen mensen wonen. Zo'n 20.000 Serviërs zouden onder het gezag van de Bosnische regering vallen.

### **Desertie**

De 50.000 mensen die recentelijk een visum hebben gekregen om naar Westerse landen te emigreren, worden door Servië als deserteurs aangemerkt. Alle gezonde Bosnisch-Servische mannen vallen onder de dienstplicht en mogen het land niet verlaten om elders te gaan wonen. Radovan Karadzic, de Bosnisch Servische leider, heeft president Milosevic opgeroepen de Bosnische mannen in Servië aan het Bosnisch-Servische leger over te dragen.

Volgens Karadzic zou de oorlog in twee maanden beëindigd kunnen zijn als Servië de deserteurs inderdaad zou terugsturen. Hij dreigde de bezittingen van de deserteurs in beslag te zullen laten nemen. Milosevic wil niet toegeven en zet Karadzic juist onder druk om een einde aan de oorlog te maken. Hij heeft er dan ook geen belang bij de deserteurs uit te leveren. Zijn deze eenmaal in Belgrado, dan is het niet meer zo moeilijk om naar het buitenland te vluchten.

Niet alleen de recente nederlagen zetten aan tot desertie. Een Servische soldaat uit de omgeving van Sarajevo vertelde al sinds vorige zomer geen wedde meer te hebben ontvangen. een soldij van overigens

zo'n 16 gulden per maand. Niet alleen onder de soldaten maar ook onder de burgerbevolking bestaat onvrede over het gedrag van de leiders. De uitzichtloosheid van de strijd en de slechte economie zijn hier debet aan. Bovendien tiert de corruptie welig binnen de Bosnisch-Servische leiding. Hoge functionarissen en leiders hebben elkaar openlijk beschuldigd van het verduisteren van enkele honderdduizenden dollars. Geld dat was bestemd voor de illegale aankoop van wapens in het buitenland. Het volk wil niet langer vechten voor een stelletje dieven aan de top.

### **Conflict VN-vredesmacht en VN-tribunaal**

De VN-vredesmacht is minder opgetogen over het feit dat het VN-Tribunaal voor oorlogsmisdaden een onderzoek instelt naar de Bosnisch-Servische leiders Karadzic en generaal Mladic. De aankondiging komt op een ongelukkig moment. De VN is verwickeld in moeizame onderhandelingen over de verlenging van de wapenstilstand en is bezorgd dat de beschuldigingen nog meer problemen zullen veroorzaken voor de 24.000 blauwhelmen in Bosnië. De VN blijft gewoon met Karadzic en Mladic aan de onderhandelingstafel zitten. Men kan er niet omheen dat het tweetal een miljoen Bosnische Serviërs vertegenwoordigen.

### **Bosnische Serviërs in het defensief**

Zoals bekend blijven de Bosnische Serviërs weigeren het vredesvoorstel van de Contactgroep te accepteren, maar de tijd werkt ze tegen. De Servische strijders moeten met weinig mensen een front van meer dan duizend kilometer zien te verdedigen. Ze zijn de oorlog moe doordat ze slecht worden verzorgd, veel te weinig soldij uitbetaald krijgen en de laatste tijd moeten toezien hoe het BiH het ene na het andere succes boekt.

De Bosnisch-Servische leiders in Pale zijn geïsoleerder dan ooit. Ze worden genegeerd door de Contactgroep, beschuldigd van oorlogsmisdaden door het VN-tribunaal en dwars gezeten door hun voormalige beschermer Milosevic, de president van Servië. Daarnaast woedt er ook een ware 'stammenstrijd' tussen de verschillende Servische facties in Pale (alook in Knin en Belgrado).

Als gevolg van deze algeheel verslechterende situatie is de VN bang, dat de Bosnische Serviërs een wanhoopsaanval zullen doen. Bosnisch-Servische generaals zouden pleiten voor een 'Blitzkrieg' waarbij ze hun overwicht aan tanks en artillerie ten volle kunnen uitbuiten. De Serviërs zouden Tuzla of de Moslim-enclaves in het oosten van Bosnië makkelijk kunnen veroveren. Dat de VN-vredesmacht zo'n Servische aanval zal tegenhouden is niet erg waarschijnlijk.

### **Aflopen bestand**

Op 1 mei om 12.00 uur liep het bestand in Bosnië-Herzegovina af. Op verschillende plaatsen - Bihac, Sarajevo en Tuzla - de laiden de gevechten meteen hoog op. Begin mei is de situatie in geheel Bosnië zeer gespannen. De ergste gevechten worden gemeld vanuit Gradacac, de Posavina-corridor, de Majevice-heuvels en Kalesija. De BiH beschikt momenteel over een wapenvoorraad die enerzijds wordt aangevuld door de vier eigen munitiefabrieken, gelegen in Centraal-Bosnië, en anderzijds door illegale wapenleveranties door islamitische landen. Ook zou er geen gebrek aan brandstof zijn, aangezien de BiH met brandstof wordt bevoorrad vanuit Kroatië.

In de derde en vierde week van mei waren er hevige gevechten in Sarajevo als ook in het westen en het noorden van Bosnië, waarbij de VN-vredesmacht over het algemeen machteloos moest toekijken. De VN-militairen werden door de Bosnische Serviërs steeds meer in

het nauw gedreven. Ook werd er eind mei door de VRS met luchtdoelgeschut geschoten op patrouillerende NAVO-vliegtuigen.

### **Amerikaans vliegtuig neergeschoten**

Op 2 juni werd een Amerikaans F-16-vliegtuig boven Bosnisch-Servisch gebied, in de omgeving van Banja Luka, door de VRS neergeschoten. Het vliegtuig, dat door een SAM-6 luchtdoelraket werd geraakt, voerde een patrouille uit in het kader van de operatie "Deny Flight", waarmee de NAVO op verzoek van de VN het vliegverbod in het Bosnische luchtruim afdwingt.

De Amerikaanse luchtmacht, in samenwerking met de Amerikaanse mariniers, startte gelijk een zoekactie naar de piloot van het neergeschoten toestel. Op 8 juni werd de piloot, die zich in het dunbevolkte gebied al die tijd voor de Serviërs had weten schuil te houden, uiteindelijk gevonden en met een spectaculaire reddingsoperatie opgepikt door de mariniers.

### **Bosniërs willen beleg van Sarajevo doorbreken**

Er bestonden sterke aanwijzingen dat de BiH van plan zou zijn om een offensief tegen de VRS te starten met als doel het opheffen van het beleg van Sarajevo. Op 15 juni braken vervolgens gevechten uit in en om Sarajevo, nadat de BiH de VRS van verschillende kanten had aangevallen.

Ondanks de strijd van Bosnische Serviërs tegen de door de Moslims gedomineerde BiH, bevinden zich in het BiH-kamp nog steeds een behoorlijk aantal Serviërs. Met name in het door de BiH gecontroleerde deel van Sarajevo zijn vrijwillig nog steeds zo'n 35.000 Serviërs. Deze Serviërs, die de Bosnische regering trouw zijn gebleven (zoals bijvoorbeeld kolonel Jovan Divjak van de BiH), zijn een doorn in het oog van Karadzic en

de zijnen. Karadzic schildert ze af als zogenaamde 'ex-Serviërs'.

## BIHA -ENCLAVE

### Onrust in Bihac bedreigt bestand

De voortdurende gevechten tussen Abdic aanhangers en de SVK enerzijds en VBiH korps anderzijds begin dit jaar bedreigen het bestand in geheel Bosnië-Herzegovina. Abdic zou echter een 'verklaring' hebben getekend in Velika Kladusa in het bijzijn van een VN ambtenaar waarin hij zich vastlegt de voorwaarden voor het staakt het vuren in Bosnië te respecteren.

In het noordwesten van de enclave zijn ernstige schendingen van het bestand gemeld in de omgeving van Velika Kladusa. Waarschijnlijk gaat het om Abdic strijders of SVK. Niettemin zijn er volgens VN waarnemers aanwijzingen dat de SVK zich terugtrekt uit de enclave, zoals mondeling toegezegd door hun leiders. In de volgende dagen blijven er echter meldingen binnen komen van gevechten in dezelfde regio, waarbij aanhangers van Abdic en SVK als hoofdschuldigen aangemerkt worden.

Ten zuiden van de enclave, in de buurt van de plaats Bosanska Krupa, bestookte de VRS eenheden van het Bosnische regeringsleger. Ook in de stad Bihac zijn schendingen van het bestand gemeld.

### Gebrek aan brandstof en voedsel

De voedsel en brandstof situatie in Bihac is zorgwekkend. De kleine Bosnisch Kroatische gemeenschap in Bihac heeft een wanhopige oproep gedaan aan de Kroatische regering. Als er niet snel voedsel komt zullen volgens de boodschap honderden mensen van de honger sterven. Een VN konvooi met levensmiddelen voor Bihac is teruggeroepen naar Zagreb nadat dagenlang tevergeefs was geprobeerd om Bihac te bereiken.

Ook voor de VN troepen in Bihac (Banbat) wordt de situatie steeds slechter. Doordat de transporten bij de grens worden tegengehouden door SVK en VRS hebben ze een ernstig tekort aan brandstof. Daarom hebben zij hun generatoren moeten stoppen, met als gevolg dat ze geen verwarming meer hebben en ook geen stroom voor de communicatiemiddelen. Volgens woordvoerders van de VN zijn meel en zout niet langer te vinden en zijn andere produkten veel te duur (kilo suiker 60 mark) voor de lokale bevolking. Het tekort aan brandstof heeft ook ernstige gevolgen voor het ziekenhuis van Bihac.

In de enclave dreigt ook een volledig gebrek aan voedsel omdat de Kroatische Serviërs, die de enclave aan drie zijden belegeren doorgang van humanitaire konvooien weigeren. Een ander punt van belemmering vormt de zakenman Fikret Abdic. Volgens de lokale UNHCR vertegenwoordiger, Kris Janowik, eist deze de helft van de humanitaire transporten op. De NAVO weigert voedseldroppings uit te voeren vanwege het zware luchtdoelgeschut van de VRS ter plaatse.

### Burgers slachtoffer van gewelddadigheden

Bij aanhoudende beschietingen in het weekeinde van 14 en 15 januari kwamen in totaal zeven burgers om het leven. De artillerie aanval was een reactie van de Bosnische Serviërs op een eerdere aanval door het Bosnische regeringsleger. Volgens VN-waarnemers is er sprake van de ernstigste schendingen van het bestandsakkoord dat op 24 december van kracht werd. In de Bihac-enclave zijn verder beschietingen gemeld op de steden Velika Kladusa, Bosanska Krupa en Bosanska Ottoka.

De gevechten in de Bihac-enclave tussen de BiH en de VRS zijn weer verhevigd. Bij Velika Kladusa in het noordwesten van de enclave zijn op 19 januari zeven- tot achthonderd

inlagen van artilleriegranaten geteld. Dit is het hoogste aantal sinds op 1 januari het bestand inging. De beschietingen zijn volgens VN-waarnemers vooral het werk van de Kroatische Serviërs. Twee dagen geleden verplaatsten de SVK al zware artillerie naar de frontlijn die even ten zuiden van Velika Kladusa loopt. VN-waarnemers hadden het vervoer van de zware artillerie waargenomen en hun bezorgdheid daarover uitgesproken.

In een gesprek met de VN hebben de verbindingsofficier van de 505° BiH brigade en de chef staf gezegd dat er een grondaanval aan de gang was. De belangrijkste doelen van de aanval zijn Kosja Glavica, Latica Glavica en Disdarovica. VN-personeel heeft de frontlijn bezocht. Zij hebben gezien dat Abdic en SVK troepen vanuit het westen artilleriegranaten afvuren. Verder is uit onbevestigde bronnen vernomen dat eenheden van het leger van Abdic geleid worden door officieren van de SVK en dat de SVK de Abdic troepen gedwongen heeft om de aanval uit te voeren.

De gevechten bij Velika Kladusa namen gedurende de beschreven periode verder toe. Op 26 januari werden bijvoorbeeld 579 inlagen van artillerie-granaten geteld, vijf maal zoveel als het dagelijks gemiddelde.

### Aanval op Klokot door BiH

De BiH heeft een aanval gepleegd vanuit Bihac-stad op Klokot, 5 kilometer noordwest van Bihac-stad. De BiH zou het stadje, waar zich een voor de stad belangrijke wateropslag bevindt, in handen hebben gekregen. De aanval en bezetting van de stad hebben weer geleid tot nieuwe aanvallen van de (Bosnische en/of Kroatische) Serviërs om het stadje te heroveren. Verder voeren de Serviërs vergeldingsaanvallen uit. De acties van de Bosnische Serviërs bestaan vooral uit artilleriebeschietingen op buitenwijken van Bihac-stad.

Van 8 t/m 11 februari werd er hevig in de Bihac pocket gevochten, het aanhoudend Servisch offensief was aanleiding voor de opperbevelhebber van de BiH, generaal Rasim Delic, om niet meer met de VN en tegenstander te willen onderhandelen. Volgens Delic moet de BiH eerst het initiatief op het slagveld zien te herwinnen.

Op 15 februari werd onverwacht toch een konvooi toegelaten. Het konvooi, met als bestemming de stad Bihac, bestond uit 20 vrachtwagens met 96 ton aan voedsel en medicijnen; van deze hoeveelheid is ongeveer een derde deel bestemd voor de Moslims van Abdic. In de dagen erna werd nog een tweetal konvooien toestemming gegeven, zij hadden als eindbestemming Cazin en Velika Kladusa.

De waarde van deze konvooien moet niet worden overschat, volgens woordvoerders van de hulporganisaties voorzien zij in ongeveer 5% van de behoefte. Een regeling om de enclave op regelmatige basis van voedsel en medicijnen te voorzien wordt door de hulporganisaties als een absolute must gezien. Ook het terugtrekken van een hoeveelheid SVK manschappen langs de westelijke confrontatielijn, om de strijdmacht in de Krajina op peil te brengen, zou kunnen duiden op een verschuiving van de prioriteiten van de SVK.

### **Transporten weer geblokkeerd**

De situatie in Bihac is op de laatste dag van februari weer verslechterd. Een VN-konvooi met hulpgoederen voor de bevolking en de militairen in de enclave is in de enclave zwaar beschoten. Het konvooi was terecht gekomen in een artilleriegevecht tussen 5 BiH korps aan de ene kant en Serviërs en aanhangers van Abdic aan de andere kant.

De chauffeurs zijn hun vrachtwagens ontvlucht en in veiligheid gebracht met de begeleidende pantserwagens. De vrachtwagens, gevuld met hulpgoederen, zijn op de weg

achtergebleven. Het is nog onduidelijk wat met de vrachtwagens en de inhoud gebeurd is, maar het ligt voor de hand dat één van de strijdende partijen alles heeft ingepikt.

Teneinde de rebellerende Serviërs in Kroatië te dwingen toestemming te geven om nieuwe, beter toegankelijke routes naar de belegerde Bihac-pocket te mogen openen, hebben vertegenwoordigers van de VN woensdag 8 maart besloten om alle voedseltransporten naar de pocket te stoppen. Deze opheffing valt samen met het verschijnen van nieuwe gegevens van de VN-onderhandelingen gericht op het voorkomen van terugtrekken van de VN uit Kroatië.

Volgens een intern VN-rapport is aan de Krajina-Serviërs duidelijk gemaakt dat zij een ontplooiing van de VN aan de internationaal erkende grens met Bosnië als "minimale aanwezigheid" moeten accepteren. De 12.000 peacekeepers patrouilleren langs de cease-fire lijn tussen Kroaten en de Servische militie. Gedurende de burgeroorlog van 1991 nam de laatste groep ongeveer 30 procent Kroatisch grondgebied in bezit. Volgens Tudjmans redenatie zou de VN aanwezigheid alleen maar de verdeeldheid van zijn land bevestigen, het beschermen van de rebellerende Serviërs op Kroatische grond en de Serviërs aanmoedigen een Servische ministaat te creëren, die bij Servië zelf aangesloten zou kunnen worden.

Terwijl het genoemde VN-rapport sprak van het feit dat de Krajina-Serviërs geen bezwaar hadden over de herontplooiing van de peacekeepers, bleken andere VN-functionarissen te stellen dat de positie van de VN wat onzekerder was geworden.

Er is bezorgdheid geuit met betrekking tot de voortzetting van humanitaire hulpacties. Er zijn reeds aanvallen geweest op hulpkonvooien door Kroatische Serviërs en de opstandige Moslims

van Fikret Abdic. Ook hebben zij geweigerd konvooien toe te laten. Dit als gevolg op de dreiging de VN uit Kroatië te verdrijven. Voorlopig heeft de UNHCR besloten om de voedsel- en noodhulp aan de Kroatische Serviërs en de rebellen van Abdic in de Bihac-pocket stop te zetten. Pas als de blokkade van de enclave in het noordwesten van Bihac opgeheven wordt, gaan de VN konvooien weer rijden. De voedselsituatie is zo kritiek dat ieder moment de eerste doden kunnen vallen.

Op 18 maart komt voor het eerst binnen een maand weer een voedselkonvooi aan met 105 ton aan levensmiddelen.

De Kroaten in Kroatië en de Bihac-pocket spelen een belangrijke rol bij de clandestiene toevoer van goederen naar Bihac. Door de zwarte markt in de Bihac-pocket, waarvan een groot deel van de bevolking afhankelijk is, kan een klein aantal Kroaten, Serviërs en Moslims zich enorm verrijken.

### **Ontvoering commandant Bosnisch-Servische troepen**

Nabij de stad Bihac is op 8 maart de commandant van de Bosnisch-Kroatische troepen in de moslim enclave, generaal Vlado Santic, ontvoerd. Algemeen wordt aangenomen dat de militaire politie van het Bosnische regeringsleger voor de ontvoering verantwoordelijk is. Volgens een bekendmaking van de Bosnisch-Kroatische autoriteiten zijn er redenen om aan te nemen dat de generaal na zijn ontvoering is vermoord. De achtergronden van de ontvoering zijn onduidelijk. Het leger van de Bosnische Kroaten, het HVO, en het Bosnische regeringsleger zijn bondgenoten in de strijd tegen de Bosnische en Kroatische Serviërs en de relaties tussen Santic en het regeringsleger waren zeer goed.

Uit protest tegen de ontvoering van de generaal hebben de Bosnische Kroaten alle contacten met de moslims verbroken. Dit houdt in dat

de relatie tussen de partners van de federatie op een dieptepunt is beland precies op de eerste verjaardag van de federatie.

De Bosnische Kroaten willen pas weer in contact komen met het regeringsleger als opheldering is verschaft over de ontvoering en als generaal Dudakovic, commandant 5 BiH Korps, vervangen is. Dudakovic heeft gemeld dat hij een aantal leden van de militaire politie heeft gearresteerd in verband met de verdwijning van Santic. Hij noemde de ontvoering een misdaad die de relatie met de Bosnisch Kroaten niet zou mogen aantasten. Dudakovic zei niet te weten wat er met Santic gebeurd was.

Santic zou tijdens een feestje een conflict hebben gekregen met een aantal soldaten van het regeringsleger. De ruziende militairen verlieten het hotel. Later zijn buiten het hotel schoten gehoord. Een niet nader geïdentificeerde woordvoerder van de Bosnische regering zei ervan uit te gaan dat Santic vermoord is. De HVO neemt geen genoegen met de verklaring van Dudakovic en stelt hem verantwoordelijk voor de verdwijning van Santic.

### **Bestand bestaat alleen nog op papier**

Het algehele bestand van begin dit jaar in Bosnië, dat voor enige rust zorgde, heeft aldus geen enkel effect gehad op de militaire strijd in de Bihac-pocket. Rond 18 maart is er weer hevig gevochten. Zo zouden de Bosnische Serviërs en troepen van Abdic in de buurt van Velika Kladusa met een nieuw offensief linies van het BiH hebben doorbroken. Ook tijdens de laatste dagen van de maand maart werd er nog steeds hevige strijd geleverd.

Gedurende de eerste week van april werd de 'safe area' rondom Bihac weer voortdurend beschoten door Servische eenheden. De VN greep niet in, omdat geen burgers door de beschietingen werden getroffen (wel werden een Nederlandse waarnemer

en een plaatselijke vertaler licht gewond). Op 3 april werd de NAVO wel gevraagd om verkenningsvluchten boven de Bihac-pocket uit te voeren om vast te kunnen stellen waar de Servische stellingen zich precies bevonden. Daarbij moesten de NAVO-vliegtuigen echter rekening houden met Servisch luchtdoelgeschut. Een VN-woordvoerder verklaarde echter dat door een communicatieprobleem tussen de VN-macht en de NAVO de militaire organisatie niet adequaat heeft kunnen reageren, zodat van daadwerkelijke verkenningsvluchten niets is terecht gekomen.

VN-vertegenwoordigers geloven dat de incidenten deel uit maken van een vooropgezet plan om druk uit te oefenen op de peacekeepers in het algemeen en Lgen Rupert Smith in het bijzonder. De generaal heeft geantwoord door onmiddellijk een ontmoeting met de Bosnisch-servische generaal Radko Mladic te eisen. Mladic's assistenten lieten echter weten dat de generaal het te druk heeft om zijn VN-opponent te ontmoeten.

Het 5e BiH Corps heeft eind mei, begin juni met succes aanvallen uitgevoerd op het Grabez-plateau. Verder werd er nog gevochten rondom het plaatsje Ripac, dat door de BiH was veroverd.

## **NOORD-BOSNIË - HERCEGOVINA**

### **Etnische zuiveringen rondom Banja Luka**

Volgens de VN vluchtelingenorganisatie maken de Bosnische Serviërs zich met name in de regio Banja Luka nog steeds schuldig aan etnische zuiveringen. Vanaf medio december vindt 'onacceptabele en onvoorstelbare etnische terreur plaats' aldus een woordvoerder van de UNHCR.

De acties richten zich zowel tegen de moslims als de Bosnische

Kroaten. In Sanski Most (ten zuiden van de Bihac enclave) zouden ten minste vijf moslims zijn doodgeschoten of levend verbrand. Met Kerstmis mishandelde de politie in Banja Luka tientallen Kroaten die net een kerk verlaten hadden. Verder zijn er onbevestigde berichten dat honderden Kroaten en moslims uit de omgeving van Banja Luka op transport zijn gesteld naar het front tussen Serviërs en Kroaten in Zuid-Bosnië. Verder verdreven de Serviërs begin januari ongeveer 100 mensen uit hun huizen.

Volgens Nina Winquist, woordvoester van het Internationale Rode Kruis, zijn de Bosnische Serviërs in april opnieuw begonnen met een campagne om Moslims te verjagen. Een actie die veel lijkt op de etnische zuiveringen van ruim een jaar geleden toen zesduizend inwoners van Moslimdorpen werden verdreven. Twee groepen Moslims, meest vrouwen en kinderen, werden door de Serviërs gedwongen in het gebied tussen Bijeljina en Tuzla de gevechtslinies over te steken. In Bijeljina wonen nog slechts tweeduizend Moslims. Voor het begin van de oorlog, drie jaar geleden, waren dat er dertigduizend. De Bosnische Serviërs hebben in de loop van de oorlog honderdduizenden Moslims, Kroaten en zigeuners verdreven uit de gebieden die zij onder controle hebben.

De speciale VN-gezant voor de mensenrechten in Bosnië Tadeusz Mazowiecki meldde dat de Bosnische Serviërs de etnische zuivering in Noord-Bosnië nu vrijwel hebben voltooid. Het kleine aantal resterende niet-Serviërs in het gebied - 10 tot 15% van het aantal van voor de oorlog - zijn er alleen nog om te dienen als gijzelaars, of als dwangarbeiders. Volgens Mazowiecki staan ze daarbij voortdurend bloot aan een niet aflatende terreur en discriminatie door Bosnische Serviërs.

## Reorganisatie BiH

In noord Bosnië Hercegovina vond aan BiH-zijde begin dit jaar een grote reorganisatie plaats. De troepen worden getransformeerd van operationele groepen in divisies. De uitvoering van de reorganisatie gaat gepaard met grote troepenbewegingen.

In de gehele Sapna-duim is een strenge controle door de moslims op de bewegingsvrijheid van Dutchbat en Nordbat bestaan. Patrouilles moeten een week van te voren aangemeld worden en worden regelmatig geweigerd. Alleen bevoorrading van observatieposten is toegestaan.

De reorganisatie van het Bosnische regeringsleger gaat intussen gewoon door. Het vermoeden bestaat dat de beperking van de bewegingsvrijheid gerelateerd is aan de troepenopbouw en reorganisatie van het leger in dit gebied.

## Gifgassen

Het persbureau SRNA van de Bosnische Serviërs meldde op 7 april dat het offensief van de Bosnische regeringstroepen in het noord-oosten van Bosnië "geheel doorbroken" is. De Serviërs zouden bij de stad Doboj, in het centrum van het Majevisa-gebergte, terreinwinst hebben geboekt evenals bij de Moslim-enclave Tuzla. Volgens de regering in Sarajevo voeren de Serviërs manschappen en materieel aan per helikopter.

Het VN-hoofdkwartier noemde de strijd in het Majevisa-gebergte het "absolute brandpunt". De Serviërs zouden verboden gifgassen hebben ingezet tegen het Bosnische regeringsleger. In het ziekenhuis van Tuzla is een aantal Bosnische regeringssoldaten opgenomen met ademhalingsmoeilijkheden. Een Bosnische legerwoordvoerder in Tuzla zou dit hebben gezegd. Westerse bronnen bevestigden dit bericht van het Franse persbureau AFP.

## Slachtoffers in Bosanska Gradiska

Met de militaire acties van de Kroaten in de UNPA-West begin mei werden door de Kroaten ook beschietingen uitgevoerd op de Bosnisch-Servische grensplaats Bosanska Gradiska bij de strategische brug over de Sava. Hierbij zouden talloze Servische slachtoffers zijn gevallen, die voor een groot deel werden overgebracht naar de Noord-Bosnische stad Banja Luka.

Volgens berichten uit de pers zouden de Bosnische Serviërs, naar aanleiding van het succesvolle Kroatische offensief in de UNPA-West, wraakacties hebben uitgevoerd tegen de Kroatische gemeenschap (circa 30.000 mensen) in Banja Luka. In de stad zouden een rooms-katholieke kerk en een klooster zijn vernietigd. Ook zouden er etnische Kroaten zijn mishandeld.

## TUZLA

### Wankel bestand

In Tuzla wordt net als in andere belangrijke plaatsen het staakt-het-vuren op de proef gesteld. De BiH troepen hebben het vliegveld van Tuzla geblokkeerd uit onvrede over de plaatsing van een liaison-officier van de VRS op het lokale VN hoofdkwartier. Verder heeft de BiH gedreigd om de bewegingsvrijheid van de VN verder te beperken. De gebeurtenis benadrukt de wantrouwende relatie tussen BiH en VRS.

De bezetting is tevens een protest tegen het laatste akkoord tussen BiH en VRS over wederzijdse concessies, wat op 10 januari na lang onderhandelen getekend is (zie Bosnië-Herzegowina politiek).

In het verlengde van de hierboven beschreven problemen heeft de Bosnische vice-president Ganic generaal Rose beschuldigd van het tarten van de moslims. De Servische verbindingsofficier zou de

commandant zijn geweest van de artillerie-eenheid die twee-en-een-half jaar lang Tuzla heeft bestookt. Zijn aanwezigheid is een belediging voor Tuzla, aldus Ganic.

## Ultimatum voor VN

De Bosnische minister van betrekkingen met de VN, Hasan Muratovic, heeft de UNPROFOR, troepen op 17 januari een ultimatum gesteld: de vredesmacht moet het vliegveld van Tuzla uiterlijk op 1 februari heropenen of het overdragen aan de BiH. De heropening van het vliegveld (dat onder toezicht staat van de VN) wordt echter al een jaar lang verhinderd door de Bosnische Serviërs met artilleriebeschietingen vanuit de omringende heuvels. Daar komt nog bij dat de BiH sinds een week de blauwhelmen op het vliegveld en in de omgeving blokkeren, omdat de BiH kwaad is over de aanwezigheid van een liaison-officier van de VRS op het vliegveld. In het jongste bestandsakkoord is de BiH echter met de aanwezigheid van een LSO officier akkoord gegaan. Waarschijnlijk levert vooral de aanwezigheid van juist deze liaison officier problemen, aangezien hij de commandant van de artillerie-eenheid van de VRS is geweest die Tuzla een jaar lang heeft bestookt.

De blokkade van het vliegveld van Tuzla en de VN-troepen door het Bosnische regeringsleger werd op 23 januari opgeheven. Dat gebeurde nadat de VN de Servische verbindingsofficier Guzvic de toegang tot het vliegveld ontzegd hadden. Op 26 januari werd de blokkade echter weer hervat. Ditmaal eisten de Moslims een beperking van de contacten tussen de VN-troepen en het regeringsleger, de beëindiging van patrouilles van de VN en de opheffing van VN-observatieposten in en om Tuzla. De VN noemde de eisen onaanvaardbare directe schendingen van de bestandsakkoorden.



## Spanning blijft

De situatie in de omgeving van Tuzla bleef in februari continu gespannen. Telkens weer wordt er melding gemaakt van incidenten. Een opmerkelijke melding was er op zaterdag 11 februari, er werden, door soldaten van de BiH, een aantal VN-militairen beschoten en korte tijd in hechtenis genomen. De VN-militairen waren naar het vliegveld gegaan, nadat hun ter ore was gekomen dat er een transportvliegtuig en twee begeleidende jachtvliegtuigen waren geland. Andere blauwhelmen wisten later toch de startbaan te bereiken maar konden geen sporen van een landing vinden. De VN-woordvoerders gaven later als verklaring dat er waarschijnlijk door het transportvliegtuig goederen zijn gedropt zonder daadwerkelijk te landen. Een dergelijke actie is overigens op basis van het vliegverbod in het Bosnische luchtruim verboden. De herkomst van de toestellen is niet bekend.

## BiH valt aan richting Majevisa-heuvels

Op 20 maart lanceerde het BiH een offensief tegen Servische posities rondom de stad Tuzla richting de Majevisa-heuvels. Een VN-officier constateerde de bewegingen van 2.000 BiH-troepen en telde in de ochtend alleen al 500 inslagen in de buurt van Stolice in de Majevisa-heuvels. Deze aanval werd door de Serviërs weer beantwoord met artilleriebeschietingen op de stad waarbij 30 doden vielen, meer dan driehonderd gewonden en een kazerne van het BiH werd getroffen. De Majevisa-heuvels zijn strategisch belangrijk, aangezien men van daar uit een vrij schietveld heeft op de Posavina-corridor.

Tijdens een bezoek aan Lopare verklaarde de Bosnisch-Servische president Karadzic dat Tuzla, zetel van het 2e BiH-korps en als gevolg van het Moslim-offensief in de Majevisa-heuvels, niet langer meer als een "safe area" moet worden

beschouwd. Verder verklaarde Karadzic dat Tuzla een Servische stad is, die ze nooit zullen opgeven. Het BiH zou eerst uit de Majevisa-heuvels moeten worden teruggedrongen om vervolgens op alle fronten te worden verslagen. Volgens de Servische leider Momcilo Krajisnik moet dit de "final battle" worden.

Het door het BiH gelanceerde offensief in de Majevisa-heuvels heeft verder nog geleid tot een nieuwe vluchtelingenstroom van duizenden Bosnische Serviërs.

De Bosnische radio deelde in april mee dat het bestuur van Tuzla in verband met de voortdurende aanvallen van Serviërs de noodtoestand heeft uitgeroepen. De industriestad is in handen van het door Moslims beheerste regeringsleger.

## Communicatietoren inzet van gevechten

Begin mei werden felle gevechten gemeld in de omgeving van Tuzla. Zo werd er een heftige strijd gevoerd tussen de Bosnische Serviërs en de BiH over de Stolice-toren in het Majevice-gebergte. De BiH is al weken bezig deze communicatietoren op de Bosnische Serviërs te veroveren.

Na de eerste NAVO-luchtaanval op Pale ging de VRS vooral Tuzla beschieten. Door die beschieting kwamen in Tuzla op 25 mei 71 - vooral jonge - burgers om het leven en vielen er circa honderdvijftig gewonden, het grootste bloedbad sinds het begin van de oorlog. Deze beschieting was een doelbewuste poging van de Bosnische Serviërs om zoveel mogelijk slachtoffers onder de burgerbevolking te maken. Tuzla is een van de weinige plaatsen in Bosnië waar Moslims, Kroaten en Serviërs nog met elkaar samenleven.

## POSAVINA-CORRIDOR / ORASJE-POCKET

### Hevige gevechten

In de tweede helft van maart laaide de strijd weer op in de Posavina-corridor waar 400 granaten insloegen. De zeer nauwe Posavina-corridor is de enige verbinding van de Serviërs in de Krajina en het westen van Bosnië met Servië.

Na de strijd om de UNPA-West braken er ook hevige gevechten uit in de Orasje-pocket en de Posavina-corridor, in het noordoosten van Bosnië. Volgens de VN moeten ook deze gevechten als wraakacties van de Bosnische Serviërs jegens de (Bosnische) Kroaten worden gezien. De Bosnische Serviërs proberen hiermee de voor hen zo van levensbelang zijnde Posavina-corridor te verbreden. De Kroaten (HVO als ook de HV) proberen daarentegen, in samenwerking met de Moslims, de corridor bij Brcko in handen te krijgen zodat de Bosnische Serviërs in Bosnië zouden zijn omsingeld en afgesneden van Servië.

In het weekend van 13 mei werden er tweeduizend granaatinslagen nabij Orasje geteld. De Kroaten zouden in de enclave zestig raketten hebben afgeschoten op Servische stellingen.

## MAGLAJ:

### Britten onder vuur

Op 3 mei werd de Britse UNPROFOR-basis door een Bosnisch-Servische tank (T-34) onder vuur genomen. Hierbij raakten zes UNPROFOR-leden ernstig, zij het niet levensgevaarlijk, gewond. De gewonden werden overgebracht naar Zepce. UNPROFOR beantwoordde het vuur van de Bosnisch-Servische tank met een 30 mm snelvuurkanon en 3 TOW-raketten. Een dag later werd de basis in Maglaj nogmaals door de Bosnische Serviërs beschoten, echter nu met lichte

wapens.

## OOST-BOSNIË - HERCEGOVINA

### GORAZDE

#### Rust in januari /februari

De situatie in de enclave was begin dit jaar erg rustig. Er werden geen schendingen van het bestand gemeld. Begin februari werden met succes een kleine 200 mensen uit Gorazde geëvacueerd. Het betrof zowel Moslims als Serviërs die dringende behoefte hadden aan verdere medische hulp.

#### Servische beschietingen

In het laatste weekend van maart werd Gorazde, als reactie op het BiH-offensief van de laatste weken, getroffen door Servische beschietingen waarbij zeven burgers gewond raakten. Nadat Bosnische Serviërs een artilleriebeschieting op het "veilige gebied" hadden uitgevoerd, riep de VN NAVO-vliegtuigen te hulp. De vliegtuigen vlogen bij wijze van waarschuwing laag over de stellingen van de Bosnische-Serviërs.

De VN was later zeer verontrust over de situatie in de Moslim-enclave Gorazde. Ongeveer 340 Britse VN-militairen hadden zich eind mei verschanst tegen de Bosnische Serviërs in de stad Gorazde. De crisis ontstond toen op 28 mei een overmacht aan Bosnische Serviërs de enclave binnenviel en de ene na de andere VN-observatiepost overviel en waarbij 33 Britse en vijf Oekraïense VN-ers werden gegijzeld. Vlakbij het dorp Pargani in de Drina-vallei - vlakbij de enclave - werden door de VN hevige gevechten tussen de VRS en de BiH gemeld. De VRS zou vanaf de oostelijke Drina-oever de BiH hebben bestookt met tanks en kanonnen. Op 31 mei werden door de VRS zware beschietingen op de enclave zelf uitgevoerd.

Waarnemers vrezen namelijk dat de VRS-bevelhebber Mladic van plan is om de enclave in te nemen. Momenteel zouden circa vierhonderd VN-militairen (Britten, Oekraïeners en Noren) en 60.000 Moslims in de enclave zijn.

### SREBRENICA

#### Bosnische Serviërs dringen binnen

Nadat het lange tijd uitzonderlijk rustig was geweest in de moslim enclave Srebrenica zijn de Bosnische Serviërs op 11 januari plotseling de moslim-enclave binnengedrongen. Dit resulteerde in gevechten met de in de enclave gelegerde troepen van het Bosnische regeringsleger. De gevechten braken uit kort na de ondertekening van het akkoord tussen de BiH en de VRS over wederzijdse concessies. Volgens berichten van VN-waarnemers zijn de Bosnische Serviërs verder opgedrongen naar de westelijke confrontatielijn van de enclave.

De Bosnische Serviërs en de Moslims zijn nu vlak bij elkaar gestationeerd (nabij observatiepost B). Beide partijen hebben stellingen in gereedheid gebracht en een redelijk aantal manschappen naar de confrontatielijn gestuurd. De aanwezigheid van de strijdende partijen bedreigt de in de enclave gelegerde Nederlandse militairen. De Nederlanders hebben beperking van bewegingsvrijheid in de omgeving van observatiepost B opgelegd gekregen van de Moslims. De voedselsituatie voor zowel de VN-militairen als de bevolking is slecht.

#### Mogelijke schending embargo

Nederlandse VN militairen hebben in Srebrenica een mogelijke schending van het embargo tegen de Bosnische Serviërs door Servië geconstateerd. De militairen zagen in de nacht van 3 op 4 februari vanuit het westen 15 tot 20 helikopters Bosnië invliegen.

UNPROFOR-waarnemer in Zagreb, Paul Risley, zei dat de herkomst van de helikopters niet kon worden vastgesteld. Het feit dat VN waarnemers geen onderzoek mochten doen op Servische vliegvelden, vergroot echter de verdenking, aldus Risley.

Om een adequate controle op de naleving van het embargo Servië en het door Bosnische Serviërs bezette deel van Bosnië-Herzegovina te kunnen uitvoeren, zal de waarnemersorganisatie (ICFY-missie) worden uitgebreid. Overigens heeft deze missie onlangs nog gerapporteerd dat Servië de blokkade in het algemeen goed uitvoert.

Verder zijn er opvallend veel overflightreports gemaakt van vliegtuigen c.q. helikopters boven de enclave. Eenmaal is, een drietal kilometers ten noordwesten van de enclave, zelfs de landing van een Servische helikopter gerapporteerd.

#### Tekort aan brandstof

De 500 Nederlandse VN-militairen in de Moslim-enclave Srebrenica zijn sinds maart 1995 niet meer over de weg bevoorraad, omdat de Bosnische Serviërs alle konvoien tegenhouden. Wegens een tekort aan brandstof worden de patrouilles te voet gedaan en worden de verblijven met houtvuren verwarmd. Als bevoorrading over land onmogelijk blijft, dan zal er bevoorraad moeten worden via de lucht. Frankrijk, Groot-Brittannië en Noorwegen zouden gevechtshelikopters ter beschikking hebben gesteld om de VN-troepen in de oostelijke Moslims-enclaves (Srebrenica, Zepa, Gorazde) door de lucht te bevoorraden. De gevechtshelikopters zouden de transporthelikopters moeten beschermen.

#### Aflossing belemmerd

Ook de tussentijdse aflossing van de Nederlandse VN-militairen in de enclave is door het dwarsliggen van de Bosnische Serviërs de afgelopen

weken onmogelijk gebleven. Van de 181 militairen van Dutchbat, die ruim vier weken in Zagreb op toestemming hebben gewacht om hun collega's in Srebrenica af te lossen, zijn er op 30 mei 109 onverrichter zake naar Nederland teruggekeerd.

Voorhoeve heeft ontkend dat de dreigende escalatie van het conflict in Bosnië - na de NAVO-luchtaanvallen en de gijzelingsacties van de Bosnische Serviërs eind mei - gevolgen heeft voor de huidige aanwezigheid van de Nederlandse VN-militairen in Srebrenica.

Waarschijnlijk zullen de militairen van 42 Painbat Limburgse Jagers in juli eerst hun collega's van de lumbbrig aflossen in Srebrenica. Pas enkele maanden later zullen de Limburgse Jagers in Srebrenica worden afgelost door Oekraïeners, om vervolgens naar een andere plaats in Centraal-Bosnië te gaan (eventueel naar Maglaj) waar ze de plaats zullen innemen van een Britse pantsereenheid).

#### **Uiterst gespannen, maar stabiel**

De situatie van de Nederlandse VN-troepen in Srebrenica werd in juni omschreven als "uiterst gespannen, maar stabiel". In de enclave hebben de Bosnische Serviërs 35.000 Moslims samengedreven. De Bosnische Serviërs zouden zich steeds minder aantrekken van de VN-troepen in de veilige gebieden, omdat het zeer onwaarschijnlijk was dat de NAVO luchtaanvallen zou uitvoeren zolang er VN-blauwhelmen werden gegijzeld.

De VRS nam verscheidene Nederlandse observatieposten onder vuur en van verschillende observatieposten werd het VN-personeel teruggetrokken. Ook was er een reële dreiging dat de VRS een grootscheepse aanval zou gaan uitvoeren op de enclave. De VN was echter van mening dat de VRS niet zonder slag of stoot de enclave zou kunnen innemen. De plaatselijke BiH-eenheid - waarschijnlijk nog steeds onder leiding van

commandant Nasir Oric - heeft voor de verdediging van de enclave de beschikking over duizenden redelijk bewapende soldaten.

#### **Hulpkonvooi bereikt enclave**

Op 7 juni heeft, na een langdurige Bosnisch-Servische blokkade, een UNHCR-hulpkonvooi de enclave kunnen bereiken. Het konvooi bestond uit tien vrachtwagens met voedsel, bestemd voor de hongerende burgerbevolking en de Nederlandse blauwhelmen. De Nederlanders hadden op dat moment nog maar voor 17 dagen aan noodrantsoenen.

## **CENTRAAL-BOSNIË-HERCEGOVINA**

### **SARAJEVO**

#### **Ontspanning**

Het openbare leven komt begin dit jaar, ondanks het feit dat de aanvoerwegen nog niet zijn vrijgegeven, langzaam weer op gang. Het vliegveld van Sarajevo is weer open en ook de trams rijden weer, zij het onder bewaking van VN op de beruchte punten waar scherpschutters opereren (Snipers Alley). De hulpvluchten op Sarajevo zijn hervat. Sinds 17 januari hebben de meeste woningen in Sarajevo weer permanent elektriciteit.

Het begin van de maand februari bracht voor Sarajevo verlichting, want de opening van de wegen werd een feit. In eerste instantie werden alleen de commerciële routes opengesteld, later waren de wegen ook voor burgers toegankelijk. De wegen tussen de woonwijken Ilidza en Lukavica, waren op 6 februari als eerste open voor burgers. De Bosnische en Kroatische inwoners van Sarajevo trokken massaal de stad uit om inkopen te doen in de Bosnische dorpen buiten de stad. Vooral benzine dat in de dorpen vier keer goedkoper is dan in de stad was een gewild produkt.

Hoewel er duidelijk sprake is van een verbeterende situatie met betrekking tot de bereikbaarheid van de stad, verloopt nog niet alles op rolletjes.

#### **Spanning neemt weer toe**

De rust in Sarajevo was slechts van korte duur, op 9 februari werd, voor het eerst sinds het bestand van 1 januari 1995, door de VRS weer artillerie ingezet. Het betrof een beschieting van een nieuwe, door de BiH aangelegde, loopgraaf aan de frontlijn op het Joodse kerkhof in Sarajevo. De BiH startte vervolgens met het zaaien van onrust door te verkondigen dat de VRS een aanval op de stad aan het voorbereiden is.

De beschietingen en andere incidenten als kleinschalige activiteiten van sluipschutters hadden echter geen invloed op het openblijven van de wegen. Een toenemend aantal gebruikers van de wegen kon per 11 februari ook de weg van Sarajevo naar Visoko gebruiken.

De inwoners van Sarajevo doen verwoede pogingen om de stad definitief te verlaten. In Sarajevo is een levendige handel in uitreisformulieren ontstaan, die doorgang langs de verschillende instanties moeten garanderen. Beheersing van buitenlandse talen wordt als een pré voor vertrek naar het buitenland gezien, talencursussen worden ondanks de woekerprijzen driftig gevolgd. Men wil ten koste van alles de ontstane mogelijkheid te vertrekken benutten; de bereidheid nog een aantal jaren in deze omstandigheden te moeten meemaken is minimaal.

De spanning in Sarajevo is vooral toegenomen na het incident in het weekeinde van 18/19 februari waarbij Bosnische regeringssoldaten twee Serviërs hebben dood geschoten. De Bosnische Serviërs hebben duidelijk gemaakt dat ze een heropleving van de strijd rond Sarajevo verwachten en zich daarop voorbereiden. Er worden troepenversterkingen en

zware wapens aangevoerd. Verder is een veldhospitaal verplaatst naar de rand van de DMZ. Daarnaast hebben de Bosnische Serviërs bezwaar aangetekend tegen versterkingen van het regeringsleger; een nieuwe loopgraaf langs de frontlijn. De Serviërs hebben bedreigd daar aan te vallen als hij niet wordt dichtgegooid.

Op 27 februari zijn weer 5 mensen neergeschoten door sluipschutters. Het is onduidelijk wie de daders zijn van deze schietincidenten. Verder openen Bosnische Serviërs het vuur op het vliegveld van Sarajevo. Als gevolg hiervan moest de luchtbrug tijdelijk worden onderbroken en het bezoek van de Turkse president Demirel afgezegd worden.

#### **Vliegtuig van Akashi beschoten**

Een vliegtuig, met aan boord de VN-gezant Yasushi Akashi en zijn twee hoogste generaals, werd tijdens de landing op Sarajevo geraakt door een projectiel. Het doorboorde de romp van het toestel en miste op een haar na het hoofd van een passagier. Niemand werd gewond door de treffer. Het was echter wel de ernstigste aanval op VN-vertegenwoordigers in de drie jaar durende oorlog in Bosnië.

Aan boord van het vliegtuig zaten Mr. Akashi en de luitenant-generaals Bernard Janvier en Rupert Smith, militair commandant voor respectievelijk het gehele voormalige Joegoslavië en Bosnië. Het schieten vond plaats toen de drie arriveerden voor onderhandelingen tussen Moslims en hun Servische tegenstanders. (Er dient een oplossing gevonden te worden voor het gekrakeel over het staakt-het-vuren.)

Volgens VN bronnen werden drie schoten afgevuurd. Het scheen dat ze vanuit Bosnisch-Servische posities zuid en oost van de startbaan kwamen. De Serviërs ontkenden. Een VN woordvoerder noemde het incident schandelijk.

Akashi verliet Sarajevo weer met lege handen. Hij was er in twee dagen niet in geslaagd een directe ontmoeting tussen de leiders van de Bosniërs en Bosnische Serviërs te bewerkstelligen. De voornaamste hinderpaal voor een directe ontmoeting tussen Bosnische en Servische leiders vormt volgens Akashi de kwestie van de blauwe routes. De Bosnische regering stelt heropening van die wegen als voorwaarde voor deelname, de Serviërs weigeren daarop in te gaan.

#### **Karadzic sluit blauwe routes**

De leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, heeft op 12 maart opdracht gegeven om de zogenaamde blauwe routes te sluiten na de dood van twee Servische meisjes van elf en twaalf jaar. De twee meisjes werden op zaterdag 11 maart neergeschoten door sluipschutters. De twee meisjes waren niet de enige twee slachtoffers in Sarajevo. Sluipschutters hebben nog twee mensen gedood en acht verwond. Verder werd één inwoner van Sarajevo gedood door een ontploffende granaat.

De sluiting van de blauwe routes is in strijd met de afspraken in de staakt-het-vuren overeenkomst. De bevoorrading van Sarajevo via de weg is nu weer geblokkeerd. Karadzic verwijst echter naar de schending van het bestandsakkoord door de moslims. Hij beweert dat de sluipschutters moslims zijn.

De Bosnische president Izetbegovic heeft verder bedreigd om met hulp van zijn eigen leger het beleg van Sarajevo te doorbreken als de internationale gemeenschap niets doet.

#### **Negen Franse blauwhelmen verongelukt**

In de buurt van Sarajevo zijn op 14 maart negen Franse blauwhelmen verongelukt. Het ongeluk gebeurde tijdens een patrouille in een rupsvoertuig over Mount Igman. Tijdens de rit raakte het voertuig in

een slip op de beijzede weg en viel vijftig meter naar beneden in een ravijn. Vier andere Franse inzittenden raakten gewond.

Het ongeval zal het enthousiasme van de Franse regering voor VN-operaties in Bosnië temperen. Frankrijk denkt al geruime tijd aan terugtrekking van zijn troepen uit Bosnië. In het vorige najaar trok het 1.000 man uit de Bihac terug, de mogelijkheid van de VN om burgers te beschermen werd hiermee verkleind. De VN zei dat de Bosnische regering en de Bosnische Serviërs hebben samengewerkt teneinde toestemming te geven met helikopters medische teams in te vliegen om de slachtoffers te kunnen evacueren.

#### **Bestand wordt steeds opnieuw geschonden**

Op 18 maart zijn reeds zo'n 744 schendingen van het bestand in de regio Sarajevo gemeld. Zo zijn sluipschutters alweer actief in het gebied. En de Bosnische Serviërs hebben verder hun aanvallen hervat op bevoorradingroutes ten westen van Sarajevo.

In maart werden bij het vliegveld van Sarajevo meerdere transportvliegtuigen beschoten. Het was op 19 maart al de vijfde keer binnen elf dagen, dat een vliegtuig werd beschoten. Als reactie hierop beschoten UNPROFOR-troepen een artillerie-stelling van de Bosnische Serviërs en vlogen NAVO-vliegtuigen over de Servische stellingen. Na de beschieting kwam het vervolgens tot artillerieduels tussen de Serviërs (in de wijken Ilidza en Vojkovici) en het BiH (in de wijk Hrasnica). 's Nachts hebben de Serviërs nog een weg over de berg Igman beschoten.

Op 21 maart hebben Bosnische Serviërs in Lukavica in Sarajevo een aantal zware wapens weggehaald uit een door UNPROFOR bewaakte opslagplaats. Verder stalen Serviërs in de buurt van Sarajevo nog de bewapening en munitie van een Brits VN-voertuig.

Begin april is Sarajevo steeds meer onder Servisch vuur komen te liggen. De VN beschuldigden de Bosnische Serviërs ervan zich bij de beschietingen van Sarajevo te bedienen van 'verboden' zwaar geschut, dat de Serviërs sinds februari 1994 uit een zone van 20 km rond de stad teruggetrokken moesten hebben, op straffe van NAVO-luchtacties.

De VN-woordvoerder Aleksandr Ivanko noemde de Bosnisch-Servische Ildija-brigade, die al maandenlang het vliegveld van de stad beschiet, een "terroristische organisatie". De brigade kaapt ook VN-voertuigen, steelt wapens en verbindingsmiddelen en houdt hulpverleners vast. Servische commandanten in het regionale hoofdkwartier in Lukavica zeggen dat de eenheid eigenmachtig optreedt en bevelen van hogerhand naast zich neerlegt. De VN gelooft dit echter niet omdat "de Serviërs voortreffelijke communicatie-apparatuur en een krachtige bevelsstructuur hebben". De Serviërs in Ildija, aldus Ivanko, schieten niet uit eigen beweging op hulpvliegtuigen.

Zondag 9 april werd het vliegveld van de Bosnische hoofdstad Sarajevo opnieuw gesloten, nadat de dag ervoor een transportvliegtuig door kogels was geraakt, en de Bosnische Serviërs weigerden de veiligheid van de hulpvluchten te garanderen.

Naar aanleiding van de recente beschietingen had de VN gevraagd om NAVO-vluchten. Met duikvluchten boven Sarajevo werden de Bosnische Serviërs gewaarschuwd op te houden met hun artilleriebeschietingen.

### Karadzic bedreigt VN

Geprikkeld door de jongste successen van zijn Moslimvijanden heeft de Bosnisch-Servische leider Karadzic bedreigd met vergeldingsacties. Hiermee heeft hij de VN openlijk bedreigd. Karadzic zei dat als de VN er maar aan zou denken luchtacties tegen de Serviërs

uit te voeren, ze als "Moslimvrienden en daardoor als vijand beschouwd zouden worden". De VN had bedreigd dit te doen als Servische strijders door de VN beschermd gebied zouden aanvallen.

Alle tekens wijzen erop dat de Bosnische Serviërs, als reactie op de recentelijke successen van het BiH, nieuwe offensieven aan het voorbereiden zijn. Als deel van deze voorbereidingen moeten met name de Servische beschietingen van het centrum en de buitenwijken van Sarajevo vanaf 7 april worden gezien. Dat de NAVO zijn dreigement uit februari 1994, om zware beschietingen van Sarajevo met geweld te beantwoorden, zal uitvoeren is momenteel onwaarschijnlijk. De VN is van mening dat de VRS met zijn recente beschietingen op Sarajevo aan het aftasten is tot hoever men kan gaan (van de VN en de NAVO). Verder zouden de beschietingen niet specifiek een militair doel hebben, maar eerder het intimideren van de burgerbevolking.

### Bosniërs willen bestand niet verlengen

De Bosnische president Alija Izetbegovic dreigde met een grote aanval op Servische stellingen als zij door blijven gaan met het bevuren van de stad. "Als de Serviërs niet ophouden, en als de internationale gemeenschap de stad niet beschermt, zullen ons leger en ons volk worden opgeroepen de stad zelf te bevrijden, koste wat het kost" volgens de leider.

Ook vertelde hij dat zijn regering het in april aflopende bestand niet zal verlengen, of het moet zo zijn dat de Serviërs Bosnië erkennen, dan wel instemmen met het internationale vredesplan om zo de drie-jarige oorlog te beëindigen.

### Sluipschutters vermoorden Fransen

Een Franse VN-soldaat werd in zijn gevechtsvoertuig in Dobrinja in de nek geraakt door een sluitschutter.

Het voertuig was op weg van het vliegveld naar Sarajevo. De soldaat stierf later in een plaatselijk ziekenhuis. Het was niet duidelijk of de schutter een Serviër of een Moslim was, maar het is zonneklaar dat hij doelgericht gedood is. De VN-veiligheidsraad heeft verklaard dat dergelijke aanvallen "niet ongestraft" mogen blijven en heeft om een onderzoek gevraagd. De Franse regering eist dat de dader wordt opgespoord.

Een tweede Fransman werd de dag na de voorgaande noodlottige gebeurtenis gedood tijdens werkzaamheden in de beruchte "Sniper-Alley". De soldaat werd door sluitschuttervuur getroffen tijdens het werk aan een beschermingswal tegen sluitschutteraanvallen. De Franse premier Balladur, minister van Buitenlandse Zaken Juppé en zijn collega van Defensie Léotard kwamen bijeen voor een spoedzitting. Een terugtrekking van Franse eenheden zou niet op de agenda staan, ondanks eerdere uitlatingen in die richting. Frankrijk heeft met zo'n 4500 VN-soldaten het grootste contingent in Bosnië.

Tot nu toe zijn 32 Fransen om het leven gekomen. Léotard reisde na het tweede incident naar Sarajevo. Balladur liet daarop in Parijs een verklaring uitgaan waarin voorwaarden stonden vermeld voor verlenging van het verblijf van de Fransen in ex-Joegoslavië. Geëist werd dat de VN-eenheden ongehinderd hun mandaat kunnen uitvoeren, dat het bestand wordt gerespecteerd en dat er vooruitgang wordt geboekt in de richting van een politieke oplossing.

VN-medewerkers in Zagreb noemden dit het meest serieuze dreigement van de Fransen tot nu toe, maar tekenden erbij aan dat de politieke situatie in eigen land ook een rol speelt. Met het oog op de verkiezingen zou de regering Balladur mogelijk een ferm standpunt willen innemen.

## Bosnische Serviërs beroven VN

Bij een wegblokkade buiten Sarajevo roofden Bosnische Serviërs de benzine van een konvooi van de UNHCR en stalen tienduizend mark in contanten. De UNHCR staakte daarop de levering van benzine aan de Servische strijders, die recht hebben op dertig procent van de hulp voor humanitaire doeleinden.

## Waarschuwingsvluchten VN

Na een mortieraanval van Bosnische Serviërs, door Bosnische troepen met lichte wapens beantwoordt, hebben NAVO-vliegtuigen alweer waarschuwingsvluchten uitgevoerd boven Sarajevo. De gevechten vormden de ernstigste inbreuk tot nu toe op de wapenstilstand. De mortieren werden door de Serviërs afgevuurd vanuit een wapenverzamelplaats bewaakt door Oekraïense VN-troepen. Dit peloton VN-soldaten vuurde enkele waarschuwingsschoten af over de Servische hoofden, maar besliste toen dat er niets te doen was aan het onrechtmatige gebruik van de mortieren.

## Vliegveld Sarajevo

### Serviërs treiteren diplomaten

Een Servische liaison-officier weigerde de Amerikaanse ambassadeur in Sarajevo te laten vertrekken van het plaatselijke vliegveld. Viktor Jankovich moest hierop een gevaarlijkere route over land nemen. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Christopher reageerde woedend op deze manier van doen en zei dat hij bij de VN een klacht zou indienen over het gedrag van de Bosnische Serviërs.

Een dag later verzocht dezelfde liaison-officier een VN-vlucht terug te keren naar Zagreb omdat er een VN-afgevaardigde, Colum Murphy aan boord was. Murphy werd geweigerd omdat de Serviërs erop staan dat alleen militair personeel

meevliegt.

De luchtbrug naar Sarajevo is goed voor meer dan 80 procent van de hulp aan de stad. Het is echter ook duidelijk dat de luchtbrug een demonstratie is geworden van het feit dat het wereldgezag wel erg kwetsbaar is in Sarajevo. Het is afhankelijk van de gril van één Serviër, die tenslotte lid is van een rebellenleger dat 70 procent bezit van een staat die erkend wordt door de VN.

Op 21 april is op het vliegveld van Sarajevo aan diplomaten uit de VS en Duitsland de toegang tot de stad geweigerd door de Bosnische Serviërs. Het was de eerste keer dat de Serviërs Westerse diplomaten de toegang tot het centrum van Sarajevo voor een bemiddelingspoging ontzegden. De diplomaten hebben de nacht op het vliegveld doorgebracht, samen met de VN-afgeezant Akashi, die besloot te blijven en zijn vliegtuig liet vertrekken.

De diplomaten, de nieuwe ambassadeur van de VS in Bosnië en twee Duitse vertegenwoordigers van de Contactgroep, kwamen aan op het vliegveld, waarna de Bosnische Serviërs eisten dat de diplomaten met het toestel van Akashi zouden vertrekken. De Amerikaanse ambassadeur werd zoals gezegd al eerder in de week een verbod opgelegd om met een vliegtuig Sarajevo te verlaten. Akashi zelf stond op het punt om Sarajevo te verlaten na mislukte onderhandelingen over het staakt-het-vuren met de Bosnische regering en de Bosnische Serviërs. Toen de diplomaten weigerden te vertrekken en ook Akashi besloot te blijven, eisten de Bosnische Serviërs dat de VN schriftelijk om toelating tot de stad van de diplomaten zou verzoeken. De Amerikaanse ambassadeur bij de VN, Madeline Albright, noemde de eisen van de Bosnische Serviërs onacceptabel. De Bosnische Serviërs hielden echter voet bij stuk. Uiteindelijk moest Akashi samen met de diplomaten Sarajevo alsnog

onverrichter zake verlaten.

Karadzic verklaarde dezelfde dag nog dat het vliegveld van Sarajevo vanaf dat moment was gesloten voor 'alle politieke delegaties', die gesprekken willen voeren met de Bosnische regering. Karadzic had deze maatregel naar eigen zeggen genomen uit boosheid over het optreden van de VN en de Contactgroep. Ten eerste heeft de VN-Veiligheidsraad de resolutie 988 aangenomen, waarin de versoepeling van de sancties tegen klein-Joegoslavië met maar 75 in plaats van de gebruikelijke 100 dagen was verlengd. En ten tweede zou het niet mogelijk moeten zijn dat de Contactgroep besprekingen voert met de Bosnische regering, zonder parallelle besprekingen te voeren met de Serviërs in Pale.

De VN is zwaar onder vuur komen te liggen van hulpverleners en diplomaten, naar aanleiding van het besluit van de VN om in te stemmen met de stationering van Bosnisch-Servische verbindingsofficieren op het vliegveld van Sarajevo, in de hoop om de hulp- en de bevoorradingsvluchten weer te kunnen hervatten. Volgens diplomaten heeft de VN zich met deze concessie in een onmogelijke hoek gemaneuvreerd, aangezien de Serviërs nu iedereen - met uitzondering van VN-personeel - de toegang tot een VN-vliegtuig kunnen weigeren, variërend van diplomaten, medische hulpverleners tot Bosnische regeringsleiders. De UNHCR - de VN-vluchtelingenorganisatie - heeft al laten weten om deze reden de hulpvluchten voorlopig niet te laten hervatten.

### Drie Franse blauwhelmen verongelukt

Drie Franse blauwhelmen werden gedood op het vliegveld van Sarajevo toen ze oude munitie van de VN-troepen aan het onschadelijk maken waren. Een VN-woordvoerder zei niet te weten of er sprake was van een booby trap

of een mijn. De drie doden zijn naar Frankrijk overgebracht na een sobere dienst op de door bombardementen gehavende luchthaven. Door het ongeluk is het totaal aantal Franse slachtoffers tot 36 gestegen. Verder raakte nog een Franse soldaat gewond bij een explosie in Butmir, een buitenwijk van Sarajevo, toen een mijn ontplofte.

### Vliegtuig beschoten

Op 24 april werd nabij Sarajevo alweer een VN-vliegtuig - een Iljoesjin-76 - beschoten, nadat het hulpgoederen had afgeleverd op het vliegveld. Verder werden er opnieuw mortierbeschietingen op Sarajevo uitgevoerd - vermoedelijk door de Bosnische Serviërs - waarbij twee doden en drie gewonden zijn gevallen.

### De belegering wordt nijpender

De spanning tussen de VN-vredesmacht en de BiH nam eind april zodanig toe, dat op 1 mei de Tito-kazerne, waar VN-eenheden gelegerd zijn, door de BiH voor een paar uur met mijnen en bewapende militairen werd afgesloten.

In Sarajevo werd de noodtoestand afgekondigd, nadat het centrum werd getroffen door een aantal mortiergranaten en sluipschutters actief waren.

Op 8 mei beschoten de Bosnische Serviërs Butmir, een voorstad van Sarajevo, waarbij elf mensen werden gedood. Binnen een kwartier sloegen er in Butmir vijf 120-mm-granaten neer. Waarschijnlijk probeerden de Serviërs een tunneluitgang aldaar te vernietigen. De Bosnische Moslims beschikken namelijk over een vluchtroute uit Sarajevo waarvan deze tunnel, dwars onder het vliegveld van Sarajevo door, onderdeel uitmaakt. De tunnel is een belangrijke schakel in het personen- en goederenverkeer van Sarajevo met het overige door de Bosnische regering gecontroleerde gebied. De Moslims zijn bij Sarajevo momenteel bezig

met nog twee andere vluchttunnels.

De Serviërs bleken al enkele dagen bij Sarajevo zware wapens op te stellen. Op grond van een VN-resolutie van vorig jaar is het gebruik van dergelijke zware wapens in een straal van 20 kilometer rondom Sarajevo verboden. En volgens een oudere VN-resolutie moet Sarajevo als een 'veilig gebied' worden aangemerkt dat zonodig met NAVO-luchtsteun door de VN moet worden beschermd. De VN zagen na het bombardement op Butmir echter af van een vergeldingsaanval door de NAVO-luchtmacht op Servische stellingen, uit angst voor vergeldingacties van de Serviërs. De Bosnische president Izetbegovic verweet de VN dat niets werd ondernomen tegen de schending van de VN-resoluties. Ook de Verenigde Staten uitten kritiek op de passieve houding van de VN. De Bosnische premier Silajdzic eiste opnieuw de opheffing van het wapenembargo tegen Bosnië. De daaropvolgende nacht waren alle bestandslijnen rondom Sarajevo het toneel van artilleriebeschietingen en felle gevechten met lichte wapens. Ook beschoten de Bosnische Serviërs met tanks een BiH-stelling met twee BiH-tanks.

De Bosnische Serviërs hebben de druk op het belegerde Sarajevo verder opgevoerd. Zo zou de gas- toevoer naar de stad vrijwel geheel zijn afgesloten. Ook is er een schaarste aan levensmiddelen, omdat al sinds begin april de luchtbrug is gesloten. De brigade-generaal van de BiH, Rifat Bilajac, verklaarde dat er plannen zijn gemaakt om de Bosnisch-Servische omsingeling van Sarajevo te doorbreken.

Op 16 mei braken in en rondom Sarajevo hevige artillerieduels uit, nadat de BiH het plaatselijke hoofdkwartier van de VRS, een kazerne in de voorstad Lukavica, had beschoten. Het waren de ergste gevechten van de afgelopen drie jaar, waarbij elf mensen werden gedood en 26 gewond. Beide

partijen vuurden op elkaar met zware wapens die zijn verboden in de 'uitsluitingszone' van 20 kilometer rondom Sarajevo, op grond van een VN-resolutie uit 1993. De strijd ging voornamelijk om twee wegen die de Servische belegeraars rondom Sarajevo verbinden met Pale, het hoofdkwartier van de Bosnische Serviërs.

### Bosnische regering wil luchtsteun

De Bosnische regering had de VN verzocht om door middel van luchtsteun een einde te maken aan de VRS-beschietingen. De VN negeerden dit verzoek, aangezien volgens hen beide partijen schuldig waren aan de beschietingen. De VRS zou een aanval aan het voorbereiden zijn op Debelo Brdo, een heuvel langs de frontlijn. Een hoge VN-officier in Sarajevo vermoedde dat de Bosnische regering de gevechten had uitgelokt om de internationale aandacht op Sarajevo te vestigen. De Bosnische regering zou namelijk willen voorkomen, dat het mandaat wordt ingekrompen of dat VN-militairen rond de stad worden teruggetrokken.

### Ultimatum van UNPROFOR

Op 24 mei stelde de commandant van UNPROFOR, generaal Rupert Smith, een ultimatum aan de Bosnische Serviërs, nadat zij Sarajevo weer eens hevig hadden beschoten en daarbij zelfs een fosforgranaat hadden afgeschoten. De VRS diende de beschieting van Sarajevo te staken. Nadat was gebleken dat de Bosnische Serviërs zich niets van het ultimatum hadden aangetrokken, voerden zes NAVO-gevechtsvliegtuigen op 25 mei een aanval uit waarbij twee Bosnisch-Servische wapendepots nabij Pale werden vernietigd. De VRS hervatte na deze luchtaanval de beschietingen op Sarajevo.

### Luchtaanval leidt tot gijzeling grondtroepen

Op 26 mei liep een tweede VN-ultimatum jegens de Bosnische

Serviërs af, waarbij de VRS werd opgedragen om alle verboden zware wapens in te leveren bij een van de VN-wapendepots, of buiten de cirkel van 20 kilometer terug te trekken. De Bosnische Serviërs voerden ook dit ultimatum niet uit en NAVO-vliegtuigen voerden vervolgens een tweede luchtaanval uit op wapendepots nabij Pale. Zes bunkers van de VRS zouden hierbij zijn vernietigd.

Voor de Bosnische Serviërs was duidelijk de maat vol. Ze namen de dagen erna honderden VN-militairen als gijzelaar. Velen van deze gijzelaars werden vervolgens bij militaire objecten van de VRS vastgezet om als levend schild te dienen tegen eventuele nieuwe NAVO-luchtaanvallen. Rondom Sarajevo bevinden zich tien door UNPROFOR bewaakte wapendepots waarvan zich er negen in het Servische gebied bevinden. Bij deze wapendepots waren zo'n 200 à 300 - voornamelijk Franse - blauwhelmen gelegerd.

#### Onderhandelingen over bevoorradingsroutes

De gevechten laaiden op 7 juni weer op, net op het moment dat een hoge VN-delegatie voor overleg naar het Bosnisch-Servische Pale was afgereisd. Men wilde de Bosnische Serviërs overhalen om de weg over Mount Igman naar Sarajevo open te stellen voor humanitaire hulp. Begin maart 1995 sloten de Serviërs de blauwe routes die burgers gebruikten om in en uit de stad te komen. Begin april sloten de Serviërs de luchtbrug, waarmee de VN 50 procent van het voedsel voor de stad aanvoerde. En half mei werd de stad vervolgens totaal van de buitenwereld afgesloten. De enige verbinding van Sarajevo met de buitenwereld is op dit moment de route via een tunnel onder het vliegveld en een weg vandaar over Mount Igman.

Blijven de Bosnische Serviërs echter weigeren om mee te werken, dan heeft de VN bedreigd om de weg zelf en desnoods met geweld te openen.

Deze gewelddadige operatie zou dan door de nieuwe UNPROFOR-interventiemacht - bestaande uit de extra eenheden uit het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Nederland (ook wel de gevechtsgroep Alfa genoemd) - worden uitgevoerd. Een dag later lieten de Bosnische Serviërs, na overleg met de VN, weten dat ze toestemming zouden geven voor de heropening van een belangrijke aanvoerroute voor voedsel en noodhulp aan Sarajevo - de route Metkovic-Sarajevo. Over de afgesloten aanvoerroutes naar andere Moslim-gebieden zou nog worden onderhandeld. Op 12 juni kwam er voor het eerst in drie weken weer een voedselkonvooi aan in Sarajevo. Een volgend konvooi werd echter door de Bosnische Serviërs alweer tegengehouden.

Op 19 juni herhaalde de UNPROFOR-vredesmacht nog eens haar aankondiging om begin juli, desnoods met geweld, een corridor over Mount Igman naar Sarajevo te openen, indien konvoeien voor die tijd geen vrije toegang tot de stad zouden krijgen.

#### Bosniërs pogen beleg te doorbreken?

Rond half juni trokken tienduizenden manschappen van de BiH samen in de Visoko-Breza regio, 20 km ten noorden van Sarajevo, om zich zogenaamd op te maken voor het ontzetten van het belegerde Sarajevo. De Bosnische autoriteiten sloten verder scholen, evacueerden mensen die dicht bij de frontlijn wonen en lieten bedden vrijmaken in de ziekenhuizen. Ook zouden duizenden elite-soldaten en tientallen mortieren en raketwerpers de stad zijn binnengesmokkeld via de tunnel onder het vliegveld. De Bosnische president, Izetbegovic, heeft pas geleden nog gezworen dat het beleg van de stad op uiterlijk 25 november 1995 moet zijn opgeheven. Dit zou moeten gebeuren met politieke of met militaire middelen. De Bosnische Serviërs houden Sarajevo al sinds april 1992 omsingeld.

Als de BiH - met tenminste vier legerkorpsen - Sarajevo wil gaan ontzetten, dan zal het slag moeten gaan leveren tegen 12.000 VRS-militairen, uitgerust met naar schatting 500 à 800 stuks aan zware wapens, zoals tanks, artillerie, mortieren en raketten. Willen de BiH-troepen de Bosnisch-Servische omsingeling doorbreken, dan zullen ze zich door 20 km Servisch gebied moeten heen vechten. Volgens militaire deskundigen zal een langdurige slag om Sarajevo uitlopen op een catastrofe voor de Bosniërs. Ondanks het feit dat de BiH zich steeds beter heeft kunnen organiseren en bewapenen - dankzij eigen productie en leveranties vanuit Turkije, Iran en Maleisië van lichte wapens - is de BiH volgens militaire deskundigen nog steeds niet sterk genoeg om de VRS - met zijn overmacht aan zware wapens - de baas te kunnen zijn. Een eerdere poging tot ontzetting van de stad vorig jaar werd door de VRS verijdeld.

Op 15 juni begonnen de eerste hevige gevechten tussen de BiH en de VRS, die het begin zouden moeten vormen van de doorbreking van de Bosnisch-Servische belegering van Sarajevo. Vijftienduizend BiH-militairen waren in de aanval gegaan, ondersteund met Kroatische tanks en zware artillerie. De strijd concentreerde zich eerst rond het Bosnisch-Servische plaatsje Vogosca, aan de door de Serviërs beheerste noordelijke toegangsweg naar Sarajevo. In de stad zelf bleef het nog relatief rustig, alhoewel iedereen reeds op een felle strijd was voorbereid. In Sarajevo was de stemming onder de bevolking met betrekking tot dit BiH-offensief optimistisch te noemen.

Nadat de Bosnisch-Servische belegeraars van Sarajevo door de BiH eerst vanuit drie richtingen van buitenaf werden aangevallen, werden ze vervolgens nog eens aangevallen vanuit het centrum van de stad. De BiH probeerde met name de belegeraars af te snijden van het achterland van de Bosnische



Serviërs, door te proberen om de verschillende aanvoerroutes op de VRS te veroveren (zie Bijlage). De VRS beantwoordde de aanval met artillerie- en zelfs met raketbeschietingen op de BiH-eenheden en op verschillende wijken van Sarajevo. Bij een mortierbeschieting bij de enige waterpomp in de stad vielen bijvoorbeeld negen doden en raakten meer dan vijftien mensen gewond.

### Travnik

Net als in de rest van Bosnië is ook in centraal-Bosnië in februari de spanning verder opgelopen. Bosnisch Servische strijders hebben 350 Servische inwoners geëvacueerd uit drie dorpjes ten noordwesten van Travnik. De meeste evacués waren vrouwen, kinderen en ouderen.

De BiH heeft vervolgens op 20 maart de aanval op de Bosnische Serviërs ingezet bij Travnik rondom de berg Vlastic. VN-waarnemers telden tientallen explosies van artilleriegeschut van beide partijen. Het door de BiH gelanceerde offensief heeft ook hier weer geleid tot nieuwe vluchtelingenstromen van duizenden Bosnische Serviërs.

De BiH meldde in het weekend van 8 april 1995 de verovering op de Serviërs van de Vlastic-hoogvlakte (75 km ten NW van Sarajevo) met daarbij het intacte communicatiecentrum Paljenik. Volgens de commandant van het Zevende Legerkorps, generaal Mehmed Alagic, is de inname van de berg "een van de grootste overwinningen (van het regeringsleger) in de hele oorlog". Vanaf de berg is een goed uitzicht op de stad Travnik mogelijk. De Serviërs, die gedurende de oorlog de berg de meeste tijd bezet hielden, konden vanaf hier Travnik, de Moslimstad Zenica en andere steden in centraal Bosnië onder artillerievuur nemen. Ook waren de kanonnen een serieuze bedreiging voor het VN-kamp in Vitez, waar onder andere Nederlanders en

Britten gelegerd zijn. De berg beheerst ook de routes naar Donji Vakuf en Jajce. Beide steden zijn door Serviërs bezet.

De berg kan voor de BiH als uitvalsbasis voor volgende operaties in diverse richtingen fungeren.

De BiH die al maanden probeerde de Serviërs van de berg te verdrijven, zou bij de verovering zware wapens, waaronder een tank hebben buitgemaakt.

## ZUID - BOSNIË - HERCEGOVINA

### Minder rust dan verwacht

Door de ondertekening van het bestand door de HVO was de verwachting dat de gevechten in de regio Livno-Glamoc zouden verminderen. De HVO strijdt in dit gebied tegen de VRS en probeert in noordelijke richting haar gebied te vergroten. De door de Kroaten vorig jaar veroverde stad Livno is op 7 januari beschoten met artillerie door verdreven Bosnische Serviërs. Volgens nog onbevestigde berichten gaan de gevechten na 7 januari gewoon door en probeert de HVO inderdaad naar het noorden op te rukken.

### MOSTAR

Na een jaar van verbitterde strijd tussen de Moslims en de Kroaten in de stad Mostar wordt deze stad sinds juli 1994 bestuurd door de Europese Unie. Feitelijk bestaat het bestuur uit een Europese administratie onder leiding van de Duitser Koschnick. In de stad wordt de infrastructuur (water, elektriciteit, scholen, etc.) beetje bij beetje herstelt. Van een broederlijke samenwerking tussen de Moslims en de Kroaten is echter nog lang geen sprake. Het Kroatische stadsdeel (West-Mostar) en het islamitische stadsdeel (Oost-Mostar) zijn nog steeds niet met elkaar gereïntegreerd en met name de Kroaten voelen op dit moment weinig voor een nauwe

samenwerking met de Moslims.

In het laatste weekend van maart lag ook de stad Mostar onder Bosnisch Servisch vuur, waarbij in ieder geval een dode viel. Verder zijn er nog BiH-acties gemeld in de omgeving van Nevisinje.

## III INTERNATIONALE POLITIEK

### ALGEMEEN

Bestand tussen moslims en Bosnische Serviërs

Na een week onderhandelen o.l.v. Akashi en generaal Rose is op oudejaarsdag een bestandsakkoord getekend door de moslims en de Bosnische Serviërs. Het akkoord bevat afspraken over :

- staakt het vuren vanaf 1200 uur 01/01/95, met een looptijd van 4 maanden;
  - troepenscheiding langs de frontlijnen;
  - legering VN eenheden tussen de teruggetrokken troepen;
  - terugtrekking van zware wapens van de frontlijnen;
  - herstel van de toelevering van gas, water en elektriciteit m.n. in de veilige gebieden;
  - heropening van de toegangswegen naar Sarajevo en het vliegveld onder VN toezicht;
  - beëindiging van sluipschutteractiviteiten;
  - terugtrekking van alle troepen uit de DMZ op de berg Igman bij Sarajevo;
  - buitenlandse troepen (SVK en HV) moeten Bosnië verlaten.
- Waarnemers melden dat een aantal zaken niet in het akkoord staat. Zo wordt bijvoorbeeld nergens het plan van de internationale contactgroep genoemd.
- Tevens was er verwarring rond de tekst van het akkoord: de moslims en de Bosnische Serviërs gaven twee verschillende versies uit.

De naleving van het bestandsakkoord maakt een uitbreiding van de VN-troepenmacht noodzakelijk. De

organisatie gaat bekijken of het aantal militairen vergroot kan worden van 38 naar 45 duizend man. Behalve extra manschappen denkt de VN aan het inzetten van modern verbindings- en waarnemingsmaterieel. Vooral de behoefte aan vliegend materieel, zoals liaison- en transporthelikopters, is groot.

De VN is hard aan het werk om het akkoord van 1 januari te versterken. Generaal Rose zou op 10 januari naar Knin gaan (hoofdstad Servische Krajina) om te praten over het aandeel van de SVK in de gevechten in de moslim enclave Bihac en om een poging te doen de Kroatische Serviërs over te halen zich uit de Bosnische moslim enclave Bihac terug te trekken. De reis is echter om technische redenen uitgesteld. De genoemde technische redenen blijken echter van heel andere aard dan gedacht. De Kroatische Serviërs wensten generaal Rose eenvoudigweg niet te ontvangen in Knin.

UNPROFOR heeft in feite de medewerking nodig van de SVK om burgers en troepen in Bihac te kunnen bevoorraden. VN-afgezant Akashi heeft aan de Bosnische vice-president Ganic beloofd de Kroatische Serviërs te dreigen met maatregelen door de Veiligheidsraad als de ze zich niet terugtrekken uit Bihac.

### **Contactgroep overlegt over vredesplan**

In Bonn hebben leden van de Contactgroep op 5 januari het overleg hervat over het vredesplan en de invloed van het bestand hierop. Diplomaten wezen erop dat de Contactgroep naliet om de Bosnische Serviërs op te roepen hun vredesplan te aanvaarden. Dit zou er op kunnen wijzen dat de groep meer rekening wil gaan houden met de (Bosnisch) Servische belangen. Dit zou tevens stroken met een nieuw optimisme bij de Bosnische Serviërs. De voorzitter van het parlement van de Bosnische Serviërs heeft gezegd dat "signalen van de VS en andere partijen van

de contactgroep duidelijk maken dat de benadering van overleg over een staken van de vijandelijkheden nu evenwichtiger en eerlijker is."

Het resultaat van bovengenoemd overleg van 5 januari is dat de internationale contactgroep weer een missie op pad stuurt. De groep zal een reis maken langs de diverse hoofdsteden in ex-Joegoslavië om een nieuwe poging te doen om het vredesplan voor Bosnië aanvaard te krijgen. Diplomaten van de contactgroep hebben geen mededelingen gedaan of de missie bedoeld is om te onderhandelen over wijzigingen in het plan. Wel werd gezegd dat er geen onenigheid is tussen de leden van de contactgroep onderling. Waarnemers menen echter dat er wel degelijk meningsverschillen zijn.

### **Bob Dole wenst wapenembargo op te heffen**

Tot grote ongerustheid van president Clinton en de NAVO-lidstaten heeft de nieuwe meerderheidsleider in de Amerikaanse senaat, Bob Dole, in januari, een wetsontwerp ingediend om op 1 mei 1995 het wapenembargo tegen Bosnië op te heffen. Het ontwerp wordt door de nieuwe krachtsverhoudingen in de Senaat vrijwel zeker aanvaard. Dole is van mening dat het embargo in strijd is met het Handvest van de VN, waarin het recht op zelfverdediging is vastgelegd. De Britse minister van buitenlandse zaken Douglas Hurd reist op korte termijn naar Amerika om het congres te waarschuwen voor de gevolgen in Bosnië en voor de NAVO. Dole reageerde nonchalant op de mogelijke gevolgen voor de UNPROFOR troepen: "Deze moeten dan maar teruggetrokken worden. Ze lopen nu alleen maar in de weg."

Dole heeft tevens een wetsontwerp ingediend om de deelname van de VS aan vredesoperaties van de VN te beperken. Amerikaanse troepen kunnen dan niet meer onder commando van VN-militairen of functionarissen gesteld worden. Tevens wordt de Amerikaanse

financiële bijdrage aan VN-vredesoperaties verlaagd.

Eind januari besluit Dole dat de stemming over zijn wetsvoorstel om het wapenembargo tegen de Moslims stop te zetten, niet per direct hoeft plaats te vinden. Hij verklaarde dat het wetsvoorstel wel een hoge prioriteit heeft, maar bronnen in Washington beweren dat Dole onzeker is of zijn voorstel het wel haalt op dit moment. Er is namelijk een sterke lobby op gang gekomen tegen het voorstel van Dole. Eén van de argumenten, die gebruikt worden, is: het voorstel ondermijnt het huidige staakt-het-vuren en de vredesonderhandelingen. Verder voorziet een groot gedeelte van de Amerikaanse senaat dat Amerikaanse troepen ingezet moeten worden om de terugtrekking van VN-troepen te verzekeren.

### **Twijfels over economische sancties**

Boutros Ghali heeft de lidstaten van de Verenigde Naties opgeroepen zich te bezinnen op het gebruik van economische sancties. Boutros Ghali vraagt zich af of kwetsbare groepen van een bevolking in een land het slachtoffer mogen worden van de druk op hun leiders. Tevens pleit hij voor de oprichting van een snelle VN interventiemacht, zoals vorig jaar ook voorgesteld door minister van Mierlo van Buitenlandse Zaken.

### **Schadevergoedingen VN bevoor- delen rijke landen**

De schadevergoeding die de VN betalen voor een blauwhelm uit een welvarend land die tijdens een vredesmissie wordt gedood (85.300 dollar), is meer dan vier keer zo hoog als die voor een VN soldaat uit een ontwikkelingsland (19.500 dollar). Het nieuws heeft tot felle kritiek uit de ontwikkelingslanden geleid.

## Rose gaat, Smith komt

Op 23 januari heeft Ltgen Rose het commando over de UNPROFOR-troepen in Bosnië-Herzegovina overgedragen aan de Britse luitenant-generaal Rupert Smith (51). Smith heeft zijn sporen verdiend in Kenia, Brits Guyana, Australië, Malta, Libië, Cyprus, Maleisië, Belize (Brits Honduras), Zimbabwe, Noord-Ierland, Frankrijk en Duitsland. Hij was commandant van de 1e Pantserdivisie tijdens de Golfoorlog. Zijn laatste functie was assistent chef van de defensiestaf, waardoor hij nauw betrokken was bij de vredesbewaking in het voormalige Joegoslavië. De Britten hebben daar namelijk 3700 man gestationeerd. Tenslotte heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij het briefen van de ministers van Buitenlandse Zaken van de Contactgroep bij hun vergadering in Genève in juli 1994. Generaal Rose was de eerste commandant die zijn benoeming van één jaar volledig heeft uitgediend. Donderdag 26 januari is Smith in Sarajevo aangekomen. Smith wil ernaar streven het wankel bestandsakkoord om te zetten in een duurzame vrede, maar hij werd in Sarajevo direct geconfronteerd met de koppige houding van beide strijdende partijen. De onderhandelingen tussen de leden van de internationale contactgroep en de Bosnische Serviërs (waar Smith bij aanwezig was) liepen vast, omdat de Bosnische Serviërs blijven weigeren om het vredesplan eerst te tekenen en te aanvaarden als uitgangspunt voor verder overleg.

## Stoltenberg pessimistisch

VN-onderhandelaar Stoltenberg is door de herhaalde schendingen van het staakt-het-vuren minder optimistisch geworden over het bereiken van vrede voor heel Bosnië-Herzegovina. De Bosnische Serviërs (inmiddels geboycot door de Serviërs) zijn ook begonnen met het wijzigen van hun eisen. 'Recently they are not so interested in a confederation with Serbia, but in an independent entity in Bosnia-

Herzegovina', aldus Stoltenberg. Stoltenberg heeft verder toegegeven dat over het plan van de Contactgroep om Bosnië te verdelen te onderhandelen valt.

De Noorse VN-diplomaat Thorvald Stoltenberg is van mening dat de kans op vrede in Kroatië groter is dan in Bosnië. Volgens de Noor zouden de strijdende partijen in Kroatië inzien dat uiteindelijk niet de militaire strijd, maar onderhandelingen de enige uitweg uit het conflict zijn. Dit inzicht zou er niet zijn bij de strijdende partijen in Bosnië. Volgens Stoltenberg zijn de achtergronden van het gehele conflict in ex-Joegoslavië noch etnisch, noch religieus maar in hoge mate sociaal-economisch van aard. Stoltenberg is er van overtuigd dat als de EU alle republieken en partijen in ex-Joegoslavië "een economisch akkoord en uitgebreide economische investeringen" aanbiedt dat "eerder tot een vredesoplossing zal leiden dan welke onderhandelingen dan ook".

## Amerikaanse diplomaat naar Pale

Een Amerikaanse diplomaat, Charles Thomas, heeft 22 januari in Pale gesproken met de leider van de Bosnische Serviërs Radovan Karadzic. Dit bezoek past niet in de Amerikaanse politieke opstelling om de Bosnische Serviërs zoveel mogelijk te isoleren. De nieuwe opstelling van de Amerikanen heeft te maken met hun idee dat er weer een kans is om de onderhandelingen met de Serviërs op gang te brengen. Dit heeft de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Christopher geschreven in een brief aan president Izetbegovic.

De Amerikanen proberen op deze manier te bereiken dat de Bosnische regering zich wat flexibeler gaat opstellen bij nieuwe onderhandelingen over het vredesplan van de Contactgroep. De Moslims lijken echter nog niet erg onder de indruk van deze pogingen. Premier Silajdzic verklaarde verontwaardigd dat

onderhandelingen nergens toe zullen leiden wanneer de Bosnische Serviërs niet onder druk worden gezet het plan ongewijzigd te aanvaarden. Verder wijzen de Moslims op een resolutie van de VN Veiligheidsraad waarin contact met de Bosnische Serviërs behalve door de VN wordt verboden.

Thomas heeft zich in de besprekingen met Karadzic met name geconcentreerd op de kwestie van de heropening van de aanvoerwegen van en naar Sarajevo. In de besprekingen heeft Karadzic gezegd dat hij bereid is te praten over het plan van de Contactgroep. De Bosnische Serviërs zijn volgens Karadzic bereid om delen van hun grondgebied (70% van Bosnië) op te geven, maar hij stelde daarbij de onmogelijke voorwaarde dat Sarajevo en Tuzla Servisch zouden moeten worden.

De besprekingen van Thomas waren de voorbereidingen voor overleg van de hele Contactgroep in Sarajevo met beide partijen. Nadat de Veiligheidsraad in de nacht van 24 januari had bepaald dat het contact van Thomas met de Bosnische Serviërs niet in strijd was met eerder afgekondigde resoluties, heeft Thomas wederom gesproken met Karadzic.

De VN-vredesmacht UNPROFOR heeft begin januari om meer troepen en materieel gevraagd om in staat te zijn toezicht te houden op de naleving van het bestand. Inmiddels begint de uitbreiding gestalte te krijgen. Er is gemeld dat elf landen troepen en materiaal hebben aangedragen. Pakistan bood met 1350 soldaten en twintig waarnemers het meeste aan. Nederland heeft voorlopig de levering van vier helikopters met bijbehorend personeel toegezegd.

## Rose in diskrediet

Volgens bronnen binnen de VN en de NAVO zou de VN-commandant in Bosnië, generaal Rose, geheime strijdplannen van de NAVO hebben

willen geven aan de Bosnische Serviërs in een poging om hun medewerking te krijgen. Een woordvoerder van Rose verklaarde dat er nog geen document van dien aard was overhandigd. Het doel van een dergelijke actie is niet echt duidelijk omschreven. Waarschijnlijk was het de bedoeling om op deze manier de Bosnische Serviërs tot concessies te dwingen met betrekking tot de acceptatie van het vredesplan van de contactgroep en het bestandsakkoord (plan Carter). Sommige hoge VN-functionarissen in Bosnië waren voor het plan, andere daarentegen vonden het een ernstige bedreiging van de veiligheid van hun troepen.

### Dreigende taal Serviërs

Via de BBC is eind januari bekend geworden dat een naaste medewerker van Karadzic heeft bedreigd met een totale oorlog als de VN represailles zou hebben uitgevoerd na de aanval van de Bosnische Serviërs op het veilige gebied Bihac (november 1994). De VN hebben sindsdien NAVO-luchtaanvallen op Servische doelen voorkomen.

### UNPROFOR weg uit Kroatië ?

De VN is begonnen met de voorbereidingen van de terugtocht van 15 duizend blauwhelmen uit Kroatië. Volgens verwachting van hoge VN-functionarissen zal de terugtrekking grote problemen opleveren:

- de troepen kunnen tijdens de evacuatie betrokken raken bij nieuwe conflicten tussen Serviërs en Kroaten;

- de VN-troepen bewaken de zogeheten 'blauwe buffer'; bij terugtrekken is het te verwachten dat de Kroaten en de Krajina Serviërs proberen gunstige posities in de blauwe buffer in te nemen. De VN zijn bang dat schietpartijen in de buffer zullen escaleren tot een nieuwe oorlog voordat de VN volledig is teruggetrokken;

- de terugtocht is een ingewikkelde logistieke operatie; er zijn slechts een paar wegen die uit het

bergachtige gebied leiden.; de VN houden rekening met een klassiek truc: blokkades van de wegen door vrouwen en kinderen; desnoods zal de VN gebruik moeten maken van traangas en de wapenstok;

- de evacuatie van de VN-troepen zal door de VN alleen geklaard moeten worden; ze hoeven niet te rekenen op steun van de NAVO, want de NAVO wordt na de luchtaanval op het vliegveld van Udbina als vijand beschouwd door de Krajina Serviërs.

Het vertrek van de VN uit Kroatië is van invloed op de situatie in Bosnië en met name de situatie in de moslim enclave Bihac. De voedselkonvoeien voor de blauwhelmen en de Moslims in Bihac gaan via Kroatië en de Krajina. Als de VN vertrokken is uit Kroatië en de Krajina kan de enclave alleen nog bevoorrad worden door middel van droppings. De handhaving van VN-troepen in de enclave wordt dan onhoudbaar. De NAVO heeft namelijk tot nu toe dergelijke droppings altijd geweigerd, vanwege het gevaar dat de langzame transportvliegtuigen het doelwit worden van Servisch luchtafweergeschut.

Als gevolg van de dreigende situatie gaat de NAVO een plan uitwerken voor de terugtrekking van de VN-macht uit Bosnië.

Tudjman blijft in februari bij zijn voornemen om het mandaat na 31 maart niet te verlengen. Eind februari echter lekte via het Kroatische weekblad Globus het plan uit voor de formatie van een nieuwe vredesmacht, die zou moeten bestaan uit soldaten van de landen van de Contactgroep. Dit zou betekenen dat een deel van de VN-macht zou kunnen blijven. Kroatië wil dat de troepenmacht gestationeerd wordt aan de internationale grenzen en niet op de demarcatielijn tussen het Kroatische en het Servische leger.

De Kroatische Serviërs hebben echter al verklaard grenscontroles niet te kunnen tolereren. Zij onderhouden nauwe banden met de hun volksgenoten in Bosnië; recent hebben zij een gezamenlijk

defensiepact gesloten.

In maart zijn er signalen dat President Clinton wil afzien van zijn belofte troepen te zenden om een VN- evacuatie uit de Krajina te steunen. Als gevolg hiervan zijn Europese ministers van Buitenlandse Zaken bijeengekomen teneinde te onderzoeken hoe hulp aan Kroatië kan worden gegeven om zo een verplichte terugtrekking van VN-troepen te kunnen voorkomen. Zij hopen dat een omvangrijke hulp President Tudjman kan overtuigen de 12.000 peacekeepers in de Krajina te laten aan het einde van de maand, bij het aflopen van het mandaat.

### Mensenrechtenbureau OVSE wordt in Sarajevo geopend

De voorzitter van de OVSE, de Hongaarse minister van Buitenlandse Zaken Kovacs, werd op 21 januari in Sarajevo verwacht om aldaar het 'Mensenrechtenbureau' van de OVSE te openen. Kovacs was in gezelschap van de secretaris-generaal van de OVSE, de Duitse diplomaat Höynck. De belangrijkste taak van de OVSE in Sarajevo zal het opzetten van een hulpsysteem voor slachtoffers van etnische zuiveringen zijn.

### Aanbevelingen voor VN

De 'Commission on Global Governance' heeft in een rapport (26 januari, 'Our Global Neighbourhood') geadviseerd om de VN te herstructureren om mondiale beheer in de toekomst te verzekeren. Volgens de commissie zijn de VN niet voldoende uitgerust om in de 21ste eeuw leiding te geven aan de mondiale gemeenschap. De commissie bestaat uit 28 leden, waaronder de Nederlandse minister van Ontwikkelingssamenwerking Jan Pronk.

Diverse commissies hebben in het verleden aanbevelingen gedaan om het functioneren van de VN te verbeteren, maar tot nu toe is van die voorstellen weinig terecht

gekomen. Minister Pronk hoopt dit jaar op een doorbraak, omdat er nu veel meer onvrede is over de werking van het VN-systeem, ook bij regeringen. Ondanks de kritiek op de VN is de commissie ervan overtuigd dat de VN een centrale rol moet blijven vervullen, aangezien het het enige forum is waar regeringen op voet van gelijkheid met elkaar kunnen discussieren. Het volgende is voorgesteld:

- er moet een VN-vrijwilligersleger komen van maximaal tienduizend man, onder toezicht van de V-raad;
- de samenstelling van de V-raad moet veranderen; er moeten vijf permanente leden extra bijkomen: twee uit industrielanden, één uit Azië, Afrika en Latijns Amerika en op den duur moet het vetorecht van de oude vijf landen verdwijnen;
- instellen van een economische V-raad, zonder veto-recht;
- de secretaris-generaal van de VN mag maar één termijn aanblijven;
- de macht van het Internationale Gerechtshof in Den Haag moet worden versterkt en er moet een Internationaal Strafrechtshof komen.

#### Nieuwe initiatieven contactgroep

Het internationale front heeft begin februari weer diverse pogingen gedaan om iets van orde en regulering van het Balkan conflict te bewerkstelligen. De drie meest opvallende ontwikkelingen waren:

- het bezoek van de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Kinkel aan Zagreb en Sarajevo;
- het voorstel van de Franse minister Juppé voor een nieuwe internationale vredesconferentie;
- voorstellen om de UNPROFOR taken in Bosnië over te dragen aan de NAVO.

Kinkel bezocht begin februari Zagreb en Sarajevo. Hij verzocht Kroatië de beslissing omtrent het vertrek van UNPROFOR te herzien en "statements bolstering the federation" samen te stellen. In Sarajevo verdedigde Kinkel Duitse steun aan federatie. Verder spoorde hij de Bosnische Serviërs aan het

vredesplan te accepteren en te onderhandelen over een allesomvattende vrede.

De Franse minister Juppé pleitte voor een nieuwe internationale vredesconferentie over het voormalig Joegoslavië, waarop een globale regeling van alle conflicten in het gebied zou moeten worden getroffen. Het plan beschikte, dankzij de bijval van Lord Owen, de EU, de VS en Rusland, over een breed draagvlak. Volgens Owen zouden aan de conferentie de presidenten Milosevic, Tudjman en Izetbegovic van respectievelijk Servië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina moeten deelnemen, maar ook de staatschefs Gligorov, Kucan en Bulatovic van Macedonië, Slovenië en Montenegro. Op 7 februari hebben de contactgroep en de EU zich achter het plan geschaard, waarbij overigens dient te worden opgemerkt dat in eerste instantie alleen de vertegenwoordigers van Servië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina worden uitgenodigd. De conferentie zal in een later stadium vervolgd moeten krijgen in een versie waar alle betrokkenen aanwezig zijn. Volgens Juppé zijn er vier kwesties waarover de presidenten zich moeten buigen:

- wederzijdse erkenning;
  - aanvaarding van het vredesplan voor Bosnië van de contactgroep;
  - het geschil over de Krajina en;
  - opheffing van de sancties tegen Servië en Montenegro.
- Volgens Juppé voelt Tudjman voor de top, maar moeten Izetbegovic en Milosevic nog worden overtuigd.

Naast het feit dat de uitgenodigde presidenten afwijzend op het door Frankrijk gelanceerde voorstel reageerden kwam er ook kritiek van de kant van de Bosnische Serviërs. Uit monde van de voor het overleg gepasseerde Bosnisch Servische leider, Karadzic, werd meegedeeld dat dit overleg niet tot beslissingen kan komen als de Bosnische Serviërs geen stem hebben.

De periode na het door Juppé gelanceerde plan om een conferentie

te beleggen werd gebruikt om de betrokkenen voor het plan te winnen. Vooral de komst van Milosevic, die beschouwd wordt als de belangrijkste sleutelfiguur die voorstander is van een vredesregeling, kreeg veel aandacht. De FRY wordt, weliswaar tijdelijke, verlichting en opschorting van de sancties in het vooruitzicht gesteld bij deelname aan de conferentie. De minister van Buitenlandse Zaken van de RF, Kozyrev, was de persoon die na overleg met EU-bemiddelaar Owen en VN-bemiddelaar Stoltenberg in het weekend van 18 februari naar Belgrado toog om het voorstel met Milosevic te bespreken. Het gesprek leverde echter niet de gehoopte toezegging van Milosevic op. Milosevic gaf wel te kennen dat tegenover de komst naar de conferentie niet slechts een verlichting maar een opschorting van de sancties dient te staan.

Eind februari maakt de internationale Contactgroep de balans op van de gesprekken met de diverse strijdende partijen in het voormalige Joegoslavië. De diplomaten hebben de weken tevoren druk heen en weer gereisd, naar het lijkt zonder succes om het oplaaien van de oorlog te voorkomen. Zowel de Kroatische president Tudjman als de Servische president Milosevic hebben echter benadrukt dat alleen op een vreedzame manier het conflict opgelost kan worden en laten mogelijkheden open om tot overeenstemming te komen.

#### Willy Claes en Voorhoeve pleiten voor zwaardere rol NAVO

De Nederlandse minister van defensie, Joris Voorhoeve, heeft 5 februari bepleit dat de NAVO in sommige veiligheidszones de taken in Bosnië zou moeten overnemen van UNPROFOR. Pas dan zouden er echte veilige zones kunnen komen. De NAVO eenheden die UNPROFOR eventueel zouden aflossen moeten, volgens Voorhoeve, de bevoegdheid krijgen om de bedreigde burgers daadwerkelijk te beschermen. De

troepen van de NAVO moeten allen die binnenkomen kunnen ontwapenen, aldus Voorhoeve op de internationale "Wehrkundetagung" (conferentie in de polemologie).

Willy Claes hield eveneens een pleidooi voor een grotere en zelfstandigere rol voor de NAVO ten opzichte van de VN. Als de Veiligheidsraad niet tot een duidelijk standpunt komt moet de NAVO op eigen initiatief tot actie overgaan als de stabiliteit van Europa in gevaar komt. Claes zei te vrezen dat de slagvaardigheid van de V-raad afneemt als er nieuwe permanente leden bijkomen.

### Onenigheid VN en NAVO over no-fly-zone

Op 22 februari maakt de 'International Herald Tribune' melding van onenigheid en meningsverschillen tussen de VN en de NAVO met betrekking tot vluchten van vliegtuigen en helikopters boven Bosnisch grondgebied. De VN heeft een aantal schendingen van de door de NAVO afgekondigde no-fly zone gerapporteerd. Het gaat om vliegtuigen die landen op en vliegen over een moslim vliegveld in het noordoosten van Bosnië, namelijk Tuzla Airfield.

Alle strijdende partijen hebben zich in het verleden regelmatig schuldig gemaakt aan het schenden van de no-fly zone. De laatste paar weken is het aantal helikoptervluchten dramatisch gestegen en ook het aantal vluchten van vliegtuigen wordt steeds groter. Al deze activiteit wordt toegeschreven aan de voorbereidingen van de strijdende partijen op een voorjaarsoffensief. In alle analyses wordt verwacht dat een nieuw offensief eenvoudig kan escaleren tot een veel grotere oorlog over een groot deel van de Balkan.

Het no-fly ultimatum is afgekondigd door de NAVO op verzoek van de VN, enige maanden nadat de Bosnische oorlog begon in 1992. Het ultimatum houdt in dat boven Bosnisch grondgebied niet gevlogen

mag worden, behalve wanneer het gaat om door de VN goedgekeurde vluchten. Het doel van het ultimatum was om de gevechten in het conflict te beperken, maar al vanaf de afkondiging van het ultimatum hebben met name de Serviërs zich schuldig gemaakt aan schendingen. Een official van de VN heeft gezegd dat op dit moment iedereen gebruik maakt van vliegtuigen en helikopters, omdat ze weten dat er vanuit de lucht geen gevaar is. De NAVO dwingt tot op heden het no-fly zone ultimatum op geen enkele wijze af.

Hieronder volgen een aantal meldingen van hierboven genoemde schendingen:

\*Begin februari hebben VN-officials Servische vliegtuigen geïdentificeerd, die vlogen van Udbina in de Servische Krajina naar het Bosnische luchtruim. Tevens werd gemeld dat Servische lichte aanvalsvliegtuigen (Light Attack aircraft) en helikopters het Bosnisch-Servische vliegveld Banja Luka gebruikten.

\*In vier dagen tijd telden VN-soldaten 62 helikopters die vertrokken vanuit Servië naar Bosnisch-Servisch grondgebied. Behalve deze (en nog vele andere schendingen) komen er ook steeds meer meldingen van vliegtuigen die naar moslim grondgebied gaan. Generaal de Lapresle heeft in een rapport aan het hoofdkantoor van de VN in New York gemeld dat op 10 en 12 februari 'vliegincidenten' hebben plaatsgevonden die geoormerkt kunnen worden als clandestiene herbevoorrading. De lading van de vliegtuigen bestond vermoedelijk uit hoogwaardige technologie als nieuwe generatie geleide anti-tank wapens en grondlucht raketten.

Op 10 februari heeft een Noorse VN-piloot een transportachtig vliegtuig (C-130 Hercules of gelijke grootte) in de buurt van het vliegveld van Tuzla (in de handen van de moslims) waargenomen. Het transportvliegtuig werd begeleid door gevechtsvliegtuigen.

\*Ook andere VN-soldaten hebben melding gemaakt van de aanwezigheid van een vliegtuig in het gebied. Toen VN-soldaten het vliegveld wilden inspecteren werden ze omsingeld door soldaten van het Bosnische regeringsleger en een aantal uur vastgehouden. Toen NAVO vliegtuigen drie uur later over het gebied en het vliegveld vlogen was er niets meer te zien.

\*Op 12 februari hebben Noorse VN-soldaten een groot propeller vliegtuig gezien in het gebied. Later op de avond heeft een Britse inlichtingenofficier met een nachtkijker ook een propeller vliegtuig waargenomen. In dit geval zijn geen VN-soldaten naar het vliegveld gestuurd. Wel is er vier uur later een vlucht van de NAVO over het gebied geweest, maar er werd niets meer waargenomen. De nationaliteit van de transportvliegtuigen kon niet vastgesteld worden, maar ooggetuigen zeiden dat het om een C-130 Hercules ging of een soortgelijk type. Op het moment van de vlucht waren alleen Amerikaanse vliegtuigen in en bij het Bosnische luchtruim aanwezig. Andere bronnen meldden dat vanuit een Hercules bij Tuzla goederen aan parachutes zouden zijn afgeworpen.

Na deze meldingen is admiraal Leighton Smith (NAVO commandant Zuid-Europa) naar Zagreb gereisd om te praten met generaal de Lapresle, aldus VN-officials. De NAVO heeft een en ander onderzocht en op 17 februari heeft het kantoor van admiraal Smith 'verzocht' aan Akashi om een verklaring uit te geven waarin de twee incidenten op 10 en 12 februari ontkend worden. In de mededeling, die is opgesteld door VN-officials, wordt geschreven dat generaal de Lapresle, in tegenstelling tot zijn rapport aan het VN-hoofdkantoor, het eens is met admiraal Smith en dat "no unauthorized air activity occurred at the Tuzla airfield on those two nights". De vliegtuigen zouden waarschijnlijk NAVO vliegtuigen of Servische lijnvluchten

zijn geweest. Deze verklaring is op zijn minst twijfelachtig te noemen. NAVO vluchten zijn altijd bekend bij de NAVO en de VN, terwijl er geen Servische lijndiensten over Bosnisch grondgebied vliegen (aangezien Tuzla 80 kilometer van de Servische grens ligt kan er ook geen sprake zijn van een vergissing).

De Volkskrant van 28 februari meldt over het bovenstaande nog een aantal nieuwe feiten. Behalve de vluchten van 10 en 12 februari zouden er ook op 17 en 23 februari vluchten boven Tuzla zijn geweest rond hetzelfde tijdstip (kort na het invallen van de nacht) en begeleid door gevechtsvliegtuigen. De wijze waarop de vluchten zijn uitgevoerd heeft een stroom van geruchten veroorzaakt. De techniek van droppings van lage hoogte zou alleen door Amerikanen, Britten en Fransen kunnen worden gebruikt. Het wordt echter door diplomaten in Washington ten stelligste ontkend dat de VS in het geheim het wapenembargo ontduikt. Dit zou een schandaal zijn waarbij de Iran-contrazaak verbleekt. Volgens het Algemeen Dagblad van 1 maart heeft Washington het afwerpen van wapens door onbekende vliegtuigen wel bevestigd.

### **AWACS falen**

Het is opmerkelijk dat de vliegende radarstations van de NAVO, de AWACS vliegtuigen, niets hebben waargenomen. Het is niet te verwachten dat waarnemingen van de AWACS zouden zijn genegeerd of weggemoffeld. Waarschijnlijker is dat de 'geheimzinnige' vliegtuigen op de hoogte zijn van de tijden waarop ze ongestoord hun werk kunnen doen. Het is namelijk een feit dat de AWACS toestellen niet 24 uur per dag Bosnië in de gaten kunnen houden. VN-militairen denken daarom ook aan de mogelijkheid dat informatie over het vluchtpatroon van de AWACS is doorgegeven aan één van de moslimlanden (Turkije en Pakistan worden genoemd) die zich het lot van Bosnië aantrekken. Volgens het gezaghebbende Kroatische tijdschrift Globus is het

'meer dan waarschijnlijk' dat de Verenigde Staten of Turkije militaire steun geven aan de moslims.

Militaire analisten hebben verder gezegd dat zelfs een kleine leverantie van wapens als anti-tankraketten en Stinger-luchtafweerraketten de machtsverhoudingen op het slagveld ingrijpend zou veranderen.

Naar aanleiding van het bovenstaande heeft de NAVO een onderzoek ingesteld. Dit onderzoek heeft geen bewijzen kunnen leveren dat niet-geïdentificeerde vliegtuigen onlangs het Bosnische regeringsleger van wapens hebben voorzien, zo is op 1 maart in Brussel gemeld. Verder werd door Brussel geconcludeerd dat het onderzoek heeft uitgewezen dat er geen discrepantie bestaat tussen de NAVO en de VN.

### **Russen kritiseren VN-veiligheidsraad en de contactgroep**

De Russische minister van Buitenlandse Zaken Kozyrev heeft kritiek geuit op de Veiligheidsraad en de Contactgroep. Hij sprak zijn onvrede uit tijdens een bezoek van de minister van Defensie van Klein-Joegoslavië, Pavle Bulatovic, aan Rusland. Kozyrev vindt dat de steun van Milosevic aan het vredesplan van de Contactgroep voldoende is voor het opheffen van de sancties tegen klein-Joegoslavië en vindt tevens dat de Veiligheidsraad en de Contactgroep bij Belgrado in het krijt staan. De overige leden van de Contactgroep zijn van mening dat de sancties pas opgeheven kunnen worden als Milosevic de republieken Kroatië en Bosnië erkent. Zoals al beschreven is, is hij daar nu nog niet toe bereid.

### **Houding Servië blijft star**

Milosevic blijft in februari bij zijn standpunt dat eerst de sancties tegen Klein-Joegoslavië opgeheven moeten worden voordat Servië de staten Bosnië en Kroatië officieel erkent. Westerse diplomaten geloven dat de Milosevic probeert om op deze manier meer toezeggingen te

krijgen van de Contactgroep. Overigens heeft de bevolking leren leven met de handelsboycot tegen Servië. De economische chaos in het land is het afgelopen jaar goeddeels onder controle gebracht en de hyperinflatie is verdwenen. Door de massale smokkel kan de industrie op een klein pitje blijven draaien. De Serviërs zijn nu vooral gebaat bij het vrijkomen van de buitenlandse tegoeden, iets waar Milosevic bij de onderhandelingen zou hebben aangedrongen.

Het Servische weekblad Telegraf heeft onderzocht hoe de bevolking denkt over de diplomatieke erkenning van Bosnië en Kroatië: slechts een kwart van de ondervraagden zou de straat op gaan om te protesteren.

Verder heeft Milosevic het voorstel van een topconferentie met de presidenten van alle landen van het voormalige Joegoslavië nog niet verworpen. Hij wil alleen deelnemen als Servië en Montenegro erkend worden als de enige erfgenaam van het oude Joegoslavië.

De Contactgroep is ernstig verdeeld over de volgende zet. Rusland staat vierkant achter de Servische eisen, terwijl voor Amerika versoepeling van de sancties in ruil voor erkenning al bijna te ver gaat. De Europese landen moeten nu een gezamenlijk standpunt zien te formuleren. Dit zal dan wel snel moeten gebeuren want de strijdende partijen blijven hun posities versterken en alles wijst in de richting van het opnieuw opblazen van de oorlog.

### **Bezoek Demirel aan Sarajevo afgezegd**

De Turkse president Demirel zou volgens bronnen bij de VN op 27 februari een bezoek brengen aan de Bosnische hoofdstad Sarajevo. Dit ondanks het feit dat Turkse kwartiermakers zaterdag 25 februari onder vuur zijn genomen op het vliegveld. Vrijwel zeker was dit het werk van Bosnische Serviërs, die de Turken vijandig gezind zijn vanwege hun steun aan de moslims.

Nadat bleek dat de Bosnische Serviërs de veiligheid van de Turkse president niet konden garanderen, is de komst van Demirel afgezegd. Demirel zelf wilde het risico wel nemen, maar de VN gaf geen toestemming voor de vlucht, stelde geen vliegtuig beschikbaar en er waren ook geen piloten beschikbaar die Demirels eigen vliegtuig wilden besturen.

In plaats van een bezoek aan Sarajevo heeft Demirel toen Split bezocht, vanwaar hij doorvloog naar Zenica om een bezoek te brengen aan de Turkse soldaten van de VN-macht. Vandaaruit is Demirel doorgevlogen naar Zagreb voor een ontmoeting van één uur met president Tudjman. Ze hebben de situatie in Bosnië en de bezette delen van Kroatië besproken.

#### **VS organiseert financiële hulp aan Bosnische federatie**

De Verenigde Staten werken aan de oprichting van een groep van maximaal twintig landen die structureel financiële en politieke hulp moet gaan verlenen aan de Bosnische federatie van moslims en Kroaten. De lidstaten van de Europese Unie buigen zich over een gezamenlijke en/of afzonderlijke deelname.

#### **Denen onzorgvuldig met gegevens van vluchtelingen**

Het Deens ministerie van Buitenlandse Zaken heeft tussen 1991 en 1994 persoonlijke gegevens van vluchtelingen uit ex-Joegoslavië opgestuurd naar de jurist Igor Pantelic in Belgrado, zo meldt de Volkskrant van 27 februari. De jurist moest de documenten op authenticiteit controleren. De jurist was een persoonlijke vriend van Zeljko Raznjatovic, alias Arkan. Arkan stond aan het hoofd van de beruchte nationalistische eenheid 'De Tijgers' en wordt door mensenrechtenorganisaties beschouwd als oorlogsmisdadiger. Hij wordt tevens voor diverse andere misdrijven gezocht in verschillende

Europese landen door Interpol.

De ambassade van Denemarken in Belgrado heeft vorig jaar de contacten met de jurist Pantelic verbroken, toen zijn vriendschap met Arkan bekend was geworden. Volgens de Deense autoriteiten heeft de jurist geen misbruik gemaakt van de verstrekte informatie.

#### **Lapresle gaat, Janvier komt**

De commandant van de VN-troepen in het voormalige Joegoslavië, de Franse generaal de Lapresle, heeft dinsdag 28 februari het commando overgedragen aan zijn opvolger generaal Bernard Janvier. Janvier is officier geweest bij het Vreemdelingenlegioen. Hij heeft achtereenvolgens dienst gedaan in Algerije, Madagascar, de Comoren, Libanon, Tsjaad, Gabon en in de Golfoorlog.

Tijdens de Golfoorlog was Janvier bevelhebber van een Franse divisie, die deelnam aan de strijd tegen Irak. In Libanon was hij in 1982 als commandant van het beroemdste Franse legerregiment, het tweede parachutistenregiment van het Vreemdelingenlegioen, belast met de evacuatie van vierduizend Palestijnen uit Beiroet. In Tsjaad werd hij in 1984 ingezet om een eind te maken aan de Libische agressie tegen president Habré.

In zijn afscheidsrede sprak de Lapresle de hoop uit dat de circa twaalf duizend Unprofor-troepen in de Kroatische Krajina onder een andere naam en met een ander mandaat actief kunnen blijven. Hij noemde de mogelijke terugtrekking van de VN uit Kroatië 'een echt drama'.

#### **Verhuizing verkenningvluchten CIA**

World Air Power journal meldt dat de CIA plannen heeft om verkenningvluchten uit te voeren over Bosnië vanuit een basis in Kroatië. De CIA heeft begin 1994 zijn basis in Albanië verlaten nadat slecht 12 van de 30 geplande

vluchten met GNAT 750 vliegtuigen gelanceerd konden worden. De CIA hoopt vier nieuwe GNATs te kunnen kopen van Turkije, alhoewel ook de nieuwe Tier 1 RPV een alternatief is. Drie extra GNAT toestellen zijn al geleverd aan Turkije. [Commentaar: de berichtgeving van World Air Power journal heeft meestal een half jaar vertraging, vanwege het dan pas openbaar, worden van geheime informatie.]

#### **NAVO-begeleiding van eventuele evacuatie**

De druk op de NAVO wordt steeds verder opgevoerd om troepen naar Kroatië en Bosnië te sturen om een eventuele terugtocht van de VN-troepen te begeleiden. Hoewel de NAVO zegt er nog steeds vanuit te gaan dat de VN hun mensen in de regio kunnen handhaven, is het tegendeel vrijwel een feit.

De Bosnische Serviërs zijn zeer geïnteresseerd in de toekomstplannen van UNPROFOR. Hun legercommandant Ratko Mladic bezocht generaal Rupert Smith met een reeks van openlijke en indringende vragen over deze materie. Hij vroeg op de man af hoe UNPROFOR een en ander gaat aanpakken en langs welke wegen de VN wil vertrekken. Smith heeft geantwoord dat Mladic daarover tegen die tijd wel in de krant kon lezen.

De NAVO zal bij een eventuele evacuatie van de blauwhelmen van de VN-vredesmacht in Bosnië een troepenmacht van 70.000 man inzetten. De operatie, genaamd 'Determined Effort', zal door de Amerikaanse admiraal Leighton Smith worden geleid. Het plan, waaraan onder de codenaam Oplan 40104 langdurig is gewerkt, bestaat uit een reeks scenario's die reiken van een vreedzame terugtrekking tot een uittocht onder vuur en vijandelikheden.

Het draaiboek bevat onder meer de eerste plaatsing van Duitse troepen in een gebied dat in de Tweede Wereldoorlog door de nazi's werd



bezet. Volgens NAVO-bronnen zouden de Duitse troepen eventuele vijandelijkheden echter mijden en waarschijnlijk slechts betrokken raken bij de communicatie en logistiek.

De invasiemacht wordt in geval van actie geleid door de Britse commandant van het ACE Rapid Reaction Corps (ARRC), de luitenant-generaal Michael Walker. Na een beslissing tot evacuatie wordt rekening gehouden met een operatie die maanden kan duren. Er zal alles aan worden gedaan al het rollend materieel en uitrustingen ter waarde van miljoenen dollars uit het gebied te krijgen.

De militaire tak van de NAVO wil een goedgekeurd plan gereed hebben teneinde, indien nodig, zo snel mogelijk in actie te kunnen komen.

NAVO-ambassadeurs slagen er in april niet in een concrete invulling te geven aan het plan voor een eventuele evacuatie van de VN-vredesmacht uit Bosnië. De NAVO-planners voeren de druk op de lidstaten nu op. Als men te lang blijft ruziën zullen de consequenties niet te overzien zijn als de VN-vredesmacht daadwerkelijk moet worden geëvacueerd.

Binnen de NAVO zijn plannen uitgewerkt die voorzien in het sturen van een strijdmacht van 40.000 - 50.000 man. Zij zouden de evacuatie van de blauwhelmen kunnen begeleiden, nadat een groep van 1500 - 1700 man voorbereidingen hebben getroffen. De zestien NAVO-ambassadeurs slaagden er aanvankelijk niet in het eens te worden over het sturen van een kwartiermakerseenheid van tachtig militairen naar Kroatië. Uiteindelijk werd toch overeenstemming bereikt. De kwartiermakers bestaan voor het merendeel uit Engelse en Amerikaanse communicatie-experts.

Al weken verschillen militaire en politieke leiders van NAVO van mening over de kwestie. De militaire leiding heeft haast: hoe eerder de NAVO militairen ter plekke heeft,

hoe eerder ze in staat is hulp te verlenen bij een evacuatie. Een deel van de politieke leiding, met name Frankrijk, heeft minder haast: een legering van NAVO-soldaten kan een verkeerd politiek signaal opleveren in de richting van de strijdende partijen. Deze zouden kunnen gaan denken dat de NAVO het geloof in de VN-vredesmacht verloren heeft. De kwetsbaarheid van de blauwhelmen zou daardoor kunnen vergroten. Dit zou weer kunnen bijdragen tot het oplaaien van de oorlog in Bosnië.

De onenigheid komt op een hoogst ongelegen moment. Van het lopende bestand is al weinig meer over door voortdurende gevechten in Bihac en Tuzla. Eind van de maand loopt het bestand af en de kans op verlenging is minimaal. De mogelijkheid dat de strijd binnen enkele weken oplaait is zeer groot. Een mogelijke consequentie kan zijn dat de blauwhelmen het land zullen moeten verlaten.

De NAVO is eind april nog steeds bezig met het opstellen van een evacuatieplan van alle 24.000 VN-troepen uit Bosnië, indien de situatie voor de troepen onhoudbaar is geworden. De uit 40.000 militairen bestaande evacuatiemacht zal worden geleverd door de nieuwgevormde Allied Rapid Reaction Corps (ARRC) van de NAVO (totaal aantal van 100.000 troepen, bestaande uit vier multinationale divisies en ondersteunende eenheden). Wordt daadwerkelijk overgegaan tot een evacuatie uit Bosnië, dan zal voor het gebruik van geweld door de evacuatiemacht niet worden geschroomd. Onder de huidige omstandigheden zal het zo'n vier tot zes weken duren voordat een dergelijke evacuatiemacht naar Bosnië is overgebracht.

#### **Naamsverandering moet Kroaten tevreden stellen**

Op 31 maart heeft de Veiligheidsraad uiteindelijk drie nieuwe resoluties aangenomen, waarbij UNPROFOR (United

Nations Protection Force) werd opgesplitst in drie afzonderlijke vredesmachten: één voor Bosnië, die onder de naam UNPROFOR blijft opereren; één voor Kroatië die UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia) wordt genoemd; en één voor Macedonië, de UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force). Het mandaat, voor deze drie vredesoperaties geldt tot 30 november 1995.

Vrijdag 21 april brengt VN-Secretaris-Generaal Boutros Ghali rapport uit aan de Veiligheidsraad over het mogelijke effect van het nieuwe mandaat in Kroatië. De Veiligheidsraad stemde over het mandaat nadat president Tudjman had bedreigd het aantal VN-troepen te verminderen, zodat ze in ieder geval van 12.000 tot 8.000 man worden teruggebracht. Boutros Ghali, die geen goedkeuring kreeg van de regering in Zagreb en de rebellerende Serviërs over de locatie waar de VN-troepen zouden worden gelegerd, zei dat de Veiligheidsraad geen andere uitweg zag dan het goedkeuren van het plan.

#### **Scheuren in contactgroep**

Gedurende het jaar dat de Contactgroep (USA, RF, Frankrijk, UK en Duitsland) nu in functie is, is gebleken dat de leden vrijwel nooit tot overeenstemming kunnen komen met betrekking tot het creëren van vrede in ex-Joegoslavië. De enige daadwerkelijke resultaten van de Contactgroep zijn de sluiting van de Servische grens met Bosnië door Milosevic (ook al is deze grens volgens de USA verre van waterdicht) en het vredesplan, waarbij de Serviërs 49% en de Moslims en Kroaten samen 51% van Bosnië-Herzegovina toebedeeld krijgen, dat reeds is geaccepteerd door de Bosnische regering en min of meer ook door Milosevic.

Binnen de internationale contactgroep dreigt eind april een nieuwe breuk te ontstaan tussen Rusland en de andere landen over de wenselijkheid van sancties tegen

Servië. Washington wil een strakkere controle op de naleving, Moskou wil een permanente versoepeling. De Verenigde Staten hebben de Servische president Milosevic ervan beschuldigd zijn belofte te hebben geschonden dat zijn land geen wapens en andere oorlogsvoorraden zou leveren aan de Bosnische Serviërs.

Volgens Rusland is een nieuwe VN-resolutie die Servië veroordeelt "nadelig voor de vredeskansen". Sancties op het gebied van de luchtvaart, sport en cultuur werden vorig jaar verzacht, na een vermeende breuk van de Servische president Milosevic met de Bosnische Serviërs. Milosevic kondigde aan hen niet langer te willen helpen, waarop een aantal sancties tegen Servië twee keer voor een periode van 100 dagen werd versoepeld. De Veiligheidsraad verlengde deze versoepeling. Rusland stemde wel in met een aanscherping van de voorwaarden voor de versoepeling. Na lang debatteren ging Rusland accoord met een voorstel van de overige leden van de Contactgroep om de sluiting van de grenzen tussen beide landen ook voor het luchtruim te laten gelden.

### **EU pleit voor Balkantop**

Tijdens de EU-top in Carcassonne (18 en 19 maart) herhaalden de ministers van buitenlandse zaken van de vijftien lidstaten, dat er zo snel mogelijk een top moet worden georganiseerd tussen de presidenten Tudjman, Izetbegovic en Milosevic om tot een vredesplan te komen en de wederzijdse erkenning van de drie staten.

### **Seminar over vrijwilligers VN-brigade**

In de week van 20 maart werd er in Den Haag op het instituut Clingendael een symposium gehouden over een snel inzetbare VN-brigade te vormen uit vrijwilligers.

### **Koschnick over embargo en Mostar**

Het handelsembargo van de VN in het voormalig Joegoslavië treft alleen de burgerbevolking volgens de EU-vertegenwoordiger Koschnick. Het embargo kan niet verhinderen dat steeds meer wapens de Balkan instromen. "Het is gewoon niet waar dat er een ondoordringbare muur om Bosnië, Kroatië en Servië ligt, men betaalt wat extra en krijgt vervolgens alles", zei de vroegere burgemeester van Bremen voor radio Berlijn.

Voor wat betreft Mostar sprak de politicus positief. Koschnick leidt daar, in opdracht van de EU, de wederopbouw van de stad. Onlangs lukte het een gezamenlijke politiemacht van oud vijanden Kroaten en Moslims te vormen. Ook bestaat de kans op terugkeer van Servische vluchtelingen.

### **NORDBAT 2 maakt indruk**

Het Deens-Noors-Zweedse bataljon levert aanzienlijke steun aan de werkzaamheden van de VN in Bosnië-Herzegovina. Het bataljon, door de VN aangeduid als NORDBAT 2, heeft zijn basis vanaf oktober 1993 in de noordoostelijke Bosnische stad Tuzla. Sindsdien zijn Deense Leopard 1A5 tanks in duel geweest met Servische tanks, de vier Noorse Bell 412 Arapaho heli's hebben met hulp van een geneeskundige compagnie regelmatig slachtoffers afgevoerd en de Deense bereden tactical-air-control eenheid heeft vaak NATO-air support gecoördineerd.

NORDBAT 2 bestaat uit 120 Deense, 729 Noorse en 1039 Zweedse soldaten. Zweedse VN-medewerkers weten te vertellen dat voorbereiding en uitvoering van een tour van zes maanden in Bosnië meer dan 37 miljoen dollar kost. Elke zes maanden roteren troepen en nieuwe nemen de taak over. Een jaar voor de rotatie begint de voorbereiding met de vorming van een nieuw bataljon. De kern wordt gevormd door personeel van een

Zweedse brigade. De bataljonscommandant, gewoonlijk een Zweedse Kolonel, stelt zijn eigen eenheid samen. Na de missie gaat het beroepspersoneel terug naar de eigen eenheid en de reservisten naar het burgerleven. Alle personeel van NORDBAT 2 bestaat uit beroeps onbepaalde tijd dan wel uit vrijwillige reservisten, die een speciaal contract voor VN-taken hebben ondertekend.

In het Zweedse geval hebben zo'n 8000 soldaten zich vrijwillig opgegeven voor de rotatie van begin 1995, volgens de gegevens van een Zweeds officier. Zo'n 70 procent wilde de bevolking van Bosnië gaan helpen, 25 procent was werkloos en het restant zocht de ervaring van het verblijf in een oorlogsgebied.

De eerste taak van de bataljonscommandant is het benoemen van Zweedse compagniescommandanten. Deze worden gewoonlijk uit de kern van de Zweedse brigade gehaald. Zes maanden voor vertrek tekenen de reservisten hun contract. De drie maanden voor vertrek ondergaan de manschappen een intensieve training van zes weken te velde. Na de tour gaat het personeel naar huis, maar geeft wel steun aan de training van de nieuwe rotatie. De tweede maand na VN-dienst ondergaan de troepen een psychologisch onderzoek teneinde mentale problemen te kunnen onderkennen. Elke NORDBAT compagnies, pelotons en sectiecommandanten worden getraind in het onderkennen en bespreken van stress.

### **April-offensief contactgroep**

De Contactgroep onderneemt een nieuw diplomatiek offensief om vóór eind april, als het bestand afloopt, tot een doorbraak in de Bosnische crisis te komen. Deskundigen van de Contactgroep kwamen tot de conclusie dat er "urgent" een behoefte is aan een doorbraak. Voorkomen moet worden dat de gevechten in heel Bosnië opnieuw opblazen. De Contactgroep gaf geen communiqué uit na de bijeenkomst

die in Londen werd gehouden. Diplomaten zeiden echter dat men hoopt op korte termijn afgevaardigden naar Sarajevo, Zagreb en Belgrado te sturen met het oog op de organisatie van een topbijeenkomst van de belangrijkste betrokken leiders. Het doel van de bijeenkomst is te komen tot een wederzijdse diplomatieke erkenning.

De Contactgroep biedt de Servische president Milosevic een verdere verlichting van het handelsembargo aan in ruil voor erkenning van Kroatië en Bosnië. Milosevic heeft al gezegd dat hij eerst een volledig einde van de sancties tegen Servië en Montenegro wil zien.

Brigade-generaal Jovan Diviak van het Bosnische regeringsleger, voorspelde dat het huidige bestand, dat eind april afloopt, met twee maanden zou worden verlengd. De Contactgroep zou zo meer tijd krijgen druk uit te oefenen op Milosevic. Erkenning kan de Bosnische Serviërs verder in een isolement brengen en ze dwingen het plan van de Contactgroep te accepteren. Dat plan deelt 49 procent van het land toe aan de Serviërs en 51 procent aan de Moslim-Kroatische federatie. President Izetbegovic van Bosnië zei echter dat een verlenging van het bestand ondenkbaar was.

De Franse regering heeft, in navolging van Washington, de Servische president Milosevic aangewezen als grote boosdoener. Volgens Parijs stuiten de gezanten van de Contactgroep op diens koppige houding. Milosevic wil niets weten van gedane voorstellen. De Servische president, die zich al gesteund weet door Moskou, kreeg de steun van Griekenland, Bulgarije, Moldavië, Roemenië en Oekraïne die gezamenlijk pleitten voor onvoorwaardelijke opschorting van de sancties.

**Fransen willen meer veiligheidsgaranties**

Naar aanleiding van de moord op de twee Franse blauwhelmen door

sluipschutters heeft Frankrijk in mei verzocht om een speciale zitting van de VN-Veiligheidsraad. Niet alleen liet de regering Balladur in een verklaring weten zijn troepen terug te trekken als het mandaat niet wordt verlengd, maar de Veiligheidsraad dient ook maatregelen te nemen om te garanderen dat de blauwhelmen het mandaat kunnen uitvoeren. De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Juppé, besprak in New York de veiligheid van de VN-soldaten met de secretaris-generaal van de VN, Boutros-Ghali.

Franse politici hadden aangedrongen op verdergaande bevoegdheden voor de blauwhelmen. Na afloop van een gevoerde spoedberaad tussen Balladur, Juppé en de minister van Defensie Léotard, verklaarde de Franse premier dat een eventuele aftocht van Franse troepen weliswaar is besproken, maar dat daartoe niet is besloten. Balladurs voornaamste tegenstrever in de Franse presidentsverkiezingen, Chirac, zei dat de troepen de bevoegdheid moeten krijgen om terug te slaan als zij worden aangevallen. Léotard verklaarde dat Frankrijk zijn troepen pas zou terugtrekken als de VN-vredesmacht UNPROFOR niet langer tot handelen in staat is. De vredesmissie in voormalig Joegoslavië is volgens Léotard nog niet zinloos geworden. Een aftocht van de Fransen zou de burgerbevolking in gevaar kunnen brengen en "een bekentenis van machteloosheid zijn". Frankrijk is op dit moment de grootste leverancier van blauwhelmen in Bosnië.

Op 19 april nam de VN-Veiligheidsraad een - op initiatief van Frankrijk geformuleerde - resolutie aan, waarin aan alle strijdende partijen in Bosnië werd opgeroepen om mee te werken aan de verlenging van het op 30 april aflopende bestand in Bosnië-Herzegovina.

## Onderzoek moord op 2 Franse soldaten overtuigt niet

De grenzen van lichtgelovigheid en gezond verstand zijn door de Verenigde Naties verlegd bij het onderzoek naar de moord op de twee Franse soldaten. Volgens de militaire VN-woordvoerder luitenant-kolonel Gary Coward kwam de eerste kogel die op korporaal Eric Hardoin werd afgevuurd ontegenzeggelijk vanaf een Servische opstelling. De tweede, een paar seconden later afgevuurd, zou wel eens vanaf de zijde van het Bosnische regeringsleger hebben kunnen komen.

Omdat de schoten snel achter elkaar kwamen werd algemeen aangenomen dat beide schoten door één persoon werden afgevuurd, of in ieder geval vanuit dezelfde opstelling. Volgens luitenant-kolonel Coward echter, was het tweede schot, dat de Fransman doodde, van het kaliber 5.56 mm. Het eerste schot, dat zich door het windscherm van de vorkheftruck boorde, bleek 7.62 mm te zijn. "De mogelijkheid bestaat daarom dat het tweede schot vanaf een opstelling van de Bosnische regering is afgevuurd", volgens Coward. Deze mogelijkheid zou inhouden dat een Servische sluipschutter op de Franse soldaat begon te vuren, waarna een sluipschutter van Bosnische regering onmiddellijk mee ging doen.

"Deze poging om een redelijke verklaring op tafel te krijgen is niet alleen erg bizar maar ook derde-rangs", zei premier Haris Silajdzic van Bosnië.

Het onderzoek naar de dood van sergeant Ralph Gunther, de andere Franse soldaat, was ook niet erg overtuigend. Initiële bewijsstukken suggereerden dat het schot in de Dobrinja-wijk van Sarajevo uit een opstelling van de Bosnische regering gevuurd werd. VN-vertegenwoordigers vertelden later dat hij was gedood op een lokatie die ook door Servisch vuur kon worden beheerst.

## Westerse landen dreigen met terugtrekking

In de laatste week van april dreigt Rusland met de terugtrekking van zijn 1150 blauwhelmen uit ex-Joegoslavië als de strijdende partijen het bestand niet verlengen en de gevechten weer zullen oplaaien. Ook de Franse premier Balladur herhaalde dat Frankrijk zal bekijken of haar VN-troepen worden teruggetrokken, als het bestand na 30 april niet wordt verlengd.

## Speculaties over terugtrekking troepen

Na het oplaaien van de gevechten in Bosnië en Kroatië - eind april, begin mei - hebben verschillende landen, zoals Frankrijk, Rusland, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, openlijk gespeculeerd over een eventuele terugtrekking van hun VN-militairen uit het gebied.

Er wordt gevreesd dat de burgeroorlog in ex-Joegoslavië zich kan ontwikkelen tot een totale Balkanoorlog, waarbij meerdere landen zijn betrokken. In een dergelijke situatie zullen de VN-troepen in ieder geval moeten worden teruggetrokken. Bij een eventuele evacuatie van de VN-troepen uit ex-Joegoslavië zal een belangrijke rol zijn toebedeeld aan het 'Rapid Reaction Corps' van de NAVO, dat reeds operationeel is gesteld. Deze interventiemacht, bestaande uit zo'n 40.000 man aan grondtroepen, zou binnen 14 dagen ter plekke aanwezig kunnen zijn. Een voorhoede zou zelfs al binnen 48 uur kunnen worden gemobiliseerd. Het opperbevel van een dergelijke evacuatie zal dan worden gevoerd vanuit het NAVO-hoofdkwartier te Napels, Italië.

De ministers van Buitenlandse Zaken van Groot-Brittannië en Frankrijk verklaren begin juni dat een eventuele terugtrekking van de troepen mogelijk is, maar dat versterking niet zal plaatsvinden. Frankrijk zou als voorwaarde hebben gesteld dat indien geen vooruitgang in het vredesproces

wordt geboekt, de Franse troepen eind 1995 zullen worden teruggetrokken.

## Herziening mandaat

Op 12 mei verklaarde de VN-secretaris-generaal Boutros Ghali, na een onderhoud met verschillende VN-functionarissen in Parijs, dat de VN-missie in Bosnië (UNPROFOR) grondig dient te worden herzien. Zo gaven de VN de blauwhelmen toestemming om terug te schieten, wanneer ze worden aangevallen. De VN bestuderen verschillende opties:

- de eerste optie is de handhaving van de status quo;
- de tweede voorziet in een 'robuuster optreden' van de VN-militairen als ze worden aangevallen, in combinatie met de moge lijkheid van NAVO-luchtacties;
- de derde is een volledig vertrek van de vredesmacht en;
- de vierde bestaat uit een hergroepering en verkleining van UNPROFOR.

Boutros Ghali koos persoonlijk voor de laatste optie, aangezien deze de verliezen aan de kant van de vredesmacht zou beperken. De laatste optie kan wel met zich meebrengen dat het aantal 'veilige gebieden' (momenteel: Sarajevo, Bihac, Tuzla, Zepa, Gorazde en Srebrenica) zal teruglopen. Ook zou er een nieuwe definitie nodig zijn voor het concept van de 'veilige gebieden'.

## Geen terugtrekking maar effectiever optreden

Bij de landen die troepen leveren aan de vredesmacht in voormalig Joegoslavië lag het accent half mei meer op het effectiever maken van het VN-optreden dan op terugtrekken. Vele landen stonden sceptisch tegenover de aanbevelingen van Boutros Ghali over een nieuw mandaat. Nederland zou zich verzetten tegen een eventuele terugtrekking van UNPROFOR. Daarmee zouden tienduizenden mensen aan hun lot worden overgelaten.

Na de NAVO-luchtaanvallen en de gijzelingen van VN-militairen eind mei verklaarde de secretaris-generaal van de NAVO, Willy Claes, dat de NAVO tegen terugtrekking van de VN-vredesmacht uit Bosnië is en neigt naar een robuuster optreden. Later steunde de NAVO de Franse eis, dat de VN-vredesmacht zou worden geconcentreerd en versterkt en een, nauw omschreven opdracht zou krijgen om haar missie te kunnen vervullen. De NAVO had de strategie in ieder geval gereed in het geval van een hergroepering van de VN-vredesmacht en een eventueel vertrek uit de oostelijke Moslim-enclaves, Gorazde, Zepa en Srebrenica. Ondanks het feit dat de NAVO tegen terugtrekking is, heeft het bondgenootschap wel de plannen klaar liggen om een eventuele evacuatie van de vredesmacht militair te ondersteunen.

De Russen wilden in eerste instantie de ministers Kozyrev van Buitenlandse Zaken en Gratsjov van defensie naar het voormalige Joegoslavië sturen om het conflict tussen de Bosnische Serviërs en de VN-vredesmacht te bezweren. Echter later zag Rusland alsnog af van een bemiddelingspoging. Vervolgens hebben ook de Russen felle kritiek uitgeoefend op de gijzelingsacties. Er zijn namelijk ook Russische VN-militairen door de Serviërs gegijzeld. De Russen zijn bang dat de VN-vredesmacht, waar ook Russische militairen deel van uit maken, actief betrokken raakt in het conflict in Bosnië. Als de Russische VN-eenheden tegenover de Serviërs zouden komen te staan, zou dit heel slecht vallen bij het Russische parlement en het Russische publiek dat over het algemeen op de hand van de Serviër is.

Op verzoek van Frankrijk kwam op 29 mei de Contactgroep te Den Haag bijeen voor een spoedberaad. De daaruit voortvloeiende voorstellen spitsten zich toe op de versterking en hergroepering van de VN-vredesmacht in Bosnië en op de diplomatieke stappen met

betrekking tot Servië en in het bijzonder Milosevic.

De dag erna stemden de ministers van Buitenlandse Zaken van de NAVO, die samen waren gekomen voor topoverleg te Noordwijk, in met de voorstellen van de Contactgroep om de VN-vredesmacht in Bosnië te versterken en effectiever te maken. Volgens de minister van Buitenlandse Zaken, Van Mierlo, was het belangrijkste succes van deze NAVO-top het feit, dat de Amerikaanse onderhandelaar Frasure opnieuw naar Belgrado zou afreizen, om besprekingen met Milosevic te hervatten inzake de erkenning van Bosnië-Herzegovina door Servië.

De Britse premier Major onderstreepte dat de VN met hun humanitaire missie in Bosnië moeten doorgaan, maar hield tegelijkertijd de mogelijkheid van een tactische terugtrekking van de Britse blauwhelmen nadrukkelijk open. Tijdens een spoedzitting van het Britse parlement waarschuwde Major echter dat, indien de VN zich zouden terugtrekken uit het voormalige Joegoslavië, er een rampzalige Balkanoorlog zal losbarsten die het Westen niet zal kunnen negeren.

De Amerikanen meldden verder dat een 'commando-actie' ter bevrijding van het gegijzelde VN-personeel in Bosnië niet moet worden uitgesloten.

### Maar geen breder mandaat

Uiteindelijk kwam de secretaris-generaal van de VN, Boutros Ghali, met een voorstel aan de VN-Veiligheidsraad voor een nieuw mandaat voor de VN-troepen in Bosnië. In tegenstelling tot de plannen van de Contactgroep en de NAVO stelde Boutros Ghali voor om het mandaat voor UNPROFOR te beperken en het uiteindelijke aantal VN-militairen op termijn te verminderen. Het gebruik van geweld noemde Boutros Ghali 'strijdig en niet passend bij de vredesbewarende missie'.

Zouden de VN echter kiezen voor een militaire aanpak, dan dient volgens de secretaris-generaal UNPROFOR te worden vervangen door een goed uitgerust multinationalaal leger, onder commando van een van de deelnemende landen en niet onder commando van de VN. Een dergelijk multinationalaal leger zal wel een mandaat moeten krijgen van de VN-Veiligheidsraad. Boutros Ghali trok hierbij een vergelijking met de multinationale eenheid, die op het ogenblik actief is in Haïti.

Boutros Ghali was zelf van mening dat het conflict in Bosnië niet anders dan met diplomatieke middelen kan worden opgelost. De aanbevelingen van Boutros Ghali zullen een gecompliceerd debat in de VN-Veiligheidsraad teweeg brengen en het zal zeker nog de vraag blijven wat de VN-Veiligheidsraad uiteindelijk zal besluiten.

### Lord Owen gaat, Carl Bildt komt

De EU-bemiddelaar voor het voormalige Joegoslavië, Lord David Owen, maakte bekend dat hij voor 1 juli 1995 zijn functie zal neerleggen. Deze beslissing zou volgens een naaste medewerker van Owen niet het gevolg zijn van de rampzalige ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië van de afgelopen weken.

Op 9 juni werd bekend dat de Zweedse ex-premier, Carl Bildt, de opvolger wordt van Lord Owen als EU-bemiddelaar voor voormalig Joegoslavië. Dit werd door de staatshoofden en regeringsleiders van de vijftien lidstaten op een informele Euro-top in Parijs besloten.

### Oprichting interventiemacht

Als reactie op de gijzeling van vele VN-militairen en -waarnemers werd voorgesteld om de huidige UNPROFOR-vredesmacht te versterken met een speciale UNPROFOR-interventiemacht. Deze interventiemacht moet de vredesmacht in Bosnië gaan

beschermen. De VN-ondersecretaris-generaal Kofi Annan verklaarde op 7 juni dat deze interventiemacht - die vooral zal bestaan uit Britse, Franse en Nederlandse militairen - zowel onder het bevel staat van de VN, als valt onder het UNPROFOR-mandaat. Het uiteindelijke aantal manschappen van de nieuwe interventiemacht zou rond de 12.500 man moeten komen liggen.

Net als bij de reeds aanwezige vredesmacht houdt de taak van de interventiemacht volgens het oude mandaat slechts vredeshandhaving en niet de afdwinging van vrede in. Onder dit mandaat mochten nog maar 3.600 extra manschappen Bosnië worden binnengebracht. Voor de overige 8.900 man van de interventiemacht moest de VN-veiligheidsraad nog toestemming geven.

Frankrijk bleef erbij dat, indien de VN weigerde om de interventiemacht op volle sterkte naar Bosnië te laten gaan, het zijn eigen troepen uit Bosnië zal terugtrekken. Duitsland wilde daarentegen ook een bijdrage leveren aan de bescherming van de VN-vredesmacht in de vorm van Tornado-vliegtuigen, artsen en logistieke middelen.

Op 16 juni werd de resolutie, waarin de versterking van de UNPROFOR-vredesmacht met een interventiemacht bestaande uit circa 12.000 man, door de VN-Veiligheidsraad met dertien stemmen voor en twee onthoudingen - China en Rusland - aangenomen. Rond 17 juni waren de eerste Britse en Franse eenheden van de interventiemacht - circa 2.000 man - reeds in het voormalige Joegoslavië. Het enige probleem bleef de financiering van de interventiemacht. De Verenigde Staten bleven weigeren het leeuwedeel van de kosten voor hun rekening te nemen. Uiteindelijk wilden de Verenigde Staten, samen met Groot-Brittannië en Frankrijk, een internationale bedelactie organiseren, om de financiering van

de interventiemacht alsnog rond te krijgen. Met name zou men zich hiermee willen richten tot de rijke landen in Azië en het Midden-Oosten.

Voor 16 juni pleitte de VN-secretaris-generaal Boutros Ghali naast een uitbreiding van de VN-vredesmacht met 12.500 tot 57.370 militairen, nog voor een vredesconferentie van alle partijen in het conflict in Bosnië. Het voorstel tot een nieuwe vredesconferentie oogstte echter geen applaus. Zowel de Bosnische regering, de Bosnische Serviërs, als ook de Europese Unie wezen het voorstel van de hand.

### **Amerikanen alleen bereid te helpen bij evacuatie**

In de eerste week van juni zagen we dat binnen de Verenigde Staten de politici de volgende scenario's met betrekking tot Joegoslavië voor ogen hadden: de Amerikaanse troepen zouden alleen en met veel machtsvertoon het gebied van voormalig Joegoslavië binnentrekken, om de aldaar aanwezige VN-eenheden te evacueren.

De Republikeinse leider, Bob Dole, eiste als vele anderen de terugtrekking van de UNPROFOR-troepen. De Amerikanen zouden de BiH dan kunnen bewapenen en zelfs actief kunnen ondersteunen met behulp van luchtacties tegen de VRS. De Amerikaanse minister van defensie, Perry, wees echter op de risico's bij het scenario van Dole. Volgens Perry zou het wapenembargo tegen Bosnië-Hercegovina moeten worden opgeheven, zodat de Moslims door de Amerikanen - en niet door Iran - kunnen worden bewapend en getraind.

## **VN-TRIBUNAAL**

### **Bosniërs uitens scepsis**

De belangenorganisaties van Bosnische vluchtelingen hebben er

weinig vertrouwen in dat de 21 Serviërs, die op 13 februari door het Internationale Tribunaal voor ex-Joegoslavië in Den Haag in staat van beschuldiging zijn gesteld, ooit voor de rechtbank zullen verschijnen.

Van de 21 Serviërs, die in de zomer van 1992 van het kamp Omarska (nabij Prijedor), door aanhoudend martelen, uithongeren en mishandelen van de Moslim gevangenen, een hel maakten, bevindt alleen Dusan Tadic zich niet in ex-Joegoslavië. De kans dat de Bosnische Serviërs de overige 20 beschuldigen uitleveren is erg klein, enige lichtpuntje is volgens de plaatsvervangend aanklager Blewit dat zij door een internationaal arrestatiebevel in ieder geval gijzelaars in eigen land worden.

### **Vertraging procesgang**

Half april wordt bekend dat het eerste proces van het Joegoslavië-tribunaal is zeker met een maand vertraagd. Volgens de Zuidafrikaanse aanklager Richard Goldstone is dit een kleine tegenslag, maar geen aanleiding voor voorbarige uitspraken over het welslagen van het tribunaal". De vertraging is het gevolg van een besluit van de Duitse Bondsraad over de eerste verdachte die terecht zou moeten staan.

De VN-stoelen voor de beklagden in de kogelvrije kooi blijven voorlopig leeg. De andere twintig beklagden bevinden zich nog in Bosnië. Goldstone heeft niet de illusie dat die ook uitgeleverd zullen worden. De Bosnische-Serviërs hebben te kennen gegeven de jurisdictie van het tribunaal niet te erkennen. Dit in tegenstelling tot Kroatië en Bosnië. De Bosnische-Serviërs willen de beklagden zelf berechten. Goldstone heeft hier weinig vertrouwen in. Doordat het tribunaal zoveel bewijs tegen de beklagden denkt te kunnen verzamelen om een internationaal arrestatiebevel te kunnen uitvaardigen, zullen de Bosnische-Serviërs uiteindelijk toch aan het kortste eind trekken. Zo'n

arrestatiebevel blijft jaren geldig. Dus als op een dag in de betrokken landen een nieuwe regering aan de macht zou komen, kunnen de oorlogsmisdadigers alsnog worden uitgeleverd.

De aanklager verwacht dat de grote verantwoordelijken voorlopig buiten schot zullen blijven. In de eerste plaats heeft het tribunaal getracht systematiek aan te tonen, wat in het geval van Prijedor gelukt is. In het kamp Omarska in Prijedor zijn vanaf mei 1992 duizenden Kroaten en moslims gevangen gehouden. Velen zijn op beestachtige wijze vermoord.

Het tribunaal tracht via het ondervragen van lagere verantwoordelijken aan te tonen dat de Bosnisch-Servische leiders de Kroaten en moslims in het gebied systematisch hebben willen uitroeien of verdrijven. "Het verkrijgen van bewijzen tegen verdachte Serviërs is geen probleem" volgens Goldstone.

De onderzoekers van het tribunaal moesten hun activiteiten vorig jaar in Bosnië onderbreken daar de risico's door oplaaierend oorlogsgeweld in de verschillende onderzoeksregio's te groot werd. Honderden getuigen zijn gehoord, duizenden documenten verzameld en vertaald. Doordat er zeer veel gedaan moet worden is tijd de belangrijkste factor.

Als uiteindelijk de beklagden naar Den Haag zijn getransporteerd, de verdediging haar onderzoek heeft afgerond, alle getuigen zijn opgetrommeld en het proces kan beginnen, is wederom enig geduld vereist. Een rechtszaak zal gemiddeld tussen zes en acht weken duren waarbij zestig tot tachtig getuigen zullen worden gehoord. Dit betekent dat het tribunaal, met twee rechtszalen, per jaar ongeveer zestien rechtszaken kan behandelen. Evenals vele anderen hoopt Goldstone dat het Joegoslavië-tribunaal de opmaat is voor een langgewenst permanent internationaal tribunaal. Volgens

Goldstone zou dat een enorme verantwoordelijkheid zijn. Als dit tribunaal faalt, duurt het tientallen jaren voordat er weer gepraat kan worden over een permanent tribunaal.

### Contacten VN-tribunaal met Servische geheime dienst

Een woordvoerder van het Nederlandse ministerie van Binnenlandse Zaken bevestigd eind april het bericht uit The New York Times dat een overloper uit de Servische geheime dienst uitvoerig in contact heeft gestaan met het VN-Tribunaal.

Het Tribunaal onderzoekt gepleegde oorlogsmisdaden in het voormalige Joegoslavië. De Servische geheim agent, Cedomir Mihailovic, is met hulp van de Nederlandse ambassade in Belgrado vorig jaar naar ons land gekomen. Hij beschuldigt president Slobodan Milosevic ervan rechtstreeks betrokken te zijn geweest bij oorlogsmisdaden in Bosnië-Herzegovina. Mihailovic beschikt over documenten die, indien ze authentiek zijn, aantonen dat Milosevic richtlijnen gaf voor het doden van Moslims en het beheer van concentratiekampen in Bosnië, in 1992.

Het artikel in het Amerikaanse dagblad besteedde aandacht aan de beschuldigingen van Mihailovic. Als deze waar zijn zouden ze de officiële Servische lezing over de oorlogsmisdaden ondermijnen. De Servische regering zegt dat de oorlogsmisdaden en etnische zuiveringen het werk waren van plaatselijke Bosnisch-Servische militieiders. Kan directe medeplichtigheid van Milosevic aangetoond worden, dan zal dit enorme politieke gevolgen hebben. Vooral nu de Contactgroep hoopt op een constructieve bijdrage van Milosevic inzake het tot stand brengen van vrede in Bosnië en Kroatië.

Het VN-Tribunaal heeft de Binnenlandse Veiligheidsdienst geraadpleegd over de echtheid van

de documenten. Volgens Mihailovic zijn de BVD en het Tribunaal nogal slordig met de documenten omgesprongen. De originelen zouden zelfs zijn zoekgeraakt. Volgens een woordvoerder is dit onjuist. Mihailovic heeft de documenten begin dit jaar teruggekregen. Hij zou hiervoor zelfs twee kwitanties hebben ondertekend.

De BVD en onderzoekers van het Tribunaal zijn er van overtuigd dat de documenten vals zijn. In Den Haag leeft het vermoeden dat er sprake is van opzet, in scene gezet in de kring van Bosnisch-Servische leiders, om de werkzaamheden van het Tribunaal in diskrediet te brengen. De documenten bevinden zich momenteel in handen van de CIA. Ze zien er vrij goed uit, definitief beoordelen of ze echt zijn kan nog niet. Wel is zeker, volgens de Amerikanen, dat Mihailovic een dusdanig hoge positie bekleedde binnen het Servische veiligheidsapparaat, dat hij kan weten wat hij beweert te weten.

Volgens Mihailovic was Joviva Stanisic, hoofd van de afdeling V van de Servische veiligheidsdienst, verantwoordelijk voor de training en het leveren van wapens aan de milities van Arkan en kapitein Dragan.

Een van de belangrijkste documenten is gedateerd 24 mei 1992. Stanisic heeft het ondertekend en het is gericht aan Radovan Karadzic. Het document stelt dat het dringend noodzakelijk is het aantal concentratiekampen in Bosnië te beperken en de gevangenen te concentreren in twee of drie kampen. Het motief was "dat onze diensten over aanwijzingen beschikken dat Westerse inlichtingendiensten gegevens over het bestaan van de kampen aan hun media hebben doorgegeven, zodat het bestaan ervan onthuld kan worden". Het document met de rubricering "Staatsgeheim" vermeldt verder dat zes geheime agenten vanuit Belgrado met Bosnisch-Servische instanties zullen samenwerken bij

het vaststellen van de identiteit van gevangenen en bij het selecteren van die gevangenen die naar Servië moesten worden overgebracht.

Een ander document dateert van 3 april 1992. Het bevat instructies voor de militiecommandant Zeljko Raznatovic, beter bekend als Arkan. Arkan krijgt opdracht om de leiders van de in Bosnië regerende Moslimpartij SDA en militaire Moslimleiders op te pakken en naar zijn hoofdkwartier in het Kroatische Erdut over te brengen. Een kleiner aantal moet worden geëxecuteerd "om de Moslimbevolking vrees aan te jagen".

Cedomir Mihailovic is tussen 17 oktober en 1 december van het vorig jaar regelmatig gehoord door het VN-Tribunaal. In Den Haag, door de Britse politiefunctaris, Simon Leach. In die tijd was hij gehuisvest op kosten van het Tribunaal. Na 1 december bevond hij zich in een appartement van de BVD. In maart van dit jaar verliet hij Nederland weer. In die tijd liet Mihailovic weten de belastende documenten terug te willen. De documenten zijn vervolgens in twee pakketten op 12 en 20 januari aan de BVD ter beschikking gesteld. De reden dat ze niet rechtstreeks van het Tribunaal teruggegeven werden is, volgens Leach, dat het Tribunaal de verblijfplaats van Mihailovic niet meer wist. Hiermee is ook het terugzenden via de BVD niet meer zo merkwaardig, vooral niet als de Nederlandse lezing klopt dat Mihailovic kort hierop de documenten terug kreeg.

Mihailovic liep over na de moord op een vriend van hem, Risto Djogo. Djogo was het hoofd van de Bosnisch-Servische televisie in Pale. Mihailovic beschuldigt Arkan's Tijgers van de moord op Djogo die vanaf augustus 1994 een felle campagne voerde tegen Milosevic. Milosevic had zich uitgesproken vóór het vredesplan voor Bosnië van de Contactgroep, in tegenstelling tot de leiding van de Bosnische Serviërs. Dit had een breuk tot gevolg.

In de periode voor de moord hadden Djogo en Mihailovic documenten verzameld die belastend waren voor de Servische president. Mihailovic bewaarde de documenten in een kluis in Skopje, Macedonië. Toen de Servische politie begin september een inval deed in de flat van Mihailovic in Belgrado, was hij reeds ondergedoken. Hij nam contact op met de Nederlandse ambassade, wat leidde tot zijn komst naar Den Haag. Hij koos voor Nederland omdat hij "in het Tribunaal geloofde". Waar hij zich nu bevindt is onbekend.

### Overdracht Dusan Tadic

De van oorlogsmisdaden verdachte Bosnische Serviër Dusan Tadic is door Duitsland overgedragen aan het VN-oorlogtribunaal in Den Haag.

De 38-jarige Tadic werd begin vorig jaar in München gearresteerd nadat slachtoffers hem hadden herkend. Hij wordt beschuldigd van deelname aan de moord op dertien met name bekende slachtoffers, Bosnische Kroaten en Moslims, en van het mishandelen en folteren van een niet geïdentificeerde groep slachtoffers. Ook zou hij tientallen mensen hebben gemarteld en een gevangene hebben gedwongen de testikels van een medegevangene af te bijten.

Tadic was bij het uitbreken van de oorlog in Bosnië in 1992 cafébaas en karate-instructeur. In datzelfde jaar nam hij dienst in het leger van de Bosnische Serviërs en kwam hij als bewaker in het kamp Omarska terecht. Omarska ligt bij Prijedor in het noorden van Bosnië.

Tadic zal de eerste beklaagde zijn die voor het tribunaal terecht staat. Twee advocaten zullen hem vergezellen. Achter gepantserd glas zal hem de tenlastelegging worden voorgelezen. Inmiddels zijn 22 vermeende oorlogsmisdadigers in staat van beschuldiging gesteld. Deze verdachten bevinden zich waarschijnlijk nog allemaal in Bosnië en het ziet er niet naar uit

dat ze binnenkort door de Bosnisch-Servische autoriteiten worden uitgeleverd aan het tribunaal. Het proces tegen Tadic wordt de eerste internationale berechting van een oorlogsmisdadiger sinds de processen van Neurenberg en Tokio na de Tweede Wereldoorlog.

Tadic is vanuit het huis van bewaring in München-Stadelheim per helikopter overgebracht naar het vliegveld in Aken, waar hij werd overgedragen aan de Nederlandse autoriteiten. Het reistraject was uit angst voor eventuele bevrijdingsacties geheim gehouden. Onder grote politie-escorte werd Tadic vervolgens in een gepantserde en geblindeerde Mercedes naar de speciaal beveiligde gevangenis in Scheveningen vervoerd. Opgewacht door een speciale eenheid van de VN werd hij razendsnel uit de auto gehaald en naar het onlangs gereed gekomen cellenblok van het VN-tribunaal overgebracht. Het Duitse parlement had een speciale wet aangenomen om Tadic aan het internationale tribunaal te kunnen overdragen.

Het tribunaal houdt er rekening mee dat het tussen de zes en acht weken zal duren alvorens het tot een veroordeling komt. Wanneer Tadic schuldig wordt bevonden, kan hij tot levenslange gevangenisstraf worden veroordeeld. Tadic zelf verklaarde echter dat hij onschuldig was.

### Goldstone stelt ook onderzoek in naar Karadzic

De aanklager van het tribunaal, Richard Goldstone, stelt een onderzoek in naar mogelijke oorlogsmisdaden van Radovan Karadzic, de leider van de Bosnische Serviërs, en generaal Radko Mladic van de VRS. Ook het gedrag van het voormalige hoofd van de speciale Bosnisch-Servische politie, Mico Stanisic, wordt onder de loep genomen.

Goldstone heeft de rechters bij het tribunaal in mei verzocht in te stemmen met een overheveling naar zijn bureau van een onderzoek dat

momenteel door de Bosnische regering wordt ingesteld naar gedragingen van Bosnisch-Servische leiders. Een van de belangrijkste redenen hiervoor is dat volgens de statuten van het tribunaal een persoon niet tweemaal voor eenzelfde misdaad kan worden berecht. Daarnaast is Goldstone bevreesd voor verwarring en overbelasting van getuigen, als die door verschillende instanties worden ondervraagd.

Volgens Goldstone houdt het onderzoek van de Bosnische regering nauw verband met naspeuringen door zijn bureau naar de verantwoordelijkheid van Karadzic, Mladic en Stanisic voor misdaden in Bosnië. Het gaat daarbij om genocide, verkrachtingen, misdaden tegen de mensheid, moord, martelingen en mishandeling van ongewapende burgers. Goldstone verwees speciaal naar gruweldaden begaan in Prijedor, Noord-Bosnië, waar vanaf mei 1992 duizenden Kroaten en Moslims zijn gevangen gehouden. Velen zijn op beestachtige wijze vermoord. Volgens Goldstone kunnen de drie Bosnische Serviërs slechts worden aangemerkt als verdachten en nog niet in staat van beschuldiging worden gesteld. Dat betekent dat ze zich nog vrij kunnen bewegen. Dit verandert zodra ze in staat van beschuldiging zijn gesteld.

Als het tribunaal een internationaal arrestatiebevel tegen Karadzic en Mladic uitvaardigt, zullen ze niet meer naar het buitenland kunnen reizen en in eigen land zijn overgeleverd aan politieke veranderingen. Hun macht en aanzien kan immers in de toekomst verdwijnen.

De Bosnische Serviërs doen overigens alsof er niets aan de hand is. Karadzic heeft altijd ontkend dat hij verantwoordelijk is voor het doden, martelen en verkrachten van Moslim-burgers. Maar er zijn de afgelopen jaren steeds meer bewijzen boven tafel gekomen dat de wrede heden deel uit maakten van een goed georganiseerde, van



bovenaf geleide operatie.

Goldstone zei niet te verwachten dat het onderzoek nog dit jaar tot resultaten zal leiden. Gevraagd naar mogelijke consequenties van het onderzoek voor het vredesproces zei Goldstone dat het VN-tribunaal niet geacht kon worden daarmee rekening te houden. "Het tribunaal heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en opereert onafhankelijk zolang het een mandaat heeft".

### Reactie Servische verdachten

De politicus en Cetnik-leider Vojislav Seselj, die ook voorkomt op de lijst van oorlogsmisdadigers, voelt zich op geen enkele manier schuldig. Hij doet het werk van het VN-Tribunaal voor oorlogsmisdaden af met de gebruikelijke Servische bravoure en zegt onmiddellijk naar Den Haag te vertrekken zodra hij ergens van beschuldigd wordt.

Volgens Seselj verdedigen de Serviërs alleen maar volk en land. Hij zegt niet te geloven dat Karadzic en Mladic ook maar één misdaad op hun geweten hebben. Veel Serviërs vinden dat het tribunaal niet onpartijdig is. Het is slechts het zoveelste middel om hen politiek onder druk te zetten. Koppen in het Servische avondblad Vecerne Novosti spraken van "Koehandel in moraal" en zijn boos over de werkwijze van het tribunaal. Als bewijs voeren ze aan dat tot nu toe alleen Serviërs in staat van beschuldiging zijn gesteld.

De partijen zijn enigszins verrast door de vastberadenheid waarmee het tribunaal te werk is gegaan. Ze hadden niet verwacht dat de aanklagers het zouden wagen zo snel een onderzoek in te stellen naar de Servische en Kroatische leiders in Bosnië. De Bosnische regering was tevreden. Premier Haris Silajdzic sprak van een eerste stap. Hij vond dat recht hoe dan ook moest geschieden. De Bosnische staatscommissie voor oorlogsmisdaden verklaarde dat ze

de vervolging van de Bosnisch-Servische leiders aan het VN-tribunaal zal overlaten. Ze hebben beloofd hun eigen bewijsmateriaal over te dragen aan de VN.

### Bredere definitie oorlogsmisdaad

VN-deskundigen bestuderen de mogelijkheid om het beschieten van hulpvliegtuigen te kwalificeren als een oorlogsmisdaad, zodat daders als oorlogsmisdadigers kunnen worden berecht.

### VN organisaties werken elkaar tegen

Het onderzoek tegen Karadzic toont wel de gespletenheid van de VN aan. Het tribunaal in Den Haag streeft naar de berechting van leiders met wie de VN in Bosnië wil blijven onderhandelen. Daarbij gaat het om verlenging na 30 april van het sinds vele maanden geschonden bestand dat eind december formeel van kracht was. In de huidige situatie kan de VN weinig uitrichten zonder medewerking van de Bosnische Serviërs. Vandaar de formeel neutrale houding van de VN.

De aankondiging van procureur Goldstone illustreert dat die neutrale houding niet veel langer te handhaven valt. De VN kunnen hun geloofwaardigheid thans alleen nog redden door recht en vrede aan elkaar te koppelen. Dit betekent het verder isoleren van Karadzic en Mladic. De VN kan niet blijven onderhandelen met deze van oorlogsmisdaden verdachte leiders die elk vredesplan afwijzen.

De VN-vredesmacht heeft zich bezorgd uitgelaten over de beslissing van het tribunaal. Volgens VN-woordvoerders in Sarajevo zal die leiden tot meer militaire confrontaties en tot een hardere opstelling van de Serviërs jegens de blauwhelmen. Volgens een VN-woordvoerder heeft het geen nut als Karadzic en Mladic worden aangeklaagd als oorlogsmisdadigers. Het feit blijft dat zij bepalen wat er met de hulpkonvooien gebeurt. De VN is

afhankelijk van hun goede wil. Anderen spreken van een verharding van de standpunten van de Bosnische Serviërs in het vredesproces, als de paria-status van hun leiders wordt aangescherpt.

Toch is de bezorgdheid van de VN niet ongegrond. Zonder medewerking van de Bosnische Serviërs kan de vredesmacht zijn taak niet vervullen. En de onberekenbaarheid van Karadzic is legendarisch. Een hardere opstelling in het vredesproces is nauwelijks mogelijk. De Serviërs zeggen al een jaar hardnekkig nee tegen een vredesplan. Aannemelijk is dat het besluit van het tribunaal zo ongeveer de laatste prikkel om het vredesplan te accepteren bij Karadzic wegneemt.

Rusland heeft scherpe kritiek op het besluit van het tribunaal om een onderzoek te beginnen tegen Karadzic en Mladic. Een niet met name genoemde functionaris van het ministerie van Buitenlandse zaken noemde de stap van het tribunaal "schadelijk voor het uitbreken van een vredesregeling op de Balkan". Hij vervolgde smalend dat "als we de toevlucht gaan nemen tot het ontmaskeren van misdadigers in het voormalige Joegoslavië, we net zo goed kunnen ophouden met diplomatieke activiteiten en plaats nemen op de bank van de openbare aanklager". Aan deze uitspraken wordt in Moskou veel waarde gehecht. De Russische minister van Buitenlandse Zaken zei dat uitspraken van niet met name genoemde functionarissen van zijn ministerie de mening van de minister weergeven. De Russische reactie op de jongste stap van het tribunaal in Den Haag staat haaks op de Amerikaanse. De VS hebben de onderzoeken toegejuicht.

### Ook niet-Serviërs in verdachtenbank

Het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië heeft ook de eerste juridische stappen ondernomen tegen 27

Bosnische Kroaten. Het VN-tribunaal heeft de autoriteiten van Bosnië-Herzegovina verzocht om de gerechtelijke onderzoeken, die een rechtbank in Zenica reeds heeft opgestart, over te dragen aan het tribunaal.

De 27 Bosnische Kroaten worden verdacht van het op grote schaal schenden van de mensenrechten van de Moslim-bevolking in de Lasva-vallei in en rondom de plaatsen Ahmici en Vitez in Centraal-Bosnië. Zo zouden ze zich tussen oktober 1992 en mei 1993 schuldig hebben gemaakt aan etnische zuivering, moord en mishandeling.

De woordvoerder van het VN-tribunaal verklaarde ook nog dat informatie wordt verzameld over het recente optreden van het Kroatische leger in de UNPA-West.

In de zaak van de Lasva-vallei zei Goldstone over getuigenverklaringen te beschikken die de bevindingen staven van een rechtbank in de Bosnische stad Zenica.

Tussen oktober 1992 en mei 1993 zouden 114 Moslim-burgers in deze regio zijn aangevallen en vermoord en 117 huizen en gebouwen, waaronder twee moskeeën, zijn vernietigd. Volgens anonieme ingewijden zou een aanklacht worden voorbereid tegen de Bosnische Kroaat Dario Kordic, nu vice-premier van de Moslim-Kroatische federatie. Het tribunaal heeft regelmatig contact met autoriteiten in Zenica en Sarajevo.

Indien Kordic daadwerkelijk in staat van beschuldiging wordt gesteld, wordt gevreesd voor het toch al zwakke verbond tussen de Moslims en de Bosnische Kroaten.

### **Overdracht strafzaken tegen Servische leiders**

De rechter Adolphus Karibi-Whyte van het VN-Tribunaal ging op 16 mei in op het verzoek van Richard Goldstone, de openbare aanklager

van het tribunaal, om de autoriteiten van Bosnië-Herzegovina te vragen hun strafrechtelijke onderzoeken tegen Karadzic, Mladic en Stanisic aan de openbare aanklager over te dragen. De Bosnisch-Servische leiders worden verdacht van misdaden tegen de mensheid zoals genocide, moord, aanvallen op ongewapende burgers, etc.. De vertegenwoordigster van de Bosnische autoriteiten Vasvija Vidovic verklaarde eerder al voor het tribunaal dat haar regering alle medewerking hierbij zou verlenen.

Volgens tribunaalwoordvoerders kunnen Karadzic, Mladic en Stanisic nog dit jaar in staat van beschuldiging worden gesteld. Dat de verdachten daadwerkelijk binnen afzienbare tijd in Den Haag terecht zullen staan lijkt echter niet waarschijnlijk. De Bosnische Serviërs hebben het VN-Tribunaal niet erkend. Wel kan het tribunaal een internationaal arrestatiebevel laten uitgaan tegen de drie heren en hen daarmee internationaal isoleren, mits de openbare aanklager een officiële aanklacht tegen de drie heeft uitgevaardigd.

## **NEDERLANDSE VN-MILITAIRES**

### **Schietincidenten**

Op 3 januari is een konvooi in de omgeving van Sarajevo beschoten. Het konvooi heeft in opdracht van de VRS overnacht in de omgeving van Podromani. Er was geen persoonlijke of materiële schade. Later is dit zelfde konvooi beschoten door strijders uit een tegemoetkomende vrachtwagen. Uiteindelijk arriveerde het konvooi zonder gewonden of materiële schade in Srebrenica.

Een Nederlandse militaire VN-waarnemer loopt op 3 april in de buurt van Bihac een lichte hoofdwond op door de nabije inslag van een mortiergranaat. Voor de vierde dag al vuurden Servische troepen granaten af op de "safe

area". Vijf inslagen belandden in het centrum van de stad en scherven troffen de ongewapende VN-officier.

### **Vervanging 12 Infbat door 13 Infbat lumbl**

De eerste 280 militairen van 13 Infbat lumbl vertrekken begin januari naar Oost-Bosnië (en inmiddels ook aangekomen) om de eenheden van 12 Infbat lumbl af te lossen.

De vervanging van 12 Infbat lumbl door 13 Infbat lumbl is eind januari zo goed als voltooid. Alle militairen van 12 Infbat zijn inmiddels veilig thuis aangekomen. Op dat moment is de opleiding van de militairen voor Dutchbat 4 'Griffon' in volle gang. Dutchbat 4 zal bestaan uit militairen van 42 BLJ (Bat Limburgse Jagers, 41 Ltbrig uit Seedorf) plus een Support Command. Ook het Support Command zal gevuld worden met mensen uit Seedorf, aangevuld met militairen uit andere onderdelen van de KL.

### **Extra manschappen**

Nederland staat in januari in principe positief tegenover een verzoek van de VN om extra manschappen en materieel te leveren voor toezicht op de naleving van het bestandsakkoord. Nederland zou in elk geval vier helikopters met personeel kunnen leveren. Het gaat om helikopters die enkele maanden tevoren zijn teruggehaald uit Lukovac en sindsdien paraat zijn gehouden voor een eventuele nieuwe inzet in Bosnië. Politiek gezien is de levering van de vier helikopters met bijbehorend personeel geen probleem, aldus een woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Bij Defensie worden de ontwikkelingen rustig afgewacht.

Minister-president Kok zegt op een persconferentie van 10 februari dat Nederland "in beginsel" bereid is op verzoek van de VN extra militairen en materieel ter beschikking te stellen voor de verbetering van de effectiviteit van UNPROFOR. Het

kabinet heeft besloten tot een extra bijdrage aan de vredesmissie, maar neemt pas definitief een besluit als de VN om mensen vraagt en duidelijk is wat hun taak wordt. Het gaat om een radargroep voor de opsporing van mortiervuur (20 man), 20 militaire waarnemers, twee F-27 transportvliegtuigen en 4 Bolkow-helicopters. Voor daadwerkelijke uitzending is geen extra kabinetsbesluit meer nodig. Voor het geval de commandant van UNPROFOR vraagt om meer gemechaniseerde infanterie heeft Nederland een compagnie mariniers ter beschikking gesteld.

Het Nederlandse kabinet besluit begin juni met goedkeuring van het parlement om 170 extra militairen naar Bosnië te sturen. De 170 man, onder wie 130 mariniers en veertig landmachtmilitairen, gaan deel uitmaken van de snelle interventiemacht van UNPROFOR. De brigade - ook wel de gevechtsgroep Alfa genoemd - zal grotendeels bestaan uit Britten en Fransen. Naast de Nederlandse eenheid zullen bijvoorbeeld ook Nieuw-Zeelandse, Turkse en Noorse eenheden deelnemen. De Nederlanders zullen in de brigade onder bevel komen te staan van de commandant van het Britse Light Gun Regiment.

Deze extra militairen konden worden geleverd, omdat Nederland als gevolg van het niet doorgaan van aflossingen onder zijn normale sterkte zat. Op 8 juni bevonden zich 1143 Nederlandse blauwhelmen in voormalig Joegoslavië, in tegenstelling tot circa 1700 de maand ervoor. De Nederlandse troepen die onderdeel gaan uitmaken van de interventiemacht zullen begin juli naar Bosnië vertrekken.

### **Draagvlak Nederlandse deelname**

De Defensiekrant van 22 december 1994 meldt de resultaten van een onlangs gehouden onderzoek van de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht. De vraag was of

Nederland moet blijven deelnemen aan de VN-missie in het voormalige Joegoslavië. Drieënveertig procent van de bevolking is van mening dat de Nederlandse militairen moeten worden teruggetrokken, terwijl eenzelfde percentage (43 %) vindt dat ze juist moeten blijven. Veertien procent heeft geen oordeel. De stichting constateert dat de publieke opinie een breekpunt nadert. Het percentage mensen dat terugtrekking van de Nederlandse militairen voorstaat groeit nog steeds. Wat betreft de aanvaardbaarheid van de risico's die de militairen lopen, zijn de volgende gegevens bekend gemaakt: 47 procent vindt de risico's aanvaardbaar (was eind 1993: 57%), 40 procent vindt dat niet (was 29 %).

### **Grotere effectiviteit UNPROFOR**

Op initiatief van minister Voorhoeve zijn eind 1994 de chefs defensiestaf van een aantal NAVO-landen en vertegenwoordigers van landen die troepen leveren aan UNPROFOR in Den Haag bijeengekomen. Zij hebben gesproken over de mogelijkheden om de effectiviteit van UNPROFOR in Bosnië te vergroten.

### **Terugkeer vertraagd**

Als gevolg van de opgelopen spanningen tussen de BiH en de VRS aan de westelijke confrontatielijn van de enclave Srebrenica, moet een aantal militairen van het Dutchbat in januari langer in de enclave verblijven. De commandant van Dutchbat wil voor de zekerheid wat extra mensen achter de hand hebben. De militairen die achterblijven zullen hierdoor later dan gepland naar huis terug keren. De BiH blijft de Nederlandse militairen beperking van bewegingsvrijheid opleggen. Het is onmogelijk om de omgeving van een observatiepost in het westen van de enclave te inspecteren. In de omgeving van die observatiepost zijn de spanningen tussen de BiH en de VRS opgelopen.

### **Voedselsituatie in Srebrenica**

De Nederlandse VN-troepen in de enclave Srebrenica zijn begin maart door hun voorraad vers voedsel heen beginnen aan hun noodvoorraad. Doordat de Bosnische Serviërs al enige tijd weigeren om konvoien met hulpgoederen door te laten, is een zorgwekkende situatie ontstaan. Behalve een gebrek aan voedsel is er ook een gebrek aan medicijnen en brandstof. Een konvoi wat in de loop van zondag 5 maart in de enclave is gearriveerd heeft nog maar weinig verlichting kunnen brengen.

Omdat de situatie in de enclave zeer ernstige vormen begon aan te nemen, werden al plannen gemaakt om de enclave te bevoorraden vanuit de lucht, onder bescherming van NAVO vliegtuigen.

Minister Voorhoeve deelde begin maart in de Tweede Kamer mee dat Nederland voorbereidingen treft om de Nederlandse militairen in de Bosnische Moslim-enclave Srebrenica vanuit de lucht te bevoorraden. Ook als de Bosnische Serviërs daarvoor geen toestemming verlenen, zullen transporthelicopters van de Britten vers voedsel en medicijnen afwerpen. De transportheli's zullen worden begeleid door gevechtshelicopters en andere vliegtuigen.

### **Twee Nederlanders stappen op mijn**

Maandag 13 februari is voor de derde keer een Nederlandse VN-militair gewond geraakt door een mijn. De 24-jarige beroepsmilitair reed even ten noorden van Potocari in de enclave Srebrenica met zijn pantservoertuig op een landmijn. De man is licht gewond aan zijn hoofd; een enkel en hielbeen zijn gebroken.

Enkele dagen later deed zich in de enclave Srebrenica wederom een mijn-incident voor. Op zaterdag 18 februari liep een 28-jarige luitenant, tijdens een patrouille op een anti-personeelsmijn. Het slachtoffer werd naar de medische hulppost in

Potocari vervoerd. Daar heeft een chirurg zijn voet geamputeerd. De luitenant zal binnenkort naar Nederland worden overgebracht.

### Nederlanders weg uit Srebrenica?

Minister van Defensie, Joris Voorhoeve, heeft op 2 februari gezegd dat het voor hem geen uitgemaakte zaak is dat de Nederlandse VN-militairen in de Bosnische enclave Srebrenica blijven na afloop van het mandaat op 1 juli. De minister zal op 17 maart praten met secretaris-generaal Boutros Ghali over de verlenging van het mandaat. In principe kan de KL doorgaan met het leveren van troepen. In januari volgend jaar zal 11 Tkbat als 'Dutchbat 5' naar Srebrenica gaan.

Bij Defensie neemt de animo af om de zware taak in de enclave alleen op te blijven knappen. Andere Westerse landen zijn niet bereid om te helpen en bieden, net als Nederland overigens, alleen meer troepen en materieel aan in geval van een terugtrekking van de VN. Minister Voorhoeve heeft in een lezing voor het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen in Brussel gepleit voor het inzetten van meer troepen uit gematigd islamitische landen als Pakistan, Egypte, Maleisië en Indonesië. De minister vindt dat het veiliger is om VN-troepen uit meer dan één land in de moslim-enclaves te stationeren, omdat dit de afschrikking vergroot. De VN is juist terughoudend met het ingaan op aanbiedingen van islamitische landen, aangezien deze meestal zeer wantrouwend behandeld worden door de Bosnische Serviërs. Hij verwacht verder dat de vijandelijkheden in het voorjaar weer op zullen laaien, mede ook omdat de Bosnische strijdkrachten (BiH) steeds sterker lijken te worden.

Op 17 maart vraagt Minister van Defensie Voorhoeve aan de VN of de Nederlandse VN-troepen in Srebrenica na 1 juni 1995 door troepen uit andere VN-landen kunnen worden afgelost, zodat Dutchbat elders in Bosnië kan

worden ingezet.

In de Tweede Kamer begint eind mei een aantal fracties (CDA, VVD) zich langzamerhand openlijk uit te spreken voor terugtrekking op termijn van Dutchbat uit Srebrenica. Met 42 Painbat, dat op 1 juli 13 Infbat lumbel aflost in Srebrenica, zou het per 31 december 1995 afgelopen moeten zijn met de inzet van Nederlandse VN-troepen in Srebrenica. De indruk bij de VN is echter dat zij blijven hopen dat de Nederlanders uiteindelijk alsnog in Srebrenica blijven, aangezien de animo bij de andere VN-leden om de Nederlanders af te lossen vrijwel nul is.

Op 31 mei komen er berichten in de pers, dat de Nederlandse VN-militairen in de Moslim-enclave Srebrenica mogelijk zouden worden afgelost door een Oekraïens VN-bataljon. Het zou hierbij gaan om een bataljon uit de nabij gelegen enclave Zepa, of om een bataljon dat wegens de herschikking van de VN-vredesmacht in Kroatië overbodig is. Van officiële zijde werd het bericht noch bevestigd noch ontkend, maar Van Mierlo liet wel doorschemeren dat er een 'voorzichtig' uitzicht op 'vervanging' is.

Half juni kwamen er berichten in de pers waarin werd gemeld dat Oekraïense VN-militairen de Nederlandse VN-militairen in Srebrenica en Simin Han per 1 juli 1995 gaan aflossen. De Oekraïne werd voor deze taak benaderd door de minister van defensie Voorhoeve zelf, aangezien de VN geen moeite had gedaan om een geschikte opvolger voor de Nederlanders te vinden. Volgens de pers zou de Oekraïne geïnteresseerd zijn in VN-vredesmissies, omdat de Oekraïne hiermee internationaal aanzien kan verwerven, en binnen de Oekraïense krijgsmacht van hoog tot laag het besef leeft dat er als VN-militair veel kan worden verdiend met goede VN-salarissen en zwarte handel. De VN was echter tegen de aflossing van Dutchbat door een corrupt Oekraïens bataljon, dat in de

Krajina overbodig was geworden. Dit Oekraïense bataljon zou eerst moeten worden vervangen door een nieuw Oekraïens bataljon. De Oekraïne heeft momenteel VN-militairen zitten in Sarajevo en in de Moslim-enclaves Gorazde en Zepa.

### Vervanging Bgen Brinkman

De plaatsvervangend commandant BH command, briggen Brinkman, is afgelost door de briggen Nicolai. Hij zal voornamelijk werken als naaste medewerker en plaatsvervanger van ltgen Rupert Smith, C-BH command. Brinkman, die binnenkort bevorderd zal worden tot de jongste generaal-majoor van de KL, neemt het bevel op zich van de luchtmobiele Multinationale Divisie van de NAVO. Aan die divisie nemen Duitsland, België, Groot-Brittannië en Nederland deel. Brinkman heeft in het afgelopen halfjaar met alle hoofdrolspelers in het conflict gesproken, behalve met de Bosnische president Izetbegovic. Volgens Brinkman is de oorlog vooral een propaganda-oorlog. Hij heeft in het afgelopen halfjaar geen lijf op het slagveld gezien. Vooral de moslims zijn erg goed in het voeren van die propaganda-oorlog. Dit komt onder andere doordat de moslims de Westerse media achter zich hebben en veel regeringsleden in Amerika hebben gestudeerd. Vooral de Bosnische premier Silajdzic is een meester in het gebruik van propaganda. Hij zegt verder dat de belangrijke figuren elkaar erg goed kennen van voor de oorlog (uit het zakenleven of uit de voormalige JNA). Tijdens pauzes van de vele onderhandelingen hebben ze vaak de grootste lol met elkaar, maar zodra ze weer om de tafel zitten hebben ze allerlei historische verhandelingen, luisteren niet meer naar elkaar en maken elkaar uit voor alles wat lelijk is. Volgens Brinkman heeft UNPROFOR zijn werk perfect gedaan, er is enige stabiliteit in de regio en de mensen komen niet om van de honger. Hij schat verder de kans op het opnieuw uitbreken van de oorlog op 50 procent. Het

Bosnische regeringsleger kan niet zonder krachtige hulp (militaire middelen) van buiten af. Het leger bestaat vrijwel alleen uit lichte infanterie. De Serviërs zijn zeer bekwaam in het gebruik van hun vele zeer zware wapens, alleen hebben ze niet genoeg manschappen om hun grond bezet te houden.

### **Bezoek prins Willem-Alexander**

Van 20 t/m 24 maart bracht kroonprins Willem-Alexander een bezoek aan de Nederlandse VN-militairen in Kroatië en Bosnië. Het bezoek verliep volgens planning en er deden zich geen bijzonderheden voor. Bij terugkomst benadrukte de prins het goede werk dat door de Nederlandse militairen in het voormalige Joegoslavië wordt verricht.

### **Nederlandse politiek blijft UNPROFOR steunen**

Minister van Mierlo verwacht dat de situatie in Bosnië en Kroatië zal verslechteren. Hij doelt hier op de pesterijen van generaal Radko Mladic (commandant van de Bosnische Serviërs) die zullen gaan toenemen en de transporten die zullen worden 'afgeknepen'.

Zowel Voorhoeve als van Mierlo zijn echter van mening dat Nederland zo lang mogelijk in Bosnië moet blijven daar humanitaire gevolgen anders niet te overzien zijn. De regering heeft dan ook aangeboden een extra compagnie mariniers te sturen die samen met de Britten zullen optreden in Bosnië en tevens bijstand kunnen verlenen bij een eventuele evacuatie.

Minister van Defensie Joris Voorhoeve heeft tijdens zijn bezoek aan Washington op maandag 13 maart verheugd gereageerd op de overeenkomst tussen de Verenigde Staten en Kroatië, die zondag 12 maart bekend werd gemaakt. Tijdens een fotosessie voor het Pentagon met zijn Amerikaanse ambtgenoot William Perry noemde minister Voorhoeve het akkoord een

'enorm succes voor de Amerikaanse diplomatie'. Verder benadrukte hij het belang van het besluit voor met name de kleinere landen (waaronder Nederland) die een bijdrage leveren aan de VN-vredesmacht in Bosnië.

Aan het eind van de week bezocht minister Voorhoeve de secretaris-generaal van de VN, Boutros Boutros Ghali. Tijdens dit bezoek heeft minister Voorhoeve de SG verzocht om de Nederlandse militairen in de enclave Srebrenica af te lossen door een ander land. De SG zei dat hij begrip heeft voor het verzoek van de minister vanwege de moeilijke omstandigheden in de enclave, maar hij vond het ook een moeilijke vraag. Er zijn namelijk geen andere landen die vrijwillig in de enclave willen gaan zitten. Minister Voorhoeve heeft toegezegd dat als er een ander land gevonden wordt, Nederland wel bereid is om een andere taak in Bosnië op zich te nemen.

Tijdens het gesprek heeft de SG toegezegd dat de enclave niet meer alleen over de grond, maar ook door de lucht bevoorrad zal worden. Daar zal zeer binnenkort mee begonnen worden.

### **Militaire vakbonden verdeeld**

De twee militaire vakbonden, ACOM en NOV, vinden het, begin juni, tijd om de Nederlandse blauwhelmen terug te roepen. Ze zouden hun taken niet of nauwelijks meer kunnen uitvoeren. De grootste militaire bond AFMP hield er echter een andere mening op na. Een terugtrekking van de VN uit Bosnië zou volgens de AFMP het faillissement van de internationale vredestaken betekenen.

### **Nederlandse soldaat komt om het leven**

De twintigjarige Nederlandse beroepssoldaat Broere is op 29 maart om het leven gekomen. De militair maakte deel uit van de bemanning van een observatiepost

(Tango 2) in de Sapna-vinger. Na een eerste mortier inslag op een afstand van ongeveer 10 meter, sloeg een tweede granaat in toen de mannen op weg waren naar een bunker om bescherming te zoeken. De overledene werd door de scherven getroffen. Er is nog een poging gedaan om de in eerste instantie zwaar gewonde soldaat met een pantservoertuig naar een ziekenhuis te vervoeren, helaas overleed de soldaat tijdens de rit. Door de duisternis en de gevechten in het gebied was het voor de VN niet mogelijk om de gewonde soldaat per helikopter te vervoeren. Tot op heden is nog niet bekend of de betreffende granaat door de Moslims of door de Bosnische Serviërs is afgevuurd.

Met dit nieuwe incident komt het totaal aantal Nederlandse militairen dat het leven liet in voormalig Joegoslavië op vier. Het is overigens wel de eerste keer dat een Nederlandse UNPROFOR-militair overlijdt als gevolg van vijandelijke beschietingen.

De bij een mortierbeschieting van observatiepost T2 om het leven gekomen soldaat 1 is in zijn woonplaats Lekkerkerk, onder grote belangstelling met militaire eer begraven.

Het stoffelijk overschot arriveerde met militair ere-escorte op het vliegveld Zestienhoven bij Rotterdam.

### **Toenemende spanning in Srebrenica**

De militaire spanningen rondom Srebrenica nemen begin mei toe. Met name gedurende het laatste weekend van april lag de enclave onder Bosnisch-Servisch vuur. Volgens het ministerie van Defensie lopen de Nederlandse VN-troepen in Bosnië nog geen extra gevaar, ondanks de beëindiging van het bestand tussen de strijdende partijen in Bosnië en de opnieuw opgelaaide gevechten in Kroatië. De VN verwacht namelijk dat er vooral gevochten zal worden in de Bihac-pocket en in Noord-Bosnië. Het is

niet ondenkbaar dat door de gevechten in Kroatië, de VN-eenheden in Bosnië door de Serviërs onder druk kunnen worden gezet. Zo zaten bijvoorbeeld in Zagreb en Srebrenica tientallen Nederlandse verlofgangers vast, doordat ze door Serviërs werden tegengehouden. Meer dan de helft van de ruim 2500 Nederlandse VN-militairen zouden zich buiten de kritieke gebieden bevinden. In de kritieke gebieden bevinden zich op dat moment 725 Nederlandse blauwhelmen in de Bosnische enclave Srebrenica en in Simin Han, ruim 450 in Busovaca en zestig militaire waarnemers verspreid over heel Bosnië.

### Onderzoek naar eventuele excessen

De bevelhebber van de landmacht, generaal Couzy, heeft begin mei, na overleg met minister Voorhoeve, een onderzoek gelast naar eventuele excessen gepleegd door Nederlandse VN-militairen in Srebrenica. Wel ingelichte defensiebronnen zouden hebben bevestigd, dat de sfeer tussen de Nederlandse militairen en de inwoners van de enclave Srebrenica zeer gespannen is.

Volgens de laatste berichten uit de pers blijken er echter geen aanwijzingen te zijn van structureel wangedrag bij de Nederlandse VN-militairen in Srebrenica. Dit concludeerden minister Voorhoeve en de hoofdofficier van justitie in Arnhem op basis van een drie-daags onderzoek dat de landmacht ter plekke heeft uitgevoerd.

### Gijzeling van drie Nederlanders

De drie Nederlandse militairen, die door de Bosnische Serviërs zijn gegijzeld, zijn ongewapende VN-waarnemers. Eén van hen zit vast in Grbavica, een buitenwijk van Sarajevo die in handen is van de Serviërs, de tweede in Banja Luka en de derde in een plaats ten zuidoosten van Sarajevo. De Nederlandse generaal Nicolai, medewerker van UNPROFOR-bevelhebber Smith, zou van de VRS-commandant Mladic de

verzekering hebben gekregen, dat de gijzelaars goed worden behandeld. In Bosnië en Kroatië bevonden zich eind mei nog 55 andere Nederlandse VN-waarnemers. Dat deze waarnemers konden worden teruggetrokken werd door de minister van Buitenlandse Zaken Van Mierlo niet uitgesloten.

Samen met 23 andere VN-ers de Nederlandse VN-waarnemers, worden 18 juni maj Gelissen, kap Helgers en kap Ramakers, door de Bosnische Serviërs als laatste gijzelaars vrijgelaten. Het drietal was op 26 mei opgepakt door VRS-soldaten en de Bosnisch-Servische politie na NAVO-luchtacties tegen munitiedepots van de VRS bij Pale.

### Bewaking Voorhoeve

Sinds de eerste week van juni wordt minister van defensie Voorhoeve extra bewaakt, aangezien Defensie aanwijzingen zou hebben dat er een aanslag op hem wordt beraamd. Of er een verband is met geruchten over dreigementen van Bosnische Serviërs wil het ministerie bevestigen noch ontkennen.

## IV BALKAN

### ALBANIË

#### Vrijlating leiders Griekse minderheid

De vrijlating van vier leiders van de Griekse minderheid in Albanië, begin februari, is in Athene goed ontvangen. Een woordvoerder van de Griekse regering vertelde dat met dit gebaar een nieuw hoofdstuk in de Grieks-Albanese betrekkingen kan starten. De vier Griekse Albanezen werden vorig jaar veroordeeld wegens spionage en verboden wapenbezit.

#### Smokkel van brandstof

Terwijl de strijdende partijen in Bosnië zich gereedmaken voor hun verwachte voorjaarsoffensief,

worden grote hoeveelheden brandstof voor tanks en vliegtuigen het voormalige Joegoslavië binnengesmokkeld. Verondersteld wordt dat de stroom vliegtuigbrandstof eind 1994 op gang kwam, bestemd is voor de "Servische oorlogsmachine". Ook zijn enkele miljoenen liters benzine en diesel vanuit Albanië naar zijn noordelijke buurland verplaatst. De Verenigde Staten hebben hun bezorgdheid reeds uitgesproken tegenover de Albanese regering. Waarnemers in Europa zeggen dat deze inbreuk op het handelsembargo soms oploopt tot het smokkelen van meer dan een miljoen liter per dag. De regering Clinton overweegt diplomatieke actie, daar het land aan de Adriatische Zee de grootste leverancier van brandstof is geworden van zijn buurman Servië. Aan een 25 kilometer lange weg langs het Scutarimeer bevinden zich tenminste twintig tankstations. De ondergrondse voorraadtanks kunnen zo'n twee miljoen liter brandstof bevatten, en meer stations worden bijgebouwd. Het gebied is erg arm en vuil en meer dan schapen en boeren zijn er niet te vinden. Houten karren getrokken door een juk ossen en de fiets worden eerder als vervoermiddel gebruikt dan de auto.

Hoewel ook brandstof over de Donau wordt binnengesmokkeld, spant Albanië de kroon en levert meer dan alle andere landen samen. De Albanese regering ontkent dat het handelsembargo wordt geschonden, ondanks het feit dat de heer Napolitano, Italiaans diplomaat en coördinator bij de EU in Brussel, hun reeds in februari advies heeft gegeven over mogelijke sancties. President Sali Berisha zei dat de verklaringen van Napolitano en de ambassade van de VS "volstrekt niet gerechtvaardigd zijn". Hij gaf toe dat er wel wat gesmokkeld werd maar niet in zo grote hoeveelheden. De regering doet zijn uiterste best, zei hij, het smokkelen onder controle te houden.

Het handelsembargo houdt onder andere in een verbod op het vershippen van alle goederen naar

Servië en Montenegro, met uitzondering van medicijnen en voedsel. Het voornaamste doel was Servië te straffen voor zijn etnische zuiveringen en het niet willen erkennen van Kroatië en Bosnië. Het stoppen van de smokkel is erg belangrijk, gezien het feit dat de brandstof voor militaire doeleinden wordt gebruikt. De brandstof komt naar Albanië vanuit Griekenland en Italië. Het komt binnen via Montenegro. De grens tussen Albanië en Montenegro loopt door het Scutarimeer. Het is niet duidelijk wat er daarna met de brandstof gebeurt. Diplomaten geloven dat een grote hoeveelheid niet in Montenegro blijft. Het land grenst niet alleen aan Servië zelf, maar ook aan door Servië gecontroleerde gebieden in Bosnië.

In de eerste twee weken van februari werd bijna 21 miljoen liter brandstof Albanië ingevoerd, waaronder 8 miljoen liter Jet Fuel-1. De laatste tien dagen van die maand kwamen 450.000 liter per dag Noord-Albanië binnen per vrachtwagen, volgens de Albanese politie. Westerse diplomaten noemen dit een ruime onderschatting. Volgens het Albanese Bureau voor de statistiek kent Noord-Albanië slechts 1.583 geregistreerde motorvoertuigen.

De oliehandel vormt een bron van (legale) inkomsten voor Albanië, dat vecht om te moderniseren. Veel invoerrechten dienen te worden betaald voor brandstofproducten, oplopend van 70 tot 100 procent van de eigenlijke waarde. De Albanese krant, Zeri i Popullit rapporteerde dat de regering in dit verarmde gebied in 1994 ongeveer 22 miljoen dollar aan belastinggeld heeft weten op te strijken. Bijna het gehele bedrag dankzij de brandstofhandel.

Amerikaanse inlichtingendiensten zijn van mening dat Griekse oliemaatschappijen Albanië, in strijd met het VN-embargo, als doorvoerhaven gebruiken voor de levering van olie aan de FRY. De Verenigde Staten zijn van plan om Albanië onder druk te gaan zetten, om toekomstige olieleveringen tegen

te gaan. De Albanese afgevaardigde bij de OVSE, Zef Madi, verklaarde dat Albanië achter het VN-embargo staat en dat het alles in het werk stelt om het embargo waterdicht te houden.

### Clandestiene immigratie

Gedurende de eerste helft van 1995 zijn er vanuit Albanië duizenden clandestiene immigranten overgestoken naar de Zuid-Italiaanse regio Apulië. De vluchtelingen komen ondermeer uit Albanië, ex-Joegoslavië, Egypte, Pakistan, China en Koerdistan. Bij de oversteek van de zeventig kilometer brede Zeestraat van Otranto worden de vluchtelingen geholpen door Turkse, Chinese en Italiaanse maffiaorganisaties. Italië heeft het leger ingezet om deze vluchtelingenstroom tegen te houden.

In juni neemt het parlement van Albanië heeft een nieuwe emigratiewet aangenomen, waardoor Albanese in de toekomst hun land legaal kunnen verlaten. Met deze nieuwe wet probeert Albanië een raamwerk te creëren voor Albanese, die werk zoeken in het buitenland. Ook stelt de wet buitenlanders in staat een verblijfsvergunning voor Albanië aan te vragen. Een derde - met name voor Italië belangrijk - oogmerk van de wet is de smokkel van buitenlanders via Albanië tegen te gaan.

## GRIEKENLAND

### Grieken bemiddelen in Pale

Op 5, 6 en 7 juni bezochten de Griekse ministers van buitenlandse zaken en defensie, Papoulias en Arsenis, de Bosnisch-Servische regering in Pale. De Grieken wilden hun goede contacten met de Serviërs gebruiken om met name te bemiddelen in het gijzelingsdrama rond de vele honderden VN-ers.

## V Bijlage

### Algemene situatie van de strijdkrachten in het voormalig Joegoslavië

Volgens het Internationaal Instituut voor Strategische Studies (IISS) zouden de strijdkrachten van de strijdende partijen in voormalig Joegoslavië (begin mei 1995) als volgt zijn opgebouwd:

-het Kroatische leger, de HV zou bestaan uit ruim 90.000 manschappen, 173 tanks, 900 stuks artillerie, 20 vliegtuigen en 15 helikopters;

-het leger van de Servische Krajina, de RSK zou bestaan uit 40.000 'zeer fanatieke' manschappen, 24 tanks, 500 stuks artillerie, 12 vliegtuigen en 15 helikopters;

-het leger van de FRY zou bestaan uit 90.000 manschappen, 640 tanks, 15.000 stuks artillerie, 284 vliegtuigen en 115 helikopters;

-het leger van de Bosnische regering, de BiH zou bestaan uit 110.000 manschappen - terwijl ze volgens het IISS met gemak nog eens 100.000 manschappen zouden kunnen mobiliseren - en in ieder geval 40 tanks en 20 stuks artillerie (niet bekend is over hoeveel materieel de BiH nu precies beschikt);

-het leger van de Bosnische Serviërs, de VRS zou bestaan uit maximaal 80.000 manschappen, 330 tanks, 850 stuks artillerie en 20 vliegtuigen en;

-het leger van de Bosnische Kroaten, de HVO zou bestaan uit 50.000 manschappen, 75 tanks, 200 stuks artillerie en 6 helikopters.

# GEBEURTENISSEN IN BURUNDI EN RWANDA

van 1 maart tot 1 juli 1995

Inhoudopgave

De voorgeschiedenis  
Burundi  
Rwanda

Tint Elgersma

*Hoewel de aandacht in de pers voor Burundi en Rwanda weer is geluwd, staan de ontwikkelingen niet stil. Burundi lijkt zich nog steeds in een neergaande spiraal te bevinden. In de hoofdstad van Burundi, Bujumbura, ontwikkelt zich een vorm van apartheid tussen Afrikanen onderling, woonwijken worden door het leger gezuiverd. De noordelijke provincie Cibitoke lijkt nauwelijks nog onder controle van het Burundese leger. Enkele geruchten zijn genoeg om duizenden Hutu's op de vlucht te doen slaan. Er zijn irritaties tussen het Burundese leger en Tanzaniaanse grenswachten.*

*Wat betreft Rwanda is de toestand in het land zelf gespannen maar stabiel. Echter vooral de vluchtelingenkampen in Zaïre baren zorgen. De steeds beter bewapende vluchtelingen creëren problemen zowel in gastland Zaïre als in Rwanda. Invallen van deze vluchtelingen in Rwanda zijn steeds gedurfder en professioneler. Een deel van de controversie draait sinds kort om de wapenleveranties van o.a. Westerse landen aan de regio. De Nederlandse krijgsmacht heeft besloten om niet te wachten met voorbereidingen voor een eventuele missie naar Burundi en omgeving. Ruim 300 man zijn reeds gearmarkt om steun te verlenen op het gebied van waterzuivering, logistiek en geneeskundige hulp bij een eventuele humanitaire operatie. Binnen vier weken moeten deze eenheden ter plaatse kunnen zijn.*

*De VN echter maakt voorlopig geen aanstalten om een dergelijke mis-*

*sie uit te voeren. Burundi en Zaïre hebben gezegd geen behoefte te hebben aan VN bemoeienis. De UNAMIR missie in Rwanda is sterk in omvang en ambitie gereduceerd. De onrust in Joegoslavië maakt uitzending van Nederlandse militairen nog onwaarschijnlijker. Desalniettemin zolang de Nederlandse militairen klaar staan voor vertrek, blijft de infoscoop de ontwikkelingen op de voet volgen.*

*Alvorens hierop in te gaan nogmaals, als opfrissing van het geheugen, een algemene schets van het conflict in Burundi en Rwanda. Voor dit overzicht is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken: De Volkskrant, het NRC Handelsblad, De Standaard, Le Soir, The International Herald Tribune, Le Monde, Le Monde Diplomatique, The Economist en Dialogue.*

## DE VOORGESCHIEDENIS

Reeds vele jaren staan in Burundi twee etnische groeperingen op gespannen voet met elkaar. De Hutu's vormen de meerderheid van de bevolking (zo'n 85%), maar zijn op vele fronten achtergesteld bij de Tutsi's (14%). De laatste dertig jaar zijn deze spanningen reeds enkele malen tot uitbarsting gekomen. Daarbij kwamen vaak tienduizenden en soms zelfs honderdduizenden mensen om het leven. Qua etnische samenstelling en de frequente massamoorden lijkt Burundi sterk op

buurland Rwanda. Na de genocide in Rwanda van vorig jaar voorspelde vele waarnemers dat een vergelijkbaar gebeurtenis te wachten stond in Burundi. Het land verkeerde in een constante politieke crisis en het wantrouwen tussen de etnische groeperingen steeg met de dag. De aangekondigde slachtpartij bleef in 1994 uit. In april 1995 ontstonden er conflicten in de hoofdstad van Burundi, Bujumbura. Enkele wijken werden etnisch gezuiverd. Vrijwel de gehele populatie van de hoofdstad bestaat dan ook sinds kort uit Tutsi's. Hoewel de slachtpartij niet de dimensie aannam van die in Rwanda een jaar tevoren zat de schrik er toch goed in. Duizenden Rwandese vluchtelingen die in Noord Burundi bivakkeerden besloten om het onheil niet af te wachten. Ze probeerden de wijk te nemen naar buurland Tanzania. Aangezien Tanzania al meer dan een half miljoen vluchtelingen binnen de landsgrenzen herbergt, besloot de Tanzaniaanse regering de grens te sluiten. Hulporganisaties zijn er in geslaagd om sindsdien de meeste mensen terug te brengen naar hun vluchtelingenkampen. De situatie werd stabiel, maar bleef zeer gespannen.

Onderwijl probeert men in Rwanda aan de wederopbouw van het land te beginnen onder het nieuwe bewind van het Rwandees Patriottische Front (RPF), de voormalige rebellenbeweging van overwegend Tutsi's. Bij de heropbouw vormen de vluchtelingenkampen in de buurlanden en de ontheemdenkampen in het zuiden van Rwanda een groot probleem. In deze kampen is de onrust groot. De verantwoordelijken van de genocide van vorig jaar houden zich er schuil. De gevluchte Hutu's zijn uit op wraak en vormen milities om de macht te heroveren. Eind april werd één van deze kampen hardhandig ontruimd door het regeringsleger. Daarbij vielen vele doden onder de vluchtelingen. Westerse donorlanden raakten het vertrouwen kwijt in het nieuwe bewind en onthielden verdere financiële steun. Een internationale onderzoekscommissie werd inge-



# BURUNDI

steld om te bezien in hoeverre de huidige regering schuldig is aan het bloedbad.

## Gewelddadigheden

De spanning in Burundi blijft groot tussen de beide etnische groepen. Het land lijkt af te stevenen op een feitelijke apartheid. Sinds het begin van het jaar zijn minstens negentien scholieren in *Gitega*, de tweede stad van Burundi, om het leven gekomen. Zij werden vermoord door leraren en medeleerlingen die behoren tot de gewapende Tutsi-milities. Tutsi-milities eisen tevens dat Hutu en Tutsi leerlingen niet meer op dezelfde slaapzalen verblijven, maar afzonderlijke kamers krijgen.

Op 7 mei, bij een aanval op een bus die onderweg was van Gitega naar *Ngozi* in het noorden van Burundi, zijn 18 mensen om het leven gekomen. De bezittingen van de passagiers werden gestolen. De slachtoffers waren allen Tutsi's. Van de daders is geen spoor. Hutu's en Tutsi's reizen doorgaans gescheiden in Burundi.

Bij een aanval op een boerderij ten westen van Bujumbura komen 6 mensen om het leven, eind juni.

Tevens zijn er politiek getinte moorden. Op 11 maart werd reeds de minister van energiezaken, *Kabushemeyo*, vermoord. Eén maand later is de secretaris-generaal van het ministerie van Volksgezondheid, *Alexis Hitungamana*, het slachtoffer. Hij werd vermoord in Gatamba, een plaatsje ten westen van Bujumbura. 21 juni wordt het hoofd van de afdeling onderzoek van de universiteit van Bujumbura, *Stanislas Ruzensa*, een gematigde Hutu, in het rectoraat van de universiteit van Bujumbura dood geschoten. Ruzensa was lid van de *Frodebu*.

## Staking hulporganisaties

Het geweld in Burundi is niet alleen tussen Hutu's en Tutsi's onderling. Ook buitenlanders die in het land verblijven hebben te vrezen voor hun veiligheid. In maart werden 3 Belgen in Burundi doodgeschoten, in april werd een Zuidafrikaanse T.V.-journalist samen met de twee Burundezers die voor hem werkten vermoord.

Op 9 mei wordt een Belgisch echtpaar, eigenaar van een zeepfabriek in Bujumbura beroofd. Het huis van het echtpaar werd onder vuur genomen. Twee Burundese veiligheidssagenten kwamen om het leven. Het leger trad pas op nadat de overvallers met een flinke buit waren vertrokken.

De dag daarvoor kwam de lokale vertegenwoordiger van de *Catholic relief Services*, de Griek *Dimitri Lascaris*, om het leven in *Kirundi* in het Noorden van het land. Hoewel deze moorden geen politieke motieven lijken te hebben was de maat bij de verschillende hulporganisaties vol. Deze hulporganisaties besluiten 15 mei om gedurende een week hun activiteiten stil te zetten. Alleen het verlenen van noodhulp werd gecontinueerd. De 21 hulporganisaties stellen dat de Burundese regering hen niet voldoende beschermd.

## Ville morte

Ontevreden Tutsi's proberen hun wil af te dwingen door de hoofdstad Bujumbura volledig plat te leggen middels een allesomvattende staking. Deze protest acties worden 'ville morte' genoemd, ofwel de 'dode stad'. Van 22 tot 24 mei vond een dergelijke staking plaats in Bujumbura. De deelname van de bevolking werd afgedwongen door intimiderende granaatexplosies. Jonge Tutsi's blokkeerden de straten met barricades opgetrokken uit stenen en banden. Daarbij zijn dit maal geen gewonden gevallen. De daders van de granaatexplosies wilden protesteren tegen de arrestatie van een aantal Tutsi-militanten, aldus de Burundese autoriteiten.

Aan het eind van de maand neemt het geweld in Bujumbura verder toe. Op 31 mei is er een gewapend treffen tussen Tutsi-militairen en de inwoners van de Hutu-wijk *Kamenge* in Bujumbura. Volgens militaire bronnen zijn een militair en twee burgers omgekomen, Hutu's uit de wijk spreken van minstens 11 doden. De daaropvolgende drie dagen werd de Hutu-wijk afgesloten van de buitenwereld. Sporadisch werden schoten gehoord. De meeste Hutu's uit Kamenge vluchtten de omliggende heuvels in. Het leek alsof de Tutsi-militairen begonnen zijn de laatste Hutuwijk te zuiveren.

Door de onrust komt de bevoorrading van Bujumbura in het geding. De voedselprijzen gingen de eerste dagen van juni omhoog.

## Pamfletten

Het gonst in Bujumbura van de geruchten over een aanstaande staatsgreep, eind mei. Dit is o.a. het gevolg van twee pamfletten die circuleren in Bujumbura. Het ene is het verslag van een bijeenkomst met de ex-dictator van Burundi *Jean-Baptiste Bagaza*, die een staatsgreep zou willen voorbereiden en zich een voorstander toont om de universiteit van Bujumbura geheel Hutu-vrij te maken. Het tweede pamflet zou afkomstig zijn van de regering en beveelt maatregelen aan om een staatsgreep te voorkomen. Een andere verklaring voor het toenemend geweld op dat moment is de aanwezigheid van de secretaris-generaal van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid in Bujumbura. Hutu-extremisten zouden hun kracht willen tonen aan de internationale gemeenschap.

In juni verschijnen nieuwe pamfletten. Daarin wordt de huidige president, de Hutu *Ntibantunganya* ervan beschuldigd de moord op Tutsi's aan te moedigen door de radicale Tutsi-beweging *Société pour la défense des minorités* (Sojedem).

## Wapens in Dar es Salaam

Het antwoord van de politiek op deze chaos is aanvankelijk ondui-

delijk en weinig daadkrachtig. De Burundese president *Ntibantunganya* moet schipperen tussen een parlement dat door Hutu's van de FRODEBU-partij wordt gedomineerd en een regeringsleger dat door Tutsi's wordt gedomineerd.

Als een concessie aan de Tutsi's probeert de Burundese president *Ntibantunganya*, eind mei, in de havenstad *Dar-es-Salaam* in Tanzania een lading van 152 ton Chinese wapens vrij te krijgen. Het blokkeren van deze wapen is een doorn in het oog van de militante Tutsi's, die juist hopen dat het Burundese leger voor hun zaak zal opkomen. Eind juni liggen de wapens nog steeds in Dar es Salaam.

Echter niet alleen deze wapens zijn geblokkeerd, als negatief neveneffect van de grote activiteiten van de hulporganisaties worden andere transportactiviteiten essentieel voor de im- en export in de regio niet uitgevoerd.

De voormalige president van Burundi *Pierre Buyoya* roept op 31 mei op tot rust in het land. Hij vraagt iedereen zich te onthouden van de manipulatie van kinderen. *Buyoya* zette zo'n 6 jaar geleden het democratiseringsproces in beweging.

### Zuiveringen van de wijken Kamenge en Kinama

Reeds eind mei begonnen de gewelddadigheden in Kinama en Kamenge, de laatste door Hutu's bewoonde wijken van Bujumbura. Tussen 1 en 6 juni zijn hierbij 33 doden gevallen.

5 juni vraagt de premier van Burundi aan de burgers van de woonwijk de buurt te verlaten om het leger de gelegenheid te geven het gebied 'te bevrijden' van de 'terroristen' die er zich bevinden. 7 juni worden beide buurten opnieuw door het leger omsingeld. Naar schatting 30.000 bewoners zijn dan reeds de omringende heuvels ingevlucht. Veel rebellen van het *Front de Défense de la Démocratie (FDD)* o.l.v. *Pas-*

*cal Gashirabake*, alias *Majoor Savimbi*, hebben samen met de bewoners het hazepad gekozen. De FDD is de gewapende arm van de *Conseil National pour la Défense de la Démocratie (CNDD)*. Langs de wegen die vanuit de wijken leiden naar de omringende heuvels, worden loopgraven aangelegd om legerenheden die een eventuele achtervolging in willen zetten van gedachten te veranderen.

De Premier van Burundi roept, 6 juni, de bewoners van de belaagde wijk op om te vertrekken. Het leger en de regering zijn het erover eens geworden hoe de operatie in de wijken zal uitvallen. Verwacht kan worden dat de regering aanvankelijk niet heeft willen instemmen met de operatie maar pas na aandringen van de militairen is gezwicht.

De verwachte aanval vindt plaats op 7 juni. Volgens internationale waarnemers wordt de operatie uitgevoerd met zo'n 2.000 man (drie bataljons). Volgens Hutu's wordt het leger gesteund door de milizie van de '*sans échecs*'. Mortierinslagen en granaatexplosies worden gehoord. Hierbij komen zo'n 40 burgers (met name vrouwen, kinderen en bejaarden) om het leven. Velen zijn omgekomen nadat hun huis in brand was gezet. Tevens worden vele plunderingen geconstateerd.

Opvallend genoeg keren veel gevluchte Hutu's reeds snel na het einde van de zuiveringsoperatie van het leger terug naar hun woonwijken. Hutu's verklaren deze snelle terugkeer door te stellen dat ze nergens anders hadden om heen te gaan. Met de vluchtelingen zijn ook de milities terug en de algemene opinie is dat de zuivering volledig is mislukt. Sommige diplomaten stellen dat de 40 burgers vermoord zijn door verongelichte militairen, teleurgesteld over het niet bereiken van het doel van de operatie. Andere bronnen zeggen dat de legerenheden zelf weinig behoefte hadden werkelijk de strijd aan te gaan met goed bewapende milities in de dichtbegroeide velden en moestuinen van de woonwijken.

De VN heeft geëist dat er een onderzoek komt naar de zuiveringen van het Burundese leger in de wijken. Eind juni lijkt dat onderzoek nog niet van de grond gekomen te zijn.

### Represailles door Hutu-milities

Als reactie op de zuivering door het leger, plegen Hutu-milities nog dezelfde dag enkele vergeldingsacties in een andere buurt van Bujumbura, *Musaga*. Hierbij komen 9 Tutsi's om het leven. Vorig jaar werden de Hutu's die in *Musaga* woonden de wijk uitgejaagd.

's Nachts klinken er veel schoten in Bujumbura. Met name in de wijken die door de Tutsi's worden gedomineerd. De schoten zouden dienen als intimidatie door de Tutsi's jegens Hutu-milities die de wijken met geweld zouden willen heroveren.

24 juni komen 13 mensen om bij een aanval van Hutu-milities die de wijk *Cibitoke* binnentrekken. Een dag later komen zo'n 40 mensen om het leven bij gevechten in verschillende delen van Bujumbura. Vanuit de heuvels die Bujumbura omringen namen de Hutu-milities de buurt *Mutanga* en het universiteitsterrein onder vuur.

Tevens zijn er gewelddadigheden gemeld in de noordelijke provincie *Cibitoke* en de zuidelijke provincie *Rumonge*.

### Tientallen doden op campus

Half juni vinden gewelddadigheden plaats tussen Hutu's en Tutsi's op de campus *Mutanga* in het Oosten van Bujumbura. Hierbij zijn enkele tientallen doden gevallen, allen waarschijnlijk Hutu's. Het incident begon toen enkele passagiers van een auto het vuur openden op een aantal deelnemers aan een schoolfeest van het *Lycée du Saint Esprit*, één van de weinige onderwijsinstellingen waar Hutu's nog les krijgen.

## Irritaties Tanzaniaanse grenswachten

De Tanzaniaanse regering maakt zich ongerust over de talrijke grensoverscheidingen waaraan het Burundese leger zich in mei en begin juli heeft schuldig gemaakt. Daarbij worden onschuldige Hutu-vluchtelingen op Tanzaniaanse grondgebied vervolgd door het Burundese leger. De Tanzaniaanse regering is niet van plan hier passie op toe te zien. Des te meer omdat ook reeds Tanzanianen het slachtoffer zijn geworden van deze invallen. Grenswachters mogen voortaan schieten als Burundese troepen ongevraagd de grens over steken.

Eind juni zijn er nog steeds zo'n 10.000 Rwandese vluchtelingen die vanuit het kamp *Mugano* (in Burundi) naar Tanzania willen vluchten. 250 Rwandezers die 16 juni de grens illegaal hadden overgestoken werden prompt weer terug gestuurd.

## Dood Afrikaanse Militaire waarnemer

Bij een overval op een VN-konvooi in de provincie Cibitoke komt een militaire waarnemer van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) om het leven op 14 juni. (Andere bronnen maken melding van de dood van twee OAE waarnemers). Zes Burundese militairen zijn gewond geraakt. De Amerikaanse ambassadeur, *Robert Krueger*, en de Burundese minister van buitenlandse zaken, *Jean Marie Ngendahayo*, maakten ook deel uit van het konvooi.

Het is niet duidelijk wie de overvallers waren. In de provincie Cibitoke, die grenst aan Zaïre, vinden regelmatig overvallen plaats door extremistische Hutu's die leven in de vluchtelingenkampen in Zaïre. De overval kan echter niet zonder meer aan de Hutu's worden toegeschreven. De Amerikaanse ambassadeur is niet bepaald geliefd onder de Tutsi-bevolking. Hij heeft herhaaldelijk zeer kritisch stelling genomen tegen de willekeurige moor-

den door het regeringsleger dat wordt gedomineerd door Tutsi's.

Duizenden Hutu's ontvluchten de stad Bujumbura op 18 juni. Hierbij zijn dit maal relatief weinig doden gevallen. Het was niet duidelijk waarom de paniek uitbrak. Volgens sommige bronnen had het Burundese leger met een zwaar wapen op de buurt Kamenge geschoten. Het leger zou graag het vertrek zien van de laatste Hutu's in Kamenge.

## President wil uitzonderingsmaatregelen

Om de onrust in het land tot een halt te brengen heeft de President op 20 juni in overleg met het leger een aantal maatregelen afgekondigd. De avondklok die tot heden slechts van kracht was in Bujumbura zal nu het gehele land bestrijken (van negen uur 's avonds tot vijf uur 's ochtends). Protestdemonstraties zijn verboden. Meer controle zal worden uitgeoefend op de media en de verschillende politici. Om van provincie naar provincie te reizen zal men voortaan een speciale autorisatie nodig hebben. Het burgerlijk bestuur van de noordelijke provincies, daar waar de Hutu-milities de meeste macht hebben, zal voortaan worden gevoerd door een tweetal commissarissen, een militair en een burger.

De verantwoordelijkheid voor de veiligheid in Bujumbura zal worden overgedragen van het leger naar de gendarmerie. Tevens heeft de president voor bepaalde tijd speciale volmachten gevraagd aan het parlement.

De maatregelen zijn een compromis tussen de burgerpresident, de Hutu Ntibantunganya, en de Tutsi militairen. De beperkingen jegens protestdemonstraties en de media komen vooral ten nadele van de extremistische Tutsi's, het semi-militaire bestuur van de noordelijke provincies is vooral gericht tegen de Hutu-milities.

Tevens beloofde Ntibantunganya om het leger te moderniseren. Een

groot aantal Hutu's zou dan dienen te worden gerecruteerd. Dergelijke maatregelen zijn in het verleden steeds mislukt. Aangezien dit laatste plan slechts in zeer algemene bewoordingen is geopperd lijkt het vooral retoriek.

## Aftreden minister van buitenlandse zaken

De minister van Buitenlandse zaken van Burundi, Jean-Marie Ngendahayo heeft zijn ontslag ingediend op 24 juni en is uitgeweken naar Johannesburg. Ngendahayo ontsnapte een week tevoren aan de dood toen hij in het noordwesten van het land werd opgewacht door een groep onbekende schutters. In een gesprek met de Belgische radio zegt hij geen vertrouwen meer te hebben in de huidige coalitieregering. De regering is niet meer in staat de burgerbevolking te beschermen. Ook heeft hij kritiek op de internationale gemeenschap. Met name de veiligheidsraad van de VN heeft niet alles gedaan dat mogelijk was om de toestand te verbeteren. Die laatste uitspraak is misschien enigszins verbazingwekkend als men bedenkt dat de Burundese regering zelf inmenging van de VN heeft afgewezen.

Ngendahayo was een van de weinige ministers die invloed had binnen zowel Hutu als Tutsi kringen. Als lid van de Ganwa, voormalige koninklijke familie stond hij enigszins buiten het ethnische conflict. Zijn ontslag is niet het einde van de rol die hij speelt. Hij zal zich nu gaan inzetten voor meer steun van de internationale gemeenschap aan het land.

## Regering is controle op platteland kwijt

De CNDD stelt op 25 juni dat het regeringsleger de controle kwijt is in 11 van de 15 Burundese provincies. In die provincies zet de CNDD een parallelle administratie op. Woordvoerders van de CNDD stellen dat aanvallen op Tutsi's in Bujumbura niet door de gewapende arm van de CNDD (de FDD) maar door de extremistischer Palipehutu zijn uitgevoerd. In januari 1995 zou

er een formele scheiding hebben plaats gevonden tussen *Palipehutu* en CNDD.

### Parlementariërs op de vlucht.

De Hutu-meerderheid in het Burundese parlement steunt de vraag voor uitzonderingsmaatregelen door de president niet. Het parlement ziet in die maatregel geen waarborg tot vermindering van het geweld, wel een mogelijke versterking van het door Tutsi's gedomineerde leger.

Deze beslissing leidt tot woede onder de Tutsi-milities. Tegenstemmers worden door de milities bedreigd. 15 van hen zijn naar Zaïre gevlucht. Drie zijn de heuvels rond Bujumbura in getrokken. De parlementsleden maakten allen deel uit van de door Hutu's gedomineerde FRODEBU.

### Reactie internationale gemeenschap is zeer terughoudend

De internationale gemeenschap is zeer terughoudend om zich te mengen in het conflict in Burundi. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te wijzen. Ten eerste heeft Burundi niet om steun gevraagd. Ten tweede lijkt Burundi een slangenkuil. Een plaats waar weinig eer val te behalen terwijl de internationale gemeenschap toch juist heel duidelijk zoekt naar een plaats waar een missie succesvol kan zijn. Wat betreft de leden van de OAE kan men nog toevoegen dat zij zeer gevoelig zijn voor het argument dat men niet mag overgaan tot inmenging in interne aangelegenheden.

Eind juni komen de staatshoofden van de lidstaten van de OAE bij elkaar in *Ethiopië*. De bijeenkomst wordt overschaduwed door de mislukte aanslag op de Egyptische president *Moebarak*.

De lidstaten nemen een resolutie aan waarin wordt opgeroepen geen verdere wapenleveranties te verzorgen aan Rwanda en Burundi. Enkele dagen later besluit dezelfde OAE een actiever beleid te volgen t.a.v.

Burundi. Er wordt zelfs gedacht aan een rapid reaction force. *Kenia* weigert dergelijke ideeën te steunen op grond dat de OAE niet mag overgaan tot inmenging in de interne aangelegenheden van Burundi. Binnenkort zal het aantal OAE-vertegenwoordigers in Burundi worden verhoogd van 47 naar 67.

Zuid Afrika weigerde zich te verbinden troepen naar Burundi te sturen mocht de OAE ingrijpen.

Wat betreft de VN is er in Burundi een speciale gezant, de Mauritaan *Ould Abdallah*, namens Boutros Ghali actief. Er zijn geen militaire waarnemers. Reeds in februari had de commissie van de mensenrechten van de VN besloten een onderzoek te starten naar de situatie van de mensenrechten in Burundi. Eind juni is dat onderzoek begonnen door de Braziliaanse hoogleraar rechten, *Paolo Sergio Pinheiro*.

## RWANDA

### Kibeho

Begin mei staat in Rwanda in het teken van de nasleep van de slachtpartij in Kibeho. Rond de massagraven bij het kamp Kibeho worden 's nachts vrachtwagens en lichtflitsen gesignaleerd. Rwandese autoriteiten zouden proberen zoveel mogelijk lijken weg te halen alvorens het internationale onderzoek begint. Tevens vindt men op 1 mei opnieuw lijken in het plaatsje *Huye* bij *Butare*. Hutu's zouden zijn gestenigd na terugkeer in hun geboortedorp. De UNHCR heeft kritiek op de wijze waarop de Rwandese autoriteiten omgaan met terugkerende vluchtelingen.

Op 5 mei installeert de Rwandese president *Twagirimungu* de internationale commissie die het bloedbad in Kibeho gaat onderzoeken. De dag daarop mengt een andere VN-organisatie, UNICEF, zich ook in de discussie of de Rwandese rege-

ring nu wel of geen financiële steun verdient om het land weer op te bouwen. *Daniel Toole* (lokale vertegenwoordiger van UNICEF) vindt de gebeurtenissen in Kibeho geen reden om de hulp op te schorten. De Rwandese regering zou de laatste tijd ook veel vooruitgang hebben geboekt.

De laatste 320 Hutu's die zich in het kamp Kibeho bevonden vertrekken 11 mei naar hun respectievelijke dorpen, aldus de woordvoerder van de UNAMIR in Rwanda, *Ismael Diallo*. De vluchtelingen hebben het kamp deels te voet en deels in vrachtwagens, die door de VN waren geleverd, verlaten. Sinds 22 april toen de slachtpartij plaats vond in Kibeho, hielden de laatste vluchtelingen zich nog op in de gebouwen van het kampement en de schoolplaats.

Reeds op 18 mei komt de onafhankelijke internationale commissie die onderzoek deed naar de slachtpartij in Kibeho met conclusies. 'De tragedie was noch het resultaat van een geplande actie door de Rwandese overheid om een bepaalde groep te doden, noch een ongeluk dat niet had kunnen worden vermeden.' De tien leden van de commissie zeggen betrouwbare bewijzen te hebben dat het dodencijfer hoger ligt dan dat door de Rwandese regering is opgegeven. Desalniettemin is de conclusie vis noch vlees. De Rwandese regering wordt niet beschuldigd maar ook niet geheel vrijgesproken.

2 juni wordt bekend dat de Europese Unie overweegt zijn hulp aan Rwanda volledig te hervatten. Mocht dat gebeuren dan is het incident Kibeho afgesloten.

### Rwandese regering

De Rwandese regering probeert het vertrouwen van de internationale donorgemeenschap wel weer terug te winnen. In Kigali staan 14 militairen terecht voor de krijgsraad. Volgens de minister van Justitie *Alphonse-Marie Nkubito* wil het land breken met vele jaren van straffeloosheid in de nationale leger-

top. Dergelijke pogingen om het vertrouwen te winnen verliezen aan geloofwaardigheid door de vlucht van verschillende Rwandese hogere ambtenaren. Zo gaat op 13 mei de procureur van Rwanda, *François-Xavier Nsanzuwera*, in ballingschap in België om te protesteren 'tegen de autoritaire driften van de regering', maar ook 'tegen de onverschilligheid van de internationale gemeenschap jegens zijn land'.

### Arrestaties in België en Canada

De genocide van vorig jaar heeft nog steeds een nasleep. Op 2 mei wordt bekend dat in België twee Rwandezers zijn gearresteerd i.v.m. de volkerenmoord. De verdachten zouden betrokken zijn geweest bij de slachtpartijen in de buurt van de stad Butare. Twee dagen later vaardigt men in België een internationaal arrestatiebevel uit naar *Georges Ruggiu*, een Belg van Italiaanse afkomst. Ruggiu werkte vorig jaar voor een radiozender in Rwanda die aanzette tot de moord op Tutsi's en Belgen. Het arrestatiebevel baseert zich op schendingen van de Mensenrechten-conventie van Genève.

Op 31 mei geeft een Belgische onderzoeksrechter opnieuw een internationaal arrestatiebevel uit. Dit maal voor drie Rwandezers die hij verdenkt van de moord op de tien Belgische commando's in Rwanda vorig jaar. Het gaat o.a. om de ex-kolonel *Theoneste Bagosora*, die op het moment van de moord de verantwoordelijkheden waarnam van de toenmalige minister van defensie. De verdachten bevinden zich waarschijnlijk in Zaïre. Direct na het uitvaardigen van het arrestatiebevel heeft de Rwandese justitie eenzelfde actie ondernomen. Eventueel zal dit leiden tot een competentiestrijd tussen het IRT (Internationaal Rwanda Tribunaal), de Belgische en de Rwandese justitie.

22 juni - Het Canadese ministerie van immigratie heeft een onderzoek gestart naar het aandeel in de volkerenmoord van vorig jaar van *Léon Mugesera*, een hoge ambtenaar in de voormalige Rwandese ad-

ministratie. Mocht het onderzoek uitwijzen dat Mugesera terecht als verdachte is aangegeven, dan wacht Mugesera uitlevering aan Rwanda. **International Tribunaal voor Rwanda (IRT)**

Er lijkt schot te zitten in het opzetten van het Internationaal Tribunaal voor Rwanda (IRT). Eind mei worden 33 internationale onderzoekers en 6 miljoen US\$ toegezegd voor het IRT. Dit wordt bekend op een bijeenkomst van de 'operationele steungroep voor Rwanda', een informele club van Westerse ambassadeurs. De helft van het toegezegde bedrag werd ter beschikking gesteld door Nederland. Enkele dagen later kiest de Algemene Vergadering van de VN de zes rechters, die de Internationale Rechtbank voor Rwanda zullen vormen. De rechters zijn afkomstig uit Zuid-Afrika, Bangladesh, Rusland, Senegal, Zweden en Tanzania.

De eerste sessie van het IRT wordt 26 juni gehouden in Den Haag. Daar worden de rechters beëdigd worden en stelt men de te volgen procedure vast. Vervolgens vertrekken de 11 rechters naar *Arusha* in Tanzania om de eigenlijke processen te voeren. 5 van de 11 rechters maakten ook al deel uit van de groep rechters die het Joegoslavië tribunaal voor zat. Voorzitter van het IRT zal de Senegalees *Laity Kamal* zijn. De Russische rechter *Yakov Ostrovsky* is vice-voorzitter.

De hoofdaanklager is de Zuid-Afrikaan, *John Goldstone*, die ook de leiding heeft over het Joegoslavië tribunaal. Van de 400 verdachten die Goldstone op een lijst heeft denkt hij dat zo'n 70 à 100 processen werkelijk gevoerd zullen worden.

Er is wel enige kritiek op de werking van het IRT. Zo is de jurisdictie van het IRT beperkt tot de periode 1 jan 1994-31 december 1994. Volgens sommige deskundigen is die periode te kort om ook de voorbereiding van de genocide overtuigend aan te tonen. Bovendien zorgt de einddatum van 31 december 1994 er voor dat wel de massamoord van

de Hutu's op de Tutsi's kan worden berecht en niet de moord van Hutu's op Tutsi's zoals bijvoorbeeld in Kibeho.

Tevergeefs heeft de Rwandese regering erop aangedrongen ook de doodstraf in het mandaat op te nemen. Aangezien de doodstraf in Rwanda zelf wel kan worden uitgesproken is nu de vreemde situatie ontstaan dat de verdachten van het IRT minder hoge straffen te vrezzen hebben als de verdachten van de Rwandese rechters.

Ook zijn er materiele problemen. Voor een goede rechtsgang had men 145 specialisten gevraagd. Voorlopig zijn er minder dan twintig werkzaam. Daar komen op korte termijn hoogstens 30 nieuwe stafleden bij. Het tribunaal is al van start gegaan maar het budget moet nog worden vastgesteld. Het rechtsgebouw in Arusha staat nog in de steigers.

Nederland steunt het initiatief van het IRT van harte en zou graag zien dat het wordt omgevormd tot een permanent tribunaal voor de schendingen van de mensenrechten.

### Rechtspraak in Rwanda

De omstandigheden in de overvolle gevangnissen in Rwanda zijn abominabel. Zo'n 47.000 Rwandezers zitten vast, veelal worden ze verdacht van deelname aan de genocide van 1994. Na de massaslachting van 1994 is het rechtssysteem volledig in elkaar gestort. Veel juristen zijn omgebracht of gevlucht. De huidige procureur generaal verblijft sinds april in België.

In het buitenland probeert men de Rwandese rechters te helpen.

Op 18 mei wordt in Brussel *Africarbi* (association pour la promotion de l'arbitrage en Afrique) opgericht door Belgische en Afrikaanse juristen. De doelstelling is het steunen van het opbouwen van een rechtsstaat in Afrika en met name in Rwanda en Burundi. Een zeer gebrekkig juridisch stelsel is er volgens de juristen de oorzaak van dat geschillen over eigendomsrecht veelal uitgroeien tot kleine oorlog-

jes.

De VN bemoeit zich ook met de rechtspraak in Rwanda. Op 27 mei roept de VN Rwanda op om geen verdere arrestaties te verrichten i.v.m. de genocide van verleden jaar en om de lopende processen te versnellen om wille van een snelle verzoening van de bevolking.

Desalniettemin overhandigt de Rwandese minister van Buitenlandse Zaken half juni een lijst met 446 namen aan de ministers van buitenlandse zaken van Benin, Burkina Fasso, Kameroen, Ghana, Mali en Ivoorkust. Het gaat om mensen die verdacht worden van de genocide van 1994 en zich waarschijnlijk in die landen op houden. Tevens vroeg hij oom franssprekende rechters en advocaten naar Rwanda te sturen om te helpen bij de heropbouw van het rechterlijk apparaat.

Het Internationaal Comité van het Rode Kruis doet 28 juni een oproep om 25 miljoen dollar bij één te brengen om de mensonterende omstandigheden in de Rwandese gevangnissen op te lossen. UNICEF zet zich in om minderjarige verdachten over te brengen naar gevangnissen gescheiden van de volwassenen.

### Hutuland en Tutsiland

Een idee dat o.a. door de *undersecretary of state* van de VS (vice minister van buitenlandse zaken) werd opgeworpen is zeer slecht gevallen in Rwanda en Burundi. De Amerikaan had geopperd dat men het gezamenlijk territorium van Rwanda en Burundi misschien maar geheel opnieuw zou moeten indelen in twee landen: Hutuland en Tutsiland. Zowel de president van Burundi als van Rwanda hebben het idee als dwaas en gevaarlijk bestempeld. Het idee is niet uitvoerbaar en zou leiden tot een permanente staat van oorlog tussen de twee gebieden.

### Wapenhandel

De geloofwaardigheid van de buitenlandse steun wordt in de ogen van vele Rwandezers ondermijnd door de

geruchten over de aanvoer van wapens uit verschillende Westerse landen. Op 26 mei stelt de sterke man van Rwanda *Paul Kagame* op het vliegveld in *Entebbe* in Oeganda, dat er ook in België wapens worden verscheept t.b.v. Hutu-vluchtelingen in de kampen van Zaïre.

De uitspraken van Kagame worden drie dagen later versterkt door een rapport van de internationale mensenrechtenorganisatie *Human Rights Watch*. In weerwil van het wapenembargo dat sinds mei 1994 van kracht is voor Rwanda, heeft een aantal landen deze afspraak geschonden. Frankrijk zou in mei en juni van 1994 vijf scheepsladingen afweergeschut, automatische wapens, geweren en munitie hebben bezorgd. Tevens is een wapenopslagplaats gevonden in Kamembe in de voormalige Franse veiligheidszone in Rwanda. Deze wapens zouden door de Fransen zijn achtergelaten voor de Hutu-milities. Franse militairen zouden tevens Hutu-militairen opleiden in de Centraal Afrikaanse Republiek. In februari en maart van dit jaar zouden uit Zuid Afrika nog wapenleveranties zijn aangekomen. Deels via rechtstreekse nachtelijke vluchten op Goma en deels via vluchten via de Seychellen.

In oktober 1994 is de weduwe van de vermoorde president, *Agathe Kanziga*, met hoge regeringsfunctionarissen naar China gereisd, om voor een kleine twee miljoen gulden wapentuig aan te schaffen. De Zairese autoriteiten staan toe dat Hutu's, die in vluchtelingenkampen op hun grondgebied zitten, toegang hebben tot de wapendepots met materiaal, dat werd ingeleverd nadat de Hutu's een jaar geleden Rwanda zijn ontvlucht. Tevens hebben de Zairezen een militair hoofdkwartier aan deze troepen ter beschikking gesteld.

Volgens het rapport gaan de wapenleveranties nog steeds door. De samenstellers van het rapport willen een berisping van de genoemde landen en een strengere controle op naleving van het embargo.

In reactie op het rapport hebben Zaïre, Zuid Afrika en Frankrijk ontkend dat de bovengenoemde wapenleveranties hebben plaatsgevonden.

Na beschuldigingen aan het adres van Zuid Afrika, Frankrijk en Zaïre, worden nu Albanië en Bulgarije van wapenhandel beschuldigd. Dit maal is het *Amnesty International* (AI) die de aanval heeft gelanceerd. Tevens zijn in het Verenigd Koninkrijk en in Albanië rapporten verschenen die de bevindingen van AI voor deze landen bevestigen. De wapenhandelaren die de transporten verzorgen zijn afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, en de vliegtuigen die de transporten onderhouden staan geregistreerd in Ghana, Nigeria, de Oekraïne en Rusland.

Volgens AI kwamen in mei elke dinsdagavond om 11 uur wapentransporten aan op het vliegveld in Goma. Tevens zouden de medewerkers van Amnesty wapens van Franse, Zuid Afrikaanse en Amerikaanse makelij hebben aangetroffen in een geheime wapenopslagplaats op de grens tussen Rwanda en Zaïre. AI wil dat de VN en de Organisatie van Afrikaanse Eenheid een officieel onderzoek instellen naar de zaak.

### Aanvaring Kerk en Staat

De Rwandese overheid is in aanvaring gekomen met de katholieke kerk. De kerk wilde drie bisschoppen die tijdens de genocide omkwamen alsnog eervol begraven. Volgens de overheid in Kigali moet eerst bezien worden of de bisschoppen niet medeschuldig zijn aan de genocide. Eventueel zouden de kerkelijke leiders post mortem worden veroordeeld.

### Zaïre en Oeganda

Misschien ligt de sleutel van de oplossing van het conflict in Rwanda noch bij de VN noch bij de Rwandezers zelf. Regelmatig is gezegd dat het land een speelbal dreigt te worden van de regionale machtspolitiek, die bedreven wordt door de buurlanden Oeganda en Zaïre. Deze lan-

den tolereren en steunen soms openlijk de verzetsbewegingen die zich op hun grondgebied willen voorbereiden. Volgens deze gedachte is het overleg dat de Zaïrese en Oegandese presidenten Mobutu en Museveni op 28 mei in Bad Kreuznach in Duitsland hielden over het vluchtelingenprobleem in Rwanda cruciaal. Helaas zijn er geen nadere gegevens bekend over de inhoud van het gesprek.

### Laatste mandaatverlenging UNAMIR

Niet zonder moeite heeft de VN veiligheidsraad het mandaat voor de UNAMIR missie verlengd op 9 juni. Het mandaat werd verlengd tot 8 december 1995. De Rwandese regering heeft sinds januari steeds luidere kritiek geleverd op de VN missie en met name de HRFOR (Veldoperatie van de Verenigde Naties voor de Mensenrechten in Rwanda).

UNAMIR heeft niet ingegrepen toen honderdduizenden Tutsi's werden afgeslacht in het voorjaar van 1994. Nu durft de VN wel kritiek te hebben op de mensenrechtenschendingen van de nieuwe Rwandese regering. Tegelijkertijd weigert de VN in te grijpen in de vluchtelingenkampen in met name Zaïre. Daar bewapenen Hutu-milities zich om opnieuw de macht te grijpen in Rwanda. De kritiek werd nog feller toen de hele internationale gemeenschap over de Rwandese regering viel na de hardhandige en bloedige ontruiming van het vluchtelingenkamp bij Kibeho waar het Rwandese regeringsleger overmatig geweld zou hebben gebruikt.

De internationale gemeenschap wordt desalniettemin gesteund door vooraanstaande Rwandezen in haar kritiek op het beleid van de huidige regering. De belangrijkste adviseur van de premier van de Rwanda, *Jean Damascène Ntakirutimana*, heeft 14 juni zijn ontslag ingediend uit protest tegen de autoritaire neigingen van het regime. 'Het leger van de RPF terroriseert de bevolking, houdt zich bezig met plunderingen en gooit elke ongewenste

Hutu in de gevangenis.' Ntakirutimana behoort zelf tot de groep van gematigde Hutu's.

Als een concessie aan de Rwandese regering, is nu het mandaat gewijzigd en het aantal blauwhelmen teruggebracht. Het aantal blauwhelmen zal tussen nu en oktober teruglopen tot 2.330, daarna daalt het verder tot 1.800. Voorlopig blijft het aantal waarnemers gehandhaafd (320 UNMO's en 65 UNPO's). Het nieuwe mandaat is minder ambitieus dan het vorige. Voorheen had de missie als doel de 'vrede te handhaven'. In de toekomst zal het mandaat erop zijn gericht 'goede diensten' te verlenen vooral bij de 'vrijwillige terugkeer' van de vluchtelingen. Daarnaast zullen de blauwhelmen doorgaan met het verlenen van hulp bij het ledigen van humanitaire noden en de vorming van een nationale politiemacht. Tevens zullen de blauwhelmen worden ingezet om VN personeel te beschermen en om het Internationaal Strafgerechtshof te beveiligen.

Daarnaast heeft de veiligheidsraad duidelijkheid gebracht in de interpretatie van een resolutie van 17 mei 1994 waarin een wapenembargo werd afgekondigd voor Rwanda. Deze resolutie heeft ook betrekkingen op de levering van wapens 'aan personen die zich bevinden in de naburige landen, als het doel van de transactie erin is gelegen om het betreffend materiaal te gebruiken in Rwanda.' Hiermee zijn wapenleveranties aan de vluchtelingen in de buurt van Goma dus duidelijk een schending van het embargo geworden.

Ten slotte heeft de veiligheidsraad aan Boutros Ghali gevraagd om te bezien of het mogelijk is waarnemers naar Zaïre te sturen om de naleving van het embargo te controleren. Dit verzoek van de veiligheidsraad lijkt een direct gevolg van de aanklacht van de mensenrechtenorganisaties die Frankrijk, Zuid-Afrika en Zaïre hebben beschuldigd van het leveren van wapens aan Rwandese vluchtelingen.

### Gemengde patrouilles van Rwanda, Burundi en Zaïre.

10 juni - In Bujumbura komen de verschillende ministers van defensie van Burundi, Zaïre en Rwanda bij elkaar. De bijeenkomst valt binnen het kader van de zogenaamde *Communauté Economique des Pays des Grands Lacs (CEPGL)*. De ministers besloten om gezamenlijke patrouilles op te zetten. Deze patrouilles zullen proberen controles uit te voeren op de gewapende bendes die vanuit Zaïre invallen doen op met name Rwandees grondgebied. Hoewel Zaïre bereid is aan dit initiatief steun te verlenen, meende de Zaïrese minister van defensie dat het toch in eerste instantie een Rwandees probleem is. De enige oplossing voor de vluchtelingen is de terugkeer naar huis en de Rwandese regering moet hiertoe de mogelijkheden creëren.

### De vluchtelingen in Zaïre

De Zaïrese regering stuurt, 9 juni, meer troepen naar het Oosten van het land om de rechten van de eigen burgers jegens de Rwandese en Burundese vluchtelingen beter te beschermen. Groepen soldaten van het voormalige Rwandese regeringsleger (FAR) voeren systematisch aanvallen uit op dorpen in de buurt van Masisi, 60 km ten Westen van Goma. In de laatste weken van mei kwamen bij dit soort acties zo'n 100 mensen om het leven. Doel van de acties lijkt voornamelijk plundering. Aangetroffen vee wordt meestal meegenomen, aangetroffen Tutsi's worden vermoord. Een gedeelte van het vee wordt geslacht en gedroogd. Het eiland Idjwi in het Kivumeer wordt gebruikt als opslagplaats van goederen voor een eventuele veldtocht in Rwanda. Goedgepaste Hutu-milities trekken steeds vaker en steeds verder Rwanda in. Er is reeds melding gemaakt van pogingen om landmijnen te leggen in de buurt van Kigali.

De Zaïrese premier *Kengo wa Dondo* stelt, 12 juni, dat er een groeiende druk is in Zaïre om alle Rwandese vluchtelingen het land uit

te zetten. Hij sloot niet uit dat de regering over deze kwestie zou vallen. Het is mogelijk dat Kengo wa Dendo dit soort uitspraken vooral gebruikt om meer steun te krijgen voor zijn regering in het buitenland.

## GEBEURTENISSEN IN ANGOLA

van 1 januari tot 1 juli 1995

### Kindsoldaten

1.700 kindsoldaten (tussen de 7 en 18 jaar oud) zijn deze week gedemobiliseerd. Dit maakt UNICEF bekend op 14 juni. De meeste van deze jongeren hadden zich bij het leger aangemeld na de massaslachting van 1994. Tevens maakte UNICEF bekend dat in Rwanda nog steeds zo'n 1.100 kinderen vastzitten op verdenking van deelname aan de volkerenmoord van vorig jaar. De kinderen verblijven in 13 gevangnissen die geen speciale voorzieningen hebben voor kinderen.

### Stap richting verzoening ?

21 juni - De Rwandese regering doet een stap in de richting van de verzoening door zich 'bereid te verklaren te praten en te overleggen met wie dat ook maar wil.' Dit wordt gezien als een duidelijke handreiking naar de Rwandese vluchtelingen in de kampen in Zaire en Tanzania. Tot nu toe heeft de regerende partij in Rwanda geweigerd met de vluchtelingenorganisaties te praten zolang deze zich niet hadden gedis-tantieerd van de verantwoordelijken van de massaslachting van 1994. In reactie op de ouverture van de Rwandese regering heeft een woordvoerder van de vluchtelingen gesteld dat de Rwandese regering duidelijk-ker moet zijn in haar voorstellen.

### Tint Elgersma

*Terugblikkend op de laatste zes maanden van de UNAVEM III operatie mogen we gematigd optimistisch zijn. Januari 1995 werd nog gekenmerkt door een wankel staakt-het-vuren. Honderden schendingen werden die eerste maanden van het jaar geteld. Militaire kopstukken van zowel de UNITA als het regeringsleger zeiden dat ze weinig gelegen zouden laten aan de formele bestanden. Reeds in januari was het duidelijk dat de tijdschema's die door de VN waren opgesteld niet zouden worden gehaald. Binnen de VN gelede-ren twijfelde men eraan of het zin had door te gaan met UNAVEM III, alvorens de missie werkelijk op gang was gekomen.*

*Nu, een half jaar later arriveren de blauwhelmen in hoog tempo. Er worden geen schendingen van het bestand meer gemeld. De leiders van de twee belangrijkste partijen hebben elkaar de hand geschud. Beide leiders hadden elkaar niet meer ontmoet sinds 25 september 1992, drie dagen voor de verkiezingen die leidden tot twee jaar oorlog. Savimbi heeft ermee ingestemd om als vice-president te gaan werken voor president dos Santos. De conclusie kan niet anders zijn dan dat de vrede is teruggekeerd.*

*Maar wat voor vrede? Vele onderbetaalde, gedeserteerde danwel gedesillustioneerde militairen en rebellen maken de wegen van Angola onveilig door het plegen van roofovervallen. De wijde verspreiding van handwapens maken Luanda tot een gevaarlijke stad voor inwoners en zeker voor buitenlanders. Ontheemde Angolezen kunnen vaak niet terugkeren naar*

*hun geboortestreek omdat de wegen en akkergronden ondermijnd zijn. De politiek is gepolariseerd. Een gezond politiek stelsel waarbinnen de macht na verkiezingen geweldloos kan worden overgenomen door de oppositie is afwezig. Politieke conflicten kunnen niet binnen de pers worden besproken en opgelost. Een vrije pers bestaat nauwelijks. Corruptie wordt in de hand gewerkt door ontoereikende lonen.*

*Tevens moet de vraag gesteld worden in hoeverre de vrede verband houdt met de aanwezigheid van de UNAVEM. Zullen de bereikte resultaten na het vertrek van de troepen over ongeveer anderhalf jaar ook stand houden? Andere missies in Afrika (Moçambique, Somalia en Rwanda) hebben aangetoond hoe de aanwezigheid van een VN troepenmacht langzamerhand een centrale positie gaat innemen in de betreffende landen. De huren in de hoofdstad rijzen de pan uit. De lokale bevolking krijgt een hekel aan een overvloed van buitenlanders met veel geld en weinig begrip. Aangezien deze bijeffecten veelal tot het mislukken van missies hebben geleid is het verstandig om nu UNAVEM nog niet geheel op volle sterkte is al vast na te denken hoe men de relaties het beste kan houden.*

*Om de steun van de VN en daarmee de gehele internationale gemeenschap aan het vredesproces in Angola nogmaals onderstreept te zien, zouden de meeste partijen in het land gelukkig zijn met een bezoek van de Secretaris Generaal van de VN Boutros Boutros Ghali aan Angola. Mogelijk zal dit bezoek reeds in juli plaatsvinden.*



*1 september moeten alle blauwhelmen in Angola aanwezig zijn. dan gaat men over tot het bijebrengen van de verschillende troepen in de assembly areas. De Angolese troepen (regeringsmilitairen en UNITA strijders) zullen dan toe treden tot het nieuwe Angolese leger: Forças Armadas Angolanas, kortweg: FAA.*

*In dit halfjaarlijks verslag worden de belangrijkste gebeurtenissen behandeld per regio. De regio-indeling is nagenoeg dezelfde als die door UNAVEM wordt gehanteerd. Te beginnen bij de noordelijke kustregio, gaan we langs de kust naar beneden, en eindigen eindelijk bij de zuidelijk en vervolgens noordelijke binnenlanden. Alvorens aan deze samenvatting te beginnen geven we voor diegene die niet zijn ingewijd in de voorgeschiedenis van het lange conflict dat Angola heeft geteisterd nog een beknopte samenvatting.*

*Voor dit overzicht is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken: De Volkskrant, The Times, Le Monde, O Publico en Africa Confidential.*

## VOORGESCHIEDENIS

Reeds dertig jaar is in Angola een toestand van oorlog. Aanvankelijk streed een aantal Angolese groeperingen voor de beëindiging van het Portugese koloniale bewind. Toen het land in 1975 de onafhankelijkheid verkreeg raakten deze groeperingen onderling slaags. Bovendien werd Angola de inzet van een machtsstrijd tussen Russen, Cubanen, Zuidafrikanen en Amerikanen.

De twee belangrijkste strijdende partijen zijn het Angolese leger van de (voorheen marxistische) MPLA regering, en de verzetsbeweging Unita onder leiding van Jonas Savimbi. Na het einde van de koude oorlog leek de strijd in Angola een anachronisme en daarom makkelijk

op te lossen. Een eerste poging van de VN om de partijen tot verzoening te brengen resulteerde in 1990 in het *akkoord van Bicesse*. Het vredesproces dat hiermee in gang werd gezet mislukte echter twee jaar later toen oppositieleider Jonas Savimbi zijn verlies van de presidentiële verkiezingen weigerde te erkennen. De burgeroorlog brak opnieuw uit. Hierbij zijn sinds 1992 zo'n 100.000 mensen omgekomen.

De aanvankelijke militaire successen van UNITA in deze nieuwe ronde van geweldadigheden werden gedurende 1994 weer teniet gedaan door het regeringsleger. Begin 1994 had de regering voornamelijk de lange kuststrook in handen. In de loop van 1994 kwamen daar onder andere de steden *Cafunfo, Kuito, N'dalatando en Huambo* bij. Aanvankelijk richtte het regeringsleger zich op de Noord Oostelijke provincies (*Lunda Norte en Lunda Sul*). Dit is een regio rijk aan diamanten. De MPLA wilde deze inkomstenbron van UNITA elimineren. Vervolgens werd Huambo de tweede stad van het land en bolwerk van UNITA ingenomen.

Men kan verschillende redenen aanwijzen voor de afnemende kracht van UNITA. De VN veiligheidsraad heeft een boycot op leveranties van wapens en olie ingesteld voor de UNITA. Alleen vanuit Zaïre ontvangt de UNITA nog buitenlandse steun. Tevens heeft het regeringsleger zich gereorganiseerd. Sinds sept 1993 trainen enkele honderden Zuidafrikaanse huurlingen de Angolese militairen. De Angolese regering heeft hiertoe een contract gesloten van zo'n 70 miljoen gulden per jaar met een schimmige burgerfirma 'Executive Outcomes' in Pretoria. Veelal zijn dit dezelfde militairen als die in het verleden aan de UNITA zijde hebben gevochten. Zij kennen het terrein en de moeilijkheden die het oplevert perfect. De Zuid Afrikaanse regering is niet onverdeeld gelukkig over deze steun van enkele ondernemende burgers. Terwijl de strijd in Angola zich in het nadeel van UNITA ontwikkelde bemiddelde de VN in nieuwe onderhandelingen die werden gehouden in

buurland Zambia. Eind november kwam het tot een akkoord. Het akkoord voorziet in ontwapening en demobilisatie van de meeste troepen, het opbouwen van een nieuw geïntegreerd leger, een minutieuze verdeling van belangrijke overheidsposities, mijnopruijing en de omvorming van de UNITA van een guerilla-organisatie tot een politieke beweging. Ten slotte behoren nieuwe vrije presidentsverkiezingen te worden georganiseerd. Men refereert aan de afspraken als aan het protocol van Lusaka. Protocol wil zeggen dat het slechts gaat om een aanpassing en actualisering van de afspraken uit 1990.

Toch zijn er twee belangrijke verschillen met 1990. De VN heeft dit maal toezeggingen gedaan om met bijna 8.000 man naar Angola te komen. Dit is niet verwonderlijk als men bedenkt dat het geringe aantal VN militairen in 1992 regelmatig is aangedragen als een reden voor het mislukken van het vredesproces.

Een tweede verschil is dat de UNITA dit maal meer privileges afgedwongen heeft voor de toekomstige politieke partij die het moet gaan vormen. Zo heeft het o.a. recht op 76 huizen in Luanda. Naast ministerschappen van mijnbouw, handel, volksgezondheid en toerisme en vice-ministers van defensie, binnenlandse zaken, financiën, landbouw en openbare werken, sociale reïntegratie, sociale communicatie, krijgt UNITA ambassadeursposten in Canada, Mexico, India, Kaapverdië, Polen en een permanente vertegenwoordiger bij de UNESCO. Tevens krijgt UNITA gouverneurs in Uije, Lunda Sul en Kuanda Kubango evenals 7 vice-gouverneurs en 30 stadsbesturen waaronder Huambo, Cuito en Cuanavale.

Naar het voorbeeld van de Renamo in Mozambique is een mogelijk scenario dat Savimbi de komende twee jaar slechts aan het vredesproces blijft meedoen zolang de VN zijn materiële eisen inwilligt.

## ALGEMEEN

### Gezondheid

In de eerste twee maanden van dit jaar zijn 104 mensen in Angola omgekomen aan de gevolgen van *Cholera*. Bij 1725 mensen is de ziekte geconstateerd. De volgende provincies zijn het zwaarst getroffen: Benguela (vooral dorp Cubal), Luanda, Bengo, Cuanza Norte, Cuando Cubango en Namibe.

*Tuberculose* is de derde doodsoorzaak onder Angolese militairen, aldus de Angolese chef der staven João de Matos tijdens een workshop omtrent gezondheidsproblemen binnen het leger. De eerste twee doodsoorzaken zijn respectievelijk *malaria* en dood ten gevolge van *oorlogshandelingen*. Daarmee is tuberculose een snelle stijger en zal mogelijk naar de eerste plaats gaan. Om de gezondheidssituatie van de militairen te verbeteren werd er in Luanda in april een workshop gehouden waaraan o.a. Portugese en Zuid-Afrikaanse specialisten deelnamen.

In Cabinda wordt de grens met Zaïre half mei tijdelijk gesloten in verband met het *Ebola* virus dat in Zaïre de kop op stak. Er is geen enkel geval van het virus bekend in Angola. Effectief afsluiten van de 1800 km lange grens tussen Zaïre en Angola is zo goed als onmogelijk.

### Ontmoeting dos Santos en Savimbi

De president van Angola, *Eduardo dos Santos*, heeft Savimbi begin april officieel uitgenodigd voor een 'dringende' ontmoeting. De lang aangekondigde ontmoeting tussen Savimbi en dos Santos bleef sinds november 1994 uit. Reden daarvoor was o.a. dat Savimbi een ontmoeting met dos Santos wil buiten Angola, bijvoorbeeld in Lusaka, terwijl dos Santos Savimbi alleen wilde ontvangen in Luanda, hoofdstad van Angola. Eind april blijft de VN diplomatie druk uitoefenen op dos Santos en Savimbi voor een spoedige bijeenkomst. De speciale

vertegenwoordiger van de VN in Angola, *Blondin Beye*, ontkent aanvankelijk geruchten die melden dat een dergelijke bijeenkomst reeds is gepland voor 5 mei.

Goed geïnformeerde bronnen stellen echter dat het volgende in het geheim was afgesproken: 5 mei zouden dos Santos en Savimbi elkaar ontmoeten zoals de VN graag wilden. De plaats van ontmoeting zou Lusaka, hoofdstad van buurland Zambia, worden. Dit laatste was een concessie aan Savimbi. Daar tegenover moest Savimbi toezeggen dat hij reeds drie mei, in gezelschap van Blondin Beye, vanuit Bailundo naar Lusaka zou vliegen. De dag daarop zou dos Santos pas naar Lusaka vliegen. Op deze wijze zou een herhaling van het fiasco van november 1994 worden voorkomen. Toen kwam Savimbi niet opdagen bij de ondertekeningsceremonie van het vredes-protocol. Boutros Ghali zou de primeur krijgen om de aanstaande ontmoeting aan te kondigen aan de wereldpers.

In weerwil van het bovenstaande kondigde Savimbi reeds 2 mei de ontmoeting aan. Ook arriveerde hij dagen later dan gepland in Lusaka. Dit was de reden dat dos Santos aanvankelijk verstek liet gaan. Uiteindelijk kon de ontmoeting pas 24 uur later plaats vinden.

Hoewel er geen ruchtbaarheid is gegeven aan de afspraken die dos Santos en Savimbi hebben gemaakt, valt nu toch wel op te maken waar er sindsdien snel vooruitgang is geboekt. De belangrijkste twee punten zijn de oprichting van een commissie die een wijziging van de grondwet bestudeert en de bereidheid van Savimbi om vice-president te worden. Op beide zaken komt men hieronder nog terug.

## NOORD-ANGOLA

Eind november 1994 vinden enkele van de meeste hevige gevechten plaats in het noorden van het land. De stad Uíge viel in handen van het regeringsleger. Ook meer in het

Noorden rond de stad *M'banza Congo* vonden er gevechten plaats.

### Cabinda blijft onrustig

In november boekte UNITA enige winst in de noordelijk enclave Cabinda. De UNITA zou de garnizoensplaats *Tando Zinzi* hebben ingenomen.

Het conflict ligt in Cabinda ingewikkelder dan in andere delen van Angola. Er zijn namelijk drie partijen: de regering, UNITA en de *FLEC/FAC*. FLEC staat voor *Frente de Libertação do Enclave de Cabinda*. Deze bundeling van organisaties streeft, zoals de naam aan geeft naar de bevrijding van de enclave Cabinda. De FAC (*Forças Armadas de Cabinda*) is de gewapende arm van de FLEC. Het terrein is er verantwoordelijk voor dat het onmogelijk is deze FLEC te overwinnen. De aanvoerlijnen door het oerwoud op de grens met Congo en Zaïre zijn moeilijk af te snijden. Bovendien voelt de bevolking aan de andere kant van de grens een sterke verwantschap met de *Bakongo* stam die het grootste gedeelte van de aanhangers van de FLEC-FAC vormt. De FLEC heeft het protocol van Lusaka niet ondertekend en voelt zich dan ook nergens door gebonden.

In *Brazzaville* vindt begin februari een ontmoeting plaats van verschillende groepen die zich inzetten voor een grotere onafhankelijkheid van de enclave Cabinda in het noorden van Angola. De FLEC is de militaire tak van deze verzamelde groeperingen. Echter, de verschillende groepen binnen de FLEC vormen lang geen eenheid. Een belangrijke stroming binnen de FLEC, de *FLEC/Renovada* onder leiding van *José Tiburcio Zinga Luemba* weigert mee te doen aan de bijeenkomst in Brazzaville. Eind februari behaalt het regeringsleger enige winst op de FLEC. De streek *Necuto* dat grenst met Zaïre zou op de FLEC zijn veroverd. Sinds augustus 1992 was dit gebied in handen van de FLEC. Begin maart zou UNITA zo'n 200 man geconcentreerd hebben in het district

Miconge in het noorden van de noordelijke enclave Cabinda. De positie van UNITA is vrij sterk in de enclave. Eind juni spreekt Savimbi zich ten gunste van zelfbeschikking voor de enclave. Een dergelijke uitspraak is niet verbazingwekkend aangezien Savimbi zich reeds lange tijd tegen de neiging tot centralisatie van Luanda verzet.

Half maart melden zeven personen zich in de provincie Cabinda bij de autoriteiten als zijnde deserteurs van UNITA. Volgens hen zou UNITA oorlogsmateriaal in gereedheid brengen in verschillende punten van de provincie.

Tussen 3 februari en 20 maart zijn zo'n 74 slachtoffers gevallen bij de strijd in de enclave Cabinda, aldus de Generale staf van de FLEC/FAC. Volgens het bericht dat uitgebracht werd in Brazzaville (Kongo) zou de meeste strijd zijn geleverd in de streek *N'cuto* (In het Noorden van de noordelijke enclave).

#### UNITA verliest helikopter

13 februari - In de buurt van *Quibaxe* (Noord-West Angola) schieten UNITA militairen een VN helikopter neer met aan boord enkele VN waarnemers. Er zijn geen persoonlijke ongelukken gemeld.

#### Crisis rond Uíge

Half februari breken opnieuw gevechten uit rond stad Uíge in het noorden van Angola. Uíge was de laatste stad die door de MPLA werd ingenomen voordat het staakt-het-vuren van kracht werd. De troepen stonden er op enkele honderden meters van elkaar opgesteld. De afspraak om voor 15 februari terug te trekken op enkele kilometers van elkaar wordt niet nageleefd.

Meldingen over confrontaties blijven binnenkomen o.a. door de regeringsgezinde nationale radio. *Generaal Chris Garuba*, commandant van UNAVEM III, meldt dat regeringstroepen het verdrag van Lusaka schenden door gedemilitariseerde gebieden in het

noorden van Angola in te nemen. Het gaat met name om gebieden, tussen Uíge en het 38 km ten zuid oosten van Uíge gelegen dorp *Negage*: deze gebieden waren eerder verlaten door UNITA. Volgens Generaal Garuba heerst er een zeer grote spanning in deze en andere gebieden van Angola.

13 maart stelt Commandant Chris Garuba dat regeringstroepen de veiligheidszones tussen UNITA en regeringstroepen zijn ingetrokken. Het gaat met name om de 38 kilometer ten zuid-oosten van de stad Uíge.

Half maart is de speciale afgezant van de VN, *Blondin Beye*, de eerste die meldt dat UNITA zich nu toch terugtrekt uit de gebieden bij Uíge. Dit lijkt het gevolg van de maatregel van Savimbi die het gehele regionale commando van Uíge heeft vervangen om reden van insubordinatie.

De ontspanning wordt een week later geconsolideerd als de lokale commandanten in *N'dalento* van UNITA en de MPLA het initiatief nemen tot overleg in de plaats *Lucala* om gezamenlijk de verschillende incidenten die zijn geregistreerd te analyseren.

#### Krijgsgevangenen vrij

30 april - UNITA laat 7 krijgsgevangenen vrij in de provincie Uíge. Waarnemers verklaren de vrijlating als een geste van UNITA om een ontmoeting tussen Savimbi en dos Santos te bevorderen.

#### Comissão Conjunta in Negage

3 juni - De *Comissão Conjunta* (CC), verantwoordelijk voor de uitvoering van het vredesverdrag, komt bijeen in *Negage*. *Negage* in Noord Angola is één van de gebieden waar de meeste strijd is geleverd het afgelopen jaar. De bijeenkomst wordt dan ook gezien als een teken van de grote vooruitgang die de laatste tijd is geboekt in Angola.

## LUANDA

### Sociale Onrust

De sociale spanning in Angola is groot. Hiervan getuigen onder andere demonstraties van oorlogsinvaliden in Luanda. Ook de levensstandaard onder de UNITA militairen is dramatische laag. Vanuit Zambia komen berichten dat UNITA strijders hun geweren ruilen met Zambianen tegen voedsel.

De criminaliteit in Angola neemt nog steeds toe. Politiebronnen melden begin april dat vooral het aantal diefstallen van auto's toeneemt. Het gaat om gewapende roofovervallen die zich vaak op klare dag afspelen. In de hoofdstad Luanda is vooral de wijk *Baixa* regelmatig het toneel van dergelijke misdaden.

Rijke Angolezen en buitenlanders kunnen gemakkelijk het slachtoffer worden van dergelijke aanslagen. De voormalige minister van handel van Angola, *Florencio Gaspar Martins*, wordt vermoord half april in Luanda. Er zijn geen aanwijzingen dat de moord politieke gronden had. Waarschijnlijk was de moord het gevolg van een uit de hand gelopen autorroof.

Een maand later wordt een Argentijnse Politie waarnemer van UNAVEM vermoord in Luanda in de buurt van de *Avenida do Brazil*. Om 20.00 wachtte hij, in een pick up truck van de VN, op een collega die een Angoleze vriendin bezocht. De moord kwam waarschijnlijk voort uit jaloezie aangezien men geen diefstal heeft geconstateerd. Twee verdachten zijn aangehouden.

### Pers

Er is vrijwel geen onafhankelijk persorgaan in Angola. De belangrijkste onafhankelijke journalist van Angola, *Ricardo de Mello*, 38 jaar, wordt half januari vermoord. Verdinkingen gaan uit naar kringen van het ministerie van binnenlandse zaken, de presidentiële garde en bepaalde elementen binnen het

regeringsleger. Ricardo de Mello was één van de oprichters van *Imparcial Fax*, een dagelijks verschijnende krant. De krant werd niet gedrukt maar verspreid via de fax, zodat de censuur er geen op had. Hoewel 'Imparcial Fax' slechts 300 betalende lezers kende was het één van de belangrijkste exponenten van de vrije pers in Angola. *Imparcial Fax* houdt nu op te verschijnen.

De VN heeft in februari in Luanda het recht gekregen om eigen radio-uitzendingen te verzorgen over de ontwikkelingen rondom het vredesproces. In Angola, waar zo'n 58% van de bevolking analfabeet is, is de invloed van de radio zeer groot.

Half april lanceert de Angolese journalist William Tonet 'Folha 8', een onafhankelijke nieuwsbrief die hij gaat verspreiden via de fax en het plakken op billboards. Folha 8 schijnt te proberen de fakkel van *Imparcial Fax* over te nemen.

### Beschuldigingen over en weer

Het bestand van november 1994 is aanleiding tot een fikse woordenstrijd tussen UNITA en de regering. Beschuldigingen en geruchten zijn hierbij de belangrijkste wapens. In de maanden februari en maart bereikt dit een hoogtepunt. De VN-missie heeft de ondankbare taak feit en fictie te scheiden.

De militaire leider van UNITA, *generaal Arlindo Penda alias Ben Ben*, eist 21 februari van de VN vertegenwoordiger Garuba dat hij 'objectief en onpartijdig is bij het naar buiten brengen van incidenten' en dat hij zich verre houdt van 'goochelaarlijk met de feiten'.

In reactie hierop wordt twee dagen later een ad hoc commissie opgezet die de diverse schendingen van het bestand moet gaan onderzoeken. Probleem vormt de controle over de gebieden waaruit de UNITA danwel de regeringstroepen zich hebben teruggetrokken. Er zijn tot de maand mei te weinig UNMO's of blauwhelmen om dat werk uit te voeren.

Regeringskringen zijn slechts eensgezind in hun beschuldigingen aan het adres van de UNITA dat deze zich zou voorbereiden op een nieuwe strijd. Begin maart beschuldigt de minister van buitenlandse zaken van Angola, *Venâncio Moura*, Savimbi ervan dat hij zich niet houdt aan het akkoord van november omdat hij het niet zelf heeft ondertekend. Volgens de regering zou nog steeds nieuw oorlogsmateriaal ingevlogen worden naar de stad Bailundo, het nieuwe militaire hoofdkwartier van UNITA. Onder de goederen zouden zich ook 'Kaspirs' (Zuidafrikaanse pantservoertuigen) bevinden.

De radio van de verzetsbeweging UNITA stelt dat de regering versterkingen laat aanvoeren per vliegtuig. VN bemiddelaar Beye heeft rond 1 maart bedreigd dat de VN de consequenties zal trekken als de twee partijen geen bewijs van goede wil afleggen binnen een week. Het is niet duidelijk wat voor consequenties Beye in gedachten had.

In een interview, eind maart, beweert Alcides Sakala Simoes, secretaris voor externe betrekkingen van de UNITA, dat het Angolese regeringsleger behalve Zuidafrikaanse huurlingen ook nog steun heeft van enkele Portugese en Namibische militaire specialisten alsmede enkele Israëliëse piloten.

De regering beschuldigt de UNITA ervan in de buurt van Uíge enige tonnen aan oorlogsmateriaal te hebben ontvangen vanuit Zaïre. Het materiaal zou betaald zijn met de illegale export van koffie. Vermeend wordt dat UNITA zich voorbereidt op een nieuwe totale oorlog.

Het wantrouwen is veelal gestoeld op moeilijk te traceren geruchten. Eind februari wordt deze geruchtenstroom verder gevoed door *generaal Agostino Sanjar* van het regeringsleger hij stelt dat UNITA op grote schaal wapens begraaft om ze aan het oog van de UNAVEM te onttrekken. Dit zou met name gebeuren in de provincies Kwanza Sul en Malanje. Hij gaat zelfs zo ver door te stellen dat de burgers die helpen

bij het ingraven vervolgens gefusilleerd worden om getuigen te elimineren.

Het probleem van de beschuldigingen is natuurlijk dat ze lang niet allemaal volledig uit hete lucht bestaan. Volgens een verslaggever van Reuter zijn er in de week van 5 tot 12 maart twee Antonovs uit de Oekraïne aangekomen in Luanda. Wapens voor UNITA, daarentegen, zouden via Zaïre het land binnenkomen.

### Scepsis over vrede bij militaire leiders

In dezelfde periode, februari en maart getuigen de militaire leiders van beide zijden dat ze weinig fiducia hebben in het bestand.

De leider van het regeringsleger, *generaal João de Matos*, laat zich zeer negatief uit over het akkoord van november: 'in dit land kan alleen een definitieve militaire nederlaag van Savimbi de vrede garanderen.' In reactie op uitlatingen van de militaire leider van UNITA, *generaal Arlindo Chenda Isaac Penda alias 'Ben Ben'* tijdens het UNITA congres van februari, stelt João de Matos: 'Als Ben Ben werkelijk de positie van zijn mannen uitdrukt dan is een mislukking verzekerd en reeds nabij.'

### Druk van VN

10 maart - De president van Angola, José Eduardo dos Santos, beklaagt zich over het ultimatum dat gesteld is door de Secretaris-Generaal van de VN Boutros Boutros Ghali. Blauwhelmen zouden pas naar Angola gaan als de beide partijen zich voor de 25ste aan de voorwaarden uit het vredesakkoord hebben volstaan.

### Gemengde brigades

De speciale afgezant van de secretaris-generaal van de VN in Angola, Alioune Blondin Beye, maakt begin april bekend dat brigades zullen worden samengesteld waaraan zowel militairen van de UNITA als mi-

litairen van het regeringsleger zullen deelnemen. Deze gezamenlijke brigades zullen patrouilles in het land gaan uitvoeren.

### Strubbelingen binnen de UNAVEM

Binnen de UNAVEM is niet alles pais en vree. De militaire leider, de Nigeriaanse generaal Garuba, en de burgerleider, de Malische diplomaat Blondin Beye, hebben moeite om met elkaar samen te werken. Terwijl Garuba claimt dat Blondin Beye geen verstand heeft van militaire zaken, is Garuba volgens boze tongen 'the single greatest threat to the peace process'.

### Grondwetswijzigingen leiden tot instelling vice-presidentschappen

Een concreet resultaat van de ontmoeting van Savimbi en dos Santos in Lusaka is de oprichting van een speciale parlementaire commissie. De commissie moet de mogelijkheden nagaan van een grondwetsherziening. Als een concessie aan UNITA wil men de functie van vice-president creëren (op maat gemaakt voor Savimbi) en tevens meer macht geven aan de regio's. Deze grondwetswijziging wordt waarschijnlijk reeds eind juli goedgekeurd in Luanda.

Onzeker is aanvankelijk wie het vice-presidentschap gaat bekleden, Savimbi of één van zijn vertrouwelingen. De MPLA wil graag dat Savimbi zelf deze functie op zich zal nemen. Evenals de internationale gemeenschap, heeft de regerende MPLA-partij weinig vertrouwen in een Savimbi die aan de zijlijn macht wil blijven uitoefenen.

Daarnaast is het onduidelijk of er één of twee vice-president(en) zullen komen na de toekomstige grondwetsherziening. Een tweede vice-president zou bijvoorbeeld afkomstig kunnen zijn uit een derde partij, de FNLA. De FNLA heeft de laatste jaren de huidige regering gesteund. De leider van de FNLA, *Roberto Holden*, staat als oud-koloniaal strijder in hoog aanzien en

heeft ook steun in de rebellerende provincie Cabinda. Een andere kandidaat voor de functie van tweede vice-president is de huidige parlamentsvoorzitter: *Fernando França Van-Dunem*.

Niet alle elementen van de UNITA zijn voorstander van een dergelijk dubbel vice-presidentschap. De vertegenwoordiger van UNITA in Ivoorkust heeft verklaard dat 'UNITA nooit zal accepteren te worden gesandwiched tussen een president en vice-president die de huidige regering steunen.' Om tegemoet te komen aan de bezwaren van UNITA zal waarschijnlijk het ambt van premier worden opgeheven. Verscheidene taken van de premier kunnen dan door de vice-president(en) worden overgenomen.

Kernvraag blijft dan ook welke taken de vice-president op zich mag nemen. Dos Santos wil niet dat het presidentschap aan belang gaat inboeten. Zo is hij tegen het idee dat bij afwezigheid van de president, deze vervangen wordt door de vice-president. Aan de andere kant kan het vice-presidentschap niet slechts ceremonieel zijn. UNITA zou dit nooit aanvaarden.

Als voorwaarde voor het overhandigen aan Savimbi van een vice-presidentschap is de ontwapening van de 70.000 UNITA militairen. Daarom zal Savimbi het ambt op zijn vroegst aan het eind van dit jaar kunnen aanvaarden.

### Terugkeer Roberto Holden

Na een lange periode in ballingschap in Frankrijk te hebben geleefd is de 70-jarige onafhankelijkheidsstrijder Roberto Holden, 13 maart, teruggekeerd naar Angola. Hij betreurt dat behalve de UNITA en de MPLA geen andere partijen hebben meegedaan aan de vredesakkoorden van november. Tevens bekritiseert hij de te grote macht van de regering en het gebrek aan vrijheid voor de pers. Vrede in Angola is slechts mogelijk als men pogingen doet een maatschappelijk middenveld op te bouwen, aldus Roberto Holden.

Eind mei levert Roberto Holden kritiek op dos Santos en de buitenlandse diplomaten die zich met Angola bemoeien. Dos Santos heeft niet aan de bevolking kenbaar gemaakt wat hij heeft bekookstooft met UNITA tijdens de bijeenkomst in Lusaka vorige maand. De buitenlandse diplomaten zijn er schuldig aan dat Angola wordt opgedeeld in twee stukken tussen UNITA en de MPLA, terwijl de vertegenwoordigers van derde partijen aan de zijlijn staan. Juist die partijen hebben altijd gepleit voor concessies en compromissen om de vrede te herstellen, aldus Holden.

### Kabinetswijzigingen en onrust binnen de MPLA

President dos Santos erkent half maart dat er een crisis is binnen zijn partij de MPLA. De radicale vleugel van de MPLA heeft kritiek op de economische politiek van de regering. De regering zou als 'leidende kracht' binnen de samenleving een grotere invloed moeten uitoefenen op de verschillende groepen van de oppositie, evenals de religieuze en humanitaire organisaties en de vakbonden. Volgens dos Santos is het falen van het economische beleid echter het resultaat van de burgeroorlog.

Als gevolg van de kritiek staat de premier van Angola, *Marcolino Moco*, onder zware druk. Hoewel de president nog niet zo ver wil gaan dat hij zijn eerste minister ontslaat, leidt de president wel reeds de ministerraad. Marcolino Moco heeft zich reeds enige malen beklaagt dat hij niet al het vertrouwen van de president blijkt te hebben. Het lijkt onwaarschijnlijk dat de premier tot het einde van het jaar in zijn functie kan blijven.

Geruchten dat President dos Santos, veranderingen zal gaan aanbrengen in het huidige kabinet worden in juni weer sterker. Vooral de minister van Communicatie, *Vaal Neto*, lijkt op de nominatie te staan om weggestuurd te worden. Hij heeft de irritatie van zijn collega's opgewekt door een aantal blunders. Geheel in te-

genspraak met recente berichten beweerde hij onlangs in een interview dat Angola 'een van de landen ter wereld is met de grootste persvrijheid en de beste bescherming voor journalisten.'

De huidige regering wordt gedomineerd door de MPLA, maar er doen ook nog 5 kleinere partijen aan mee. Mocht het besluit vallen dat de UNITA mee gaat doen aan een toekomstige regering dan zullen die 5 kleinere partijen waarschijnlijk hun regeringsverantwoordelijkheid verliezen.

### Aanpassingen tijdschema's

18-23 juni - De regering stelt voor dat het tijdschema voor de demobilisatie van de troepen wordt gewijzigd. Men loopt sowieso vijf maanden achter op de data die in november zijn vastgesteld. Vooral het verzamelen van UNITA militairen in de *Assembly Areas* ligt achter op het schema.

Tevens hebben UNITA en de regering voor het eerst gezamenlijk stelling genomen tegen de militairen van beide zijde die in volstrekte anarchie roadblocks opzetten om tol te heffen van de voorbijgangers.

De partijen hebben het vreemd genoeg niet nodig gevonden te ageren tegen de ongeregelde troepen die in het Noorden van Angola 4 blauwhelmen hebben overvallen en verwond.

De onderhandelingen zijn aanleiding voor de terugkeer van Generaal Arlindo Penda 'Ben Ben', militaire leider van UNITA en verwant van Savimbi. Ben Ben was niet meer in Luanda geweest na zijn vlucht drie jaar geleden.

### Gevangenruil vertraagd

Volgens het protocol van Lusaka dienen beide partijen de vrijheid aan hun gevangenen terug te geven. De regering heeft tot nu toe 200 gevangenen vrij gelaten, UNITA slechts 12. 1 juni maakt een woordvoerder van de regering bekend dat ook van

regeringszijde gestopt zal worden met het vrijlaten van de gevangenen. UNITA zou het vrijlaten van gevangenen vertragen omdat het nu duidelijk wordt hoeveel nominaal 'gevangenen' in feite geëxecuteerd zijn.

## MIDDEN ANGOLA

### Val van bolwerk UNITA

Hoewel de stad *Huambo* (belangrijkste bolwerk van de UNITA) sinds 1993 belegerd was door het regeringsleger, kwam het eind oktober pas weer tot echte gevechten. Duizenden mensen ontvluchtten de stad. Sommige bronnen spraken zelfs van 80 % van de bevolking van in totaal 500.000 zielen. Tussen medio oktober en medio november zijn zo'n 1500 mensen omgekomen bij de gevechten. Eind november valt *Huambo*. UNITA is gedwongen zijn hoofdkwartier te verplaatsen van *Huambo* naar het 60 kilometer verder gelegen *Bailundo*. Hoewel het leek alsof dit regeringsoffensief de ondertekening van het protocol van *Lusaka* nodeloos in gevaar bracht, gaat de ondertekening toch door. Waarnemers merken op dat de gewelddadigheden meestal oplaaien vlak voor dat een akkoord wordt ondertekend.

De plaatsen waar eind 1994 UNITA nog het heft stevig in handen heeft (de *enclave Cabinda en Jamba*) liggen erg ver van elkaar verwijderd. Steun uit Zaïre kan slechts zeer moeilijk *Jamba* bereiken.

### Schendingen van het bestand

Gedurende eerste maanden van het jaren komen veel meldingen van schendingen van het bestand uit de provincie *Huambo*. De meeste schendingen lijken echter plaats te vinden rondom *Kuito*. Eind februari zijn er meldingen van een UNITA aanval in het gebied. Begin maart worden nog eens 200 man regeringstroepen naar *Kuito* gebracht, aldus functionarissen op het vliegveld van *Luanda*. Deze troepen zouden in de gedemilitariseerde zone in *Kuito*

huiszoekingen doen en mensen aftuigen.

UNITA beschuldigt de regering 18 april van het treffen van voorbereidingen voor een aanval op *Bailundo*, hoofdkwartier van UNITA. Ook UNAVEM heeft melding gemaakt van concentraties van regeringstroepen in dat gedeelte van het land.

### 8e partij congres van UNITA

Midden februari is *Bailundo* het toneel van het 8e partij congres van UNITA. Eén dag nadat de VN veiligheidsraad heeft besloten tot de daadwerkelijke zending van troepen naar Angola stelt *Savimbi* in een speech dat hij grote twijfels heeft over het vredesakkoord van november. Het akkoord zou 'een verzameling leugens' bevatten en een 'betekenisloos stuk papier' zijn. Hij sluit niet uit dat hij het opzegt. In een vraaggesprek met journalisten na afloop van de speech toonde *Savimbi* zich positiever over het verdrag.

De speech van *Savimbi* die twee en half uur in beslag nam vormde de opening van het 8e congres waarvoor zo'n 1000 UNITA leden naar *Bailundo* waren gekomen. Behalve de openingssessie en het slot vindt het gehele congres achter gesloten deuren plaats. Het congres verloopt in vijf talen; *Kimbundu, Mbundu, Chokwé, Kikongo* en *Portugees*.

Na de plenaire sessies wordt het congres opgedeeld in drie commissies; militairen aangelegenheden, diplomatie en politiek. Met name de militaire commissie verzet zich tegen het akkoord van november. Ook weigert deze commissie *Savimbi* te steunen mocht hij *dos Santos* willen ontmoeten. In een poging tot toenadering tot de militairen heeft *Savimbi* de secretaris generaal van de UNITA, tevens de belangrijkste onderhandelaar van het akkoord van november (*Eugénio Manuvakola*) vervangen door hardliner *Paulo Gato*. Aan het slot van het 8e congres van de UNITA nemen de leden een 21 punten tellende resolutie aan.

De resolutie is een stuk positiever over het vredesproces dan de speech van Savimbi aan het begin van het congres deed vermoeden. Daarin wordt gesteld dat de UNITA steun verleent aan alle 'vredesplannen' en 'alle initiatieven die leiden tot een nationale verzoening'. Derhalve wordt er niet specifiek gerefereerd aan het vredesverdrag van november 1994.

Verder bevat de resolutie een oproep voor een ontmoeting van Savimbi en dos Santos en verheugt men zich in de bemoeienis van de VN en de resolutie van de veiligheidsraad van 8 februari waarin de laatste verklaart door te gaan met de UNAVEM missie. Wel wil de UNITA inbreng over de landen die deelnemen aan UNAVEM. Voorts verklaart men zich bereid deel te nemen in een regering van nationale eenheid. Daarbij eist UNITA dat alvorens zo'n regering kan worden gevormd eerst moet worden onderhandeld over een duidelijk programma. Tot die tijd blijft Savimbi liever in de oppositie. De UNITA eist dat de Zuidafrikaanse huurlingen die door de Angolese regering gecontracteerd zijn weer het land worden uitgezet. Tevens eist men een algehele amnestie die geldt voor de gehele periode van strijd in Angola.

### Geschillen binnen UNITA

Savimbi heeft het congres aangegrepen om zijn greep op de UNITA te versterken. Enkele dissidenten zijn uit de partij gezet. Het gaat hier met name om UNITA parlementariërs die ondanks het uitbreken van het geweld in 1992 in het parlement zijn blijven zitten. Volgens Savimbi zelf was het belangrijkste resultaat van het congres dat nu de militaire leiders van de UNITA de politieke oplossing van Lusaka accepteren. In een interview met de Franse krant *Libération* had Savimbi reeds toegegeven dat zijn macht binnen de UNITA niet geheel onbetwist is. Deze geschillen worden enkele weken later bevestigd door de desertie van *Kolonel Isaac 'Navarro' Monteiro Zavarra*, secretaris van

*generaal Altino Sapalalo Bock*, naaste medewerker van Savimbi. In een gepantserd voertuig ontvluchtte hij met zijn gezin Bailundo, hij reed vervolgens naar het garnizoen van het regeringsleger in Huambo.

Als reden voor zijn desertie voert hij aan dat Savimbi zich opnieuw op een oorlog aan het voorbereiden is. Volgens Isaac Navarro zouden Israëlische ingenieurs zich bezighouden met de reparatie van de airstrips van Bailundo en Andulo (provincie Bie). Ook beweert hij dat UNITA sinds een maand Zuidafrikaanse huurlingen heeft gerecruteerd. Dit zou betekenen dat aan beide zijde Zuidafrikanen actief zijn. Dit laatste is bevestigd door meerdere bronnen.

### Ongelukken en gewelddadigheden

Er sneuvelen veel mensen in Angola door oorzaken die hoogstens indirect verband houden met de oorlog. Behalve gebrek aan medisch hulp kunnen we daarbij denken aan doden door slechte infrastructuur, overbeladen transportmiddelen en mijnongelukken.

Begin maart worden 5 werknemers van een buitenlandse firma die zich bezig houdt met het opruimen van mijnen doodgeschoten tussen Benguela en Ganda. Een van de slachtoffers had de Duitse nationaliteit. Het is niet duidelijk wie verantwoordelijk is geweest voor de schietpartij.

Enkele dagen later komen 82 Angolezen, voornamelijk vrouwen en kinderen, om als een coaster aan de grond loopt zo'n 250 km ten zuiden van Luanda. Nog eens 100 mensen worden vermist. Er zijn 45 overlevenden.

Half maart wordt een aantal personen vermoord op de weg die Benguela verbindt met het, meer inlands gelegen, plaatsje Caimbambo. Het aantal dat door verschillende bronnen wordt genoemd loopt uiteen van 8 tot 108. De regering beschuldigt UNITA van de aanslag. De personen reisden mee met een co-

lonne vrachtwagens.

Minstens 14 burgers zijn half april omgekomen op een weg in de buurt van Kuito. Zij reden op een mijn. Nog eens 7 mensen raakten gewond nadat het voertuig dat de gewonden moest vervoeren eveneens op een mijn reed.

Bij stortregens eind mei komen in de stad Caala 33 mensen om waaronder vele kinderen als het dak van een voedseldistributiecentrum instort. Meer dan 30 mensen raken gewond. De reddingswerkzaamheden werden bemoeilijkt door het gebrek aan middelen, aldus de gouverneur van de provincie.

De vertegenwoordiger van UNITA in de *Comissão Conjunta*, Isaias Samakuva, stelt dat 'sommige troepen zich omvormen tot dwalende bendes'. Dit zou in verband kunnen staan met de verschillende aanslagen op vrachtwagens in het centrum van het land. Samakuva vroeg om begrip voor deze acties van militairen 'waarschijnlijk op zoek naar voedsel.'

De hulporganisatie CARE international maakt 30 april bekend dat het zijn activiteiten in de provincie zal staken i.v.m. de onveiligheid op de wegen. Mijnen maken normaal verkeer in het gebied onmogelijk, met name tussen de stad Cuito en nabijgelegen gebieden als Catabola.

### Aankomst Britse militairen in Lobito

Half april arriveren 27 Britse militairen in Lobito. De troepen zijn afkomstig van met name de *Royal Logistics Corps*, *Royal Engineers* and *Royal Electric and Mechanical Engineers*. Een main logistics base zal worden opgezet in de havenplaats Lobito. Ook zullen er Britten vertrekken naar Huambo.

Tijdens het ontschepen in de haven van Benguela werd er op de Britten geschoten. Volgens de Angolese autoriteiten was het vijandige welkomstsaluut afkomstig van een

dronken soldaat. Niemand raakte gewond.

### Symbolische bezoeken aan Lobito

De vooruitgang van het vredesproces wordt aan de bevolking zichtbaar gemaakt door steeds op andere plaatsen in het land vergaderingen te beleggen. Half mei wordt Lobito met een uitgebreid bezoek vereerd. Eerst is er een bijeenkomst van de *Comissão Conjunta*, de commissie belast met de uitvoering van de voorwaarden van het vredesverdrag.

Enkele dagen later vertrekt Blondin Beye over de weg van Luanda via *Sumbe naar Lobito*. Hiermee wil hij graag symbolisch duidelijk maken dat men dankzij de vrede weer over de weg kan reizen in Angola maar dat er tevens een grote inspanning moet worden gedaan om de mijnen in het land op te ruimen.

Veel van de wegen worden gemeeden uit angst voor landmijnen. Het is voor het eerst sinds twee jaar dat deze 550 km lange weg veilig is. Zo'n 40 journalisten volgden Beye tijdens zijn reis. Duizenden Lobitensers (inwoners van Lobito) begroeten de karavaan van 60 voertuigen bij aankomst.

Dergelijke symbolische operaties zijn niet mogelijk zonder intensieve onderhandelingen tussen de regering en UNITA. UNITA is bang dat de regering zich alle glorie van het heropenen van de wegen toeëigent. Derhalve was men van tevoren overéengekomen dat alleen Blondin Beye in het openbaar de inspanningen van Savimbi en dos Santos mocht toejuichen.

Bij het opruimen van de mijnen hebben de volgende wegen de hoogste prioriteit: *Luanda-Malange*, *Luanda-Uige*, *Luanda-Benguela* en *Benguela-Huambo*. Het openstellen zal een enorme invloed hebben op het terugbrengen van de kosten van de UNAVEM operatie. Tot april was men genooddaakt zo'n 250 vluchten per week uit te voeren op Malanje om een humanitaire ramp

te voorkomen.

### Aankomst Uruguayanen

In de eerste dagen van juni arriveren in Lobito 380 Uruguayaanse blauwhelmen. De Uruguayanen wacht een zware taak. Zij zullen een buffer gaan vormen tussen het hoofdkwartier van UNITA in Bailundo en de regeringstroepen die ongeveer 10 kilometer van Bailundo verwijderd zijn. Tevens behoren ze een weg te bewaken in een gebied waar vele roversbenden zijn en zullen ze de lijfwachten van Savimbi moeten ontwapenen. Lobito is voor de UNAVEM de uitvalsbasis naar de hooglanden van Angola. Binnen enkele weken zullen ook de Brazilianen, Zimbabwanen en Roemenen arriveren.

### UNITA bespreekt toekomst in Bailundo

De leiding van UNITA komt eind juni bij elkaar in Bailundo om te praten over de mogelijke vervulling van één vice-presidentschap door hun eigen leider Savimbi. Enkele dagen tevoren verklaarde Savimbi tijdens een reis in Zaire dat hij nog niet officieel heeft verklaard bereid te zijn die functie op zich te nemen omdat de regering hem nog niet officieel deze functie heeft aangeboden.

Het persbureau van de regering stelt dat ze dat al wel reeds gedaan hebben. In de officiële uitnodiging van de regering staat echter niet precies omschreven wat die functie van vice-president voor taken inhoudt.

Tevens bespreekt men in Bailundo het nieuwe mandaat dat gegeven zal worden aan de onderhandelaars van UNITA in de *Comissão Conjunta*.

## ZUID ANGOLA

### Recruteren troepen

Begin maart verklaart de gouverneur van de provincie Huila, *Dumilde das Chagas Rangel*, dat UNITA in zijn provincie jeugd

recruteert voor zijn troepen.

### Problematisch voedselsituatie

Eind maart begeeft de commandant van UNAVEM III zich naar de zuidelijke provincie Cuanda Cubango om zich op de hoogte te stellen van de problematische voedselsituatie aldaar.

### Terugkeer ontheemden

Blondin Beye heeft zich ingezet om de ontheemden die verblijven in de streek rond Jamba (onder controle van UNITA) de mogelijkheid te geven terug te keren naar hun geboortegronden. Savimbi heeft ingestemd met de wensen van Blondin Beye.

### Nieuwe gewelddadigheden

Onverwachts laait het geweld op 23 juni weer op in de provincie Lubango. Volgens het persbureau van de regering hebben 180 UNITA militairen enkele dorpen aangevallen en gelunderd in de provincie Huila. Het zwaarst getroffen is het dorp Chavola. Daar zouden 23 regeringsmilitairen zijn omgekomen, tevens zijn er 30 gewonden gevallen. Het is onduidelijk of dit moet worden gezien als een gevechtshandeling van UNITA of als een voorbeeld van hoe de plunderingen van ontevreden militairen steeds grotere vormen aannemen.

## OOST ANGOLA

### Ongelukken met mijnen

18 februari - 22 personen, zowel burgers als militairen, zijn omgekomen toen een wagen op een anti-tank mijn reed op het traject *tussen Luane en Lumege Pint* (in de provincie Moxico). Nog eens 14 personen zijn ernstig gewond geraakt.

### Operatie 'tranquilidade'

5 april - Er is een speciale operatie, genaamd 'tranquilidade', opgestart om gewapende bendes op te rollen in de stad *Luena*, in de oostelijke



provincie Moxico.

### Troepenbewegingen

Half juni worden in toenemende mate troepenbewegingen gemeld in Moxico.

## NOORD-OOST ANGOLA

### Militaire analyse

De situatie is rustig gebleven in het Noord-Oosten van Angola. Ondanks de voorspellingen die van november tot maart steeds zijn gedaan. Militaire analisten gingen er aldoor vanuit dat als Savimbi zou besluiten opnieuw een landelijk offensief te beginnen de eerste klappen in de noordelijke diamantrijke provincies Lunda Norte en Lunda Sul zouden vallen. De financiële middelen die daarbij vrijkomen zouden UNITA vervolgens in staat stellen met buitenlandse steun de steden Malanje en Huambo te heroveren.

Een dergelijk offensief heeft niet plaats gevonden.

### Overval op blauwhelmen

In de maand juni hebben ongeregelde troepen in het Noorden van Angola vier blauwhelmen beroofd en verwond. Bij een van hen moest een voet worden afgezet n.a.v. de verwondingen.

## BUITEN ANGOLA

Sommige van de belangrijkste beslissingen t.a.v. Angola worden buiten het land genomen. Er zijn talrijke fora waar het probleem Angola ter sprake komt. Beknopt worden hier de belangrijkste behandeld.

### Onderhandelingen in Lusaka

Tot november 1994 voerden de regering en UNITA in Lusaka (hoofdstad van buurland Zambia) onderhandelingen over een bestand. De discussies zaten maandenlang vast op de verdeling van de verschillende

ministersposten en provinciale leiders. Een tweede probleem was de toekomstige functie van rebellenleider Savimbi. Savimbi wilde of president worden of buiten de regering en zelfs buiten het parlement blijven.

1 november komt men uiteindelijk tot overeenstemming over een akkoord. De tekst wordt geparafeerd. Men spreekt af dat de UNITA de verkiezingsnederlaag van 1992 erkent. In ruil daarvoor krijgt de UNITA 4 ministersposten, 7 staatssecretariaten, 18 gouverneursposten en 5.000 plaatsen in de nieuwe politiemacht. Savimbi krijgt het recht om vice-president te worden. Het is niet duidelijk of hij daarvan gebruik zal maken. Er zal een gedeeltelijke demobilisatie plaatsvinden. De gedemobiliseerde troepen zullen een geïntegreerd leger- en politieapparaat gaan vormen. De naleving van het akkoord zal worden gecontroleerd door een VN vredesmacht van maar liefst 7.000 man.

Bij de ondertekening van het protocol van Lusaka hadden zowel de president dos Santos als rebellenleider Savimbi aanwezig moeten zijn. Savimbi komt op het laatste moment niet opdagen. Er is een half jaar diplomatie voor nodig om ze uiteindelijk wel bij elkaar te krijgen. Op 6 mei, 24 uur later dan voorzien, vindt de langverwachte bijeenkomst tussen Savimbi en dos Santos plaats. Dos Santos verklaart dat hij 24 later naar Lusaka was afgereisd om eerst te zien of zijn gesprekspartner werkelijk zou opdagen. De twee leiders hebben één uur en 50 minuten met elkaar gesproken in de *State House*, de ambtswoning van de Zambiaanse president *Chiluba*. Over de inhoud van het gesprek zijn geen bijzonderheden gemeld. Wel heeft dos Santos zich persoonlijk garant gesteld voor de veiligheid van Savimbi. Savimbi zei, zowel in Portugees als Engels, 'dos Santos is de president van Angola en derhalve ook mijn president. Bij het bestendigen van de huidige vrede zal ik de rol spelen die hij mij opdraagt.' Dergelijke uitspraken zullen zeker de hoop en het vertrouwen in een vre-

dige toekomst voor Angola vergroten.

Men hoopt dat binnen afzienbare tijd nieuwe ontmoetingen, in Angola zelf, waarschijnlijk Luanda, zullen volgen. Savimbi en dos Santos zullen voortaan via een speciale telefoonlijn steeds in verbinding blijven.

Dos Santos poogt steeds te voorkomen dat hij en Savimbi gelijk worden gesteld in het protocol. Hij is ten slotte president en Savimbi slechts rebellenleider. Zo weigerde dos Santos dat Savimbi evenals hij de nacht zou door brengen in het State House van Lusaka. Savimbi moest uiteindelijk worden ondergebracht in het nabijgelegen *Guest House*.

### New York

De VN begeleidt het vredesproces in Angola op een intensieve manier. Men wil een mislukking zoals in 1992 boven alles voorkomen. De bereidheid om troepen te leveren is opvallend groot na de debacles in andere delen van Afrika.

In een uitgebreid rapport stelt Boutros Ghali begin februari aan de Veiligheidsraad voor ruim 7.000 militairen (6.450 man infanterie, 265 man militaire staf, 350 UNMO's, 260 politieagenten, 65 mijnopruimers) en 100 burgers naar Angola te sturen. Het mandaat lijkt vrij uitgebreid. Zo gaat men zich o.a. bezig houden met het controleren van bestandslijnen, het ontwapenen van milities, het opruimen van mijnen en het begeleiden van konvoien.

De missie moet binnen twee jaar zijn uitgevoerd. Aan het eind van deze twee jaar behoren nieuwe presidentsverkiezingen te worden georganiseerd.

Toezeggingen van lidstaten van de VN die bereid zijn troepen te sturen komen al snel binnen; Het gaat om Infanterie bataljons uit zes landen; Brazilië, India, Pakistan, Roemenië, Uruguay en Zimbabwe. Portugal le-

vert een verbindingseenheid. De Britten sturen een logistiek bataljon van 700 man die binnen 70 dagen de inkwartiering van de overige troepen zou voorbereiden. Ook Argentinië wil een bijdrage leveren. In tegenstelling tot aanvankelijke berichten zal Zuid Afrika geen troepen zenden. Wel is het bereid steun te verlenen bij het opruimen van de mijnen.

De VN veiligheidsraad keurt op 8 februari het voorstel van de Secretaris Generaal unaniem goed. Het mandaat geldt in eerste instantie voor 6 maanden.

13 april gaat de VN veiligheidsraad akkoord met een voorstel van de secretaris-generaal om door te gaan met de voorbereidingen van de uitzending van de blauwhelmen naar Angola. Deze beslissing was uitgesteld zolang het onduidelijk was of 'an effective cease-fire' in Angola van kracht was. Verder roept de raad beide partijen op om te voldoen aan de verplichtingen van het protocol van Lusaka.

### Donorgemeenschap

De UNAVEM operatie gaat 383 miljoen \$ per jaar kosten. De Angolese minister van Buitenlandse Zaken heeft toegezegd zo'n 64 miljoen US\$ voor rekening te nemen. De VS is aarzelend om de gebruikelijke 30% van de missie te betalen. Ze sturen erop aan om vooral experts en technici te sturen alvorens veel troepen te zenden. De traditionele sympathie die elementen van de Republikeinse partij hebben voor de beweging van Jonas Savimbi zijn er de reden voor dat het Amerikaanse congres een uitzondering maakt op de uiterste terughoudendheid t.o.v. vredesmissies die was aangekondigd.

Begin februari heeft men becijferd dat Angola zo'n 400 miljoen \$ aan humanitaire hulp per jaar nodig heeft om serieus met de heropbouw van het land te beginnen. Dit is ongeveer net zoveel als de kosten van de peacekeeping operatie van de VN.

Eind februari komt in Genève een aantal donorlanden van Angola bij elkaar. Zo'n 100 miljoen \$ werd toegezegd door de VS. Andere landen die reeds duidelijke toezeggingen hebben gedaan zijn: Italië, Nederland, Denemarken, Duitsland, Noorwegen, Portugal, Spanje, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. Het totaal aan reeds toegezegde bedragen is 171 miljoen dollar.

Half juni komen opnieuw de verschillende donorlanden van Angola bij elkaar in Genève. De donorlanden evalueren de hulpstroom.

### Reizen van Savimbi

Gedurende de tweede helft van april onderneemt Savimbi een public relations tour door Zaïre, Ivoorkust, Togo en Marokko. Hij beoogde waarschijnlijk een beeld te krijgen van de steun die hij uit deze landen kan verwachten bij een nieuwe ronde onderhandelingen tussen UNITA en de regering.

30 april brengt Savimbi een bezoek aan Ivoorkust. Naast ontmoetingen met de lokale autoriteiten bezoekt hij het mausoleum van *Houphouët Boigny* (eerste president van Ivoorkust na de onafhankelijkheid). Houphouët Boigny zou een grote inspiratiebron van Savimbi zijn, aldus een UNITA topman.

2 mei bezoekt Savimbi Togo. In een toekomstig Angolese regering ambieert hij geen ministerspost in het bijzonder, aldus de oppositieleider. 'Ik wil slechts een rol spelen die een toekomst garandeert voor de mensen die mij door de jaren gesteund hebben'. Aansluitend op het bezoek aan Togo vertrekt Savimbi naar Marokko. Aldaar heeft hij besprekingen met leden van de regerende partij van Portugal (de PSD). Aan de pers werden geen mededelingen over de onderwerpen die door Savimbi en gesprekspartners werden aangesneden. Het is niet toevallig dat Savimbi juist naar Marokko ging. *Koning Hassan II* heeft altijd een vrij grote sympathie getoond voor Savimbi, hij is in een

goede positie om zich op te werpen als bemiddelaar tussen UNITA en de Portugese regering.

Eind juni gaat Savimbi opnieuw naar Zaïre, Brazzaville, Ivoorkust en Benin.

### Portugal

Portugal is het voormalige moederland van Angola. Nog steeds woont er een redelijk talrijke en machtige gemeenschap van Angolezen. De betrokkenheid van de Portugezen bij de voormalige kolonie is groot.

Half maart houdt een honderdtal Angolese studenten in Portugal een protestactie tegenover de Angolese ambassade in Lissabon. De Angolese regering loopt zo'n 14 à 16 maanden achter met het uitbetalen van de studiebeurzen die deze studenten is toegezegd. Noch de Angolese regering noch de ambassade heeft een officiële reactie gegeven.

Begin mei vertrekt het Roemeense vrachtsschip *Dragassin* vanuit Lissabon naar Luanda. Het schip vervoert het materiaal en een deel van de Portugese verbindingseenheid die in Angola gaat opereren. De reis duurt zo'n 14 dagen. De Portugezen hebben voorheen een vergelijkbare missie uitgevoerd in Mozambique. De oppervlakte van Angola is echter veel groter. Voor het eerst zullen de verbindingen nu gedeeltelijk verlopen via de Portugese satelliet *POSATI*. Een tweede deel van de verbindingcompagnie (*CTM5*) vertrekt 12 mei per vliegtuig naar Angola. Hieronder bevindt zich ook de Portugese commandant Camara Stone. Het laatste gedeelte van de compagnie zal 23 mei in Luanda per vliegtuig aankomen. In totaal bestaat de compagnie uit 101 man. Het vertrek van de eenheid werd versneld n.a.v. de bijeenkomst in Lusaka van dos Santos en Savimbi.

### Alliance of Southern African States

De groep frontlijnstaten die jarenlang gezamenlijk hebben gestreden

tegen de apartheid in buurland Zuid Afrika heeft zich begin april omgevormd tot *ASAS (Allied Southern African States)* dit is gepaard gegaan met de toetreding van vier nieuwe leden, te weten Zuid-Afrika, Swaziland, Lesotho en Malawi. De beslissingen moeten in augustus 1995 nog worden goedgekeurd op presidentieel niveau in Kaapstad (RSA).

De eerste prioriteit van deze groep zal zijn om een vreedzame oplossing te zoeken voor het conflict in Angola. Enige tijd zag het er naar uit dat de voormalige frontlijnstaten (Angola, Botswana, Namibia, Moçambique, Tanzania, Zambia en Zimbabwe) niet bereid waren om het Zuid Afrika van Mandela toe te laten tot hun organisatie. Na de val van het apartheidsbewind wilden ze de organisatie omvormen en gebruiken om de allesoverheersende economische macht van Zuid Afrika in de regio enigszins te beperken. Nu lijkt toch een andere weg te zijn gekozen. Het is waarschijnlijk dat Zuid Afrika de *ASAS* zal willen gebruiken als instrument voor zijn regionale buitenlandse politiek.

#### **Bezoek Blondin Beye aan Mobutu**

Ondanks zijn paria status in de internationale gemeenschap werd de president van Zaïre, Mobutu, begin april vereerd met een bezoek van Blondin Beye. Het is niet bekend wat zij hebben besproken, maar het lijkt dat Zaïre ook in dit conflict een belangrijke invloed kan laten gelden.

Zaïre speelt een belangrijke rol bij de bevoorrading van de rebellen van zowel UNITA als de FLEC-FAC (de beweging die strijdt voor grotere autonomie van de noordelijke enclave Cabinda). Tevens vindt de bevoorrading van UNITA grotendeels plaats via Zaïre.

#### **Mijnenseminar in Den Haag**

In Den Haag wordt eind april een seminar gehouden over mijnen in Angola. De Nederlandse overheid zegt 1,4 miljoen \$ toe aan de Noorse NGO *Norwegian People's Aid*. Het

lijkt alsof de ervaringen in Moçambique de Nederlandse regering ertoe gebracht hebben om meer vertrouwen te stellen in NGO's bij het opruimen van mijnen dan in de organen van de VN. Vertegenwoordigers van de VN stellen daar tegenover dat de VN beter in staat is de verschillende mijnopruimingsoperaties te coördineren. Voorlopig schiet de VN niet op bij het opstarten van een mijnopruimerschool in Angola. Ondanks toezeggingen heeft de Angolese regering gefaald ee stukje grond aan te bieden aan de VN waar de organisatie een school voor mijnopruimers kan opzetten.

#### **Zuid-Afrika**

In het verleden kreeg UNITA militaire steun van het apartheidsbewind in Zuid Afrika. Nu probeert Zuid Afrika zich op te werpen als bemiddelaar in de verschillende conflicten in Zuidelijk Afrika. Nelson Mandela heeft een groot prestige en de Zuid Afrikaanse economie die de regio domineert is een machtig drukmiddel. Een complicerende factor zijn de privé-initiatieven van enkele Zuid Afrikanen die huurlingen leveren aan landen in de regio. Zowel aan regeringszijde als aan UNITA zijde zijn Zuid-Afrikaanse huurlingen gesignaleerd.

Half mei heeft Jonas Savimbi een ontmoeting met Nelson Mandela in Kaapstad (RSA). Savimbi zei dat hij klaar stond om zijn land te helpen en dat hij de functie zal aanvaarden die de president hem zou aanbieden. Op de vraag of er in Lusaka vorige maand werd afgesproken dat Savimbi aan een toekomstige regering zal deelnemen antwoordde Savimbi 'ja'. Volgens Mandela is vrede in Angola slechts mogelijk als Savimbi deel neemt aan de regering. Er zijn geen gegevens bekend over de inhoud van het gesprek.

Als een ongebruikelijke geste van goede wil van de Angolese regering werd Savimbi bij aanvang van de thuisreis via Zaïre naar Angola uitgewuifd door de Angolese ambas-

sadeur in Zuid Afrika.

#### **Russische Federatie**

Het bewind van de voormalige Sowjet Unie heeft altijd de MPLA gesteund, veelal met Cubaanse tussenkomst. Angola blijft nu nog belangrijk als consument van wapentuig.

Oleg Lobov voorzitter van de Russische veiligheidsraad brengt eind mei een bezoek aan Luanda. Het is de belangrijkste Russische delegatie sinds het uitéenvallen van de Sowjet Unie. 'Rusland is niet alleen in staat zijn vroegere rol in Angola te hernemen maar zelfs te versterken', aldus Lobov. In zijn delegatie bevonden zich vertegenwoordigers van de Russische wapenindustrie en de communicatiesector. De Russen zullen in ieder geval steun verlenen bij de wederopbouw van de bruggen in Angola.

#### **Frankrijk**

Frankrijk heeft relatief weinig invloed in dit gedeelte van Afrika. Het Frans beleid lijkt erop gericht om gunsten te leveren om een voet tussen de deur te krijgen. Zo lijken de Fransen zich in te zetten voor de UNITA. De Franse geheime dienst zou een vertegenwoordiger naar Luanda hebben gestuurd om veiligheidsgaranties voor de UNITA onderhandelaars in de *Comissão Conjunta* los te krijgen van de MPLA regering.

#### **Wapenhandel**

In reactie op berichten dat zowel de regering als UNITA zich aan het herbewapenen zijn stelt de speciale afgezant van de Secretaris-Generaal van de VN, Blondin Beye, half maart, dat men een betere controle zou moeten uitoefenen op het invoeren van nieuw wapentuig. Angola is één van de belangrijkste kopers van wapens op het Afrikaanse continent. De meeste wapens komen uit: Rusland, Brazilië, Noord Korea en Spanje; ook zijn er, zij het in mindere mate, wapens afkomstig uit Bulgarije, Israël, Oekraïne en de

Tsjechische Republiek.

Te gast in Congo, vraagt Savimbi eind juni aan de autoriteiten van dat land de wapenhandel in de richting van Angola stop te zetten.

---

## COLOFON:

**INFO-SCOOP** is een tweewekelijkse uitgave van 101 MIPel

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC 13 D, Postbus 9012, 6710 HC Ede

Telefoon: 08380 -83055

Redactie: maj L. Hakvoort, tnt Mori, aoi Menting

**INFO-SCOOP** wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

---

## BIJLAGE 1

### AFKORTINGEN:

Belbat	Belgisch VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
BiH	Leger van de Bosnische regering; bestaat met name uit Moslims
Britbat	Brits VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
Canbat	Canadees VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
CAS	Close Air Support
CFV	Cease Fire Violation
CIA	Central Intelligence Agency
CVSE	Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (tegenwoordig OVSE)
DDR	Duitse Democratische Republiek (voormalig Oost-Duitsland)
DMZ	Demilitarised Zone
DP	Democratische Partij (Macedonië; Albanië)
DPP	Democratisch-Progressieve Partij (Macedonië)
DPT	Democratische Partij van Turken (Macedonië)
Dutchbat	Nederlands VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
ECMM	European Commission Monitor Mission
ECU	European Currency Unit
EU	Europese Unie
Frebat	Frans VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
FRJ	Federale Republiek Joegoslavië
FYROM	Former Yugoslav Republic of Macedonia
HARM	High-speed Anti-Radiation Missiles
HV	Leger van Kroatië
HVO	Leger van de Bosnische Kroaten
ICO	Islamitische Conferentie Organisatie
ICRC	International Commission for the Red Cross
Infbat	Infanteriebataljon
JNA	Voormalig federaal Leger van Joegoslavië

KL III	Brandstof
LDK	Democratische Liga van Kosovo
LDS	Liberale Democratische Partij (Slovenië)
Lumbl	Luchtmobiele
MAAK	Beweging voor Al-Macedonische Actie
MKF	Moslim-Kroatische Federatie
MSI	Movimento Sociale Italia
NAVO	Noord Atlantische Verdragsorganisatie
ODG	Observatoire Géopolitique des Drogues
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PCER	Partij voor Gehele Emancipatie van Roma (Macedonië)
PDP	Partij voor Democratische Voorspoed (Macedonië)
RF	Russische Federatie
RSK	Republiek Servische Krajina
Rusbat	Russisch VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
RvE	Raad van Europa
SA(M)	Surface-to-air (missile)
SDS	Servische Democratische Partij
SDSM	Sociaal Democratische Unie van Macedonië
SDSS	Sociaal-Democratische Partij Slovenië
SG	Secretaris Generaal
SKD	Christen Democratische Partij (Slovenië)
SNP	Sloveense Nationale Partij
SPM	Socialistische Partij Macedonië
SPO	Servische Vernieuwingspartij
SPS	Socialistische Partij Servië
SRS	Servische Radicale Partij
SVK	Leger van de Krajina Serviërs
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNMO	United Nations Monitor Organization
UNPA	United Nations Protected Area
UNPROFOR	United Nations Protection Force
Urkbat	Oekraïns VN-bataljon in het voormalige Joegoslavië
VJ	Leger van de Federale Republiek Joegoslavië
VK	Verenigd Koninkrijk
VN	Verenigde Naties
VMRO-DPMNE	Interne Macedonische Revolutionaire Organisatie
VR	Veiligheidsraad (van de VN)
VRS	Leger van de Bosnische Serviërs
VS	Verenigde Staten
WCP	Weapons Collection Point
WEU	Westeuropese Unie
ZLSS	Verenigde Lijst van Sociaal-Democraten (Slovenië)

## BIJLAGE 2

### WHO'S WHO IN HET JOEGOSLAVISCHE CONFLICT:

#### Voormalig Joegoslavië

#### REGERING MOSLIM-KROATISCHE FEDERATIE:

president	Kresimir Zubak
vice-president	Ejup Gani
minister van defensie	Jadranko Prlic
voorzitter parlement	Mariofil Ljubic
commandant joint staf	Gen. Roso

staff officer  
CNC  
commandant BiH  
plaatsvervangend commandant BiH  
commandant HVO  
plaatsvervangend commandant HVO

Kol. Hasim Musinbegovic  
Gen. Pekovic  
Gen. Fikret Muslimovic  
Kol. Kemal Hindic

Zivko Budimir

### **BOSNISCHE REGERING (VNL. MOSLIMS):**

president  
vice-president  
premier  
ministerie van defensie  
minister buitenlandse zaken  
  
minister van financiën  
minister voor relaties met de VN  
Serbian Civil Council  
vice-voorzitter Moslim Partij van  
Democratische Actie (SDA)  
ambassadeur VN  
ambassadeur CVSE  
ambassadeur Kroatië  
ambassadeur Zwitserland  
commandant BiH  
plaatsvervangend commandant BiH  
chefstaf  
commandant I korps  
commandant Igman  
commandant II korps  
commandant III korps  
commandant IV korps  
commandant V korps  
commandant VII korps  
commandant VIII korps  
Biha -secessieleider  
commandant  
commandant

Alija Izetbegovi  
Ejup Ganic  
Haris Silajdzic  
Hamdo Hadzhihasanovic  
Irfan Ljubljankovi R.I.P 28-05-95 nabij Bihac.  
Opgevolgd door Mohammed Sacirbey  
Sead Kreso  
Hassan Muratovic  
Mirko Pejanovic

Edhem Bicakcic  
??  
Had iahmetovi  
Kasim Trnka  
Muhamed Filipovic  
Gen. Rasim Delic  
Jovan Divjak  
Brig.Gen. Enver Hadzhihasanovic  
Vahid Karavelic  
Fikret Prevljak  
Gen. Sead Delic  
Sakib Mahmuljin  
Ramiz Drekovic  
Gen. Atif Dudakovic  
Gen. Mehmed Alagic  
Ferid Buljubasic (?)  
Fikret Abdic  
Hazim Delic  
Bajritarevic

### **HERCEG BOSNA (BOSNISCHE KROATEN):**

president  
adviseur  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
voorzitter Kroatische Democratische  
Unie (HDZ)  
SG van de HDZ  
commandant HVO  
plaatsvervangend commander HVO  
chefstaf  
commandant OZ Mostar  
commandant NW Hercegovina OZ  
commandant Central Bosnia  
commandant Possavina

Kresimir Zubak  
Mate Boban  
Mile Akmadzic  
Vladimir Soljic

Dario Kordic  
Pero Markovic  
Gen. Tihomir Blaskic  
Kol. Nedjeljko Obradovic  
Gen. Zarko Tole/Brig. Vrbanac  
Bozo Raguz  
Kol. Skender  
Bgen. Filip Filipovic  
Gen-maj. Duro Matuzovic

### **REPUBLIKA SRPSKA (BOSNISCHE SERVIËRS):**

president  
adviseur president  
vice-president  
voorzitter parlement  
minister van defensie

Radovan Karadzic  
Jovan Zametica  
Nicola Koljevic  
Momcilo Krajisnik  
Gen. Milan Kovacevic

minister van buitenlandse zaken  
commandant VRS  
plaatsvervangend commandant VRS  
stafchef  
commandant 1e Krajina korps  
commandant 2e Krajina korps  
commandant 3e Krajina korps  
commandant Bijeljina korps  
commandant Sarajevo Romanija korps  
commandant Drina korps  
commandant 4e Hercegovina korps

Aleksa Buha  
Gen. Ratko Mladic  
Gen. Milan Gvero  
Bgen Manojlo Milovanovic  
Gen. Momir Talic  
Kol. Radivoje Tomanic  
Slavko Lisica  
Gen. Jovica Simic  
Gen. Dragomir Milosevic  
Gen. Zivanovic  
Brig. Grubac

#### **REPUBLIEK KROATIË:**

president  
adviseur militaire zaken  
adviseur buitenlandse zaken  
adviseur binnenlands beleid  
speciale gezant  
speciale gezant MKF  
premier  
plaatsvervangend prime minister  
plaatsvervangend prime minister  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
minister ontwikkeling en bouwzaken  
vice-voorzitter Sabor  
Kroatische Boerenpartij (HSS)  
Kroatische Volkspartij (HNS)  
Kroatische Sociaal Liberale Partij  
(HSLs)  
Servische Volkspartij (SNS)  
vice-president association of Refugees  
of Croatia  
hoofd parlementaire commissie  
voor reïntegratie van de Krajina  
ambassadeur CVSE  
ambassadeur VN  
ambassadeur Bosnië-Hercegovina  
ambassadeur Turkije  
hoofd-onderhandelaar RSK  
chef general staf  
commander information service  
commandant luchtmacht  
commandant Marine (Adriatic)

Franjo Tudjman  
Anton Tus  
Zeljko Matic  
Ivic Pasalic  
Momir Zuzul  
Bosiljko Miletic  
Nikica Valentice  
Borislav Skegro  
Ivica Kostovic  
Mate Gani  
Gojko Susak  
Jure Radic  
Vladimir Seks  
Zlatko Tomcic  
Radomir Cacic

Drazen Budisa

Nikola Matekovic

Drago Krpina  
Darko Bekic  
Mario Nobilo  
Zdravko Sancevic  
Hidajet Biscovic  
Hrvoje Sarinic  
Gen. Hrvoje Sarinic  
Bgen Praljak Slobodan  
Imra Agotic  
Adm. Sveto Letica

#### **REPUBLIKA SRPSKA KRAJINA (RSK-KROATISCHE SERVIËRS):**

president  
premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
minister van binnenlandse zaken  
voorzitter Parlement  
fractievoorzitter Servische Democratische  
Partij (SDS)  
commandant SVK-strijdkrachten

Milan Marti  
Borislav Mikelic  
Milan Babi  
Rade Tanja  
Nebosja Pavkovic  
Rajko Lezajic

Drago Kovacevic  
Generaal Celetic in juni 1995 afgelost door  
Generaal Mrkcic, afkomstig van FRJ min def  
alwaar tot begin 1995 geplaatst

#### **FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA (FRY)**

president

Zoran Lilic/ Lazar Lilac

premier  
minister van defensie  
voorzitter federale parlement  
chef-staf Army of Yugoslavia  
Voorzitter Senaat

#### **SERVIË:**

president  
premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van informatie  
minister van energie  
minister van cultuur  
partijleider SRS  
vice-president SRS  
New Democracy Party  
voorzitter Democratische Partij (DS)  
voorzitter Servische  
Vernieuwingspartij (SPO)  
Partij van Democratische Actie in  
Sandzak  
Gouverneur van de Centrale Bank  
hoofd federale douanediens  
militaire commentator  
speciale vertegenw. Milos.

#### **KOSOVO:**

president  
premier  
vice-voorzitter Democratic Alliance  
of Kosovo (LDK)  
voorzitter Turkse Volkspartij

#### **MONTENEGRO:**

president

#### **MACEDONIË:**

President  
premier  
minister van defensie  
parlementsvoorzitter  
partij-leider VMRO-DPMNE  
partij-leider DP  
partij-leider NDP  
partij-leider PDP  
partij-leider DPSM  
partij-leider DPT  
partij-leider PCER  
partijleider DPP  
chef defensiestaf  
commandant 1-LK

Noorse commandant VN  
Hoofd VS liaison office

#### **SLOVENIË**

president  
premier  
leider SKD  
leider SDSS

Radoje Kontic  
Pavle Bulatovic  
Radoman Bozovic  
Kol gen Momcilo Perisic  
Milos Radulovic

Slobodan Milosevic  
Marjanovic  
Vladislav Jovanovic  
Dragutin Br in  
Dragan Kostic  
Nada Popovic-Perisic  
Vojislav Seselj  
Tomislav Nikolic  
Zarko Jokanovic  
Zoran Djindjic

Milan Komnenic

Sulejman Ugljanin  
Dragoslav Avramovi  
Mihalj Kertes  
Miroslav Lazanski  
Kapitein Miso

Ibrahim Rugova  
B. Bukoshi

Fehmi Agani  
Sezaik Shaipi

Momir Bulatovic

Kiro Gligorov  
Brancko Crvenkovski  
Blagoje Handziski  
Stojan Andov  
Ljup o Georgievski  
Petar Gošev  
Menduh Thaqi  
Nevzat Halili  
Dragiša Mileti  
Erdogan Sarac  
Faik Abdi  
Gjunez Mustafa  
Kol gen Dragoljub Bocinov  
Kol gen Manasievski

Bgen Trygve Tellefsen  
Victor Komrac

Kusan (ZLSS)  
Janez Drnovsek (LDS)  
Peterle  
Jansa



## INTERNATIONALE ORGANISATIES

### VERENIGDE NATIES:

#### SECRETARIAAT-GENERAAL:

secretaris-generaal  
plv. secretaris-generaal  
onder SG peace-keeping  
onder SG politieke zaken  
hoofd civilian department  
woordvoerder  
militair adviseur SG  
speciale gezant SG en Chief of UNCRO,  
UNPROFOR en UNPREDEP  
chief of mission UNPROFOR  
chief of mission UNCRO  
chief of mission UNPREDEP  
speciale VN-rapporteur inzake de rechten  
van de mens  
VN co-voorzitter van de  
internationale conferentie  
over het voormalige Joegoslavië  
hoofd waarnemersmissie FRY

#### MILITAIR

commandant UNPROFOR  
commandant UNPROFOR Biha  
commandant B-H cmd  
plv. commandant B-H cmd  
chef staf B-H cmd  
commandant sector Sarajevo  
commandant FYROM cmd  
commandant UNCRO cmd  
commandant Sharp Guard  
commandant AFSOUTH  
commandant luchtmacht  
commandant WEU-politie

#### VN-TRIBUNAAL

president  
openbare aanklager  
voorzitter 1e strafkamer  
onderzoeksrechter 1e stafkamer  
onderzoeksrechter 1e stafkamer  
woordvoerder

#### UNHCR

woordvoerder  
woordvoerder

#### EUROPESE UNIE:

voorzitter Europese Commissie  
EU-commissaris buitenlandse betrekkingen,  
Oost-Europa  
EU-commissaris buitenlandse betrekkingen,  
rest  
EU co-voorzitter van de internationale

Boutros Boutros-Ghali  
Balanzino  
Kofi Annan  
Marrack Goulding  
Victor Andreyev  
Thant Myint-U  
Gen F. van Kappen (NL)

Yasushi Akashi  
Mr Antonio Pedauye  
Nog aan te stellen  
Mr Henryk Sokalski

Tadeusz Mazowiecki

Thorvald Stoltenberg  
Gen. Bo Pellnas

Ltgen. Bernard Janvier  
Kol Lemieux  
Ltgen Rupert Smith  
Gen Hervé Gabilard  
Bgen Nicolai  
Genmaj Herve Gobillard  
Bgen Juha Engstrom  
Genmaj Eid Kamel Al Rodan  
Adm Mario Angeli  
Adm Leighton Smith  
Timothy Hewlett  
J. Meijvogel

Antonio Cassese  
Richard Goldstone  
Adolphus Karibi-Whyte  
Elizabeth Odio Benito  
Cluade Jorda  
Christian Chartier

Sadako Ogata  
Peter Kessler  
Chris Ianowski

Jacques Santer

Hans van den Broek

Sir Leon Brittan

conferentie over het voormalige  
Joegoslavië  
EU-Burgemeester Mostar

Carl Bildt  
Hans Koschnik

**NAVO:**  
secretaris-generaal  
plv. secretaris-generaal  
onder SG defensie-planning

Willy Claes  
Gerhardt von Moltke  
Anthony Cragg

**OVSE:**  
Hoge Commissaris Nationale Minderheden

Max van der Stoel

## GROTE MOGENDHEDEN

### **VERENIGDE STATEN (VS):**

president  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
onderminister van defensie  
ambassadeur VN  
ambassadeur C-groep  
NAVO-ambassadeur  
ambassadeur Bosnië  
ambassadeur Kroatië  
gezant Kroatië/Bosnië  
woordvoerder buitenlandse zaken  
woordvoerster buitenlandse zaken

Bill Clinton  
Warren Christopher  
William Perry  
Joseph Kruzel  
Madeleine Albright  
Charles Thomas  
Robert Hunter  
Victor Jackovic  
Peter Galbraith  
Holbrooke  
Mike McCurry  
Shelley

### **RUSSISCHE FEDERATIE (RF):**

president  
premier  
vice-premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
VN-ambassadeur  
speciale gezant voor Joegoslavië  
woordvoerder

Boris Jeltsin  
Victor Tjernomirdin  
Anatoli Tjoebais  
Andrej Kozyrev  
Pavel Gratsjov  
Sergej Lavrov  
Aleksandr Zotov  
Grigori Karasin

### **FRANKRIJK:**

president  
premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
VN-ambassadeur

Jacques Chirac  
Alain Juppé  
??  
François Léotard  
Jean-Bernard Mérimée

### **VERENIGD KONINKRIJK:**

premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie

John Major  
Malcolm Rifkind  
??

### **BONDSREPUBLIEK DUITSLAND**

kanselier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie

Helmut Kohl  
Klaus Kinkel  
Volker Rühe

## ANDERE MOGENDHEDEN

### NEDERLAND:

premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
staatssecretaris defensie  
commandant dutchbat 4 Griffin  
hoofd WEU-politie Mostar

Wim Kok  
Hans Van Mierlo  
Joris Voorhoeve  
Gmelich Meiling  
Lkol. T. Damen  
Kol. der marechaussee J. Meijvogel

## OOST-EUROPA

### POLEN:

president  
premier  
plaatsvervangende premiers

Lech Walesa  
Jozef Oleksy (SLD)  
Aleksander Luczak (PSL)  
Grzegorz Kolodko (onafh)  
Roman Jagiellinski (PSL)  
Wladyslaw Bartoszewski (onafh)  
Zbigniew Okonski (onafh)

buitenlandse zaken  
defensie

### HONGARIJE

premier  
buitenlandse zaken

Gyula Horns  
László Kovács

## BALKAN

### ALBANIË:

president  
premier  
minister van buitenlandse zaken  
onderminister van buitenlandse zaken  
minister van defensie  
staatssecretaris defensie  
woordvoerder president  
commandant luchtmacht  
voorzitter van Omonia  
Grieks-orthodoxe bisschop

Sali Berisha  
Alexander Meksi  
Alfred Serriqi  
Arian Starova  
Safet Zhulali  
Baskim Shehi  
Genc Pollo  
Kol Perlat Binaj  
Sotiris Kyriazátis  
Athanasos

### GRIEKENLAND:

president  
premier  
minister van buitenlandse zaken  
minister van defensie

Kostis Stephanopoulos  
Andreas Papandreou  
Karloos Papoulias  
Gerasimos Arsenis

### BULGARIJE

premier  
plaatsvervangende premiers

Schan Widenow (BSP)  
Rumen Getschew  
Dontscho Konaktshiew  
Kiril Zotschew  
Swetoslaw Schiwarow  
Georgi Pirinski  
Dimitar Pawlow

vice-premier  
buitenlandse zaken  
defensie